

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ — Δ. ΧΑΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1950

IΣΤΟΡΙΑ

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ — Δ. ΧΑΤΖΗ

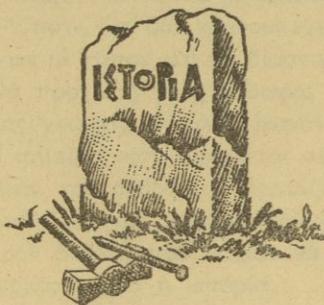
1950
ΛΑ2
127.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1949

ΑΙΓΑΙΟ ΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟ

ΜΟΝΙΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΙΤΡΙΝΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟ

ΜΟΝΙΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΙΤΡΙΝΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

'Ιστορία.

Ολοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πᾶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἀνθρώποι. Δηλαδὴ θέλουμεν νὰ μάθωμεν τὴν ιστορίαν των.

Ιστορία λοιπὸν εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ολαὶ δῆμοι αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον. Θέλουμεν κυρίως νὰ μάθωμεν τὰ σπουδαιότερα, τὰ σημαντικώτερα ἔργα των. Ποῖα δῆμοι εἶναι αὐτά;

Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ ἀνθρώπος ἦτο ἀμαθής. Δὲν ἤξευρε νὰ ράπτῃ ἐνδύματα, νὰ κτίζῃ σπίτια, νὰ κατασκευάζῃ ἔπιπλα, σκεύη οἰκιακά, μὲ μίαν λέξιν τίποτε, ἀπ' ὃσα κάμνουν εὐχάριστον τὴν ζωήν. Ἡ ἀνάπτυξις του ἔγινε μὲ κόπον καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν. Βραδύτερον ἥρχισε προχωρῆ γρηγορώτερα. Ἐξύπνησεν δὲ νοῦς του, ἀπέκτησε πολλάς γνώσεις, μεγάλην ίκανότητα εἰς τὰς τέχνας. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποὺ εύρισκεται σήμερον.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν μὲ μίαν λέξιν πολιτισμόν. Ἀπ' ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον ἐκεῖναι, ποὺ ἔκαμαν νὰ προκόψῃ δὲ πολιτισμός, καὶ αὐτὰς κυρίως μελετᾶ ἡ ιστορία.

Πηγαὶ τῆς Ιστορίας.

Οἱ παλαιοὶ ἀνθρώποι δὲν ὑπάρχουν πλέον, διὰ νὰ μᾶς διηγηθοῦν τὴν ιστορίαν των, ἀλλὰ δὲν ἔχάθη κάθε σημάδι των. Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους ἀνθρώπους ἔχομεν διάφορα ἀπομεινάρια, ὅπλα, ἔργα-

λεία, οἰκιακὰ σκεύη, κοσμήματα, κατοικίας, ἀνάκτορα, ναούς, ἀγάλματα, εἰκόνας, ἐπιγραφάς, ἔγγραφα, βιβλία κλπ. "Ολα αὐτὰ τὰ λέγομεν ἴστορικὰ μνημεῖα εἴτε πηγὰς τῆς ἴστορίας, διότι ἀπ' αὐτὰ ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίας μας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ φωτίζει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο τὰ περασμένα χρόνια, εἶναι ἡ γραφή. Ἡ ἴστορία ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τότε, ποὺ σώζονται γραπτὰ μνημεῖα.

Τὰ ἴστορικὰ μνημεῖα τὰ ἐμελέτησαν μὲν ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ ἴστορικοι καὶ τὰ ἐφώτισαν εἰς βαθὺδύν ἀξιοθαύμαστον πολλάκις. Δι' αὐτὸν γνωρίζομεν σήμερον ἀρκετὰ καλὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων.

Γεωγραφία καὶ Χρονολογία.

Διὰ νὰ ἔννοησωμεν καλῶς ἐνα ἴστορικὸν γεγονός, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πού καὶ πότε ἔγινε. Τὸ ποῦ εἶναι ἡ Γεωγραφία, τὸ πότε εἶναι ἡ χρονολογία. Ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία εἶναι οἱ δύο δόφθαλμοι τῆς ἴστορίας.

Ἡ Γεωγραφία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἴστορίαν. Τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, ἡ τοποθεσία μιᾶς χώρας ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κατοίκους της. Εἰς τὴν γῆν ἔγιναν μεγάλαι μεταβολαί. Αἱ χῶραι ἦλαξαν πολλάκις δψιν καὶ κατοίκους. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἴστορίας κάθε λαοῦ νὰ ἔχετάσωμεν τὴν γεωγραφικήν του θέσιν. ቙ Γεωγραφία αὐτῇ λέγεται ἴστορικὴ Γεωγραφία.

Τὴν χρονολογίαν μετροῦμεν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸ 490 π.Χ., δηλαδὴ 490 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀλώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 μ. Χ., δηλαδὴ 1453 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Χάριν συντομίας καὶ διὰ νὰ συγκρατοῦμεν εὔκολωτερον τὰ γεγονότα, μεταχειρίζομεθα τὴν κατὰ αἰῶνας χρονολογίαν. ቙ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ., ἡ ἀλώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 15ον αἰῶνα. Τὸ 338 π. Χ. εἶναι 4ος αἰών π. Χ., τὸ 1789 μ. Χ. εἶναι 18ος αἰών μ. Χ.

‘Η Προϊστορία.

Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα δὲν ἀναβαίνουν πέραν ἀπὸ τὰ 5000 π.Χ.. Ἡ ιστορία λοιπὸν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ 5000. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν χιλιάδες χρόνια πρίν. Ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους αὐτοὺς ἀνθρώπους ἔχομεν ὀλίγας μόνον πληροφορίας, διότι τὰ μνημεῖα, ποὺ μᾶς ἀφησαν, εἶναι πολὺ πτωχικά, μερικοὶ σκελετοί, ὀλίγα ἔργαλεῖα, μερικά ὅπλα, ὀλίγα ἰχνογραφήματα, τάφοι, λείψανα ἀπὸ κατοικίας κλπ. Αὐτὰ ὅμως μᾶς δίδουν μικράν μόνον ἴδεαν διὰ τὴν ζωήν των, τὴν τέχνην κλπ. Δὲν μανθάνομεν τὸ ὄνομά των, οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, ὅπου ἔζησαν, οὔτε τὰς πράξεις των οὔτε τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὅποια ἔλαβον μέρος. Μὲ τὰς πληροφορίας ποὺ μᾶς δίνουν τὰ μνημεῖα αὐτὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ιστορίαν των.

Διὰ τοῦτο τοὺς παλαιοτέρους αὐτοὺς χρόνους ὄνομάζομεν προϊστορικούς χρόνους εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ ποὺ μετεχειρίσθη ὁ ἄνθρωπος.

1ον). Ἐποχὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου εἴτε πραλαίθική ἐποχή, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὴν πέτραν, ὅπως τὴν εὔρισκεν εἰς τὴν φύσιν, χωρὶς νὰ τὴν δουλεύῃ.

2ον). Ἐποχὴ τοῦ κατειργασμένου λίθου εἴτε νεολιθική ἐποχή, ὅταν ἔμαθε νὰ κατεργάζεται τὴν πέτραν καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπὸ αὐτὴν ἔργαλεῖα.

3ον). Ἐποχὴ τῶν μετάλλων, ὅταν ἔμαθε τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων.

Ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐποχάς, πρὸ πάντων αἱ δύο πρῶται, διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

Φυλαί, ιστορικοὶ λαοί.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μετάλλων καὶ ἄλλα περιστατικά ἔθοήθησαν

τοὺς ἀνθρώπους νὰ προοδεύσουν. Ὅφεσαν μνημεῖα, ἀπὸ τὰ ὄποια μανθάνομεν λεπτομερέστερα τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία.

Ολοὶ οἱ λαοὶ δὲν ἐπολιτίσθησαν συγχρόνως οὔτε εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. Ἄλλοι ἐπολιτίσθησαν ἐνωρίτερα καὶ ἔχουν παλαιοτέραν ἱστορίαν καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀργότερον. Οἱ λαοὶ, οἱ ὄποιοι ἔχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγονται ἱστορικοὶ λαοί.

Εἰς τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν προωδευμένοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, Αἴγυπτοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Ἐβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι, Πέρσαι. Κατόπιν ἥλθον οἱ Ἑλληνες καὶ ὑπέρερον οἱ Ρωμαῖοι.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεπτύχθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί κλπ.

Ολοὶ αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν Φυλὴν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ φυλὴ περιλαμβάνει δύο κλάδους, δύο δμοεθνίας ὅπως λέγουν, τὴν ἵνδοευρωπαϊκὴν ἢ ἀριανὴν δμοεθνίαν καὶ τὴν σημιτικὴν. Οἱ ἵνδοευρωπαῖοι εἶναι λευκοί, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲν γαλανούς ὁφθαλμούς, ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἔγκεφαλον καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἔργασίαν, εἶναι δραστήριοι καὶ προοδευτικοί. Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι μερικοί λαοί τῆς Ἀσίας, οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι, κυρίως ὅμως οἱ Ἑλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀγγλοί, Γάλλοι, Γερμανοί κλπ.

Οι Σημῖται εἶναι μελαχροινοί, ἔχουν μαῦρα μαλλιά, πολλάκις σγουρά, μέτριον ἀνάστημα, εἶναι νευρώδεις. Σημῖται εἶναι οἱ Αἴγυπτοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀραβῖτες κ. ἄ.

Διαιρεσις τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 5000 π. Χ. Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος λαὸς εἶναι οἱ Αἴγυπτοι, ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι. Ολοὶ μαζὶ ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Κατόπιν ἔρχονται οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν

πρώτην μεγάλην περίοδον τής Ἰστορίας, τὴν Ἀρχαίαν Ἰστορίαν.

Ἡ Ἀρχαία Ἰστορία τελειώνει μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ τὸ 476 μ. Χ.

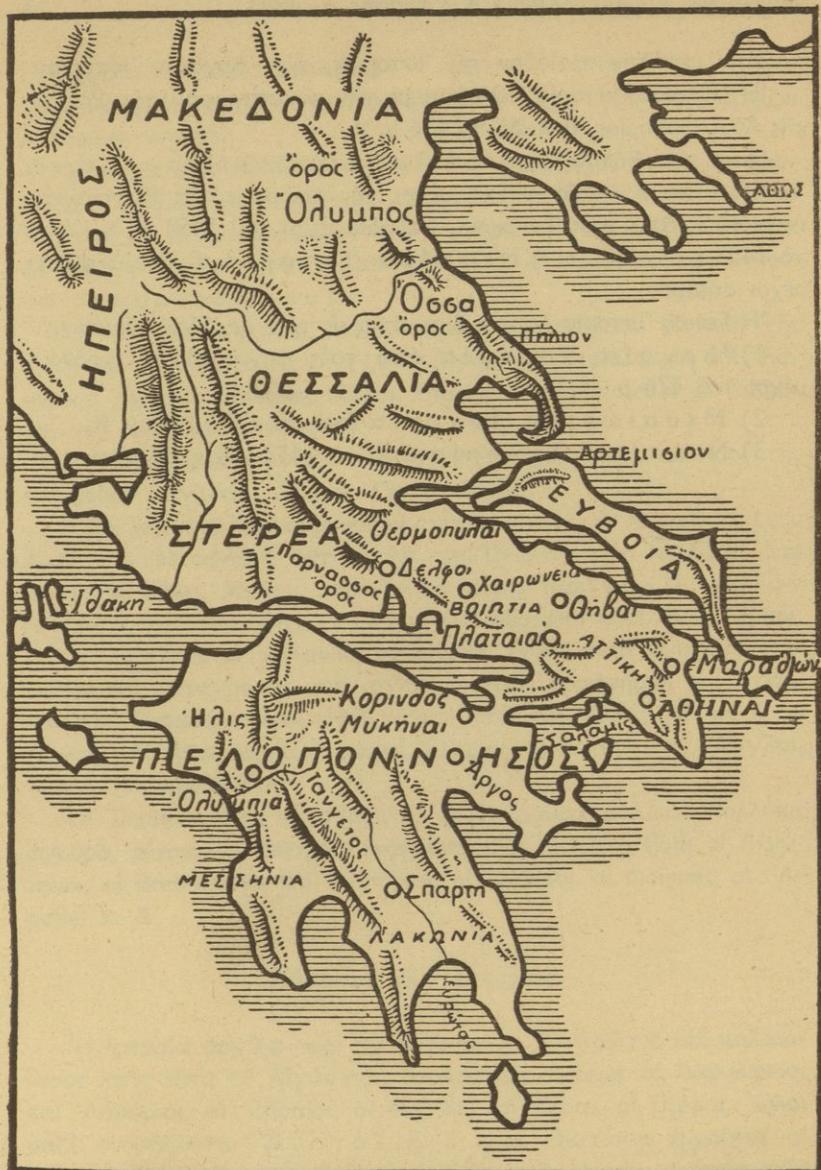
Ἀπὸ τότε, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 476 μ. Χ., ἀρχίζει ἡ Μεσαιωνικὴ Ἰστορία, ἡ ὅποια φθάνει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1453 μ. Χ. Ἀπὸ τὸ 1453 μ. Χ. ἀρχίζει ἡ Νεωτέρα Ἰστορία, ἡ ὅποια φθάνει μέχρι σήμερον.

Ἡ Γενικὴ Ἰστορία λοιπὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους :

1) Ἀρχαία Ἰστορία ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ. Χ.

2) Μεσαιωνικὴ Ἰστορία ἀπὸ τὸ 476 - 1453 μ. Χ.

3) Νεωτέρα Ἰστορία ἀπὸ τὸ 1453 μέχρι σήμερον.

*Η *Αρχαία *Ελλάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ε Λ Λ Α Σ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

·Η ·Αρχαία ·Ελλάς.

Η Ελλὰς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ώραιοτέρας χώρας τοῦ κόσμου. Εύρισκεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται: εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Οἱ Ισθμὸς τῆς Κορίνθου χωρίζει τὴν Ελλάδα εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, καὶ πέραν τῆς Στερεᾶς εἶναι ἡ Βόρειος Ελλάς. Τὰ τρία αὐτὰ τμήματα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερά διαμερίσματα:

1. Πελοπόννησος: Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀργολίας, Ἀρκαδία, Ἡλισ καὶ Ἀχαΐα.

2. Στερεάς: Ἀττική, Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς, Αιτωλία, Ἀκαρνανία, Θεσσαλία.

3. Βόρειος Ελλάς: Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ Ἐλληνες εἶχον ἔγκατασταθῆ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ ἀργότερον ἔγηπλωθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Κυρίως κέντρον καὶ ἐστία τοῦ Ἐλληνισμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Εἰς τὰς χώρας, αἱ ὅποιαι βρέχονται ἀπὸ τὰ κύματά του καὶ δροσίζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους του, ἔζησαν αἱ ἀξιολογώτεραι ἐληνικαὶ φυλαί.

·Η φύσις τῆς Χώρας.

Ἡ μικρὰ αὕτη χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει

βουνά, τὰ ὅποια ἀστράπτουν εἰς τὸ λευκόν φῶς, γραφικάς πεδιάδας, ἐκτεταμένας καὶ πολυσχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὅποια προβάλλουν χαριτωμένα νησιά.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα δρεινή. Τὰ βουνὰ σκεπάζουν τὰ ὄγδοήκοντα ἑκατοστά τοῦ ἔδαφους τῆς. Αἱ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ, ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φάνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ἐκεὶ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Εἰς μερικὰ μέρη τὰ βουνά χαμηλώνουν καὶ ἀφίνουν μεταξύ των πεδιάδας, αἱ ὅποιαι ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς ποταμοὺς καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ καλλιέργειαν, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Εύρωτα, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ἀργούς εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς Ἀττικῆς, τῶν Θηρβῶν καὶ τοῦ Πηνειοῦ εἰς τὴν Στερεάν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μακεδονίας. Εἰς αὐτὰς ἔζησαν αἱ σημαντικότεραι Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ ἥκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἡ συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς εἶναι δύσκολος, διότι τὰ βουνά ἀφίνουν στενάς μόνον διαβάσεις. Ἄλλ' οἱ Ἑλληνες εἶχον τὴν εὔκολιάν νὰ συγκοινωνοῦν διὰ θαλάσσης. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται βαθέως εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζει κόλπους, πορθμούς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ δρμούς ως νὰ προκαλῇ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς προτρέπῃ νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ νησιά, τὰ διοικητικά μέρη τῆς Ἐλλάδος. Κάθε Ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἀνήσυχη, εἶχε ποιμένας, ἀγρότας καὶ ναυτικούς.

Οἱ συνδυασμὸς αὐτὸς βουνοῦ, πεδιάδος καὶ παραλίας εἶναι τὸ ἴδιαίτερον γνώρισμα τῆς Ἐλλάδος. Κάθε Ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἀνήσυχη, εἶχε ποιμένας, ἀγρότας καὶ ναυτικούς.

Τὰ βουνὰ — Τὰ νερά — Ἡ θάλασσα.

Τὰ βουνὰ τῆς Ἐλλάδος δὲν εἶναι πολὺ ύψηλά. Ἡ ύψηλοτέρα κορυφή, ὁ Ὀλυμπός, εἶναι 2985 μ., ὁ Παρνασσός 2459 μ., ἐνῶ τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς εἶναι μέτρια ύψώματα ἀπὸ 1000 - 1500 μ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν πολλὰ χιόνια οὔτε πάγους οὔτε τροφοδοτοῦν μεγάλους ποταμούς. Δὲν ἔχουν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Εύρωπης, ὅπως π. χ. τῶν Ἀλπεων, ἀλλ' οὔτε

τὴν ὁμίχλην καὶ τὴν ἀγριότητά των. Ἐπ' ὅλα τὰ μέρη εἶναι προσ-
ιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς πτυχάς των ἀνοίγουν χλοεραὶ καὶ
εὔθυμοι κοιλάδες, τὰς ὁποίας δροσίζουν αἱ πηγαὶ καὶ σκιάζουν αἱ
πίτεις. Ἐπ' ὅλα τὰ μέρη διασχίζονται ἀπὸ δρόμους. Ἄλλ' οἱ δρό-
μοι τῆς Ἀρχαίας ἡσαν στενωποί καὶ δὲν διετηροῦντο καλά.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικροί, ὀλλὰ ὁρμητικοί. Σκά-
πτουν βαθείας φάραγγας, αἱ ὁποῖαι δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν
καὶ τὸν χειμῶνα συνήθως πλημμυροῦν. Καταβιβάζουν πολλήν λά-
σπην καὶ σχηματίζουν ἔλη καὶ προσχώσεις, αἱ ὁποῖαι κλείουν τοὺς
λιμένας. Τέλος εἶναι θολοὶ καὶ τὸ νερόν των δὲν πίνεται. Κανένας σχε-
δὸν δὲν εἶναι πλωτός. Δι' ὅλους αὐτούς τοὺς λόγους οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλ-
λάδος δὲν ἡσαν ὥφελιμοι εἰς τοὺς κατοίκους ὅσον οἱ ποταμοὶ ἄλλων
χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκτίσθησαν μεγάλαι πόλεις πλησίον αὐτῶν.

Ἄντιθέτως εἰς χώραν θερμὴν ὅπτως ἡ Ἑλλάς μεγάλην ἀξίαν ἔ-
χουν αἱ πηγαί. Οἱ ἀρχαῖοι ἔθεωρησαν αὐτάς ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ
καὶ τὰς ἔξυμνησαν. Αἱ πηγαὶ συνήθως ἔδωσαν ἀφορμήν νὰ κτισθοῦν
πόλεις καὶ μὲ αὐτάς συνδέονται ἀξιοσέβαστοι παραδόσεις τῶν ἀρ-
χαίων Ἑλλήνων. Οἱ πτερωτὸς Πήγασος μὲ τὸ κτύπημα τοῦ ποδὸς
ἀνοίγει τὴν πηγὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸ νερὸ
τῆς πηγῆς δροσίζει τὸν διαβάτην, διατηρεῖ τὴν σκιάν τῶν δένδρων
καὶ δίδει Ἱερότητα εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖ κατοικοῦν αἱ νύμφαι, ἀγαπη-
ταὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

Ἡ θάλασσα ἐναγκαλίζεται μὲ φιλοστοργίαν τὴν Ἑλλάδα, εἰσ-
έρχεται βαθύτατα εἰς τὴν γῆν καὶ δημιουργεῖ στενήν ἐνότητα ἔη-
ρᾶς καὶ ὑδατος. Ἐφ' ἑτέρου ἡ παραλία μὲ τὰς πολλὰς πτυχώσεις
τῆς καὶ μὲ τὰς παρακειμένας νήσους προσφέρει ἀσφαλές καταφύ-
γιον εἰς τοὺς ναυτικούς.

Πολὺ εύνοϊκωτέρους ὄρους ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος παρουσιά-
ζει τὸ Αἴγαον, διότι οἱ ἀνεμοὶ πνέουν ἐδῶ μὲ μεγάλην κανονικότητα.
Διὰ τοῦτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἴγαοιού ἴδρυθησαν αἱ σημαντικώ-
τεραι πόλεις καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ναυτικὸς βίος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολι-
τισμός. Τὸ Αἴγαον κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα.

· Η Φυτεία.

“Οπως ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐδάφους, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ φυτεία

· Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἔχει διάφορα δένδρα καὶ φυτά ἀπὸ τὴν δυτικήν. Ἡ Ἑλλὰς ἥτο πολὺ πρασινωτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν δάση, τῶν ὅποιων οὔτε ἵχνος σώζεται σήμερον. Ἐπίστης οἱ ποταμοὶ εἶχον περισσότερον ὕδωρ καὶ διετήρουν περισσοτέραν χλόην εἰς τοὺς ἄγρους καὶ τοὺς λειμῶνας. Ὑπῆρχον ἄφθονα δένδρα καὶ διέφερον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ μῆκος τῶν ρευμάτων ἐφύοντο αἱ λεῦκαι, τὰς ὅποιας δὲ Ἡρακλῆς πρῶτος, καθὼς ἔλεγεν δὲ μῦθος, ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς βορεινὰς χώρας.

Ἄλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς ἑλληνικῆς ἔξοχῆς είναι ἡ πλάτανος. Ἡ πλουσία σκιά της τὴν κάμνει τὸ ἐκλεκτὸν δένδρον τῶν περιπάτων. Ἡ ἀγορά τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἔγυμάζοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης, ἐσκιάζετο ἀπὸ πλαστάνους.

Εἰς τὰ βουνὰ βασιλεύει ἡ δρῦς, ἡ ὅξυά, εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη ἡ ἐλάτη καὶ σχεδὸν παντοῦ ἡ πεύκη. Τὸ ἑλληνικὸν δάσος δὲν είναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριώδες ὅπως τὰ δάση τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Είναι ἡμερον καὶ φαιδρὸν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων καὶ τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν διαφρῆ παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι ἥρωες τὰ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πάνθηρας. Κάποτε μόνον ἐμφανίζεται ἡ ἄρκτος.

Τὸ κλῖμα.

Σήμερον τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος είναι πολὺ θερμόν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅταν ἡ χώρα εἶχε τὰ δάση καὶ τὰ νερά της, ἥτο πολὺ δροσερώτερον. Ἐβρέχε περισσότερον καὶ ἔχιοντες εἰς μέρη, εἰς τὰ ὅποια δὲν χιονίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνησαν τὴν χώραν των διὰ τὸ γλυκύ της κλίματος.

Ἀσύγκριτον χάριν προσδίδει εἰς τὴν χώραν τὸ ἄφθονον φῶς καὶ ὁ αἰώνιος διασυγής ἄήρ. Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς τὰ πράγματα διακρίνονται ἔως τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν. Ὁ νοῦς καὶ ὁ δρθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνηθίζουν εἰς τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρόν. Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπλασαν φαντάσματα καὶ σκοτεινούς ἥρωας, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῶν βορείων λαῶν.

‘Η ἔλληνική θρησκεία δὲν γνωρίζει κανένα μαῦρον ή κακοποιὸν δαιμόνα.

· Η Φυλή.

Οι Ἑλληνες ὀνήκουν εἰς τὴν ἴνδοευρωπαϊκὴν ὁμοεθνίαν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ρωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων κλπ. Ἡσαν, ὅπως ἐκεῖνοι, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲ γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου των ἥσαν κανονικαὶ καὶ ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλαστύ. Εἶχον ἄφθονα μαλλιά, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἥσαν κοντά καὶ ἐσχημάτιζαν βοστρύχους ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλοτε μακρυὰ καὶ λεῖα καὶ κατέβαινον εἰς τοὺς ὄμους. Τὸ σῶμά των ἥτο δυνατόν, οἱ μύες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. “Ολα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὅποιας μᾶς ἀφησαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχον πνεῦμα ἔξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἥτο ποτὲ ὑπερβολικὰ πλούσιον, οἱ κάτοικοι ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἔργαζωνται πολύ. Ἡ ἔργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηρούς καὶ ἀποφασιστικούς. Ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ ἔπλασε τὸ σῶμά των εὐκίνητον καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ἔξαίρετον κλῖμα τοὺς ἔκαμε νὰ είναι εύαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὠραῖα πράγματα.

Πηγαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ιστορίας.

Τὴν ιστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γνωρίζομεν πολὺ καλύτερα ὅπο τὴν ιστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξησαν ἀξιόλογοι ιστορικοί, οἱ ὅποιοι ἔξιστόρησαν, λεπτομερῶς τὰ γεγονότα. Ἐκτὸς τῶν ιστοριῶν μᾶς ἔμειναν πλήθις ὄλλα συγγράμματα, ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι, ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ ὅποια μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰς ἰδέας καὶ γενικῶς διὰ τὸν πολιτισμόν των.

Τὰς πληροφορίας αὐτὰς συμπληρώνουν αἱ ἐπιγραφαί. Κυβερ-

νήσεις καὶ ἴδιῶται δηλαδὴ ἔχάραστον ἐπάνω εἰς λίθους νόμους, ψηφίσματα, συνθήκας κλπ.

Τέλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ἐσώθησαν μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, δσα ἀπὸ κανένα ἄλλον λαόν, ναοί, ἀνάκτορα; τάφοι, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ὅπλα, καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα αὐτὰ μένουν ἀκόμη ὅρθια καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Πολλὰ ὅμως ἔπεσαν, ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἔμειναν ἐκεῖ πολλοὺς αἰώνας. Ἐλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ τὰ ἔφερον εἰς φῶς καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κατώρθωσαν νὰ ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὰ πολυτίμους πληροφορίας.

Σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἰστορίας.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην Ἰστορίαν, διότι εἰς αὐτὴν ἔζησεν ἔνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτάτους λαούς τῆς γῆς. Οἱ Ἑλληνες εἶναι οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Δὲν γνωρίζομεν εἰς ποῖον σημεῖον θὰ ἦτο σήμερον ὁ πολιτισμός, ἀν δὲν ὑπῆρχον οἱ Ἑλληνες. Οἱ Εύρωπαῖοι σοφοὶ λέγουν, ὅτι ἔγινε τὸ θαῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. "Ολοι οἱ μεγάλοι λαοὶ ὡφελήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχναι των αὐτούς ἔλαβον ὡς παράδειγμα. Διὰ τοῦτο δλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς Ἑλληνας ὡς διδασκάλους των καὶ μελετοῦν μὲ ἀγάπην τὴν Ἰστορίαν των. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Εύρωπης διδάσκεται ἡ Ἑλληνικὴ Ἰστορία καὶ τὰ παιδιά γνωρίζουν πολὺ καλά τὴν ζωήν, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ
ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

Παλαιοτέρα ιστορία τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἑλληνες δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Προτοῦ ἔλθουν οἱ παλαιότατοι πρόγονοι μας, εἰς τὴν πατρίδα μας ἔζησαν ἄλλοι άνθρωποι, ἀπὸ ἄλλην φυλήν, ἀρκετὰ πρωδευμένοι, ἀπὸ τοὺς ὅποιους οἱ Ἑλληνες ἔμαθον πολλά. Τοὺς παλαιοτάτους αὐτοὺς ἀνθρώπους οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ὡνόμασαν Προέλληνας. Εἰς αὐτὸν μᾶς διεφώτισαν αἱ ἀνασκαφαί.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν πολὺ παλαιάν ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶναι σχετικῶς νεώτερα. Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὅποιας μᾶς δίδουν, φθάνουν τὸ πολὺ ἔως τὸ 1000 π. Χ. καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ιστορία διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐποχὴ πρὸ τοῦ 1000 εἶναι οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ᾱδιοι Ἑλληνες εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιοτέραν ιστορίαν των καὶ διηγοῦντο μερικούς μύθους, ἀπὸ τοὺς ὅποιους περιφημότεροι ἦσαν ὁ μῦθος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἡ Ἀργοναυτικὴ ἑκστρατεία κλπ. Ἐπίστης εἶχον διατηρήσει τὴν ἀνάμνησιν ὅτι πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν χώραν των ἔζησεν ἔνας ἄλλος λαός, οἱ Πελασγοί.

Ἄλλα τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν σημαντικαὶ ἀνασκαφαί, ἀπὸ τὰς ὅποιας ἐμάθομεν πολλὰ διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἔδειξαν ὅτι ὑπῆρχον ἀνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχήν. Ἀργότερον εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αιγαίου ἔζησεν ἔνας λαός ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος, τὸν ὅποιον οἱ ἀρχαιολόγοι ὀνομάζουν Αἰγαῖοι ή Κρῆτας. Τέλος περὶ τὰ 2000 π. Χ. ἥλθον οἱ πρῶτοι Ἑλληνες, δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοί.

Αίγαιοι καὶ Αἰγαῖος Πολιτισμός.

Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, ἵσως ἀπὸ τὸ 4000 π. Χ., εἰς τὰς νῆσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησε μία φυλὴ εὐφυής καὶ ζωηρᾶ, ἡ ὅποια ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πολιτισμὸν καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς λαούς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοινίκας καὶ Μικρασιάτας. Τὸν λαὸν αὐτὸν οἱ ιστορικοὶ ὀνόμασαν Αἴγαῖος καὶ τὸν πολιτισμὸν των Αἴγαιον Πολιτισμὸν. "Οπως συμπεραίνομεν ἀπὸ τὸ κρανίον καὶ τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὅποιαι ἐσώθησαν εἰς τὴν Κρήτην, οἱ Αἴγαιοι δὲν εἶναι οὔτε ἴνδοευρωπαῖοι οὔτε σημεῖται, ἀλλ᾽ ἀνήκουν εἰς ἴδιαίτερον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, ὁ ὅποιος κατὰ τοὺς προϊστορικούς χρόνους ἔζησεν εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀνομάζουν Μεσογειακὴν φυλήν.

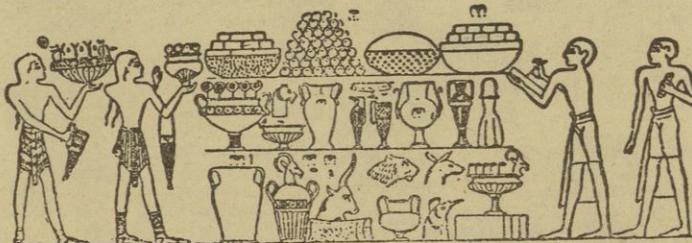
Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης.

Περὶ τὰ 2000 π. Χ. κέντρον τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Κρήτη. Ἡ ἔξαιρετική της θέσις ἔξασφαλίζει εἰς αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὸν αἰγαῖον κόσμον. Ἡ Κρήτη κείται σχεδόν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κυανῆς θαλάσσης, σπῶς λέγει δὲ "Ομηρος. Εὑρίσκεται σχεδόν εἰς ἵσην ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Τροίαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Κυρηναϊκήν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. "Οταν δὲ όρειχαλκος ἔγινεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν βιομηχανίαν, οἱ ἐμποροὶ τῆς Ἀνατολῆς ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πλεύσουν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὴν Ἀδριατικήν, εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διὰ νὰ προμηθευθοῦν. Ἡ Κρήτη τότε ἔγινε διάμεσος σταθμὸς μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Κρήτες ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τοῦ όρειχαλκού καὶ προώδευσαν εἰς δλας τὰς τέχνας.

Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν.

"Ο αἱών τοῦ όρειχαλκού εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης Οἱ Κρήτες εἶναι δὲ πρῶτος λαός, δὲ ὅποιος ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν ναυτιλίαν. Πολὺ πρὸ τῶν Φοινίκων ἥσαν οἱ κατ' ἔξοχὴν ναυτικοὶ

καὶ διέσχιζον τὴν Μεσόγειον εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπάνω εἰς τὰ στενὰ καὶ μακρουλὰ πλοιά των μὲ τὴν καμπυλωτὴν πρύμνην. Τὸν 15ον π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Αίγυπτου Θούτμης Γ' θέλει νὰ μεταφέρῃ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς Κρήτας καὶ ὅχι εἰς τοὺς Φοίνικας, τὸ δποῖον σημαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον πλοια. Οἱ Κρῆτες εἶναι οἱ πρῶτοι ναυ-

Τύποι Κρητῶν.

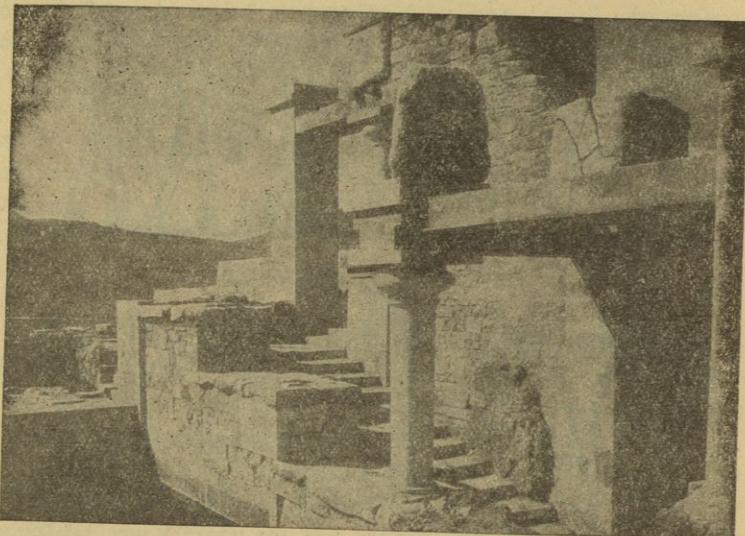
Παράστασις ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ τάφου περὶ τὸ 1400 π.Χ.

Περὶ τὸ 1500 π. Χ. ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις μεταξὺ Κρήτης καὶ Αίγυπτου. Οἱ Κρῆτες ίδιως, ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπεσκέπτοντο τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνονται Κρῆτες κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Φαραὼ. Διακρίνομεν ζωηρῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κρητικὰ ἄγγεια.

Τικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Οἱ Φαραὼ ἤνοιξαν τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας των εἰς τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοὺς ἐμπόρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης διωργάνωσαν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κρήτη περὶ τὸ 1600 - 1200 π. Χ. ἔγινε τὸ κέντρον ισχυροῦ ναυτικοῦ κράτους, τὸ δποῖον ἔξουσίας εἰς τὴν ηγεμονίαν τοῦ Αιγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς

ΑΤΤΙΚΗΣ. Κυρίαρχοι είσι τήν θάλασσαν μὲ τὸν στόλον τῶν οἱ Κρῆτες δὲν ὄχυρώνουν τὰς πόλεις. Ἀνάμνησιν τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἑλληνες εἰς τοὺς μύθους τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Μινωταύρου. Πρωτεύουσα τοῦ Κρητικοῦ κράτους ἦτο ἡ Κνωσὸς εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου παραλίας πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου. Ἀργότερον ἤκμασεν ἡ Φαιστός, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον

Ανάκτορον Κνωσοῦ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μεγάλη αὐλὴ, τριγυρισμένη ἀπὸ πλῆθος δωμάτια καὶ περιπλόκους διαδρόμους. Ἀπὸ τὴν αὐλὴν κατέβαινον εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλέως διὰ τιμητικῆς κλίμακος περιβαλλομένης ἀπὸ κίονας, τῶν δοποίων δὲ κορμὸς λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν μινωικὴν τέχνην. Ἄλλαι κλίμακες ἔφερον πρὸς τὰ ὑπόγεια. Ἡ περίπλοκος αὐτὴ κατασκευή, εἰς τὴν δοποίων ἀσφαλῶς ἔχανετο δέξιος, ἔδωκεν ἀφορμήν νὰ γεννηθῇ δὲ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου.

Τῆς νήσου, ὀνομαστή εἰς τοὺς ἐλληνικοὺς χρόνους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ κυανόπερα καράβια ἀρμενίζουν πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ σπρώχνουν οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, ὅπως ψάλλει δὲ Ὁμηρος.

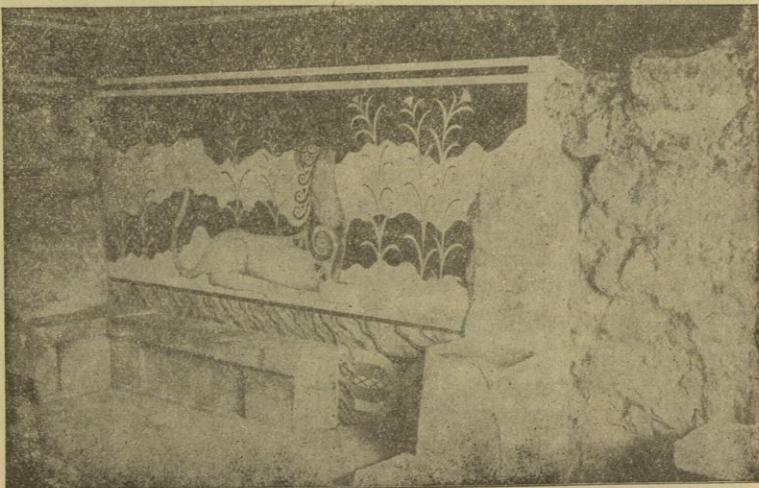
“Ολα αὐτὰ τὰ ἐμάθομεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. Ἀπὸ τὸ 1900 ἥγιοι σοφοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου ”Ι βανσ καὶ ἀρ-

γότερον Ἰταλοὶ ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν Κρήτην ὀλόκληρον κόσμον ἄγνωστον ἔως τότε. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ Φαιστόν.

Τὸ ἐμπόριον.

Οἱ Κρῆτες εἶναι ἐπίστης οἱ πρῶτοι ἐμπόροι τῆς Μεσογείου.

Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι συγκεντρωμένον ἐντὸς τῶν πόλεων

Ἀνάκτορον Κνωσοῦ. — Αἴθουσα τοῦ θρόνου.

“Η αἴθουσα τοῦ θρόνου εύρισκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου. Ὁ θρόνος εἶναι ἀπὸ γύψου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὰ καθίσματα τῶν συμβούλων.

‘Ο τοῖχος κοσμεῖται ἀπὸ κοιμψάς εἰκόνας.

εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν κίνησιν, κατεσκεύασαν δρόμους κτισμένους μὲ πλινθους καὶ ἀσβεστον ἢ πλακοστρωμένους, ποὺ ἦνωναν τὰς πόλεις μεταξύ των ἢ μὲ τοὺς λιμένας. Οἱ δρόμοι αὗτοὶ ἦσαν στενοί, 1μ. 40 διὰ τὰ ζῷα καὶ τροχοφόρα, 1μ. 10 διὰ τὸ κάθε πεζοδρόμιον. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο μὲ ὅνους καὶ ἵππους ἢ κάρρα μὲ δύο ἢ τέσσαρας τροχούς συρόμενα ἀπὸ βόδια. Οἱ ἐμπόροι ἐπήγαινε μὲ τὰ πόδια κοντὰ εἰς τὸ ζῷόν του.

Πολὺ σπουδαιότερον ἦτο τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Ἀπορεῖ

κανεὶς πῶς μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης ἔφθασαν τόσον μακριὰ οἱ Κρῆτες. Κατεσκεύασαν πλοῖα μακρουλὰ καὶ χαμηλά, μὲ ὑψηλὴν πρῷραν καὶ δύο πυργίσκους, ἵνα ἐμπρὸς καὶ ἄλλον ὅπίσω. Εἰς τὸ μέσον εἶχον ἵνα στερεὰ πασσαλωμένον κατάρτι ἔως 8μέτρα. Τὸ σκάφος ἦτο καλὸν διὰ τὴν πειρατείαν καὶ διὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Συνήθως ἐκινεῖτο μὲ κουπιά. Οἱ Κρῆτες ἐπενόησαν ἐπί-

Ανάκτορον Κνωσοῦ.

Πίθοι ἐντὸς τοῦ ὑπογείου δι' ἀποθήκευσιν τροφίμων.

σης καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ μέτρα, νὰ ζυγίζουν καὶ νὰ μετροῦν, καθὼς καὶ τὴν γραφήν.

Οἱ ἴδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἔξωτερικὸν τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ὁγγεία, ὅπλα, σκεύη, κοσμήματα, ἔγχρωμα ὑφάσματα. Ἀπέναντι αὐτῶν εἰσῆγον Ἰππούς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὸ σίλφιον, ἵνα φυτὸν πειριζήτητον ὡς φάρμακον καὶ διὰ νὰ καρυκεύουν τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴν Λιβύην, ἐπίσης σκληρούς λίθους, πιολύτιμα μέταλλα, ἐλεφαντόδοντα, πρώτας υλας διὰ τὴν μεταλλουργίαν των.

Αἱ Κυκλάδες ἥσαν ὁ πρῶτος σταθμός των. Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰώνος ἔξαπλώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος, μὲ τὰ μεγάλα τῆς κέντρα Τίρυνθα, Μυκήνας, δέχεται τὴν ἐπίδρασίν των. Εἰς τὸ κατόπιν περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ κρυμμένον εἰς τὴν σκιάν τοῦ Παρνασσοῦ, εἰσάγουν τὴν θεάν των, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς των. Ἐχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἀττικήν, ὅπου δὲ μῆθος τοῦ φόρου τῶν ἐπτά νέων καὶ ἐπτά νεανίδων καθὼς καὶ τοῦ ταύρου τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσαν τὴν ἀνάμνησίν των. Ἡ ἐπίδρασίς των φθάνει ἔως τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς τῶν μυθικῶν χρόνων, τὴν Ἰ-
ωλκόν, ἀνεχώρησαν οἱ Ἀργοναῦται ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ναυτικῶν τῆς Κρήτης.

Μὲ τὴν Αἴγυπτον εἶναι στενόταται αἱ σχέσεις των. Κρῆτες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Πυραμίδων (19ος π. Χ. αἰών). Τὸ 1467 δὲ Φαραὼ Θουτμέσ Γ', διεκδικῶν κοσμοκρατορίαν, μετέφερε μὲ κρητικά πλοιαὶ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον. Οἱ Κρῆτες ἐπέτυχον νὰ τοὺς παραχωρηθῇ ἴδιαίτερος λιμήν, διὰ νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τοῦ χαλκοῦ, τοὺς προσείλκυσεν ἐγκαίρως.

Ἀπὸ ἑκεῖ φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας. Εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Λιβάνου τὰ κρητικὰ καράβια περιμένουν τὰ καραβάνια, τὰ ὅποια θὰ φθάσουν ἀπὸ τὰ βαθύτερα τῆς Ασίας. Φορτώνουν ξυλείαν διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλογα διὰ τὴν Κρήτην. Εἰσχωροῦν εἰς τὴν Χαναάν. Ἀργότερον, τὸν 12ον αἰῶνα, Κρῆτες καὶ Αἴγαιοι ἐγκαθίστανται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης. Οἱ γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν ιστορίαν Φιλισταῖοι, οἱ ἐπικίνδυνοι ἔχθροι τῶν Ἐβραίων, εἶναι Αἴγαιοι. Οἱ Γολιάθ εἶναι τύπος Κρητὸς πολεμιστοῦ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἄλλον ὁπλισμόν.

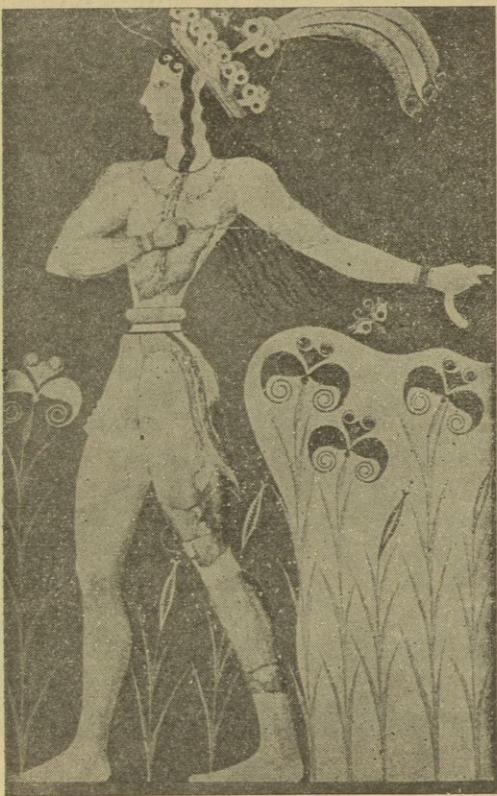
Ο Μινώταυρος.

Τὰ ἄφοβα κρητικὰ πλοϊα ρίπτονται εἰς τὴν Δύσιν, φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ζητοῦν τοὺς λιμένας, εἰς τοὺς ὁποίους φθάνουν τὸ ἥλεκτρον καὶ ὁ καστίτερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μόνον δὲν εύρισκουν εὔκολον εἴσοδον, διότι τὸ ἐσωτερικόν της κατοικεῖται ἀπὸ ἔνα δραστήριον κατακτητικὸν λαόν, ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, τοὺς Χεττίτας.

•Η Κρητικὴ Τέχνη.

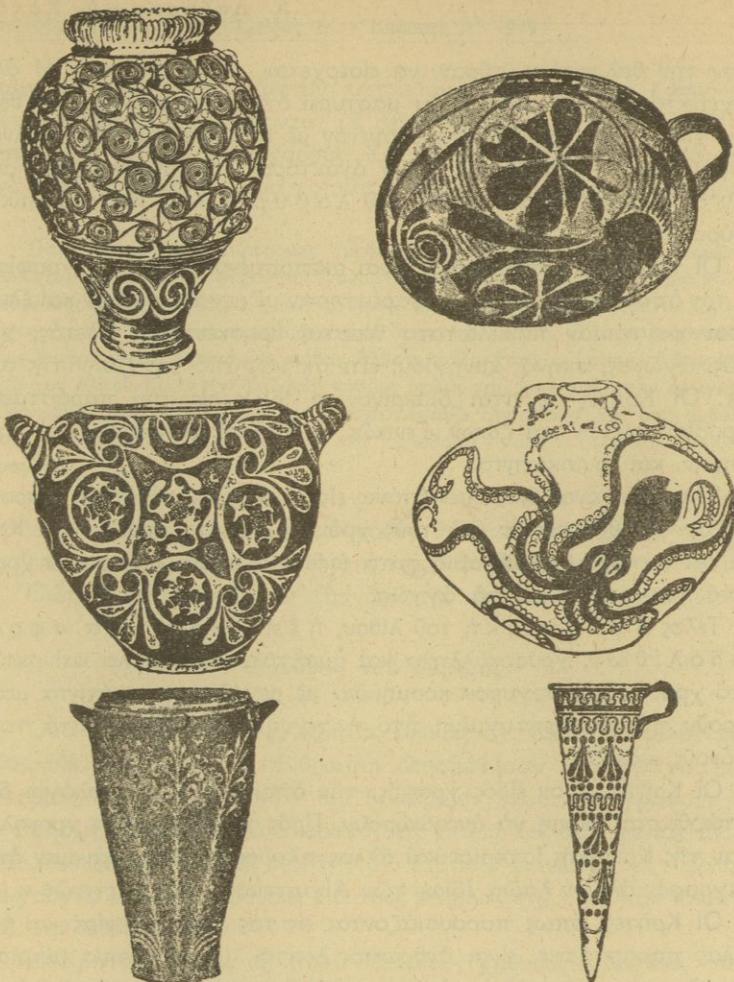
Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, μὲ τὰ ὄποια εἶχον κοσμήσει τὴν πρωτεύουσάν των.³ Απὸ τὰ ἐρείπια, τὰ ὄποια ἐσώθησαν, σχηματίζομεν ἴδεαν τοῦ σχεδίου των. Τὸ κρητικὸν ἀνάκτορον είναι κτίριον μὲ πολλὰ πατωματα, ἔχει λεπτοὺς τοίχους, μίαν εύρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ὅλας μικροτέρας εἰς διάφορα μέρη, στοάς κλπ. Αὐλαὶ καὶ στοαὶ διευκολύ-

•Ο πρῆγκιψ μὲ τὰ χρίνα.

Μουσείον Ἡρακλείου. Χρωματισμένον ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. 'Ο νεαρὸς πρῆγκιψ βαδίζει μεταξὺ κρίνων καὶ ἔχει στολισμένον τὸ στήθος μὲ περιδέραιον καὶ τὴν κεφαλήν μὲ στέφανον ἀπὸ τὰ ἕδια ἀνθη. Φορεῖ στέμμα ἀπὸ μεγάλα πτερά.

τικὸν ἀνάκτορον είναι κτίριον μὲ πολλὰ πατωματα, ἔχει λεπτοὺς τοίχους, μίαν εύρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ὅλας μικροτέρας εἰς διάφορα μέρη, στοάς κλπ. Αὐλαὶ καὶ στοαὶ διευκολύ-

Κρητικά όγγεια.

Εις τὴν συλλογὴν βλέπομεν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κρητικῶν όγγειών. Τὸ πρῶτον ἔχει ἀκόμη ἀπλᾶ σχέδια. Εἰς τὸ δεύτερον τὰ σχέδια είναι περισσότερον ἀνεπτυγμένα. Τὸ τρίτον παρουσιάζει τὴν ἀκμὴν τῆς κοσμήσεως μὲ φυτὰ καὶ ἀνθη. Εἰς τὸ τέταρτον ζωγραφίζεται πολύπους. Τὸ πέμπτον είναι πίθος ὑψους 1.20 μ., ἐπὶ τοῦ δποίου εἰκονίζονται κρίνοι μὲ ἑξαρετικὴν τέχνην. Τὸ τελευταῖον είναι πολύχρωμον κομψοτέχνημα. Συγκρίνατε μὲ τὰ όγγεια τῆς εἰκόνος 1 σελ. 23 Τὰ περισσότερα κρητικά όγγεια εύρισκονται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

νουν τὴν θαλασσίαν αὔραν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ κτίριον. Ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀνακτόρου μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εἰς θερμὴν χώραν καὶ εἶναι προσημοσμένον μὲ τὸ κλῖμα τοῦ τόπου. Ἀνάμνησιν τῶν πολυπλόκων αὐτῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἑλληνες εἰς τὸν μῦθον τοῦ λαβυρίου καὶ τοῦ Μινωαταύρου.

Οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τοιχογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλλιτέχναι παρέστησαν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ἐλεύθεραν φαντασίαν ποικιλώτατα θέματα, θρησκευτικὰς τελετάς, χορούς, ἀγῶνας, σκηνὰς κυνηγίου, εἴτε σκηνὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς αὐλῆς. Οἱ Κρῆτες τεχνίται διακρίνονται ιδίως εἰς τὴν παράστασιν ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζώων. Γενικῶς ἀπὸ παραστάσεις ἔχουν μεγάλην κίνησιν καὶ φυσικότητα.

Ομοίας εἰκόνας βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τελειότητα. Κρίνοι καὶ πάπυροι καὶ ὑδρόβια φυτὰ ἀνθίζουν μὲ τὰ ζωηρότατα χρώματά των ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα.

Τέλος ἡ γλυπτικὴ τοῦ λίθου, ἡ ἐπειργασία σφραγίδολος ιθων, χρυσοκόλλητα καὶ σμαλτοκέντητα ὅπλα καὶ σκεύη ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον κοσμημένα μὲ μεγάλην φυσικότητα μαρτυροῦν πόσον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ τέχνη τῆς Κρήτης κατά τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Οἱ Κρῆτες εἶχον εἶδος γραφῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νὰ ἀναγνωσούν. Πρὸς τὸ παρὸν τὴν χρονολογίαν τῆς Κρητικῆς ιστορίας καὶ ἄλλας πληροφορίας μανθάνομεν ἀπὸ ἐπιγραφὰς ἄλλων λαῶν, ιδίως τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Χεττιτῶν κ. ἄ.

Οἱ Κρῆτες, ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς ἄλλας παραστάσεις, εἶναι ἀνθρωποί λεπτοί, μὲ ἀνάστημα μέτριον, μὲ μαῦρα σγουρὰ μαλλιά, μὲ ζωηρὰ καὶ δραστήρια χαρακτηριστικά. Φοροῦν ἔλαφρὰ ἐνδύματα καὶ σφίγγουν τὴν μέσην των μὲ ζώην, ἡ ὁποία δίδει περισσοτέρων εύκινησίαν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντύπωσιν ιδίως κάμνει τὸ ἐκφραστικὸν πρόσωπον, οἱ ἀμυγδαλωτοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἡ ἐνδυμασία καὶ τὸ κτένισμα τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τοιουτοτρόπως παρουσιάζουν ὁμοιότητα μὲ τὰς σημερινὰς γυναικας. "Ολα τὰ εύρηματα μαρτυροῦν ὅτι ἔχομεν λαὸν εὔθυμον, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὰ ὡ-

ραῖα πράγματα, τὴν ἄνετον κατοικίαν, τὴν κοσμικήν ζωήν, τὰς συναναστροφάς. Ἐπιδίδονται μὲν μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τοὺς χορούς. Καὶ ἡσαν περίφημοι οἱ χοροὶ τῶν κνωσίων γυναικῶν. "Ἐνα τοιοῦτον χορὸν περιγράφει ὁ Ὁμηρος :

Παλληκάρια καὶ πολύπροικες παρθένες χόρευαν ἐκεῖ καὶ γύριζαν πιασμένοι χέρι χέρι. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἐνδύματα λινά, λεπτά, τὰ παλληκάρια καλούφασμένους χιτῶνες λαμπρούς σὰν τὸ λάδι. Ἐκεῖνες κρατοῦσαν στεφάνια λαμπρά, ἐκεῖνοι χρυσᾶ μαχαίρια κρεμασμένα ἀπὸ ἀστημένια λουριά. Οἱ νέοι ἔκαμψαν γύρους ἐλαφρὰ μὲ τὰ γυμνασμένα πόδια, ἀλλοτε πάλιν ἔτρεχαν γραμμῇ ὁ ἔνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον. Γύρω εἶχε μαζευθῆ κόσμος πολὺς καὶ σεργιάνιζε τὸν ἀσύγκριτο χορὸν καὶ εἰς τὴν μέσην ἔνας ἔξοχος μουσικὸς ἐπατίζε τὴν κιθάραν καὶ τραγουδοῦσε. Καὶ δύο διαλεκτοὶ στριφογύριζαν καὶ πηδοῦσαν, μόλις ὁ μουσικὸς ἀρχιζε τὸ τραγοῦδι.

"Αλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μὲν πάθος ἀγαποῦν οἱ Κρῆτες, εἴναι οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις καὶ εἴναι πιθανὸν ὅτι ἀπ' αὐτούς οἱ "Ἐλληνες ἐκληρονόμησαν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Γυμναστικήν.

‘Ο μῦθος τοῦ Μίνωος.

"Οσα εἴπομεν διὰ τοὺς Κρῆτας ἔγιναν εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἔγνωριζον ἀκόμη νὰ γράφουν καὶ αἱ εἰδῆσεις ἥλλασξαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ δόξα δύμως τῆς Κρήτης δὲν ἔσβησεν ἐντελῶς. Οἱ "Ἐλληνες διηγοῦντο διαφόρους μύθους διὰ τοὺς βασιλεῖς της, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμίν των :

"Η Κρήτη, ἔλεγον, εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους εἶχεν ἔνα περίφημον βασιλέα, τὸν Μίνωα. 'Ο Μίνωας ἦτο υἱὸς Θεοῦ, τοῦ Διός, καὶ μιᾶς βασιλοκόρης, τῆς Εύρώπης. 'Ο Ζεὺς ἔδωσεν εἰς αὐτὸν μεγάλα χαρίσματα. 'Ητο ἔξυπνος, πολὺ φρόνιμος καὶ ἡκολούθει τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρός του. Κάθε ἐννέα ἔτη, ἔλεγον, ἐπήγαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Δία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς ἐν σπήλαιον. Ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμενε καὶ ἐσκέπτετο μαζί του διὰ διάφορα ζητήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Μίνως ἔγινε σοφὸς βασιλεύς, φιλάνθρωπος καὶ δίκαιος, καὶ ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος του. "Ἐθεσε σοφοὺς νόμους,

οἱ δόποιοι ἔκαμαν καλὸν εἰς τὸν τόπον. Οἱ νόμοι τῆς Κρήτης ἦσαν περίφημοι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μίνωας ἡ Κρήτη ἔγινε πλουσία καὶ εύτυχής. 'Ο Μίνωας ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας. "Ἐκτισε πολλὰς οἰκοδομὰς εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Κνωσόν. Περίφημος ἔγινεν ὁ Λαβύρινθος, ἀνάκτορον μὲ πολλὰ καὶ περίπλοκα ὑπόγεια δωμάτια. Εἰς αὐτὸν ἔκλεισεν ἐν τέρας, τὸν Λαβύρινθον μὲ κεφαλὴν ταύρου.

'Ο Μίνωας ἔγινε πολὺ δυνατὸς βασιλεύς. Μὲ τὸν στόλον του ἔκυρίευσε πολλὰς νήσους τοῦ Αιγαίου, ἔκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ ἔξουσίασε τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερχρεώθησαν νὰ τοῦ δίδουν φόρον. "Ἐπλασαν τὸν μῦθον ὅτι τοῦ ἔδιδον ἐπτά νέους καὶ ἐπτὰ νέας, τοὺς δόποιούς ἔρριπτεν εἰς τὸν Μινώταυρον. 'Απὸ τὸν φόρον αὐτὸν ἀπήλλαξε τὰς Ἀθήνας ὁ Θησεὺς, δούς, δὲ περίφημος ἦρως.

‘Ο μῦθος τοῦ Δαιδάλου.

Διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰ μεγάλα του ἔργα ὁ Μίνωας, ἐκάλεσεν ἔνα περίφημον ἀθηναῖον τεχνίτην, τὸν Δαίδαλον. 'Ο Δαίδαλος ἔγνωριζε πολλὰς τέχνας καὶ εἶχεν ἐφευρετικώτατον νοῦν. Αὐτὸς ἔκτισε τὸν Λαβύρινθον καὶ ἄλλας οἰκοδομάς. "Οταν ὅμως ἤθέλησε νὰ φύγῃ, ὁ Μίνωας δὲν τὸν ἀφησε. Τὸν ἐφυλάκισε μάλιστα εἰς τὸν Λαβύρινθον.

'Ο Δαίδαλος ἐσοφίσθη τότε κάτι πολὺ τολμηρόν. Κατεσκεύασεν ἀπὸ κηρὸν δύο ζεύγη πτερά. 'Εφόρεσε τὸ ἐν ὃ ἴδιος καὶ τὸ ἄλλο ὃ υἱός του "Ιαρός, καὶ οἱ δύο μαζὶ ἐπέταξαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς Κρήτης. 'Αλλ' ὁ "Ικαρος ἦτο νέος, ζωηρὸς πολὺ καὶ ἀνήσυχος καὶ εἶχε πολλὴν περιέργειαν. 'Ηθέλησε νὰ ἀναβῇ ὑψηλότερον, νὰ ἴδῃ νέας ἔκτάσεις, νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἥλιον. "Οταν ὅμως ἀνέβη ἀρκετά ὑψηλά, τὰ κήρινα πτερά του ἔλυσαν καὶ ὁ ἴδιος ἐπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. 'Ο Δαίδαλος, ἀνήσυχος, ἀνεζήτησε παντοῦ τὸν υἱόν του, ἐφώναζε μὲ ταραγμένην φωνὴν τὸ ὄνομά του ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

ΑΚΜΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

Οι πρῶτοι Ἑλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἔφθασσαν οἱ πρῶτοι Ἑλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, δῆλον, οἱ Ἀχαιοί. Ἡσαν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἡ ὅποια ἐτάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν τὸ Ἰράν,

Τύποι Ἀχαιῶν.

(Παράστασις ἐπὶ μυκηναϊκοῦ ὄγγειου).

Εἰς τὸ ἀτεχνὸν σχεδιαγράφημα διακρίνομεν τὴν κανονικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ προσώπου. Ἡ ρις φύεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ μετώπου. Τὸ πρόσωπον περιβάλλεται ἀπὸ γενειάδα, ἡ κόμη πίπτει πλουσία διπισθεν τῆς κεφαλῆς.

οἱ Ἰνδοὶ προχωροῦν νοτιώτερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Χεττῖται κυριεύουν τὴν Βαθυλῶνα. Οἱ πρόγονοι τῶν στημερινῶν Εὐρωπαίων εἰσόδουν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Εύρωπης, οἱ πρῶτοι Λαστῖνοι κατέρχονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ φθάνουν εἰς Ἰστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (*Εκδοσις Α' 1949)

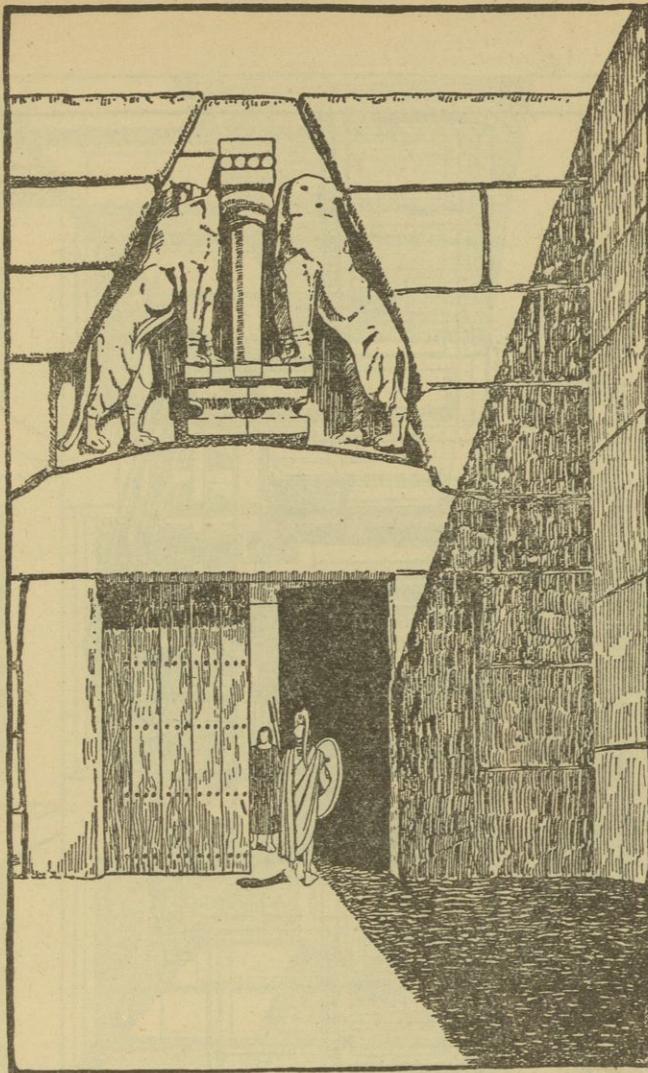
τὴν Βαλκανικήν, προχωροῦν διαρκῶς νοτιότερον καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἴνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ίσχυρότεροι σωματικῶς καὶ καλύτερον ὠπλισμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἔκτοπίζουν εὐκόλως τοὺς ἐντοπίους καὶ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἥως τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι πιθανὸν δτὶ αὐτοὶ ἔφερον πρῶτοι τὸν ἵππον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουν μὲ πολεμικὰ ἄρματα. Εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἡ Πελοπόννησος καὶ νοτιωτέρα Ἑλλὰς ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν εύρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐπιδρασιν τῆς Κρήτης. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Κρῆτας, ἐσυνέχισαν τὸν πολιτισμόν των καὶ εἰς πολλὰ τοὺς ἐπέρασαν. Ὁ ἀχαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τοῦ κρητικοῦ.

Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ Ἀχαιοὶ δυνατοὶ κατ’ ἀρχὰς εἰς τὴν ξηράν, δὲν ἄργησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἀπέκτησαν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ περὶ τὸ 1400 π. Χ. ἥλθαν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Κρῆτας. Εἰς τὴν πάλην αὐτὴν ἐπεκράτησαν οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησαν τὸν κρητικὸν στόλον καὶ ἐκρίευσαν τὴν Κρήτην. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης φέρουν τὰ Ἱχνη πυρκαϊδᾶς καὶ βιαίας καταστροφῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἴγαον καὶ ἀρχίζουν ζωροτάτην δρᾶσιν. Ἐπιχειροῦν διαρκῶς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνησυχοῦν ἀκόμη καὶ τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀποικιακὴ ἔξαπλωσις τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀρχαιοτέρα ἀποικιακὴ ἔξαπλωσις τῶν Ἑλλήνων. Καταλαμβάνουν τὰς νήσους τοῦ Αἴγαοι καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ δποία ἀρχίζει νὰ γίνεται χώρα ἐλληνική. Οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἄξιοι πολεμισταί, ἔρχονται εἰς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἰδίως μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χεττīτῶν, οἱ δποίοι τοὺς μεταχειρίζονται ως συμμάχους ἢ μισθοφόρους. Εἰς τὰς Χεττīτικὰς ἐπιγραφὰς σώζονται πολλαὶ πληροφοραί διὰ τοὺς Ἀχαιούς. Ἀπ’ αὐτὰς μανθάνομεν, δτὶ τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν δνόματα Ἀτρεύς, Ἐτεοκλῆς κλπ. ἡσαν πραγματικοὶ βασιλεῖς καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην δρᾶσιν. Ἐπίσης κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ μετέδωσαν

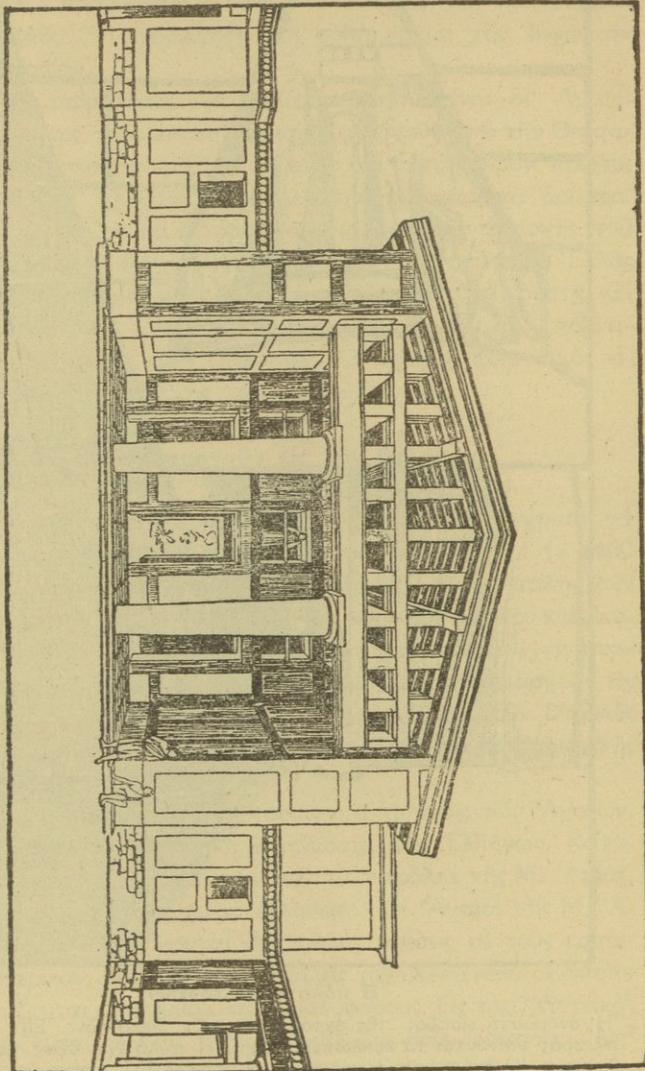

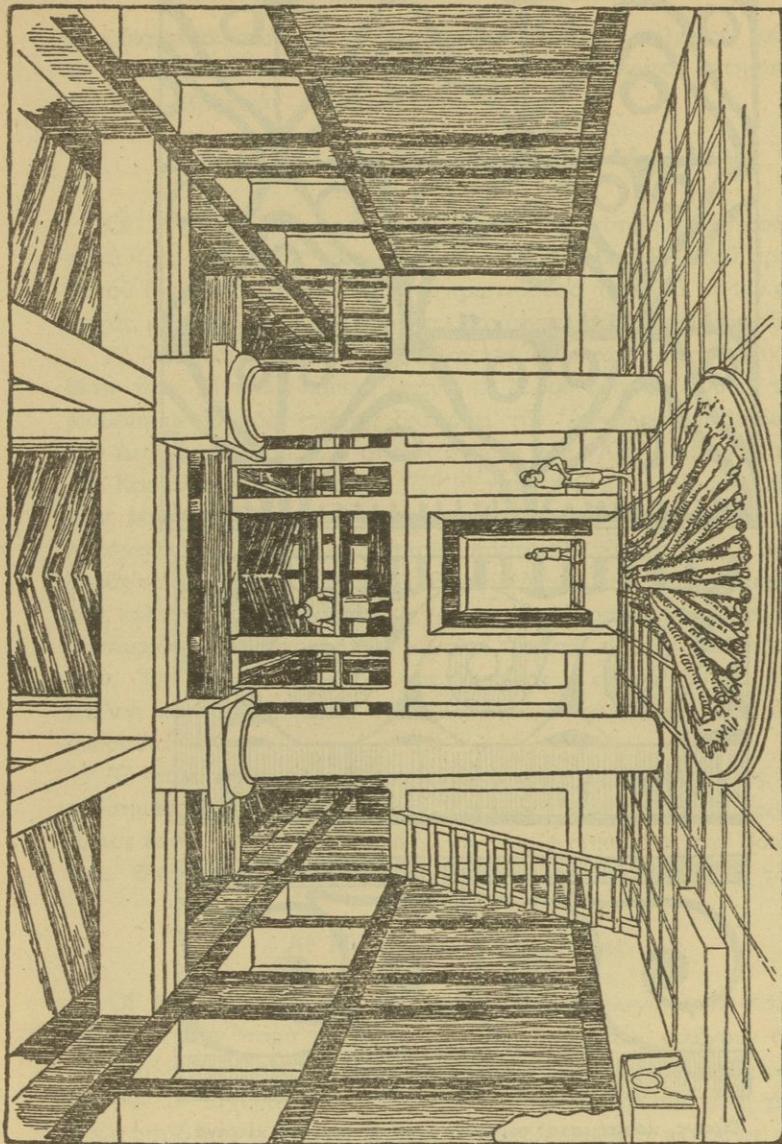
·Η πύλη τῶν λεόντων.

·Η δνομαστή είσοδος τῆς ὄκροπέλεως τῶν Μυκηνῶν. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς φαίνονται τὰ κυκλώπεια τείχη. ·Η πύλη ἔχει ὑψος καὶ πλάτος 3 μέτρα. ·Ο ἐπ' αὐτῆς ὅγκολιθος ἔχει μῆκος 4 1)2 μέτρα, ὑψος 1 μ. καὶ πλάτος 2 μ. ·Ἐπὶ τῆς πύλης είναι δύο λέοντες σκαλισμένοι εἰς τὴν πέτραν καὶ στέκονται ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἀλλου ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐνὸς κίονος. Λείπουν αἱ κεφαλαὶ τῶν, αἱ ὅποιαι πιθανῶς ἦσαν ἀπὸ δρείχαλκον ἐπιχρυσωμέναι. ·Η κατασκευὴ τῶν φανερώνει πρόοδον τῆς γλυπτικῆς. Τὰ θυρόφυλλα είναι πρόσθετα, νεώτερα.

Μέγαρον Τίρυνθος (πρόσοψις) — Αναπαράστασις.

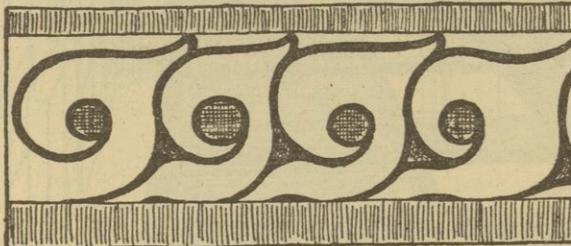
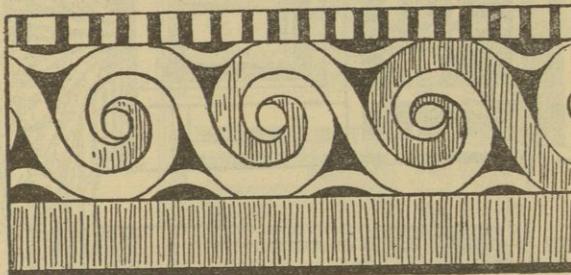
Τὸ μυκηναϊκὸν μέγαρον ἀποτελεῖται κυρίως διπό εἴσοδος στεγή καὶ οἱ πλάγιοι τοίχοι προεκπένθυται καὶ σχηματίζουσι στοὺς στηρίξομέντους ἐπὶ δύο στύλων, τὴν λεγομένην αἴσιαν, δηλαδὴ τὸ φωτεινὸν μέρος τῆς κατοικίας. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπονταν τὴν πρόσοψιν, τοὺς στύλους, τὴν αἴσιαν καὶ τὴν θύραν, ἡ ὄποια φέρει εἰς τὸ ξωτερικὸν τοῦ μεγάρου. Οὐ πάπος τῆς οἰκοδομῆς διατηθῆται εἰς τὸν ναόν.

Μέγαρον τῆς Τίρυνθος, ἐπωτερικὸν — "Ἀναπαράστασις.

"Η στέγη σπρέζεται ἡπεὶ στήλαις. Εἰς τὸ βάθος ἡ θύρα πρὸς τὴν αἴθουσαν. Εἰς τὸ μέσον ἡ ξεῖνα μὲ τὰ κανουδῶλα. Εἰς τὸ διάστημα τούχους κατασκευασμέναι θέσεις διὰ τὰ δόρατα. Υποθέτουν διπά ἡ κλιμαξ ἔφερε πρὸς τὸ ὑπερῷον, ὅπου τὰ διωμάτια ὑπουροῦ.

Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου, ἔρυθρά, χυανᾶ, κίτρινα.

τὴν διάλεκτόν των. Τέλος διέπλευσαν τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἔστησαν τὰς πρώτας ἔλληνικάς ἔγκαταστάσεις.

'Ακμὴ τῶν Μυκηνῶν.

Οἱ Ἀχαιοὶ ὥδησαν διάφορα κράτη. Τὸ σημαντικότερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο τὸ κράτος τῶν Μυκήνων. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔγιναν ἴσχυρότατοι καὶ ἡ πρωτεύουσά των, ἡ Τίρυνσις κατ' ἀρχάς, κυρίως ὅμως αἱ Μυκήναι ναὶ ἀργότερα ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα.

Αἱ Μυκῆναι χρεωστοῦν τὴν λαμπρότητά των εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν των. Ἡ πόλις κειμένη ἐπάνω εἰς λόφον φυσικὰ ὁχυρόν, τριγυρισμένη μὲν ἴσχυρὸν τείχος, δεσπόζει τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὁ δόποιος συνδέει τὸν Ἀργολικὸν κόλπον μὲ τὸν Κορινθιακόν. Οἱ ἀρχοντες τῶν Μυκηνῶν, ἀσφαλεῖς εἰς τὸ φρούριόν των, ἐκμεταλλεύονται τὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης πεδιάδος καὶ φορολογοῦν τοὺς ἐμπόρους, οἱ δόποιοι προτιμοῦν νὰ μεταφέρουν διὰ τῆς ξηρᾶς τὰ ἐμπορεύματά των μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπιδίδονται συγχρόνως εἰς πειρατικάς ἐπιδρομὰς καὶ θησαυρίζουν τοιουτοτρόπως μεγάλα πλούτη εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Ο Ὄμηρος ὀνομάζει τὰς Μυκήνας πολύχρυσος Μυκήναι ναὶ καὶ τὰ εύρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐδικαίωσαν τὴν ὄνομασίαν αὐτήν.

Ο πολιτισμός τῶν Ἀχαιῶν ὠνομάσθη μυκήναικός, διότι τὸ σημαντικότερον κέντρον του ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλας ἔστιας, εἰς τὴν Λακωνικήν, εἰς τὴν Ἀττικήν, εἰς τὴν Βοιωτίαν κ.ἄ., ὅπως μαρτυροῦν λείψανα ἀκροπόλεων καὶ θολωτῶν τάφων.

Αἱ Μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν ξηρὰν παρὰ οἱ Κρῆτες εἰς τὴν νῆσόν των, ἐκλέγουν ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη, διὰ νὰ κτίσουν τὴν κατοικίαν των, καὶ τὴν ὁχυρώνουν μὲ ἴσχυρὰ τείχη. Τὰ ἀνάκτορά των δηλαδὴ εἶναι ὁχυραὶ ἀκροπόλεις. Τὰ τείχη τῶν ἀκροπόλεων εἶναι κτισμένα μὲ πελωρίους ὁγκολίθους χωρὶς ἀμμοκονίαν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν

μῆκος 9 μ., πάχος 6 μ. και ζυγίζουν 90 χιλ. ὀκάδας, ὅσον δηλαδὴ μεγάλῃ σιδηροδρομικῇ ἀμαξα. Οἱ Ἑλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπειδὴ ἐδυσκολεύοντο νὰ ἔξηγήσουν τὴν προέλευσιν τῶν ὄχυρω- μάτων αὐτῶν, ὑπέθεσαν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλ- λάδα ἔζησαν πελώριοι ἄνθρωποι, οἱ Κύκλωπες, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν τὰ τείχη αὐτά. Διὰ τοῦτο τὰ ὡνόμαζαν κυκλώπεια τείχη.

Τὸ ἀνάκτορον.

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ κρητικόν. Εἶναι κτίριον βαρύ, μὲ ἔνα ὄροφον. Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἐν στε-

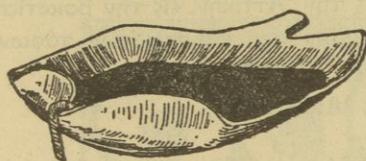

Λουτήρ.

Ἄπο τὸ μέγαρον τῆς Τίρυνθος.

νόμακρον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν εἴσοδον ἔχει μίαν στοάν και ὁπίσω δωμάτια ὑπνου. Τὸ κεντρικὸν δωμάτιον τὸ ὡνόμαζον μέ-

γαρον. Παράθυρα δὲν εἶχεν. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Εἰς τὴν ὄροφὴν εἶχε μίαν μεγάλην ὁπήν, διὰ νὰ ἔρχεται ὁ καπνός. Εἰς τὸ μέσον εύρισκετο ἡ ἑστία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαιεν ἡ φωτιά, ἡ ὁποία ἔχρησίμευε νὰ θερμαίνῃ και νὰ φωτίζῃ μαζί. Εἰς τὸ

Μυκηναϊκὴ λυχνία.

Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ ἡ θρυαλλίς.

δωμάτιον αὐτὸ ἔτρωγον, ἔδεχοντο τοὺς ξένους και ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν των. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς κατοικίας οἱ Ἀχαιοὶ ἔ-

φεραν ἀπὸ τὰς βορειοτέρας χώρας, ὅπου ἔζησαν παλαιότερον.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ βασιλεῖς ἐφρόντισαν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν δύναμίν των. Ἀργότερον ὅμως ἐμιμήθησαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης. Ἐστόλισαν τὰ ἀνάκτορά των μὲν ὡραίας τοιχογραφίας, κατεσκεύαζον χρυσοκέντητα διπλα, χρυσᾶ κοσμήματα, ἀγγεία κτλ. Οἱ τεχνῖται τῶν Ἀχαιῶν ἐφίλοτιμήθησαν νὰ κάμουν ἕργα ὡραῖα ὅπως καὶ οἱ Κρῆτες.

Oι Τάφοι.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἥθελον νὰ ἔξακολουθήσουν τὴν καλὴν ζωὴν καὶ μετὰ θάνατον. Ἐφρόντιζον λοιπὸν νὰ κτίσουν τάφους εύρυχώρους. Κατ' ἀρχὰς ἐσκαπιτον τοὺς τάφους ἐντὸς τῶν βράχων, οἱ δόποιοι ἦσαν πλησίον τῶν ἀνακτόρων. Ἀργότερον κατεσκεύαζον ἐντὸς τῆς γῆς ὀλόκληρα δωμάτια, ἐνίοτε δύο, τὰ δόποια είχον συγκοινωνίαν μεταξύ των, καὶ τὰ ἐσκέπαζον μὲ στερεοὺς θόλους ἀπὸ πέτρας. Αὔτοὶ είναι οἱ θολωτοὶ τά-

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα.

Τοιχογραφία ἀνακτόρου Τίρυνθος.

Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰς μεγάλας παραστάσεις, αἱ δόποιαι ἐστόλιζον τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου. Φορεῖ στολὴν ἐπίστημον καὶ κρατεῖ ἐλεφαντίνην πυξίδα. Ἐνδυμασία καὶ στάσις ἐνθυμιζούν κυρίας τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ζωηρὰ χρώματα ἔδιδον ἔξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὸ πρωτότυπον.

φοι.

Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς ἔθαπτον τοὺς νεκρούς, ἀφοῦ τοὺς ἐταρίχευον καὶ τοὺς ἐστόλιζον ὅπως εἰς τὴν ζωὴν. Ἐθετον εἰς τὴν κεφαλὴν

τὸ στέμμα, ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον μὲν χρυσῆν προσωπίδα καὶ ἔθιστον αὐτοὺς μαζὶ μὲν ὅ, τι ἀγαπητὸν εἶχον, χρυσωμένα ὅπλα, χρυσᾶ κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ.

Αἱ Ἀνασκαφαί.

Αἰδώνιας ἐκοιμήθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἥσυχοι εἰς τοὺς τάφους των, εἰς τὸ μέσον τοῦ πολυτελοῦ θησαυροῦ των, ἔως ὅτου ἡ σκάπτανη τοῦ Σλῆν μανίαν ἐτάραξε τὸν ὑπνον των.

Οἱ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Σλῆν μανίαν εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὅποιος εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ σκάψῃ ὀνομαστὰς τοποθεσίας τοῦ παλαιοτέρου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλ' εἶχε

Χρυσᾶ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.).

Εύρεθησαν εἰς τάφον παρὰ τὴν θέσιν Βαφείο πρὸς νότον τῆς Σπάρτης.

Παριστάνουν τὴν σύλληψιν ταύρων.

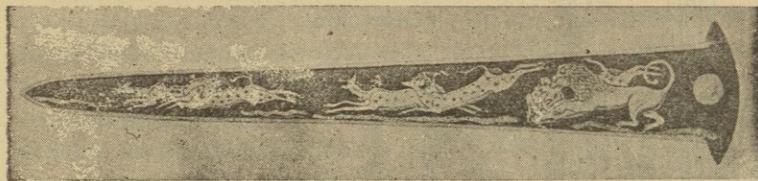
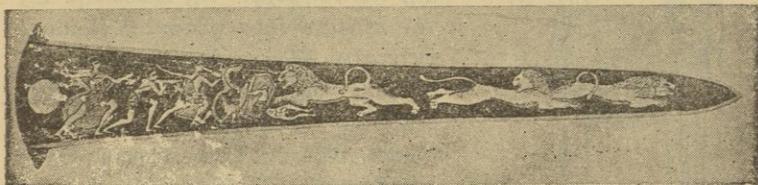
διαβάσει μὲν ἀγάπην τὸν "Ομηρον καὶ ἡθέλησε νὰ εὔρῃ τὰ ἵχνη τῶν διηθριῶν ἡρώων. Τὸ 1876 ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνεκάλυψε παλαιοτάτους τάφους, γεμάτους ἀπὸ ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ο Σλῆμαν ἀνεκάλυψεν ἐπίσης σπουδαῖα εύρήματα εἰς τὴν Τροίαν. Τοιουτοτρόπως ἔδωσε τὴν πρώτην ὁδηγίαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς, αἱ ὅποιαι ἔφεραν εἰς τὸ φῶς τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα.

Τρωικὸς πόλεμος.

Οἱ "Ελληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν μιᾶς πανελληνίου ἐπιχειρήσεως εἰς παλαιοὺς χρόνους ἐνα-

τίον μιᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Ἐλλησπόντου, τῆς Τροίας. Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, αἱ ὅποιαι εύρέθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μ. Ἀσίας, μαρτυροῦν ὅτι αἱ διηγήσεις ἔκειναι εἶχαν ἱστορικὴν βάσιν.

Ἄναβαίνοντες πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἐλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐλλησπόντου. Ἀλλὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὔξεινον ἔκλειε μία μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ πόλις κτισμένη ἐπὶ τοῦ Ἐλλησπόντου, ἡ Τροία.

Μυκηναϊκά ἔγχειρίδια.
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Εύρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν. Είναι ἀπὸ ὄρείχαλκον μὲ σκαλίσματα ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Εἰς τὴν μίαν δψιν εἰκονίζονται νέοι ὠπλισμένοι ποὺ κυνηγοῦν λέοντας. Εἰς τὴν ἄλλην λέων κυνηγεῖ δορκάδας. Πρέξενεῖ ἐντύπωσιν ἡ ζωηρότης τῶν παραστάσεων.

Ἡ Τροία ἦτο πόλις πολὺ παλαιά. Ἐπανειλημμένως κατεστράφη, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιοτέρας ἐκτίσθη νέα. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ στρώματα πόλεων, τὰ ὅποια ὀνομάζουν Τροία Α', Τροία Β' κλπ. Ἡ Τροία τοῦ Πριάμου ἦτο ἡ Τροία Σ'. Ἀφότου ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Φρύγας, ἓνα λαὸν τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ προσδεύῃ. Εἰς τὸ φρούριόν της, στεφανωμένον μὲ ἐπάλξεις, περιέκλειε μερικάς χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς περιοχῆς. Ἡτο πλουσία εἰς χρυσὸν καὶ ὄρε-

χαλκον ἀπὸ τὴν φορολογίαν ἐκείνων, οἱ διποῖοι διήρχοντο τὰ στενά. Μεγάλη πανήγυρις συνεκροτεῖτο ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, εἰς τὴν δόποιαν συνητῶντο ἔμποροι τοῦ Αἴγαιου μὲν ἔμπόρους τοῦ Εὔξείνου.

Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν αὐθαίρετον αὐτὸν ἀποκλεισμόν. Περὶ τὸ 1180 δὲ Ἀτρείδης Ἀγαμέμνων ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἡνώθησαν οἱ πόλεμισται τῆς

Ἐλλάδος ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ρόδου μέχρι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τῆς Πύλου μέχρι τῆς Δωδώνης. Εἰς τὸν συνασπισμὸν αὐτὸν δὲ Πρίαμος ἀντέταξεν ἄλλον. Δαρδάνιοι καὶ Πελασγοί, παραθαλάσσιοι τοῦ Ἐλλησπόντου, Προποντίδος, Εὔξείνου, Μυσοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λύκιοι, Θρᾷκες, Κίκονες, Παίονες, ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι, ἔσπευσαν εἰς βοήθειάν του.

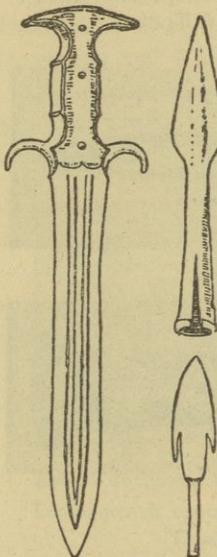
Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ περικυλώσουν τὴν πόλιν. Ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἔχοντες ὅπισθεν τὴν θάλασσαν καὶ βάσιν τὴν Λῆμνον διήρπαζον τὴν πεδινὴν χώραν, διὰ νὰ προμηθευθοῦν τροφάς. Οἱ ἔχθροὶ ἐστρατοπεδεύμενοι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου ἀπέκρουν τὰς ἐπιθέσεις. Συγκρούσεις ἐγίνοντο εἰς ἀραιὰ διαστήματα.

Μετὰ πολλὴν καρτερίαν οἱ Ἀχαιοὶ ὑπερίσχυσαν. Ἡ ἀλωσις τῆς

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιούς.

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Ἐλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἴστορίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἴστορίαν τῶν Κρητῶν. Ἄλλ' ἡ δόξα των

ΟΡΕΙΧΑΛΚΙΝΟΣ ΠΕΛΕΚΥΣ
ΤΙΡΥΝΘΟΣ

Μυκηναϊκὰ ὅπλα.

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

δὲν ἔσβησεν, ὅπως καὶ ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ παράδοσις ἔσωσε πολὺ περισσότερα. Διηγοῦντο πολλὰ διὰ τὴν

Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.
Μουσείον Ἀθηνῶν.

ζωήν, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἔργα των. Ἐμεινε προπάντων ἔνδοξον τὸ ὄνομα τῶν Μυκηνῶν. Ἐπίστευον ὅτι τὰ θεώρατα τείχη των τὰ ἔκτισαν Κύκλωπες. Ἐλεγον, ὅτι ἐκεῖ ἔζησαν σπουδαῖοι βασιλεῖς, ὁ Ἀτρεύς πρῶτον, ἐπειτα τὰ παιδιά του καὶ οἱ ἔγγονοί του, οἱ Ἀτρεῖδαι.

Οὐδίς του Ἀγαμέμνων, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἴσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς, ἦνωσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶας, διότι ὁ Πάρις, διοίς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Μενελάου, τὴν δώρατον Ἐλένην. Εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἔλαβον μέρος οἱ ἔξοχώτεροι ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀχιλλεύς, προσωποποίησις τῆς νεανικῆς ἀνδρείας, ὁ Ὁδυσ-

Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.
Απὸ τὰ μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς
(Ἀρχ. Μουσείον Ἀθηνῶν).

σεύς, δι πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, σύζυγος τῆς πιστῆς Πηνελόπης, δι φρόνιμος καὶ γλυκομίλητος γέρων Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, δι ὁποῖος εἶχεν ἵδει τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων, δι ρωμαλέος Αἴας δι Τελαμώνιος, ἀγέττητος εἰς τὰς μάχας, δι ὁποῖος κρατεῖ ἀσπίδα κατεσκευασμένην ἀπὸ ἐπτά δέρματα βιδιοῦ, δι Μαχάων, δι ὁποῖος κατέχει τὸ μυστικὸν νὰ θεραπεύῃ δῆλος τὰς ἀσθενείας. Οἱ Τρῶες ἀντιτάσσουν εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἀξίους πολεμιστάς, ἵδιως τὸν Ἐκτορα, τὸν υἱὸν τοῦ Πριάμου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἀλλα δέκα ἔτη δι ’Οδυσσεὺς περιεπλανήθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπάλαισε μὲ τρικυμίας, μὲ θαλάσσια τέρατα, μὲ μάγισσες. Τέλος ὅμως κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του.

Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶναι ἔξαιρετικὰ ὀγκοπητοὶ εἰς τοὺς Ἐλληνας, διότι παρουσιάζουν ἡνωμένον τὸν Ἐλληνισμὸν διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ διασφόζουν ἀναμνήσεις τῶν ὀγώνων εἰς τὴν θάλασσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

·Ο ·Ηρακλῆς - ·Η ἐπιδρομή.

X Τὸν καιρὸν τῶν Ἀχαιῶν ἡ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ προωδευμένη. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδόθη παντοῦ. Ἡ γῇ ἐκαλλιεργεῖτο καλά, δὲ πληθυσμὸς οὐξανεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν, αἱ τέχναι προώδευσαν καὶ ἡ ζωὴ ἐκαλυπτέρευσεν. Υπῆρχεν ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι.

Αἴφνης ὅμως ἐπῆλθε τρομερὰ καταστροφή. Περὶ τὸ 1100 ἥρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς. Δυνατώτεροι σωματικῶς καὶ ὡπλισμένοι μὲ σιδηρᾶ ὅπλα, ἐνίκησαν τοὺς Ἀχαιούς, ἐκυρίευσαν τὰς ὁχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασσαν τοὺς θησαυρούς των.

Οἱ Δωριεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδιαν φυλὴν καὶ ὅμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἴδιας γλώσσης ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἐπειδὴ ὅμως ἔμειναν περιστότερον ἀπὸ ἑκείνους εἰς χώρας ἀποκλεισμένας διετήρησαν καθαρώτερον τὴν ἔθνικότητα καὶ ἔμειναν τραχύτεροι καὶ περνοῦν ὡς οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες. Ὡπλισμένοι μὲ σιδηροῦν δόρυ, χωρισμένοι πανταχοῦ εἰς τρεῖς φυλάς, διεισδύουν βαθέως εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα κατὰ πυκνὸς μάζας, ὄρμητικοι « ὡς ἄξια τέκνα τοῦ Ἡρακλέους».

·Αποτελέσματα τῆς Μεταναστεύσεως.

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθον, τὸ Ἀργος, τὴν Λακωνικήν, τὴν Μεσσηνίαν κτλ. Εἰς τὴν Λακωνικήν ἐγκατεστάθη ἡ ἵσχυροτάτη Δωρικὴ φυλή, οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιάται, οἱ δόποιοι ἔγιναν δόνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

‘Η όρμητική αυτή ἐπιδρομή ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα. ‘Ο Μυκηναϊκός πολιτισμὸς κατεστράφη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς νέας ἀναστάτωσεις. Αἱ νῆσοι ἡ σαν ἀνήσυχοι, αἱ ἡπειροὶ ἐπίσης, λέγει μία ἐπιγραφὴ τοῦ Φαραὼ Ραμσῆ Γ’. “Οσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν εἰς τὰς κατακτηθείσας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς χώρας ἔγιναν δούλοι πάροικοι, εἴτε εἷλωτες, δῆπος τοὺς ἔλεγον εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φυγάδας διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον ίδρυσει ἀποικίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἔφερον μαζὶ καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν. Οἱ παλαιότεροι λοιπὸν κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι, οἱ Ἀχαιοὶ, ἤλλαξαν πατρίδα καὶ ἐπῆγαν νὰ ζήσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ προώδευσαν πολὺ καὶ ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε διὰ πολὺν καιρὸν ἡ περισσότερον προωδευμένη Ἑλληνικὴ χώρα.

‘Η παλαιὰ Ἑλλὰς ἔμεινεν ὁπίσω, ἡ πρόοδός της ἐσταμάτησεν. Οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν κρητικομυκηναϊκὴν τέχνην. Τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια κατεσκεύαζον μετά τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, εἶναι ἀτεχνα καὶ αἱ εἰκόνες ἐπάνω εἰς αὐτὰ χονδροειδεῖς. ‘Η κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, ἵνα λαὸν τῆς Ἀσίας, ὁ ὅποιος ἔζη εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Συρίας. X

‘Ο μῦθος περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οἱ Ἑλληνες διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὔτην ἀναστάτωσιν. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῶν γεγονότων ἐλησμόνησαν καὶ οἱ Δωριεῖς ἐπλασαν ἀργότερον ἕνα μῦθον, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους ὁ ἔξαδελφός του, ὁ γνωστὸς Εύρυσθεύς, ἔξεδιώχειν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὰ τέκνα τοῦ ἥρωος, τοὺς ‘Ἡρακλεῖδας. ‘Ο υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἔφουεύθη, σὺν ἀπόγονοι του περιεπλανήθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν πολλὰ χρόνια εἰς ξένας χώρας. Τέλος συνεμάχησαν μὲ τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Κατέβησαν μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπέ-

ρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνίκησαν τὸν ἀπόγονον τοῦ Εύρυθμέως καὶ ἔγγονον τοῦ Ἀγαμέμνονος βασιλέα τῶν Μυκηνῶν καὶ ἔγιναν οἱ ἴδιοι βασιλεῖς. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ὅπως π.χ. τῆς Σπάρτης, ἐκαυχῶντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα.

Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν Δωριέων, κατὰ τὸν μῦθον, δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὅποιους εἶχον διώξει ἀδίκως ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλείδων, ὅπως εἶπον. Οἱ Ἐλληνες λοιπὸν ἐγνώριζον καὶ ἐπίστευον ὅτι ἀνήκουν ὅλοι εἰς ἐννοιον.

·Ο· Ἡρακλῆς.

Οἱ Δωριεῖς ἐλάτρευον τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ψυχικὴν τόλμην. Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος εἶχεν εἰς μεγάλον βαθμὸν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὰς διαθέσῃ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, τὸν ὀνόμαζαν ἡ ρωα. Τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τὰς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλογίαν κάποιου θεοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἔνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ ἥρωος ἦτο θεός. "Οτι δηλαδὴ ἦτο ἡ μίθεος.

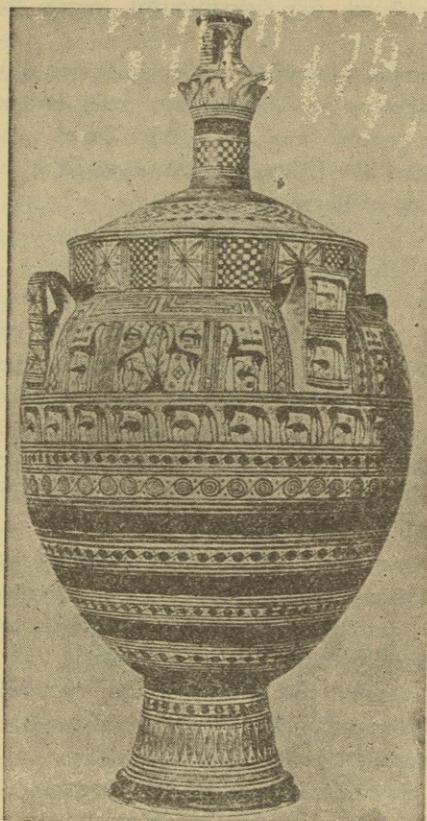
Ο ἀξιώτερος ἥρως τῶν Δωριέων ἦτο ἔνας ἄνθρωπος μεγαλόσωμος, ὑψηλός, ρωμαλέος, μὲ βραχίονας τόσον δυνατούς, ὥστε νὰ πινίγῃ λέοντας, καὶ μὲ ψυχὴν ἡ ὅποια νὰ μὴ δειλιάζῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς κινδύνους. Τοιούτος ἥρως διὰ τοὺς Δωριεῖς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξαιρετικὰ σημεῖα ἔδειξαν ἀπὸ τὰ παιδικά του χρόνια πόσον σπουδαῖος ἐπρόκειτο νὰ γίνη. Ὁκτὼ μηνῶν ἀκόμη ἔπνιξε δύο μεγάλους ὄφεις, οἱ ὅποιοι ὥρμησαν νὰ τὸν φάγουν εἰς τὴν κούνιαν του.

Πατέρα εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δία καὶ μητέρα τὴν θυητὴν Ἀλκμήνην, βασιλισσαν τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν τὴν εὔκολιάν νὰ περάσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πολυτελείαν μὲ διασκεδάσεις. Ἐπροτίμησεν δημοσίας τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ ἔξαιρέτους διδασκάλους ἔδιδάχθη τὸ τόξον, τὴν μουσικήν, τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν. Εὔρωστος, ρωμαλέος, μὲ ἀτρόμητον ψυχήν, ἐκαμεν ἔργα, τὰ ὅποια ὡφέλησαν τοὺς ἄνθρωπους. Ἐκαθάρισε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τοὺς ληστάς. Ἐξετέλεσε δηλαδὴ τοὺς περιφήμους δώδεκα ἀθλούς τούς, ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴν θέ-

λησιν τῶν θεῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἔξαδελφόν του Εύρυθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν.

Κάθε ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν ἔνα ἡ περισσοτέρους τοπικούς ἥρωας, τοὺς ὅποίους ἐτίμα καὶ ἐλάττευε. Τοῦ Ἡρακλέους ὅμως ἡ λατρεία ἔξτηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Αἱ μητέρες διηγοῦντο τὸν μῦθόν του εἰς τοὺς υἱούς των, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς τὸν δρόμον τῆς τιμῆς. Οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμά του νὰ θυσιάζωνται διὰ τὰς καλὰς πράξεις μὲ ἀφιλοκέρδειαν. Οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ὄγωνας ἐλάμβανον μόνον ἔνα στεφάνι ἀπὸ κλάδον ἐλαίας χωρὶς ἄλλο ὄλικὸν κέρδος. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε τὸ ἐλαιοδενδρον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, διὰ νὰ στεφανώνωνται οἱ νικηταί.

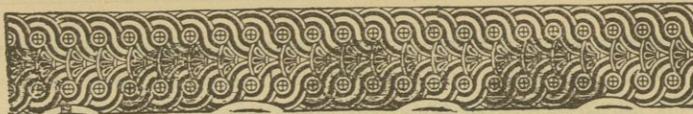
‘Ο Ἡρακλῆς ἔκαμε τόσα κατορθώματα, ώστε ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ο ποιητὴς Ὁμηρος εἶπεν ὅτι ἦτο ὁ σπου-

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

‘Αμφορεύς, μνημεῖον ἐπὶ τάφου, 8ος αἰών π.Χ.
Νέα ‘Υρκη, Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον.

δαιότερος ἀνθρωπος, «ἄριστος ἀνδρῶν». Ο Ἡρακλῆς εἶχε δυσάρεστον τέλος. ‘Ἄλλ’ οἱ θεοὶ τὸν ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν Ὀλυμπὸν, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (9ος καὶ 8ος π.Χ. αἰών).

·Η ·Ελλὰς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν.

·Η δωρική μετανάστευσις ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν ·Ελλάδα. ·Η χώρα ἥλλαξε κυριάρχους, διότι οἱ Δωριεῖς ἐπεκράτησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Θεσσαλία, Στερεά ·Ελλὰς καὶ Πελοπόννησος ἔγιναν Δωρικαί. Μόνον ἡ ·Αττικὴ καὶ ἡ Εύβοια δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κατακτητάς. Σημαντικὸν μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. ·Ασίας. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν δριστικῶς καὶ ἥρχισαν νὰ διαμορφώνωνται τὰ κράτη.

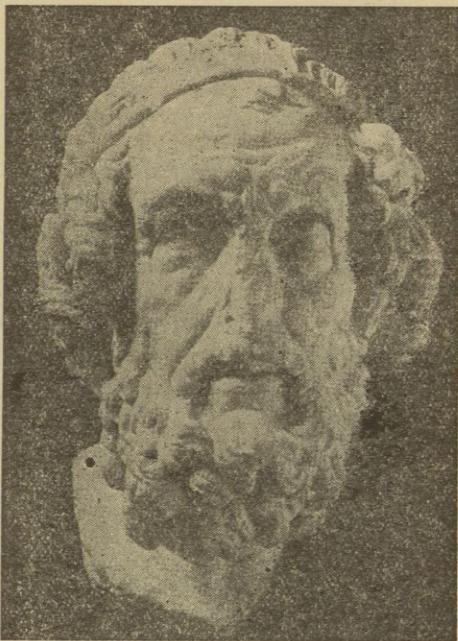
·Άλλ’ ὁ κρητικομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέχθη δυνατὸν κτύπημα, ἵνα πρόσδος τῆς χώρας ἐσταμάτησε καὶ ἡ τέχνη ὡπισθιοδρόμησεν. ·Αντὶ τῶν κομψῶν κρητικομυκηναϊκῶν ἀγγείων μὲν τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις ἔχομεν τώρα μεγάλα χονδροειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια φέρουν ὡς κοσμήματα ἀπλᾶ γεωμετρικά σχέδια (γραμμάς, κύκλους κτλ.). ἡ παραστάσεις πολὺ ἀτέχνους. ·Ἐν τούτοις ὁ ὄχαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν κατεστράφη τελείως, διότι διετηρήθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. ·Ασίας, ὅπου κατέφυγον οἱ ·Ἀχαιοί. ·Άλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως ·Ελλάδα ἔμειναν ἀρκετὰ στοιχεῖα, ὡςτε νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

·Η κυριαρχία ὅμως τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ·Ελλήνων καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τοῦτο οἱ ·Ελληνες ἀργότερον ἐνόμισαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἡσαν οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὅτι ἥλθεν εἰς τὴν ·Ελλάδα διὰ θαλάσσης ἥτο Φοίνικικόν.

Μετὰ τὴν δωρικήν μετανάστευσιν ἐπὶ δύο ἔως τρεῖς αἰῶνας ἡ ·Ελλὰς εἶναι χώρα γεωργική. ·Η οἰκονομική της ζωὴ εύρισκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Δὲν ἔχει τεχνίτας, δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην

βιομηχανίαν, ἐμπόριον, σημαντικήν ναυτιλίαν οὕτε μεγάλας πόλεις. Τούς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλ. τὸν 9ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ., διότι τὰς πληροφορίας

μας διὰ τὴν ἐποχὴν
αὐτὴν ἀντλοῦμεν ἀπὸ
τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

"Ομηρος.

Αρχαία πρωτομή, 1ος π.Χ. αιών.
Μουσείον Βοστώνης.

Ο ποιητής τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας διπος τὸν ἐφαντάζοντο οἱ Ἑλληνες ἀργότερον.

Ἡσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἴγυπτίους, τοὺς Χαλδαίους καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλά.

Οι Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἡσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς, οἱ όποιοι ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μαζὶ μὲ τοὺς εὐγε-

Oι "Ἑλληνες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ἡ ἀκμαιοτέρα καὶ πλέον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν εἶναι ἡ Μ. Ἀσία. Ἐκεī κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώραν εὔφορον καὶ εἰς κλῖμα πολὺ καλόν, ἔξηκολούθησαν νὰ προοδεύουν. Ο ἀκμαιοτερος κλάδος τῶν Ἀχαιῶν, οἱ όποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὠνομάσθησαν ἀργότερον Ἰωνες. Οι μικρασιαῖται Ἑλληνες

νεῖς. Ἔκτιζον ἀνάκτορα ὅμοια μὲ τὰ μυκηναϊκά, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικήν ἀνδρείαν ώς τὸ μεγαλύτερον προτέρημα, ἥσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμάτοι διάθεσιν καὶ δρμήν.

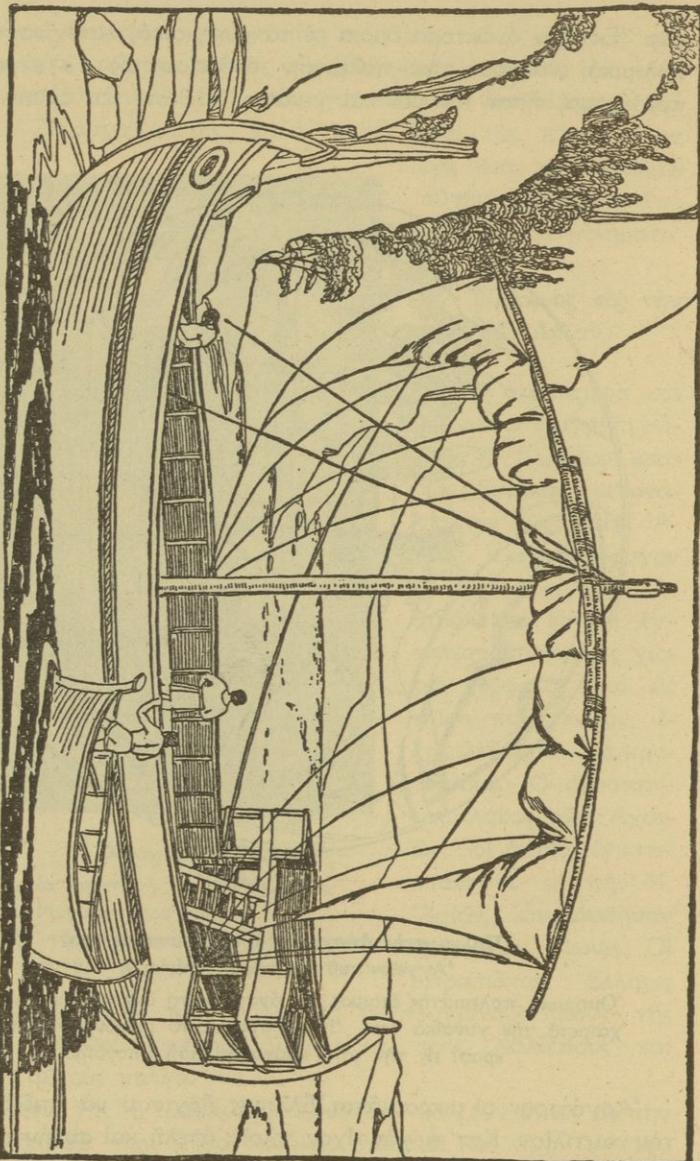

Πολεμιστῆς ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναικά του.

Ἀγγείον τοῦ Δούριδος (Βιέννη).

‘Ομηρικός πολεμιστής ἔτοιμος νὰ διαχωρίσῃ διὰ τὴν μάχην ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναικά του. ‘Η σύζυγος ἀπὸ μικρὸν ἀγγεῖον χύνει κρασί εἰς τὴν γῆν, κάμνει δηλαδὴ σπονδήν.

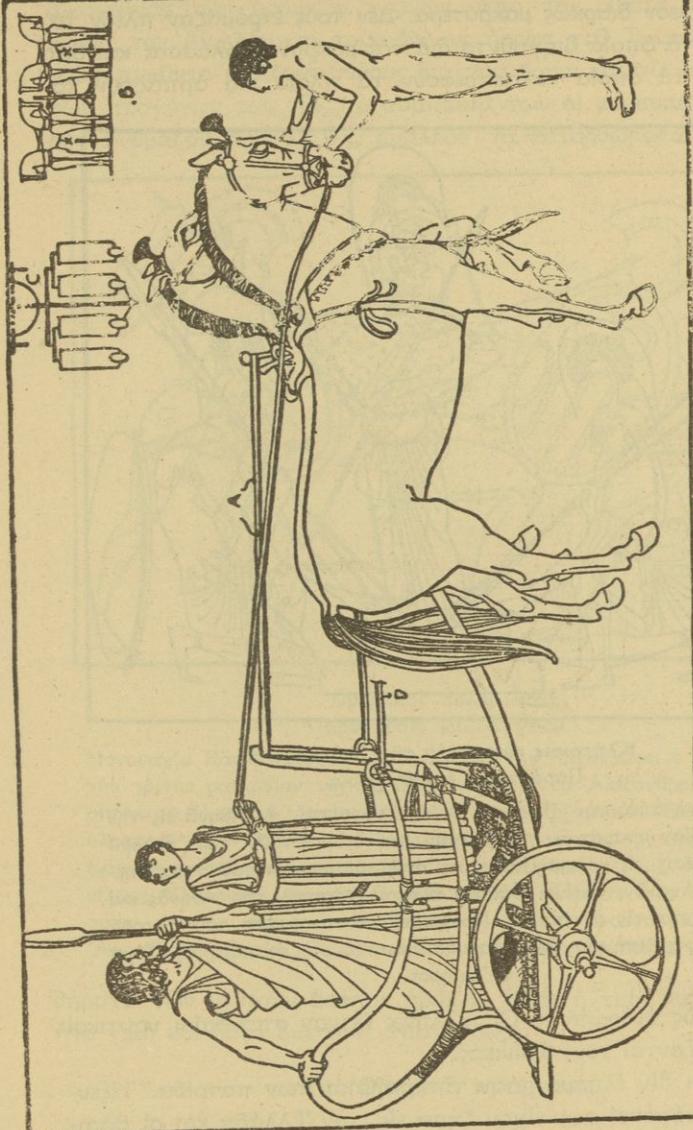
‘Αργότερον οἱ μικρασιᾶται Ἐλληνες ἥρχισαν νὰ ἐπιδίωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατ’ ἀρχὰς εἶχον πλοϊα ἀτελῆ καὶ συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικήν τέ-

Πλοίου τῶν· Ομηρικῶν χρόνων.

Αναπορθάσσεται δέ πο εἰκόνας ἐπὶ διγυεῖου.

Μακρουλόν, λεπτόν, πρᾶρα καὶ πρύμνην ὑψωμέναι φε κέρατα, 50 κωπηλάται στοιχοι πάντοτε οὐ κλαδίζουσι τὴν κώπην μὲ τὸ δόρυ. Εμπορικούν καὶ πειρατικῶν συγκρόνων

Πολεμικὸν ἔρμα.

Ἀναπεράστασις δέποτε εἰκόνα εἴπει ὄγγειον.

Τὰ δρυατά τῶν δημητικῶν ἥρωών εἶναι ξύλινα καὶ σχετικῶς χαμηλά, δὲ διφρος ταν, ἢ θέσις δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ὀποίας ἀναβιβάνουν αἱ ἑπίβαται, εἶναι περιφράκτος εἰς τὸ πρεῖς πλευράς, ἀνοικτὸς ὅπισθεν καὶ δεν ἔχει στεγητό, δέποτε κοριδὸν δενδρού, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ δύο προσοῖ, σύγρονται ἀπὸ τὸν διφρον εἶναι δὲ δξεινοί, ἐνιστεῖ ἔχουν τρίτου βοηθητικού. Ἐπὶ τοῦ δρυατοῦ ἀποθετοῦσιν ἀνθεῖος, δὲ δευτεροῦς ὅπισθεν εἶναι δὲ ἡγιοχος, εἶναι δὲ ἁσιλιούς, εἶναι δὲ πολητέας. Οἱ πολλάκις αἱ ἥρωες διευθύνουν οἱ διοι τὸ δρυατα. Κατὰ τὰς τρίτους ἔκπροπτος εἰς τοὺς ἵππους εἶναι δὲ μητρέας. Πολλάκις αἱ ἥρωες διεύδουν ἀπὸ τὸ δρυατα καὶ μάχονται εἴπει τοῦ ἔρματος.

χνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν πλέον τὰ παραμύθια, τὰ ὅποια διηγοῦντο διὰ τὰς μακρυνάς θαλάσσας καὶ διὰ τὰ τέρατα, τὰ ὅποια καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τὰ

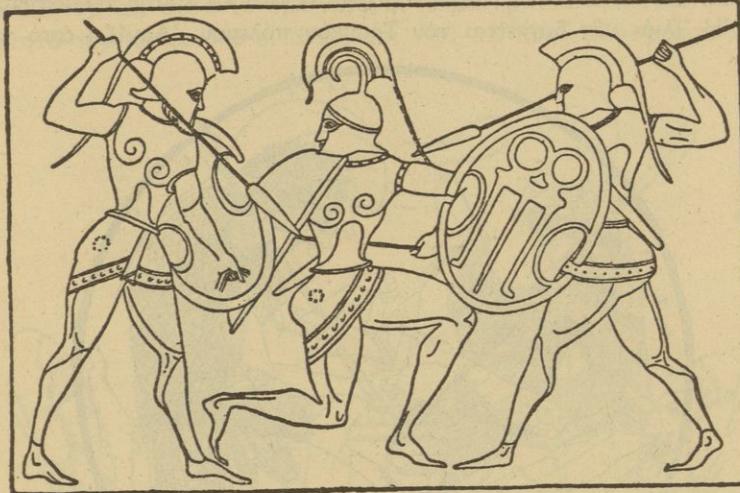
Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς.
Παράστασις ἐπὶ ἄγγειου.

"Αλλη σκηνὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. 'Ο 'Απόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν 7ην ραψῳδίαν σταματοῦν τὴν μάχην καὶ παρακινοῦν τὸν Ἐκτορα νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρείοτερον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιών. Ἔκεινοι βάζουν κλῆρον ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ δ Ἄις δρίζεται ὡς ἀντίπαλος. Προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἐκτορα καὶ, δπως φορεῖ τὴν μεγάλην ἀσπίδα του, δμοιάζει πύργον, λέγει δ Ὁμηρος.

πλοῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἑλληνες ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ συναγωνίζονται τοὺς Φοίνικας.

Οἱ ἄποικοι δὲν ἐλησμόντασαν τὴν παλαιάν των πατρίδα. "Ηξευραν ὅτι οἱ πρόγονοί των εἶχον ζήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ βασιλεῖς των ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὰς βασιλικάς

οίκογενείς τῶν ἡρωικῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν Θησέα, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοὺς ὄλλους ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, καὶ διηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Εἰς τὰ συμπόσιά των οἱ μουσικοί, τοὺς ὅποιους ὠνόμαζον ἀοιδούς, ἔψαλλον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ πα-

Ομηρικοί πολεμισταί.
Παράστασις ἐπὶ ἄγγειου.

Μονομαχία Πάριδος καὶ Μενελάου ὅπως τὴν περιγράφει δῆμος εἰς τὴν τρίτην ραψῳδίαν τῆς Νιάδος. Πρῶτος δὲ Ἀλέξανδρος (Πάρις) ρίπτει τὸ δόρυ, τὸ δόπιον σχηματίζει μακρὰν σκιάν. Ἐκτύπησε τὴν δλοστρόγγυλην ἀσπίδα τοῦ Ἀτρείδου χωρὶς νὰ τὴν τρυπήσῃ, ἢ αἷχμὴ ἐκάμφθῃ εἰς τὴν σκληρὰν ἀσπίδα. Ἐπιτίθεται κατόπιν μὲ δρμήν δὲ Μενέλαος. Οὐ δραῖος υἱὸς τοῦ Πριάμου δὲν θὰ ἐσφέζετο, ἀν δὲν εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγώνος δὲν ἐπενέβαινεν ἡ προστάτριά του θεὰ Ἀφροδίτη, η ὅποια τὸν μεταφέρει μακρὰν ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Θήματα τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἥρωώνων, διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα των ἦτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους.

Τὰ ομηρικὰ ποιήματα.

Ἄπ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους σώζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα,

ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ δόποια ἔκαμεν διποιητής Ὁμηρος. Πόρτες ἔζησε καὶ τί ἦτο διόπτης Ὀμηρος δὲν γνωρίζομεν. «Ἐπτὰ πόλεις ἐρίζουν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὀμήρου», ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανωτέρας ἐθεώρουν τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἐζησε δὲ τὸν 9ον ἢ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του είναι τόσον ὀραῖα, ώστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητική τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τόσην τελειότητα. Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ

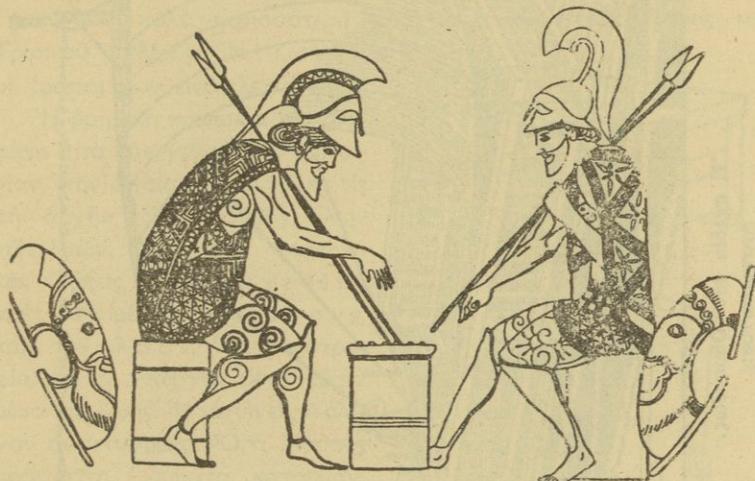
Ο Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

σημεῖον, ὅπου διόπτης Ἀχιλλεὺς φιλονικεῖ μὲν τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὲν τὸ κεντρικὸν αὐτὸ διπεισόδιον πλέκονται πολλαὶ ἄλλαι διηγήσεις.

Ἡ Ὅδος εἰς αἱ περιγράφει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως. Οἱ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲν τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα χρόνια εἰς τὴν θάλασσαν

προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου τὸν περιμένει ἡ πιστή του σύζυγος Πηνελόπη.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικά λογοτεχνήματα ἀπὸ ὅσα ἔσωθησαν. Ἔχουν μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Εἰς αὐτὰ μὲ πρωτοφανῆ παρατηρητικότητα καὶ ζωρότητα περιγράφονται οἱ ἀνθρωποί καὶ τὰ ἥθη τῶν μακρυνῶν.

*Αχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσούς.

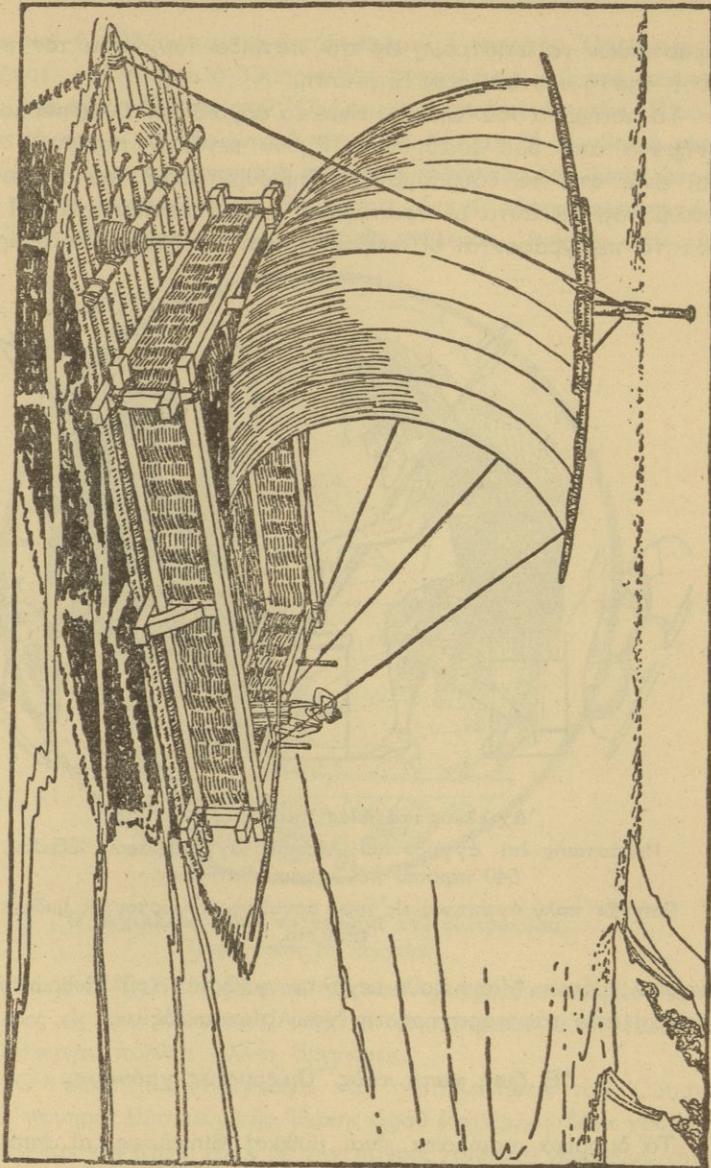
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου Ἐξεκίου,
540 περίπου π.Χ., Ρώμη, Βατικανόν.

Παιγνίδι πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς πῶς
ἐπαίζετο.

ἐκείνων χρόνων. Μαρτυροῦν μεγάλην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἔχουν αἰώνιαν ἀξίαν.

**Η ζωὴ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους.*

Τὰ δημητικὰ ποιήματα εἶναι μυθικαὶ διηγήσεις, αἱ ὅποῖαι δὲν ἔχουν ἀμεσον σχέσιν μὲ ἴστορικὰ γεγονότα. Ἄλλ' αἱ ζωηραὶ καὶ λε-

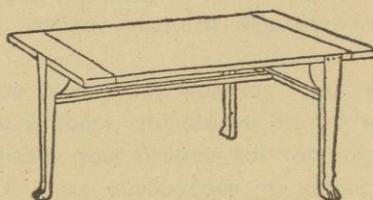
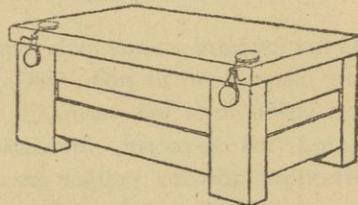
Η σκεδία του 'Οδυσσέως.
Αναπαράστασις.

πτομερεῖς περιγραφαὶ ἀναπαριστάνουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἥθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα οἱ Ἑλληνες μᾶς ἐμφανίζονται ὡς νέοι καὶ γε-
μάτοι δρυμήν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὡραῖα πράγμα-
τα καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμήν. Εἶναι ὅμως ἀκόμη τραχεῖς καὶ
δὲν μποροῦν νὰ ἔξουσιάσουν τὰ πάθη των. Οὐχὶ ἀχιλλεὺς π. χ.
ἀφίνει ἀταφὸν τὸν ἔχθρόν του Ἔκτορα, διὰ νὰ τὸν ἔξευτελίσῃ πε-
ρισσότερον. Εἰς τὴν Ὁδύσσειαν οἱ ἀνθρώποι εἴγιναν ἡμερώτεροι.
Γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ
Τρωικοῦ πολέμου. Ηὕτω καὶ τοις εἶναι λεπτότεροι.

Ἡ δημητρικὴ κοινωνία δὲν δια-
φέρει ἀπὸ τὴν γεωργικὴν κοινω-
νίαν, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς
τὴν ὀρχήν τῆς ιστορίας ὅλων
τῶν λαῶν. Ἐχει δύο κοινωνι-
κὰς τάξεις, τοὺς εὖ γενεῖς,
τοὺς λεγομένους ἀρίστους,
καὶ τὸν λαόν. Η κτηνοτρο-
φία καὶ ἡ γεωργία εἴναι κύρια
μέσα τῆς ζωῆς. Η τέχνη εἴναι ὀλί-
γον ἀνεπτυγμένη. Ο, τι ἐκαστος
χρειάζεται, ἐνδύματα, κατοικίαν,
ὅπλα, τὰ κατασκευάζει ὁ Ἰδιος.

Ολα τὰ Ἑλληνικὰ κράτη κατὰ
τοὺς δημητρικοὺς χρόνους ἔχουν
κληρονομικοὺς βασιλεῖς (πατρικαὶ βασιλεῖαι). Ἀλλ’ ἡ ἔξουσία
των ἔχει περιορισθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν χώραν κυβερνοῦν
δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι καταγίνονται εἰς τὰ πολεμικά.
Ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρα ἀρετή. Κατέρχονται.
εἰς τὸν πόλεμον βαρέως ὠπλισμένοι καὶ ἔξακολουθοῦν νὰ πολεμοῦν
μὲν ἄρματα, ὅπως οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ τὰ ὁρειχάλκινα ὅπλα ἀντικατε-
στάθησαν ἀπὸ τὰ σιδηρᾶ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς κατασκευά-
ζουν ἀνέτους κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν τὰ μέγαρα τῶν Μυ-
κηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος.

Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν

Ομηρικῶν χρόνων.

Αντιγραφὴ ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα.

‘Η παλαιοτάτη αύτὴ ἐποχὴ ἔχάρισεν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, τὰ δόποῖα Ἑλαβον σπουδαιοτάτην θέσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἴχον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του. Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἔθεώρησαν τὸν Ὁμηρον πρότυπον, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι αὐτὸν εἴχον ἀκένωτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ ἡρώων Ἑλαβον ἀπὸ τὸν Ὁμηρον τὴν ὄριστικήν των διαμόρφωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

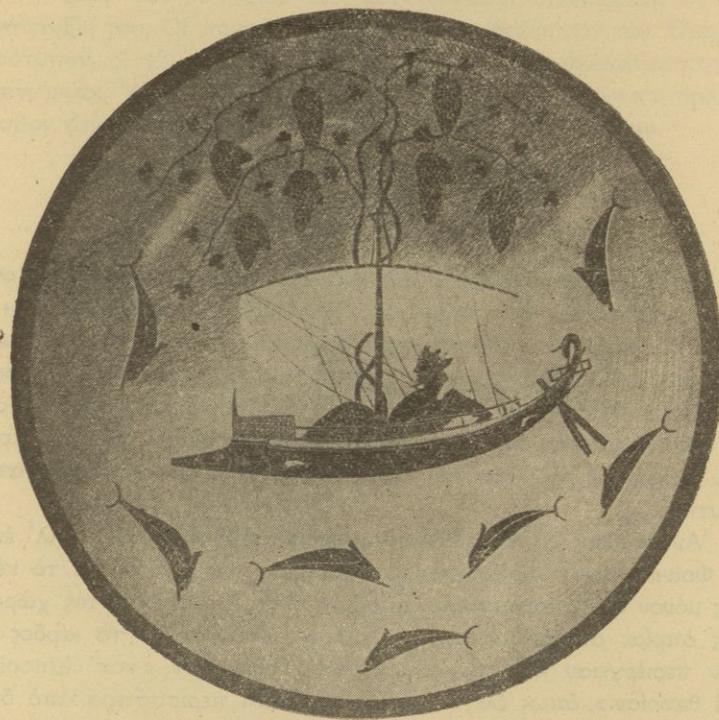
Θαλασσοπλοΐα τῶν Ἑλλήνων.

Τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα οἱ Ἑλληνες εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ ζοῦν περιωρισμένοι εἰς τὸν τόπον των. Ἀλλ' ἥδη εἰς τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα βλέπομεν δῆτα εὐγενεῖς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον γαιοκτήμονες, ὀλλά συγχρόνως πολεμισταί, πειραταί καὶ ἔμποροι. Δεικνύουν ἀγάπην εἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας. Ἡ ὄρμη πρὸς τὴν θάλασσαν αὐξάνει διαρκῶς καὶ οἱ Ἑλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος γίνονται ἀξιολογώτατοι ναυτικοί.

Ἀντιπάλους εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν τοὺς Φοίνικας. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ Φοίνικες εἶναι κυρίως πονηροὶ ἔμποροι, ταξιδεύουν διὰ τὸ κέρδος μόνον καὶ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς τοὺς δρόμους καὶ τὰς χώρας, τὰς ὅποιας ἀνακαλύπτουν, οἱ Ἑλληνες συνδυάζουν τὸ κέρδος μὲ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ταξιδεύουν « κατ' ἔμπορίαν καὶ θεωρίαν », ὅπως ἔλεγον, καὶ διηγοῦνται περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶδον. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ πρῶτοι ἔξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἔμεινε γωνία τῆς Μεσογείου ἡ πτυχὴ τῆς παραδίας, τὴν ὅποιαν δὲν ἔξερεύησαν καὶ δὲν διεφώτισαν. Τὸ σκότος τοῦ μυστηρίου διασκορπίζεται, τὰ θαλάσσια τέρατα, ἡ Σκύλλα, ἡ Χάρυβδις, αἱ Ἄρισται, τὰ ὅποια οἱ Ἑλληνες ἐπίστευον ὅτι παρεμόνευαν τὰ εὐθραστά σκάφη τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ τοὺς βράχους των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἡσαν γεννήματα τῆς φαντασίας.

Εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Φοίνικας ἐπικρατοῦν οἱ Ἑλληνες. Τότε γίνεται κάτι ἀξιοθάλαστον. Οἱ Ἑλληνες κινοῦνται πρὸς τὸ ἔξωτερικόν. "Ολοι ἔχουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ γνωρί-

σουν ξένας χώρας, νὰ πλουστήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὔρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εύτυχέστερον, διὰ νὰ ζήσουν.

‘Ο Διόνυσος ταξιδεύει.

Παράστασις εἰς τὸ ἑσωτερικὸν κύλικον τοῦ Ἐξεκίου, 540 π.Χ., Μόναχον, παλαιὰ Πινακοθήκη.

Ἐξαιρετικῶς κομψὴ παράστασις. ‘Ο θεὸς Διόνυσος, πωγωνοφόρος ὅπως τὸν εἰκόνιζον εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν, ἔξιπλωμένος εἰς τὸ πλοιάριον μὲ τὸ ίστιον ἀνοικτὸν πλέει μόνος εἰς τὸ πέλαγος διευθύνων τὸ σκάφος μὲ μόνην τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τοῦ ίστιού υψώνονται δύο κλήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια κρέμανται μεγάλαι σταφυλαῖ. Περὶ τὸ σκάφος κολυμβοῦν εὕθυμα οἱ δελφῖνες. Ἡ ἀγάπη εἰς τὰ ταξίδια ἔκαμε τούς “Ελληνας νὰ φαντασθοῦν δτὶ καὶ οἱ θεοὶ των διαρκῶς ταξιδεύουν. Εἰς τὴν εἰκόνα συμβολίζεται ἡ ὁρμὴ πρὸς νέας χώρας.

Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ.

Οἱ Ἑλληνες εἰναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἦως τὸ Γιβραλτάρ ἐγέμισαν τὰς παραλίας μὲ τὰς ἀποικίας των. Αἴτια τοῦ ἀποικισμοῦ ἥσαν κατ' ἄρχας ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς γῆς καὶ συγχρόνως αἱ πολιτικαὶ ταραχαί. Οἱ ἱστορικὸς Θουκυδίδης γράφει συντόμως: οἱ ἐκ τῶν στάσεων ἐκπίπτοντες ἔκτιζον τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἑλληνες μετέβησαν κατ' ἄρχας εἰς τὰς ἔνεας χώρας, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίσουν νέαν πατρίδα. Αἱ παλαιότεραι λοιπὸν ἀποικίαι ἥσαν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, οἱ Ἑλληνες διευθύνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Νότιον Ρωσίαν, αἱ δόποις παράγουν σιτηρά, εἰς τὸν Καύκασον, δὲ δόποις δίδει ἔυλειαν, καὶ ἴδρυουν εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐμπορικούς σταθμούς. Αὕται εἰναι αἱ ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως.

Τὸ κράτος ὑποστηρίζει τοὺς ἀποίκους καὶ δίδει τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν λεγόμενον οἱκιστὴν, ὁ δόποιος ἀνήκει συνήθως εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἔπειτα ἀπὸ Ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Οἱ ἀποικοι παίρνουν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἱερὸν πῦρ, τὸ δόποιον τοποθετοῦν εἰς τὸν ναὸν, τὸν δόποιον κτίζουν εἰς τὴν νέαν πατρίδα των. Ἡ νέα πόλις δονομάζεται ἀποικία, ἡ πόλις ἡ δόποια ἔστειλεν αὐτὴν μη τρόποι λιν, κατ' οὐσίαν ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ δεσμοὶ μεταξὺ ἀποικιάς καὶ μητροπόλεως, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ ἔθιμα, οἱ νόμοι κτλ. Οἱ ἀποικοι σέβονται τὴν μητρόπολιν, λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἔορτάς της, ἀν κινδυνεύουν ζητοῦν τὴν συνδρομήν της, ἢ τὴν βιοθροῦν, ὅταν αὐτὴ εύρισκεται εἰς κίνδυνον. Ἔνιστε ὅμως ἔρχονται εἰς ρῆξιν καὶ αἱματηρούς πολέμους. Ἀλλὰ πόλεμος ἀποικιάς καὶ μητροπόλεως θεωρεῖται μεγάλη ἀσέβεια.

• Αποικίαι Μακεδονίας καὶ Εύξείνου.

Τὰ παρόλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης προσείλκυσαν ἐνωρὶς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλεῖαν καὶ τὰ μεταλλεῖα τῶν. Αἱ δύο πόλεις τῆς Εύβοιάς Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια ἴδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἡ ὅποια ἔλαβε τὸ ὄνυμα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ Ὁλυνθος. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰώνος ἴδρυσαν τὴν Ποτείδαιαν. Ἐπίσης πολλαὶ ἀποικίαι ἴδρυθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης.

Ἀπὸ παλαιοτάτους χρόνους οἱ Ἑλληνες προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὴν ὁμιχλώδη θάλασσαν, ἡ ὅποια κρύπτεται ἐκεῖθεν τῶν Στενῶν. Ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν διετήρησαν οἱ μῦθοι τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν Συμπληγάδων.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἀποτελεῖ ἔνα ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀγαπητοὺς καὶ διαδεδομένους μύθους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Τέκνα τῆς πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀθάμαντος ἥσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἐλλη. Ἡ μήτηρ τῶν Νεφέλη διὰ σώση τὰ τέκνα της ἀπὸ τὴν κακήν μητριάν, φροντίζει νὰ τὰ φυγαδεύσῃ. Τὰ ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἐνὸς χρυσομάλλους κριοῦ, τὸν δόποιον τῆς εἶχε χαρίσει ὁ Ἐρμῆς. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸν ζῆσον τὰ ἔφερε διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τὴν Ασίαν· εἰς τὸ μέσον δμως τοῦ ταξιδίου ἐγλύνστησεν ἡ Ἐλλη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ δόποια δνομάζεται ἀπὸ τότε Ἐλλήσποντος. Ὁ Φρίξος ἔξηκολούθησε τὸ ταξίδιον καὶ ἔφθασε σῶσης εἰς τὴν Κολχίδα. Ἔκεī ἐθυσίασε τὸν κριόν καὶ ἔδωρησε τὸ δέρμα εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αίγατην, ὁ ὅποιος τὸ ἔκρεμασεν εἰς ἐν δένδρον τοῦ ιεροῦ δάσους τοῦ Ἀρεως καὶ ἀνέθεσε τὴν φύλαξίν του εἰς ἄγρυπτον δράκοντα.

Οἱ βασιλεὺς τῆς θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ Πελίας, ἀφοῦ πρῶτον ἡρπασε τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἥθελε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του Ἰάσονα. Τοῦ ἀνέθεσε διὰ τοῦτο νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Κολχίδα τὸ «χρυσόμαλλον δέρας» μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτὲ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον αὐτὸν ταξιδίον, διὰ νὰ ὀπταιτήσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του.

Οἱ Ἰάσων ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐφρόντισε πρῶτον νὰ λάβουν μέρος οἱ δνομαστότεροι ἡρωες τῆς ἐποχῆς του, δπως ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατεσκευάσθη κατόπιν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς πτλοῖον κατάλληλον, ἡ περίφημος πεντηκόντορος Ἀργώ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσονος ἔξεκίνησαν ὅλοι ἀπὸ τὰς Παγασάς διὰ τὴν μακρυνὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν.

"Υστερον ἀπὸ πολλοὺς ὅγῶνας κατώρθωσαν οἱ Ἀργοναῦται νὰ διέλθουν τὰς Σύμπληγάδας καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ μὲ τὰς μαγικὰς δυνάμεις τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἴγιτου Μηδείας, ἡ ὄποια ἡγάπησε καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἱάσονα, ἔσταθη οὕτος ἱκανὸς νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλους θαυμαστούς, νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας καὶ διὰ μέσου νέων κινδύνων καὶ περιπετειῶν νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῆς Μηδείας.

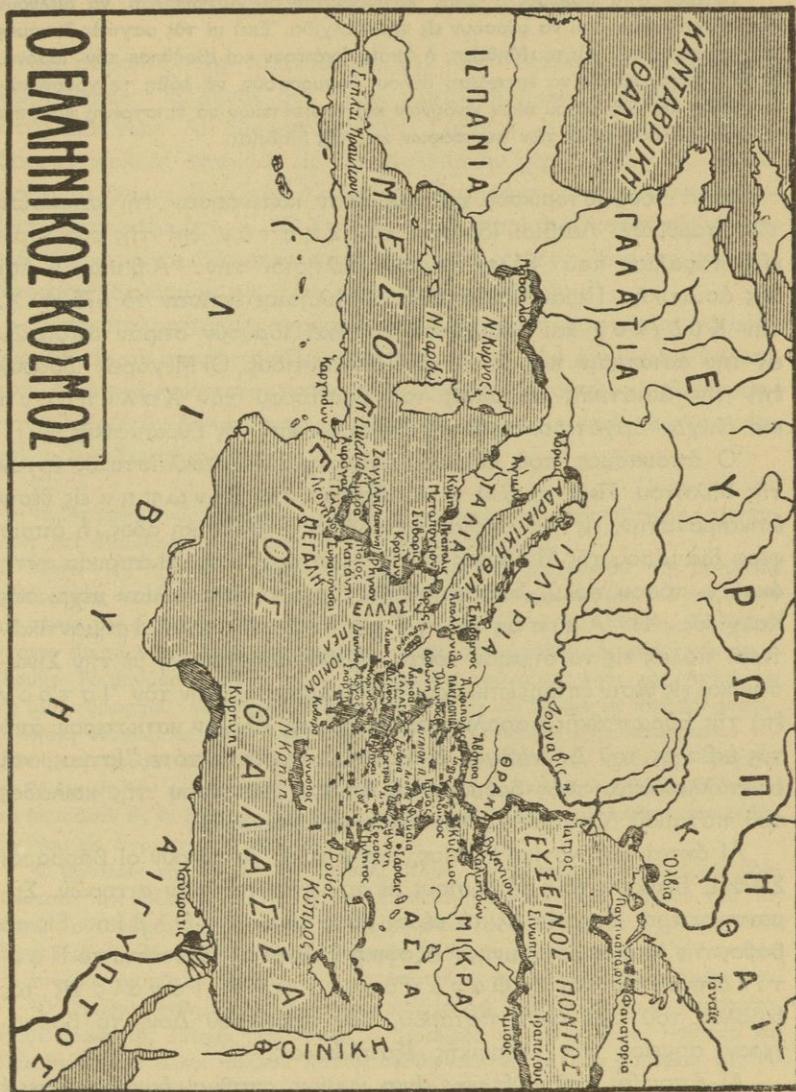
Κατὰ τοὺς ἴστορικοὺς χρόνους, ὅταν κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν πορθμῶν, Λέσβιοι ἰδρυσαν τὴν Σητὸν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδονίαν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς. Πέραν τοῦ στενοῦ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὸ 675 π. Χ. τὴν Κύζικον καὶ ὅρμῷμενοι ἀπὸ ἐκεῖ ἰδρύουν σειρὰν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος. Οἱ Μεγαρεῖς ἰδρύουν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου τὴν Χαλκηδόνα καὶ ὅλιγον ἀργότερον τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς.

Οἱ ἀποικισμὸς τοῦ Εὔξείνου εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Μιλήτου. Περὶ τὰ 630 π. Χ. ἰδρύουν τὴν Σινώπην εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην, εἰς τὴν ὄποιαν καταλήγει ἡ ἐμπορικὴ ὁδός, ἡ ὄποια φέρει διὰ μέσου τῆς Μασσαλίας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Η ἀποικία αὐτῆς ἀκμάζει τόσον πολύ, ὥστε ἀποικίζει δλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Ή Ἀμισὸς καὶ ἡ Τραπεζοῦντας εἶναι οἵ σημαντικώτεροι πόλεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν Σινώπην καὶ εἰς θέσιν ἐπίστησης ἐπίκαιαρον οἱ Μιλήσιοι ἰδρύουν τὸν Ἰστρό, καὶ ἐκμεταλλεύονται τοὺς δρόμους, οἱ ὄποιοι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ ὁδηγοῦν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Νοτίου Ρωσίας, τὰς ὄποιας κατοικοῦν οἱ βάρβαροι Σκύθαι, ἐλκύουν τοὺς Μιλήσιους μὲ τὸν πλοῦτον τῶν σιτηρῶν. Σημαντικωτέρα ἀποικία εἰς τὸ μέρος αὐτὸν εἶναι ἡ Ὀλβία. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἄζοφική θάλασσα) ἰδρύονται τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τανάϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ διμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόνου, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἔξαπλώσεως.

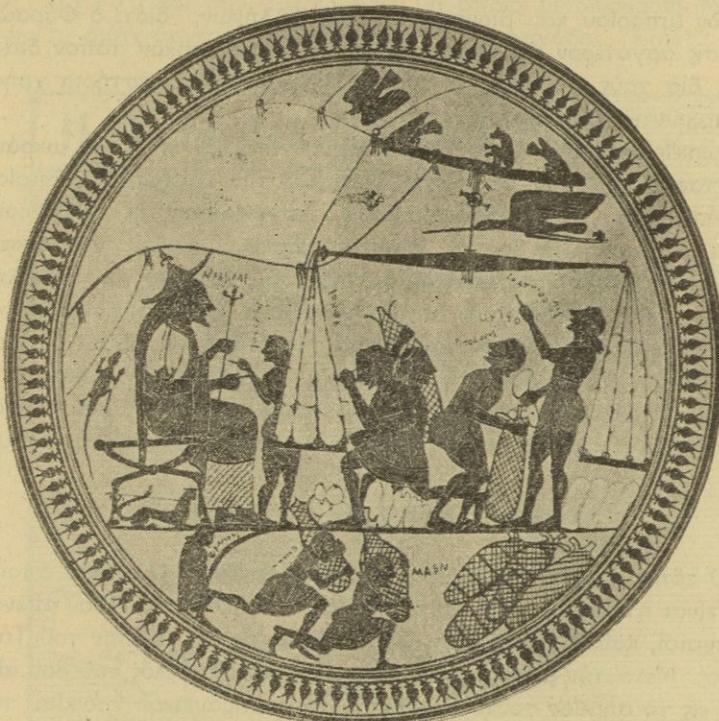
Αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὔξείνου εἶναι κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ μένουν πάντοτε ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς τελευταῖοι φρουροὶ κρυμμένοι εἰς τὴν διμήχλην τοῦ βορρᾶ.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς.

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀχαιῶν ἔγιναν αἰτίᾳ νὰ κλεισθῇ ἡ Αἴγυπτος

Ο βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτώνει σίλφιον.

Παράστασις ἐπὶ λακωνικοῦ ὁγγείου τοῦ 560 π.Χ. περίπου. Παρίσιοι,
Νομισματικὸν Μουσεῖον.

Ἀρχαϊκὴ παράστασις, πιθανὸν γελοιογραφία. Ο βασιλεὺς τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαος, περίφημος διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν φιλαργυρίαν του, κάθηται ἐπὶ τοῦ πλοίου μὲ περίεργον ἐνδυμασίαν καὶ ἐπιβλέπει τὸ ζύγισμα καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀπόθηκην τοῦ πλοίου τῶν σάκκων τοῦ σιλφίου. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἀπόθηκης δὲ φύλαξ. Εἰς τὸ κατάρτι φανταστικὰ πτηνά.

εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀποπείρας οἱ Μιλήσιοι ἐπιτυγχάνουν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν χώραν τοῦ Φα-

ραώ. Ὁ Ψαμμήτιχος ἐπιτρέπει νὰ ἑγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ναύκρατιν, ἡ ὁποία ἀνοίγεται εἰς ὅλους τοὺς Ἐλληνας, γίνεται δηλαδὴ ἡ μόνη διεθνὴς ἔλληνική ἀποικία, σπουδαιοτάτη ἀγορὰ καὶ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τῶν Ἐλλήνων, διότι ὁ Φαραὼ Ἀμασις ἀργότερον ὠρισε τὴν πόλιν ὡς ἀποκλειστικὸν τόπον διαμονῆς διὰ τοὺς Ἐλληνας, οἱ ὁποῖοι ἰδρυσαν ἐκεῖ ἐργαστήρια χρησιμοποιοῦντες ἔγχωρίους ἔργατας.

Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἰδρύουν τὸ 631 π. Χ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν τὴν Κυρήνην, ἡ ὁποία ἔγινε πρότυπον γεωργικῆς ἀποικίας. Τὸ παχὺ ἔδαφός της, τὸ ὄποιον ἐπότιζαν περιοδικαὶ βροχαί, παρῆγεν ἄφθονον κριθήν, σῖτον καὶ σιλιον, ἔνα εἶδος ιαματικοῦ φυτοῦ, τοῦ ὁποίου ἐγίνετο μεγάλη ἔξαγωγή, ἐνῶ οἱ λόφοι τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἀμπέλους καὶ καρποφόρα δένδρα, καὶ τὰ πλούσια λιβάδια τῆς ἔτρεφαν μεγάλα ζῷα καὶ ἴδιως ἵππους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Κυρήνης ἥσαν ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς ἵππους των, πολλάκις ἐνίκησαν εἰς τοὺς Δελφούς καὶ τὴν Ολυμπίαν καὶ ὁ ποιητὴς Πίνδαρος ἔξυμνησε τὸν βασιλέα Ἀρκεσίλαον διὰ τὴν νίκην του.

Ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

Ο τόπος, εἰς τὸν ὄποιον ἤκμασαν ἔξαιρετικῶς αἱ ἔλληνικαὶ ἀποικίαι, εἶναι ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία. Ἡδη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Ἀχαιοί, καθὼς γνωρίζουμεν, εἶχον φθάσει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδρύθησαν τρεῖς σημαντικαὶ ἀποικίαι, τὸ Μεταπόντιον, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν ἀργότερον πολλοὺς Δωριεῖς καὶ ὡμίλησαν τὴν διάλεκτον. Μετανάσται ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἔκτισαν τὴν μόνην Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν, τὸν Τάραντα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ἐλληνικαὶ ἀποικίαι ἐσκέπασαν τὴν παραλίαν τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν χώραν ὄψιν ἐλληνικὴν καὶ δι' αὐτὸν ομοράσθη Μεγάλη Ἐλλάς.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἰδρύθησαν ἀργότερον. Μετὰ σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ἐλληνες ἑγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου, ἐνῶ ἡ βορειοδυτικὴ ἔμεινεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Πρῶτοι

ἔφθασαν οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἔκτισαν τὴν Νάξον, κατόπιν τὴν Κατάνην, τοὺς Λεοντίνους καὶ εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ στενοῦ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἥ ὅποια μετωνομάσθη Μεσσήνη, διότι ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας. Ἐπειτα ἀπὸ

40 χρόνια ἥλθον οἱ Κορίνθιοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἴδρυσει σπουδαιοτάτην ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Τὸ 730 π.χ. ἴδρυσον τὰς Συράκουσας, αἱ ὅποιαι ἀπέβησαν ἥ σημαντικωτάτη πόλις τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ρόδιοι καὶ Κρῆτες ἴδρυσον ἀργότερον τὴν Γέλαν, ἥ ὅποια κτίζει τὸν Ἀκράγαντα, τὴν δευτέραν μετά

τὰς Συρακούσας πόλιν τῆς Σικελίας, καὶ τέλος οἱ Χαλκιδεῖς ἴδρυουν τὴν Ἰ μέρην. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἡσαν προωρισμέναι ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας νὰ γίνουν κατ' ἔξοχὴν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως.

‘Αποικίαι τῆς Δυτικῆς Μεσογείου.

Ἐκεῖθεν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶναι σποραδικαὶ καὶ χάνονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπεράντου βαρβαρικοῦ κόσμου, δπως αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὔξείνου, καὶ εἶναι σταθμοὶ ἐμπορικοί.

Περὶ τὸ 600 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἴδρυσαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ἑλληνες ἐφθασαν τοιουτοτρόπως εἰς τὸ τέρμα τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Ἡρακλείας στήλας, δπως ἔλεγον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ. Ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ ἐκτείνεται ὁ ὥκεανός, ἀχανής, χωρὶς νήσους, μυστηριώδης. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Μασσαλίας δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῆς τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως νὰ ἔξερευνήσουν τὸν ὥκεανόν. Ἀργότερον τὸν 4ον αἰῶνα, μασσαλιῶται ναυτικοί, δι Εύθυμος εἰς τὴν Σενεγάλην, δι Πυθαγόρας, δι μεγαλύτερος Ἐλληνης ἔξερευνητῆς, ἔξιχνάζει τὰς χώρας, αἱ δποῖαι κρύπτονται εἰς τὴν δύμην καὶ τὰ ρίγη τῶν βορείων θαλασσῶν.

‘Ο ‘Ελληνικὸς Κόσμος.

Ἡ ἔξαπλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας. Ἐφάμιλλον ἔχει μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας.

Μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς φυλῆς, τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τολμηρὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μικραὶ σχετικῶς πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν τόσην δραστηρίαν τητα καὶ ἔκτισαν τόσας πόλεις εἰς μακρυνάς μάλιστα χώρας. Ἡ Χαλκίς τῆς Εύβοίας π. χ. δὲν ἐποίκισε μόνον τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον, ἀλλὰ ἔκτισε δεκάδας πόλεων εἰς τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐκ τῶν δποίων μερικαὶ ἔγιναν μεγάλαι πόλεις, δπως ἡ Κύμη καὶ τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἡ Ἰμέρα εἰς τὴν Σικελίαν.

Διὰ τῶν ἀποικιῶν οἱ Ἑλληνες ἔγιναν ὁλόκληρος κόσμος, ὁ ὅποῖς ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Εὐξείνου ἕως τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τὰς ἐκτάσεις αὐτὰς κινοῦνται μὲ δραστηριότητα οἱ Ἑλληνες, φέρουν παντοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐρευνητικότητα, τὴν γλώσσαν καὶ τὰ ἔξοχα προϊόντα τῆς διανοίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'
Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ
ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ
Οἱ Ἰστορικοὶ χρόνοι.

"Οσα γνωρίζομεν διὰ τοὺς Κρῆτας, τοὺς Ἀχαιούς καὶ τὴν μετανάστευσιν τῶν Δωριέων, τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιούς μύθους. Πολλὰ διὰ τὴν παλαιοτάτην ἔκεινην ἐποχὴν μᾶς ἐδίδαξαν αἱ ἀνασκαφαί. Οἱ σοφοὶ δηλαδή, οἱ ἀρχαιολόγοι, ἔσκαψαν τὰ μέρη, δῆπου ἡσαν παλαιαὶ πόλεις ἢ οἰκοδομαί, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια ἀπὸ ναούς, καὶ ἀνάκτορα ἢ ἀπὸ κατοικίας, ἀγάλματα, τοιχογραφίας, καὶ ἐμαθαν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ ὅμως δὲν είναι ὀρκετά, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν Ἰστορίαν των, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των μὲ τὴν σειράν. Διὰ τοῦτο τὴν παλαιοτέραν ἔκεινην ἐποχὴν ὀνομάζουν μυθικὴν ἢ προϊστορικήν, διότι δὲν εἶχεν ὀρχίσει ἀκόμη ἢ Ἰστορία.

Μετὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ 'Ομηροῦ ἔχομεν πληροφορίας περισσοτέρας. Οἱ Ἑλληνες εἶχον μάθει νὰ γράφουν τότε καὶ μᾶς ἄφησαν πολλὰ γραπτὰ ἐπάνω εἰς λίθους καθὼς καὶ βιβλία ὀλόκληρα, ἀπὸ τὰ δποῖα πληροφορούμεθα μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις των, Μετὰ τὸν 'Ομηρον ὀρχίζει ἡ Ἰστορία, ἢ κυρίως Ἰστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἐλλάδος.

Αἱ Φυλαὶ.

Μετὰ τὴν Ἰστορικὴν ἐποχὴν ἡ Ἐλλὰς δὲν παρουσιάζει πλέον μεγάλας μεταβολάς. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἔγκατεστάθησαν μονίμως, ἴδρυ-

θησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ κυριώτερα κράτη.

Οἱ Ἐλληνες, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί, εἶχον διαφορὰς μεταξύ των εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς συνηθείας. Ἐχωρίζοντο δηλαδὴ εἰς φυλάς. Αἱ κυριώτεραι ἐλληνικαὶ φυλαὶ ἡσαν δύο, οἱ Ἰωνεῖς καὶ οἱ Δωριεῖς. Ἱωνες ἡσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιοτέρων κατοικῶν, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Δωριεῖς, ὅσοι ἦλθον βραδύτερον καὶ ἔφεραν τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἐλλάδα.

Οἱ Ἱωνες καὶ οἱ Δωριεῖς εἶχον μεγάλας διαφοράς. Ὡμίλουν διαφορετικὴν διάλεκτον, ἐφόρουν διαφορετικά ἐνδύματα, εἶχον διαφορετικὰς κατοικίας, φαγητά, συνηθείας. Οἱ Δωριεῖς ἡσαν πολεμικοί, δὲν ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τρόπους, τέχνας, γράμματα. Οἱ Ἱωνες ἀντιθέτως εἶχον λεπτούς τρόπους, ἥθελον νὰ ἔχουν ἄνετον κατοικίαν, ὡραῖα ἔπιπλα, κομψὰ ἐνδύματα, ἐκαλλιέργουν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ περισσότεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς Ἐλλάδος ἡσαν Ἱωνες.

Τὰ Κράτη.

Οἱ Ἐλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἔνωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἐν κράτος. Οὔτε αἱ φυλαὶ ἡσαν ἡνωμέναι μεταξύ των. Ἐκάστη πόλις μὲ τὴν περιοχὴν της ἀπετέλει ίδιαίτερον κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους της, τοὺς ἀρχοντάς της, τὴν ἀστυνόμιαν καὶ τὸν στρατόν της. Μεταξύ τῶν κρατῶν αἱ σχέσεις δὲν ἡσαν πάντοτε φιλικαί. Οἱ γείτονες πρὸ πάντων εἶχον διαφορὰς καὶ ὅχι σπανίως ἔκαμνον πολέμους.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ κράτη ἡσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα. Μερικὰ μόνον ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ ἔγιναν ὀνομαστά. Τὴν ἐποχὴν αὐτήν, δηλ. τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα π. Χ., δύναμιν εἶχον κυρίως τὰ κράτη, τὰ ὅποια εύρισκοντο ἔξω τῆς κυρίως Ἐλλάδος, ἡ Μίλη τος π. χ. καὶ ὄλλαι πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα τὰ σημαντικότερα κράτη ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναῖ. Ἀντιθέτως τὰ κράτη τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς βορειότερας Ἐλλάδος, τῆς Ἁπείρου δηλαδὴ καὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν ἡσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν.

Μεταβολὴ τῆς Ζωῆς : Ἐμπόριον - Ναυτιλία.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἑλλὰς ἦτο γεωργική. Τὸ μόνον μέσον, διὰ νὰ ἔξασφαλίζουν τὴν ζωήν των οἱ ἀνθρωποί, ἦτο ἡ γεωργία. Μερικοὶ δυνατοί, οἱ εὐγενεῖς, ἥσαν κύριοι τῆς γῆς, οἱ δὲ ἀνθρωποί τοῦ λαοῦ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των, διὰ νὰ ζήσουν. Τεχνίται δὲν ὑπῆρχον. "Ο, τι δικαθεὶς ἔχρειάζετο, κατοικίαν, ἐπιπλα, ἐργαλεῖα, τὰ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ κτῆμά του.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, δηλαδὴ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐποχὴν, οἱ ἀνθρωποί δὲν προώδευσαν πολύ, ὁ νοῦς των κινεῖται ἀργά, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀνακαλύπτουν νέα πράγματα, ἡ ζωὴ των δὲν ὀλλάζει, δὲν ἔχουν μεγάλας πόλεις, ζοῦν τὸ περισσότερον εἰς τὰ χωρία. "Ολοὶ οἱ μεγάλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὄλλοι ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως μετὰ τούς χρόνους τοῦ Ὁμήρου ἔγινε σημαντικὴ μεταβολή. Οἱ Ἑλληνες ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἥρχισαν νὰ κάμινουν ἐμπόριον μὲ τὰς ἔνεας χώρας. Κατεσκεύαζον διάφορα ἀντικείμενα, ἀγγεῖα, ὅπλα, κοσμήματα, ὑφάσματα, τὰ ὅποια ἐπώλουν εἰς τοὺς ὄλλους λαοὺς μαζὶ μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας των, οἰνον, ἔλαιον καὶ μέλι, τὰ ὅποια ἀντίλλασσον μὲ σῖτον, δέρματα, λινάρι καὶ πολύτιμα μέταλλα. "Εκαμαν ἐργαστήρια καί, διὰ νὰ ἐπαρκέσουν εἰς τὴν ζήτησιν, ὑπεχρεώθησαν νὰ μετεχειρισθοῦν δούλους, δηλαδὴ αἰχμαλώτους πολέμου, τοὺς ὅποιους ἡγόραζον καὶ τοὺς ἡνάγκαζον νὰ ἐργάζωνται χωρὶς μισθόν, μὲ μόνον τὴν τροφήν των. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὅποια ὁ τεχνίτης εἰργάζετο μὲ δλίγους βοηθούς, ἔγιναν ὀληθινὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ χειροτεχνία ἔγινε βιομηχανία. Διὰ νὰ κάμουν ἐμπόριον, κατεσκεύασσαν πλοῖα καὶ ἔγιναν ναυτικοί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ ἀνεπτύχθησαν ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία. Αὐτὸς ἔγινε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις, ίδιως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. "Ἡρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα, ἔκτισαν πολυτελεστέρας κατοικίας, ἔκαμαν καλύτερα ἐπιπλα. Αἱ τέχναι προώδευσαν, οἱ καλοὶ τεχνίται ἔγιναν περιζήτητοι. Οἱ κάτοικοι ἐπληθύνθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν.

"Η Ἑλλὰς τώρα εἶχε πληθυσμόν, δὲ ὅποιος ἔζη καὶ ἀπὸ ὄλλα

μέσα ἐκτὸς τῆς γεωργίας. Ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς γεωργούς εἶχεν ἔμπόρους, τεχνίτας, ναυτικούς. Αὗτοι ὅλοι ἀπετέλουν τὴν ἀστικήν τάξιν καὶ ἔζων κυρίως εἰς τὰς πόλεις. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε τώρα πολλὰς πόλεις καὶ μερικὰς μεγάλας καὶ δύνομαστάς.

Αἱ Πόλεις.

Εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους οἱ "Ἑλληνες ἡσαν ἐγκατεστημένοι εἰς κώμας. "Οσαι ἀπ' αὐτὰς ἀνῆκον εἰς μίαν φυλήν, ἀνεγνώριζον τοὺς ἴδιους ἄρχοντας, ἀπετέλουν δηλαδὴ ἐν κράτος. Ἄλλ' ὁ σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο χαλαρός. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ χαλαροῦ κράτους διετήρησαν τὰ γεωργικὰ διαμερίσματα, ἥ βόρειος καὶ δυτικὴ Ἑλλὰς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ κῶμαι ἡσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των. Διὰ τοῦτο εἰς θέσεις κεντρικάς, ἴδιως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀκροπόλεων, ἐδημιουργήθη τόπος ἀνταλλαγῆς, ἥ ἀγορά, καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἥ πόλις. Ἄλλ' ἥ ἀγορὰ ἔμεινε πάντοτε τὸ κέντρον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ τόπος τῶν συγκεντρώσεων καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων.

Εἰς τὴν πόλιν συγκεντρώνονται εἴτε θεληματικῶς εἴτε μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἄρχοντος οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ περίχωρα καὶ τοιουτοτρόπως εἰς πολλὰ μέρη ὀλόκληρος περιφέρεια ἐνώνεται μὲ τὴν ἔξουσίαν τῆς πόλεως. Αὕτως εἶναι ὁ λεγόμενος συνοικισμός. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὸν ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Θησεύς, δῆπος γράφει ὁ ιστορικὸς Θουκυδίδης «καταλύσας τῶν ἀλλων πόλεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν νῦν οὖσαν ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον ξυνῷ κισε πάντας».

Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος τύπος τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, μία περιοχὴ δηλαδὴ συγκεντρωμένη ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῆς πόλεως, ἥ πόλις κράτος, καὶ πόλις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κατήντησε νὰ σημαίνῃ κράτος. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἔχουν αἱ βιομηχανικαὶ καὶ ναυτικαὶ περιφέρειαι, ἥ Μικρασιατικὴ Ἑλλάς, ἥ Σικελία, γενικῶς αἱ ἀποικίαι καὶ πολλὰ διαμερίσματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἴδιως ἥ Ἀττική. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολυανθρωπότερα, πλουσιώτερα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένα.

Οι ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἦσαν πολὺ στενότερον δεμένοι εἰς τὴν πόλιν, δηλαδὴ εἰς τὸ κράτος, τὸ ὅποιον ἔξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἀπήτει ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν πολίτην. Τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικότερον μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸ κοινόν. Ὁ πολιτικός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ἡσθάνετο τὸ ἔργον του ὡς ὑπηρεσίαν, ὡς λειτουργίαν, ὅπως ἔλεγον, εἰς τὸ σύνολον, συμβολὴν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας. Οἱ πλούσιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ δημόσια ἔργα, ἑορτάς, παραστάσεις, δηλισμὸν πλοίων κλπ. Ἡ θέσις αὐτὴ εἰς τὴν πολιτείαν κάμνει τὸν ἀρχαῖον πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν σημερινόν.

Μεταβολὴ τοῦ Πολιτεύματος.

Κατὰ τοὺς Ὄμηρικοὺς χρόνους ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἔχουν βασιλεῖς. Ἀργότερον οἱ εὐγενεῖς καταργοῦν τὴν βασιλείαν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα ἡ βασιλεία εἶχε καταργηθῆ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Κύπρον, ἐνῶ οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἔχασαν ἐντελῶς τὴν ἔξουσίαν των. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται, ὅπως λέγουν, ἀριστοκρατικόν.

Εἰς πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαιούχους, ὅπως λέγομεν σήμερον, τοὺς ὅποιους ἐδημιούργησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομήχανία, καὶ μοιράζουν μὲ αὐτοὺς τὴν ἔξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως κυβερνοῦν πάντοτε οἱ ὀλίγοι, τὸ πολίτευμα λέγεται ὄλιγαρχικόν.

Οἱ ἔμποροι ὅμως, οἱ τεχνῆται, οἱ βιομήχανοι, οἱ κάτοικοι γενικῶς τῶν πόλεων, μὲ μίαν λέξιν ὁ δῆμος, θέλουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον ἀρχίζει σφοδρὸς δῆγών μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ταράσσονται ἀπὸ πολιτικὰς ἔριδας, ἀπὸ τὰς στάσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς πολλὰς περιφερείας ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἔξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν. Ἡ πρόοδος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐπέρασεν ἐν-

διαμέσους σταθμούς. 'Ο λαὸς κατ' ἀρχὰς εἶχε μικρὰς ἀπαιτήσεις. Ζητεῖ γραπτοὺς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν εὐγενῶν, διότι τὰ δικαστήρια ἡσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ δόποιοι ἐδίκαζον κατὰ τὸ συμφέρον των. Τὸν 7ον αἰώνα λοιπὸν βλέπομεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ελλάδος νὰ γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς τῶν νόμων. Συνήθως ἐκλέγουν ἔνα ἐπιφανῆ πολίτην καὶ ἀναθέτουν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους.

'Αρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ δόποιος ἔβαλε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ιταλίας. 'Ονομαστότερος ἔγινεν ὁ νομοθέτης τῆς Κατάνης Χαρός να δασ, τοῦ δόποιου ἡ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς πολλὰς πόλεις. 'Αξιόλογοι νομοθέται εἶναι ἐπίσης ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων τῶν Αθηνῶν, ὁ Πιττακός τῆς Μυτιλήνης. Αἱ νομοθεσίαι αὗται δρίζουν πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶται τὸ κράτος, πῶς νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως περιέχουν διατάξεις διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν, διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν κτλ. Τοιουτοτρόπως ὅλα σχεδὸν τὰ Ἑλληνικά κράτη ἀπέκτησαν γραπτὴν νομοθεσίαν καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Αἱ νομοθεσίαι ὅμως δὲν ἔφεραν τὴν γαλήνην. Αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη φιλόδοξοι ἀνθρωποί ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δήμου, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἔξουσίαν καὶ νὰ τὴν κάμουν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Αὔτοὶ εἶναι οἱ τύραννοι καὶ ἡ ἔξουσία των ὀνομάζεται τυραννίς.

Οι Ἐπτὰ Σοφοί.

Οἱ "Ἐλληνες ἐτίμησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ δόποιοι μὲ τοὺς νόμους των, δηλαδὴ μὲ τὰ συντάγματα, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἐκανόνισαν τὰς πολιτείας." Εθετον αὐτοὺς ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. 'Ο περίφημος φιλόσοφος Πλάτων γράφει: ἔνας Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἔνας Σόλων εἰς τὰς Αθήνας εἶναι μεγάλοι εὐεργέται καὶ σωτῆρες.

Τοιοῦτοι σεβάσμιοι ἄνδρες ἔζησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ελλάδος. Αναφέρονται πολλὰ ὀνόματα. Οἱ γνωστότεροι ὅμως εἶναι

έπτά, οἱ λεγόμενοι Ἐπτὰ Σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος: Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς δὲ Μυτιληναῖος, Βίας δὲ Πριηνεύς, Κλεόβουλος δὲ Ρόδιος, Σόλων δὲ Ἀθηναῖος, Περίανδρος δὲ Κορίνθιος καὶ Χίλων δὲ Λακεδαιμόνιος.

Σοφὸς εἰς τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἐσήμαινε νομομαθής, πολιτευόμενος, ἀνθρωπος γνωρίζων νὰ κυβερνᾷ. Διὰ τὴν ζωὴν των διηγοῦνται πολλὰ ἀνέκδοτα καὶ ἀνέφεραν συντόμους ἐκφράσεις των, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα, τὰ δποῖα περιέκλειον σοφᾶς παρατηρήσεις καὶ χρησίμους συμβουλάς. Μίαν φοράν, ἔλεγον, συνεδρίασαν οἱ ἐπτὰ μαζὶ καὶ ἔβγαλαν δύο ἀποφθέγματα ὡς τὴν κορυφὴν τῆς σοφίας, τό: Γνῶθι σαυτὸν καὶ τό: Μηδὲν ἄγαν, τὰ δποῖα ἀνέθεσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Τὸ πρῶτον σημαίνει: ἔξέτασε καὶ κατάλαβε τὸν ἑαυτόν σου, τὸ δεύτερον: μὴ εἰσαι ὑπερβολικὸς εἰς τίποτε. Αὗτάς τὰς δύο φράσεις οἱ Ἱερεῖς ἔγραψαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ τὰς διαβάζουν οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπται τοῦ μαντείου.

"Αλλα παρόμοια ἀποφθέγματα ἥσαν: Πᾶν μέτρον ἄριστον: νὰ ἔχῃς μέτρον εἰς δλα, φιλήκουν εἶναι καὶ μὴ πολύλαλον: ἀγάπτα νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ λέγῃς πολλά, βίᾳ μηδὲν πράττειν: νὰ μὴν κάνῃς τίποτε βιαστικά (Κλεόβουλος). Τὰ σπουδαῖα μελέτα: νὰ σκέπτεσαι σπουδαῖα πράγματα, φίλους μὴ ταχὺ κτῶ: νὰ μὴν πιάνῃς γρήγορα φιλίες, μὴ κακοῖς ὅμιλει: μὴ συναναστρέφεσαι μὲ τοὺς κακοὺς (Σόλων). Ἀνιαρὸν ἀργία: ἡ ἀργία στενοχωρεῖ τὸν ἀνθρώπον, βαρὺ ἀπαιδεύσια: ἀσχημο πρᾶγμα ἡ ἀπαιδεύσια, μὴ πᾶσι πίστευε: νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς δλους (Θαλῆς).

Οἱ τύραννοι — Ὁ Φείδων.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς ἥσαν προοδευτικοί, δύον καὶ ἀν ἔλαβον βιάσιως τὴν ἀρχήν. Μερικοὶ μάλιστα ἔγιναν περίφημοι καὶ οἱ "Ελληνες τοὺς ἀνέφερον πάντοτε.

"Απὸ τοὺς παλαιοτέρους εἶναι δὲ Φείδων, τύραννος τοῦ Ἀργούς. Ἐκυβέρνησε μὲ αὐθαιρεσίαν χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τοὺς νόμους. "Υπεχρέωσεν δλους τοὺς γείτονας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συμμαχίαν

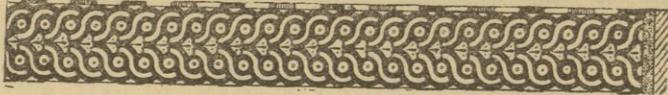
τοῦ "Αργους, δηλαδὴ νὰ γίνουν ύπτήκοοί του. Ο Φείδων ὅμως ἐτακτοποίησε τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη. Παρεδέχθη τὸ σύστημα, τὸ ὅποιον ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν Βασιλῶνα. Τὸ μέτρον τοῦ μῆκους ἦτο ὁ πῆχυς (μέρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τὸν ἄγκωνα καὶ κάτω) καὶ ὁ πούς. Τὸ μέτρον τοῦ βάρους ἦτο τὸ τάλαντον (24 ὄκαδες περίπου), διαιρούμενον εἰς 60 μνᾶς, ἡ μνᾶ διῃρεῖτο εἰς 100 δραχμὰς καὶ ἡ δραχμὴ εἰς 6 δριβολούς.

Αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας, ἐμπορικώταται, εἶχον ἄλλο σύστημα, εἰς τὸ ὅποιον τὰ σταθμὰ εἶχον τὰ ἴδια ὄνόματα, ἀλλὰ βάρη κατὰ ἓν τρίτον ὀλιγώτερον. Τὸ σύστημα τοῦ Φείδωνος ἐδέχθησαν σχεδὸν ὅλοι τῆς ἡπειρωτικῆς Ελλάδος. Τὸ σύστημα τῆς Εὐβοίας οἱ νησιῶται καὶ αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Ο Φείδων εἰσήγαγεν ἐπίστης τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Εἰς τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν δὲν εἶχον νομίσματα, τὴν τιμὴν τὴν ὑπελόγιζον μὲ κεφαλὰς ζώων. Αὔτοί, ἔλεγον, ὀξίζει ἔνα ἡ περισσότερα βόδια ἢ μισὸς κλπ. βόδι. Ἀργότερον μετεχείρισθησαν χρυσὸν ἢ ἀργυρὸν μὲ τὸ ζύγιο : ἔνα τάλαντον, μία μνᾶ, μία δραχμή, ἔνας δριβόλος χρυσὸς ἢ ἀργυρός. Διὰ τοῦτο τὰ ὄνόματα τῶν βαρῶν ἥρχισαν νὰ σημαίνουν ποσὸν χρηματικόν. Πραγματικὰ νομίσματα, δηλ. τεμάχια μετάλλου μὲ σφραγίδα, ἔκοψαν πρῶτον οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ αἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ελλάδα νομισματοκοπεῖον ἀπέκτησε πρώτη ἡ Αἴγινα, σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις τῆς παλαιοτέρας Ελλάδος, ἡ ὅποια ὀνῆκε τότε εἰς τὸ "Αργος. Ἐκεὶ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ βάρος 13 1/3 γραμμάρια καὶ ἀποτύπωμα χελώνην. Δι' αὐτὸν τὰ ἔλεγαν χελώνας. Τὸ σύστημα τῶν μέτρων ἐτελειοποιήθη ἀργότερον.

Όνομαστοὺς τυράννους εἶχε κατὰ τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα ἡ Κόρινθος τοὺς Κυψελίδας, ἡ Σικυών τοὺς Ὀρθαγορίδας, αἱ Ἀθῆναι τοὺς Πεισιστρατίδας, ἡ Σάμος τὸν Πολυκράτην. Μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς θὰ γνωρίσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΘΑΛΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

Tὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα ἡ Ἑλλὰς ἔχει προοδεύσει ἀρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς της. Παρουσιάζει σπουδαῖα κέντρα, ἀξιολόγους μεγαλοπόλεις, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ζοῦν πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὴν παλαιοτέραν ἐποχήν, ἔχουν καλυτέρας κατοικίας, είναι ήμερώτεροι, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ γράμματα καὶ διὰ τὰς τέχνας, μὲν ἵνα λόγον ἔχουν προχωρήσει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Σχεδὸν ὅλη ἡ Ἑλλὰς είναι γεμάτη ζωὴν καὶ ὅρεξιν δι' ἐργασίαν καὶ πρόοδον. Διακρίνονται ὅμως μερικὰ κέντρα. Ἡ Ἰωνία πρῶτον, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ Κόρινθος εἰς τὸν Ἰσθμόν, αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, ἴδιως αἱ Συρακοῦσαι. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἔξεχουν δύο μεγάλα κράτη, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο, καθὼς εἴδομεν, ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔφεραν μαζὶ τὸν πολιτισμόν των, τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν διάλεκτον καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διεκρίνοντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ιωναῖς καὶ τοὺς Δαρεῖς.

Οἱ Αἰολεῖς κατεῖχον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἑλ-

λησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τένεδος καὶ ἡ Λέσβος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εύρισκεται ἡ σημαντικωτέρα αἰολικὴ πόλις, ἡ Μυτιλήνη.

Οἱ Ἰωνεῖς εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐις τὸ μέσον τῆς παραλίας, δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Καρίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, εἰς χώραν εὔφορον καὶ μὲ λαμπρότατον οὐρανόν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἰωνία. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκον εἰς αὐτοὺς ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ αἱ Κυκλαῖς. Οἱ Ἰωνεῖς ἦσαν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιοτέρα ἐλληνικὴ φυλὴ τῆς Μ. Ἀσίας. Περὶ τὸ 700 π.Χ. ἡ Ἰωνία ἀριθμεῖ 12 πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεραι εἶναι ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφέσος καὶ ἡ Χίος. Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις προοδεύουν γρήγορα καὶ ἐνώνυνται εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, τὸ λεγόμενον Πανιώνιον.

Νοτίως τῆς Ἰωνίας Δωριεῖς ἀποικοί ιδρύουν τὰς δωρικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατ' ἀρχὰς 6, ἀργότερον ὅμως περιορίζονται εἰς 5, διότι ἡ σημαντικωτέρα ἀπ' αὐτὰς Ἄλικαρνασσὸς δέχεται τὴν Ἰωνικὴν ἐπίδρασιν καὶ διμιλεῖ τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ Δωριεῖς κατέχουν ἐπίστης τὴν νῆσον Ρόδον, τὴν Κᾶδον καὶ ἄλλας μικροτέρας, ἐνῶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν εἶχον καταλάβει τὴν Κρήτην καὶ τὰ Κύθηρα. Ἡ δωρικὴ ἔξαπολις ἐνώνυνται ἐπίστης εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἥτο ὁ ναὸς τοῦ Τριόπιου Ἀπόλλωνος.

'Ανάπτυξις τῶν μικρασιατῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὸν δον ἰδίων αἰῶνα παρατηρεῖται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις, αἰολικάς, δωρικάς, Ἰωνικάς, μεγάλη ζωὴ καὶ κίνησις. Πολλαὶ πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένον ναυτικόν, ἐπιδίδονται εἰς μακρυνάς θαλασσοπορίας, κτίζουν ἀποικίας, ἔρχονται εἰς φιλικάς καὶ ἔχθρικάς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καὶ τοὺς ξένους.

Ἐπίστης ἀνάπτυξεται τὸ πνεῦμα. Κτίζουν καλυτέρας κατοικίας, κατασκευάζουν κομψότερα σκέυη, λεπτότερα ἐνδύματα. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔχουν μουσικούς, ποιητάς, ἴστοριογράφους,

μαθηματικούς, φιλοσόφους. Τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀκμάζει ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Οἱ "Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔχουν γείτονας τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, Λυδούς, Πέρσας, Φοίνικας, Αἴγυπτους, οἱ δόποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των κατὰ τοὺς παλαιοὺς αὐτοὺς χρόνους. Οἱ "Ἐλληνες ἔμαθον πολλὰ ἀπ' αὐτούς. 'Ἄλλ' οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι λαοὶ εἶναι κίνδυνος διὰ τοὺς ὀλιγαριθμοτέρους καὶ χωρισμένους εἰς μικρὰ κράτη "Ἐλληνας.

'Ιωνία καὶ 'Ιωνικὸς πολιτισμός.

Περισσότερον ἀπὸ ὅλας ἀκμάζουν αἱ πόλεις τῆς 'Ιωνίας. Ἡ ωνία αἱ ὄνομάζεται ἡ παραλιακὴ χώρα τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης πρὸς Β., τοῦ 'Ιστικοῦ κόλπου πρὸς Ν., περιοριζομένη ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, μετὰ τῶν μεγάλων πρὸς αὐτῆς νήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικρότερων.

Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ὑμνησαν τὸ γλυκὺ κλῖμα καὶ τὸν διαυγῆ οὐρανὸν τῆς 'Ιωνίας. 'Ο πολὺ συμπαθητικὸς ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ δόποιος κατήγετο ὁ ἕδιος ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν, γράφει : « Αὗτοὶ λοιπὸν οἱ 'Ιωνες, εἰς τοὺς δόποιους ἀνήκει, τὸ Πανιώνιον, ἔκτισαν τὰς πόλεις των ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ώραιότερον κλῖμα ἀπ' ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικοῦν ἀνθρωποι ». 'Η γῆ της ἦτο εὐφοριωτάτη, ἐποτίζετο ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ἐκ τῶν δόποιων ὁ νοτιώτερος, ὁ Μαίανδρος, εἰναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Μ. Ἀσίας. 'Η 'Ιωνία παρῆγε ἀφθονα σιτηρά, εἶχε δροσερούς κήπους μὲ διπλοφόρα δένδρα, ἀπέραντα καὶ πλούσια ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Εἰς τὴν 'Ιωνίαν κατέληγον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ δόποιοι ὡδήγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Περσίαν καὶ Βαθυλαωίαν. Οἱ 'Ιωνες λοιπὸν ἔγιναν ἐνωρίς ἔμποροι, τεχνῖται καὶ ναυτικοί. Μετέφερον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἀπ' αὐτὰς ἐλάμβανον ὅσα ἔχρειάζοντο οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ 'Ιωνες ἐπλούτησαν. Αἱ πόλεις των ἐμεγάλωσαν καὶ ἐστολίσθησαν μὲ πολυτελῆ κτίρια. Τὸν δον αἰῶνα ἡ 'Ιωνία εἶχε δώδεκα μεγάλας πόλεις, ἀπὸ τὰς δόποιας μερικαὶ ἥσαν ἀληθιναὶ με-

γαλοπόλεις, ὅπως ή Φώκαια, ή Ἐφέσος, ή Χίος ἐπὶ τῆς δύναμινούμου νήσου καὶ πρὸ πάντων ή Μίλητος.

Κατάτὸν δον αἰῶνα ή Ἰωνία εἶναι ή πλουσιωτέρα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένη Ἑλληνικὴ χώρα. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες καὶ ἄπ' αὐτὴν λαμβάνουν τὰ φῶτά των. 'Ο πολιτισμὸς τοῦ δον αἰῶνος εἶναι κυρίως Ἰωνικὸς πολιτισμός.

'Η Μίλητος.

'Η μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἰωνίας ήτο ή Μίλητος, πρὸς νότον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. 'Η θέσις της ήτο πολὺ εύνοϊκή, διὰ νὰ προοδεύσῃ τὸ ἐμπόριον. 'Η πεδιάς τοῦ Μαιάνδρου ήτο εὔφορος. 'Ο ποταμὸς διηγούλυνε τὴν συγκοινωνίαν. Τὰ πλοῖα κατώρθων νὰ ἀναβαίνουν τὸ ρεῦμά του καὶ νὰ φθάνουν εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Δι' αὐτοῦ κατεβίβαζον εἰς τὰ παράλια ἔντονες καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς. 'Απὸ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ἥρχιζον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὅποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἀσίας καὶ συνέδεον μεγάλας καὶ τῆς Ἀσίας χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ τὴν θάλασσαν. 'Η πόλις εἶχε τέσσαρας λιμένας, οἱ ὅποιοι παρείχον ἀσφαλές καταφύγιον εἰς τὰ πλοῖα. Ἐκτός αὐτοῦ, ἐπειδὴ ή Μίλητος εἶχε τὴν καλὴν τύχην νὰ ἀποκτήσῃ λαμπρὰν διοίκησιν, ἔγινε πλουσία καὶ δυνατή. Ἀφοῦ τὸν 8ον αἰῶνα εἶχε βασιλεῖς, εἰδὲ κατόπιν νὰ κυβερνᾶ ἡ ὀλιγαρχία, πρῶτον οἱ εὐγενεῖς γαιοκτήμονες, ἔπειτα οἱ πλούσιοι τοῦ χρήματος. "Ηρχισε κατόπιν μακρὰ περίοδος (590 - 580) ἐμφυλίου πολέμου. Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος. «'Η Μίλητος, λέγει ὁ 'Ηρόδοτος, ἔγινε τότε εὐτυχεστέρα ὅσον ποτὲ ἄλλοτε». Εἶχε σημαντικάτατον ἔξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Σπουδαῖον στήριγμα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μίλητου ήσαν αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῆς, αἱ ὅποιαι ἥρχιζον ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὔξείνου Πόντου καὶ ἔφθανον ἔως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας. Τὸν δον αἰῶνα ή Μίλητος εἶχε περὶ τὰς 80 ἀποικίας. Εἰς τὴν

Κρητομυκηναϊκὸς χρυσοῦς δακτύλιος.

Ναύκρατιν, τὸν λιμένα τὸν ὅποιον ὁ Φαράὼ "Αμασις παρεχώρησεν εἰς τοὺς" Ἑλληνας διὰ τὸ ἐμπόριόν των, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς τὴν Δύσιν μεταχειρίζεται τὴν Σύβαριν ὡς ἀποθήκην διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια προορίζει διὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τὰ πλοιά της μετέφερον εἰς ὄλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ καθώς καὶ τὰ ἴδια τῆς προϊόντα, τὰ δποῖα ἡσαν κυρίως ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἴδη πολυτελείας. Ἐπεξεργάζεται τὰ δέρματα καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα τῆς Λυδίας, τὸν σίδηρον τῶν Χαλύβων, τὰ ἔρια τῆς Φρυγίας. Κατασκευάζει ἐπιπλα, ἴδιως κλίνας. Πανταχοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζητοῦν τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς της, ἀγγεῖα μὲ τὸ περιεχόμενον, κρασὶ καὶ λάδι. Ἡ πλουσία πελατεία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος πληρώνει μὲ χρυσὸν τοὺς τάπητάς της. Ἡ Μίλητος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο μεγαλόπολις, εἰς τὴν ὅποιαν συνητῶντο ἀνθρώποι ἀπὸ διαφόρους χώρας καὶ οἱ πλούσιοι ἐπεδείκνυν τὴν πολυτέλειάν των.

Νόμισμα Ἐφέσου.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ τάξις δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ θησαυρίζῃ καὶ νὰ ζῇ καλά. Ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἡ Μίλητος ἐστολίσθη μὲ πολυτελῆ καὶ κομψὰ οἰκοδομήματα, δημόσια καὶ ἴδιωτικά, διότι οἱ Ἱωνες ἥθελον νὰ ἔχουν ἀνεσιν εἰς τὴν ζωήν.

"Ἐφεσος — Φώκαια.

Αἱ ἄλλαι Ἱωνικαὶ πόλεις δὲν ὑστέρησαν. Ἡ "Ἐφεσος ἦτο πολυάνθρωπος, πλουσία καὶ δόνομαστή. Εἰς τὴν Ἐφεσον κατέληγεν ἡ μεγάλη «βασιλικὴ ὁδός», ἡ ὅποια ἦνων τὸ Αἴγαον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσικῆς αύτοκρατορίας. Ἔγινε μεγάλη ἐμπορικὴ ἀγορά. Οἱ τραπεζῖται τῆς δανείζουν εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας καὶ ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αύτούς.

Ἡ "Ἐφεσος εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τῆς Ἀρτέμιδος. Κατεσκεύασαν τέσσαρας ναοὺς διὰ τὴν θεάν. Ἡ πολυτέλεια τῶν κατοικιῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τῆς Μιλήτου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ δου αἰῶνος (559) τὴν ἀρχὴν ἀρπάζει ὁ σκληρὸς τύραννος Πυθαγόρας. Καλοῦν διαιτητὴν τὸν Ἀθηναῖον Ἀρί-

σταρχον, δ ὁποῖος τοὺς ἐφοδιάζει μὲ δημοκρατικὸν σύνταγμα.

Ο πλοῦτος ἀφυπνίζει τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ισχυρῶν.
Ο βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος πολιορκεῖ τὴν "Εφεσον καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποταχθῇ.

Η Φώκαια, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἐρμου, ἡ βροιειστέρα ἀπὸ τὰς ιωνικὰς πόλεις, εἶναι φωλεὰ τολμηρῶν θαλασσινῶν, οἱ ὄποιοι ἔγιναν περιβόττοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον. "Οταν ἡ ἀλιεία καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἐφθανον νὰ θρέψουν τὸν αὐξανόμενον πιληθυσμόν, ὥπλισαν ὑπερήφανα καὶ γοργὰ καράβια μὲ πενήντα κουπιά, τὰς πεντηκοντάροις, καὶ ρίπτονται εἰς μακρυνὰ ταξιδία. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἔχουν τὴν βάσιν των. Η δραστηριότης των ὅμως ἔφερεν αὐτοὺς κυρίως εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, εἰς τὴν Τυρρηνίαν ('Ιταλίαν), εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ισπανίας. Ἐτόλμησαν μάλιστα νὰ περάσουν τὰς Ἡρακλείους στήλας, τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν ὀλίγον μυθικὴν πόλιν Ταρτησόν, τῆς ὄποιας δ βασιλεὺς ἔδειξε μεγάλην φιλίαν εἰς αὐτούς, ὅπως διηγεῖται δ Ἡρόδοτος:

Νόμισμα Μαγνησίας.

«Πρῶτοι ὀπὸ τοὺς Ἑλληνας οἱ Φωκαῖς ἐπεδόθησαν εἰς μακρυνὰς θαλασσοπλοίας καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδρίαν, τὴν Τυρρηνίαν, τὴν Ἰβρίαν, τὴν Ταρτησόν, πλέοντες δχι μὲ στρογγυλὰ πλοῖα (δηλ. μὲ φορτηγὰ καὶ ἀργοκίνητα), ὀλλὰ μὲ πεντηκοντόρους. "Οταν ἤλθον εἰς τὴν Ταρτησόν, τοὺς ὑπεδέχθη φιλικῶς δ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκείνης Ἀργανθώνιος, δ ὄποιος ἔζησεν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη καὶ ἐβασίλευσεν ὅγδοκοντα. Ο ἀνθρωπὸς ἐκείνος ἡγάπησε τόσον τοὺς Φωκαῖς, ὡστε κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν παρεκίνησε ν' ἀφῆσουν τὴν Ιωνίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν ίδιαν του χώραν, εἰς δῆποιο μέρος αὐτοὶ ήθελον. "Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν δτὶ δὲν τοὺς πειθεῖ καὶ συγχρόνως ἔμαθε τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων, τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσουν τείχη περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔδωκεν ἀφθόνως» (Α' 63).

Περὶ τὰ 600 π. Χ. οἱ Φωκαῖς ἔκτισαν τὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν τοὺς Καρχηδονίους, μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, μὲ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρωπον

πον πρωτεύουσάν των Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικήν, εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος.

Σάμος — Χίος.

Ἡ Σάμος κειμένη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Μιλήτου ἀνεπτύχθη ἀμιλλωμένη πρὸς ἑκείνην εἰς μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν.

Οἱ Σάμιοι διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Μιλησίους, συνεμάχησαν μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κατεσκεύασαν τέσσαρα πολεμικά πλοῖα, τριήρεις, προσκαλέσαντες τεχνίτας ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Κατέλαβον μερικὰς μικρὰς νήσους, ὡρισμένα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ ἔκτισαν ἀποικίας εἰς τὴν Προποντίδα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔξεμεταλλεύθησαν γενναίως τὴν εὐμένειαν τοῦ Ψαμμητίχου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπέκτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἴδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀποθήκην, τὸ ἐμπόριον, καθὼς ἔλεγον, ὅπως καὶ οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Στενὰς σχέσεις διετήρουν μὲ τὴν Κυρήνην. Ἐνας Σάμιος ἐπέστρεψε τὸ 630 ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (*Ισπανίαν*) κομίζων ἔζηκοντα τάλαντα, μυθῶδες ποσὸν διὰ τὴν ἐποχήν.

Εἰς ὅλον τὸ διάστημα οἱ Σάμιοι ἔδειξαν μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, διεκρίθησαν ὡς μεταλλουργοί καὶ χρυσοχόοι, ὡς μηχανικοί καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Δύο Σάμιοι τεχνίται, ὁ Ποίκιος καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐπενόησαν τὴν τέχνην νὰ χύνουν λιωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα καὶ δλλα ἔργα τέχνης. Ἡ ἐφεύρεσις ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ κατασκευάζουν ὀρείχαλκινα ἀριστουργήματα. Ἡ κατασκευὴ ἀγγείων ἐπίστης προώδευσε. Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ Σάμιος ἀνέδειξε τὸν περίφημον Πυθαγόραν.

Ἡ Χίος, ἀσφαλής εἰς τὴν νησιωτικὴν τῆς θέσιν, χαίρεται τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἔχει τὴν ἀξιόλογον θέσιν τῆς εἰς τὸν Ἰωνικὸν κόσμον. Ὁπως οἱ γείτονές των τῆς Λέσβου, οἱ Χῖοι μεταφέρουν πολυαριθμούς πιθους οῖνου εἰς τὴν ἀποθήκην των εἰς τὴν Ναύκρατιν. Ἡ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη βιομηχανία των ἀπατεῖ χειρας ἐργαστικὰς καὶ ἐπειδὴ ἡ βιομηχανία τῶν ἀρχαίων διεξάγεται μὲ δούλους, οἱ ἐπιχειρηματίαι τῆς Χίου εἰσά-

γουν δούλους καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς “Ελληνας ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, τὸ ὅποῖον ἀργότερον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις.

‘Ως στήριγμα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὁκτῆς ἡ Χίος ἔχει τὰς Ἐρυθράς, αἱ ὅποιαι συνδέονται μὲ αὐτὴν διὰ στενῶν δεσμῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γίνεται παραλλήλως, χωρὶς νὰ λείψουν ἕριδες καὶ συγκρούσεις. Καὶ εἰς τὰς δύο πόλεις τὴν βασιλείαν διαδέχεται ἡ ὀλιγαρχία, τὴν δόποιαν ἀνατρέπει ὁ δῆμος εἴτε οἱ τύραννοι.

‘Απὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Χίος ἔχει βουλὴν καὶ νόμους, οἱ ὅποιοι λέγουν ὅτι ἔχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν Σόλωνα.

Οἱ καλλιτέχναι τῆς διακρίνονται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μαρμάρου καὶ τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου καὶ ἀποκτοῦν πανελλήνιον φήμην.

Λέσβος.

‘Η βορειοτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, ἡ Λέσβος, εἶναι αἰολική. Οἱ κάτοικοί της καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι εἶναι ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ περιφήμου ἥρωος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. ‘Η Λέσβος ἔχει δύο σημαντικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν. ‘Η ἀνάπτυξις τῆς παρουσιάζει διαφορετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἰωνικῶν πόλεων.

Τὰ λαμπρά της ἀμπέλια εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις τῶν μεγαλοκτηματιῶν της. ‘Η ἀριστοκρατία αὐτὴ περιώρισε τὴν ἔξουσίαν τῶν βασιλέων καὶ κατ’ οὐσίαν αὐτὴ κυβερνᾷ. Αἱ πόλεις τῆς Λέσβου ἔμειναν ὀλιγαρχικαὶ καὶ δὲν ἦγάπησαν τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐμπόριον.

‘Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη γῆς καὶ ἀγορᾶς διὰ τὸν οἶνον ὑπεχέρωσε τοὺς Μυτιληναίους ν’ ἀκολουθήσουν ἀποικιακήν πολιτικήν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου τῶν χερσόνησον τῆς Τρωάδος, ἔκτισαν τὴν Μάδυτον καὶ τὴν Σηστόν, εἰς τὴν εὐρωπαϊκήν παραλίαν τοῦ ‘Ελλησπόντου, τὴν Αἶνον εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ ‘Εβρου. Μόνοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον μέρος εἰς τὸ ‘Ελλήνιον τῆς Ναυκρατίδος.

‘Οταν οἱ ‘Αθηναῖοι ἤλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸν ‘Ελλήσποντον, τὸν καιρὸν τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς Τροίας,

ἔπι τοῦ Αἰγαίου καὶ παρὰ τὴν εῖσοδον τοῦ Ἐλλησπόντου, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ Σίγειον, οἱ Μυτιληναῖοι ἡγωνίσθησαν γενναίως ἔχοντες δρμητήριον τὴν ώχυρωμένην πόλιν Ἀχιλλείον, ὅπου ἦτο ὁ ὑποθετικὸς τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ τρωικὴ γῆ ἀνήκει εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν δὲ ποιητής Ἄλκαῖος μόλις ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς ἐγκαταλείψας τὰ δυτικά του, τὰ δοποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρέμασσαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Σίγειον, καὶ τὸ πάθημά του τὸ ἔκλαψεν εἰς λυρικὸν ποίημα. Ἄλλ' δὲ Πιττάκος, δὲ κατόπιν περιφήμος νομοθέτης τῆς Μυτιλήνης καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπτά σοφοὺς τῆς Ἐλλάδος, ἐφόνευσεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔχθρου.

Γενικῶς ὅμως οἱ Λέσβιοι δὲν εἶναι πολεμισταί. Ζῶντες εἰς ἔξαρετον τὸν κλῖμα, ἀσφαλισμένοι ὡς ἐκ τῆς θεσέως των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνθησμένοι νὰ κερδίζουν καὶ νὰ ἔξιδεύουν πολλά, ἐπιδίδονται εἰς τρυφηλὴν ζωήν.

Ἡ πολιτικὴ πάλη διεξάγεται μὲν πολὺ πάθος. Αἱ μεγάλαι οἰκογένειαι συγκρούονται ἀναμεταξύ των, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ ἔνωθοῦν πρὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν τυράννων. Ὁ ποιητής Ἄλκαῖος, φανατικὸς ἀριστοκράτης, εἰς ἔνα ποίημά του παρομοιάζει τὴν πολιτείαν μὲν σκάφος, τὸ ὄποιον παλαίει εἰς τὸ μέσον ἀγρίας τρικυμίας :

« Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ποῦ φυσοῦν οἱ ἀνεμοί. Τὸ ἔνα κῦμα κυλάει ἀπ' ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄλλο κι' ἐμεῖς σερνόμεθα ἀνάμεσά τους μέσα στὸ μαῦρο καράβι ». Ὁ τύραννος δολοφονεῖται καὶ ὁ Ἄλκαῖος ἐκβάλλει ἀγρίας φωνὰς χαρᾶς. Ἄλλ' δὲ θρίαμβος διαρκεῖ δλίγον. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑποκύπτουν. Ὁ Ἄλκαῖος φεύγει διὰ τὴν Αἴγυπτον, δὲ ἀδελφός του πηγαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος. Ἡ Σαπφὼ φεύγει εἰς τὴν Σικελίαν.

「Ως εἰρηνευτής προβάλλει ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Πιττακός. Διορίζεται αἱ συμμήτριες, δηλ. μεσολαβητής μὲν ἀπεριόριστον ἔξουσίαν. Οἱ ἔχθροί του τὸν δινομάζουν τύραννον. Ἄλλ' αὐτὸς εύρισκει τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀπαλλάσσει τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπαναφέρει τὴν τάξιν χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ σύνταγμα μόνον μὲν πρακτικούς νόμους. Μετὰ δέκα ἔτη δὲ Πιττακὸς κρίνει ὅτι ἡ ἀποστολή του ἔληξε. Δίδει ἀμνηστίαν, ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἔξοριστοι καὶ ὁ ἴδιος ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἴδιωτικὴν

ζωήν. Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος ἀξιώνεται ὅπως ἐκεῖνος νὰ ἀριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἔπτα σοφῶν.

"Ολαι αὐταὶ οἱ ψυχικαὶ ταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Λέσβου διετήρησε τὸ αἴσθημα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως. Δύο σπουδαῖα μουσικὰ δργανα, ἡ κιθάρα καὶ ἡ βάρβιτος, κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Λέσβον· καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἡκούσθησαν τὰ περιπαθῆ ἄσματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος.

'Ο παλαιότερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὅπως ἐλεγον, διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἐπίθετα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ πλησίον τοῦ κυρίου δινόματος ἔθετον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὡς τιμητικόν.

'Ο Θαλῆς κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς συμπολίτας του καλὰς συμβουλάς, τὰς ὁποίας ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἤκολούθησαν πάντοτε. Μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του καὶ τὴν πολλὴν μελέτην ἀπέκτησεν ὀλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὅποιαι δὲν ἦσαν πολλαί. "Ἐκαμε μεγάλα ταξίδια καί, ὅπως ὁ Ὄδυσσεύς, εἶδε πολλὰς χώρας καὶ ἔμαθε πολλά. Ἐπῆγε κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔθαύμασε τὰς μεγάλας οἰκοδομάς της, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παράξενα ἥθη της, ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς της, οἱ ὅποιοι ἦσαν σοφοί. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἔθαύμασαν τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοβαρότητά του. 'Ο Θαλῆς ἐμέτρησε τὸ ὑψος τῶν πυραμίδων ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς σκιᾶς των. 'Ο Φαραὼ ἥθέλησε τότε νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ τὸν ἐτίμησε πολύ. Ἐπίστης ἐτίμα πολὺ τὸν Θαλῆν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ περίφημος Κροῖσος, ὁ ὅποιος τὸν ἔλαβε σύμβουλον καὶ μηχανικὸν εἰς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν του.

'Ο Θαλῆς κατώρθωσε μὲν ὑπολογισμοὺς νὰ εύρισκῃ πότε θὰ γίνη ἔκλειψις ἥλιου. Προεῖπε μίαν ὀλικὴν ἔκλειψιν, ἡ ὅποια ἔγινεν ἀκριβῶς τὴν ὡραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμνον μεγάλην μάχην οἱ στρατοὶ δύο βασιλέων τῆς Ασίας. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ συνεφιλιώθησαν. 'Ο Θαλῆς ἐτακτοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τῆς πατρίδος του, ὡρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν

διαίρεσιν τοῦ ἔτους. "Εκαμε προόδους εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. "Οταν ἀπέθανεν, οἱ συμπολῖται του ἔγραψαν εἰς τὸν τάφον του: «Μικρὸς εἶναι ὁ τάφος του, ἀλλ' ἡ δόξα του φθάνει εἰς τὸν οὐρανόν».

Πυθαγόρας ὁ Σάμιος.

Ο Πυθαγόρας ἐπίστης ἦτο ἀξιολογώτατος σοφός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. Κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμεινεν ἀριστοκρατικὸς εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του. Ἀπὸ μικρὸς κατέγινεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ ἔγινε σπουδαῖος μαθηματικός. "Οταν μίαν φορὰν κατώρθωσε νὰ λύσῃ ἐν δύστολον πρόβλημα, ἔκαμε πλουσιωτάτην θυσίαν εἰς τοὺς θεούς. Προπάντων ἐφόροντισε νὰ είναι σοβαρὸς καὶ νὰ κανονίζῃ αὐστηρὰ τὴν ζωὴν του καθὼς καὶ τῶν φίλων του.

"Οταν τὴν ἔξουσίαν εἰς τὴν Σάμον ἔλαβεν ὁ τύραννος Πολυκράτης, ὁ Πυθαγόρας ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν πόλιν τῆς Κάτω Ἰταλίας, τὸν Κρότωνα. Ἐκεῖ ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἴδρυσεν ἐνα σύλλογον, ὁ δόπτοις ἔγινε περίφημος. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως τοὺς ἔλεγον, ἔζων διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ὄλλους, ἐνεδύοντο διαφορετικά, ἀπέφευγον πολλὰ φαγητά, ἴδιως τὸ κρέας, καὶ κατεγίνοντο εἰς μελέτας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις των ἔμενον πολλὰς ὥρας σιωπηλοί, διὰ νὰ συνηθίσουν νὰ σκέπτωνται, νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ είναι σοβαροί. Πρὸ πάντων οἱ νεώτεροι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ δὲν ώμιλουν, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν παρόντες.

Οἱ ἀνθρωποι ἐθαύμαζον πολὺ τὸν Πυθαγόραν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀνθρωπός ὑπερφυσικός, ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ θαύματα. "Ἐλεγον ὅτι τὴν ἴδιαν στιγμὴν δύναται νὰ εύρισκεται συγχρόνως εἰς δύο πόλεις.

Εἰς ὅλην τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὑπῆρχον Πυθαγόρειοι. Πολλοί ἔξ αὐτῶν ἔγιναν σπουδαῖοι πολιτικοί καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΕΞΕΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΛΥΔΟΙ — ΠΕΡΣΑΙ

Oι Λυδοί.

Οι Ἔλληνες τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὸν τόπον των. Οἱ ἴδιοι εἶχον στενὴν ἔκτασιν γῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔζων πολυάριθμοι λαοί, οἱ ὅποιοι ἦτο δυνατὸν νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ γίνουν ἐπικίνδυνοι.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε τὸν δον αἰῶνα. Εἰς τὰ βορειοανατολικὰ σύνορα τῆς Ἰωνίας ἦσαν οἱ Λυδοί, λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Λυδίας ἦτο πλουσιώτατον εἰς γεωργικὰ προϊόντα καὶ μέταλλα. Ἐνας μικρὸς ποταμὸς τῆς χώρας, ὁ Πακτωλός, εἶχε κόνιν (ψήγματα) χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμμον του. Ἡ Λυδία εἶχεν ἐπίσης σπουδαίους τεχνίτας καὶ ἦσαν περιζήτητα τὰ ἔγχρωμα ὑφάσματά της, ἴδιως οἱ τάπητες διὰ τὰ ζωηρά των χρώματα, τὰ ὅποια δὲν ἔσβηναν μὲ τὸν καιρόν. Καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχον προοδεύσει κάπως οἱ Λυδοί. Ἐγνώριζον νὰ γράφουν καὶ εἶχον ἴδικήν των γραφήν. Ἐμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ἐμιμήθησαν τὰς συνηθείας τῶν Ἑλλήνων, οἱ βασιλεῖς των ἐγνώριζον Ἑλληνικά. Εἰς μερικὰ μέρη μάλιστα ἀνεμείχθησαν Λυδοί καὶ Ἑλληνες.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἔγιναν ἰσχυροί, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας καὶ ὑπεχρέωσαν καὶ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις νὰ πληρώνουν φόρον. Ὁ Θαλῆς συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἐν κράτος. Οἱ Ἰωνες δῆμος ἐπιτροπίμησαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, αἱ ὅποιαι, ὅπως ἦσαν χωρισμέναι, δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Λυδούς.

‘Ο Κροῖσος.

Κατά τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἦτο ὁ περίφημος Κροῖσος (561 - 546), πλούσιος καὶ ὑπερήφανος. ‘Ο Κροῖσος ὑπέταξε πολλοὺς λαούς καὶ ἔξετεινε τὸ κράτος του ἔως τὸν μεγάλον ποταμὸν τῆς Μ. Ἀσίας “Αλυν. Μὲ τοὺς φόρους, τοὺς ὅποιους εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μεταλλείων, καὶ μὲ τὸν χρυσόν, τὸν ὅποιον ἐμάζευεν ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ Πακτωλοῦ, συνήθροισεν ἀφάνταστον πλοῦτον. ‘Η πρωτεύουσά

‘Ο Μέγας Βασιλεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀττικοῦ ἀγγείου περὶ τὸ 450 π.Χ. — Ρώμη - Βατικανόν.

του, αἱ Σάρδεις, ἦτο μεγάλη πόλις, ὡχυρωμένη ἐπὶ ὑψώματος καὶ δὲν ἀπειχεὶ πολὺ ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἔουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας. ‘Αλλ’ ὁ Κροῖσος περιωρίζετο νὰ εἰσπράττῃ μόνον φόρον. Μετεχειρίζετο καλῶς τοὺς Ἑλληνας, συνεβουλεύετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Ἑλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, ἐκ τῶν ὅποιων πολλοὶ ἐφίλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του.

Οἱ παλαιότεροι ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων, πρὸ τῶν Περσῶν, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλήνων, ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν

των καὶ ἐσέβοντο τοὺς ναούς καὶ τὰ μαντεῖά των. Πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς ἔστειλαν πολύτιμα δῶρα κυρίως εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ιστορικός Ἡρόδοτος :

«Ο Μίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὅποιον ἐκάθητο, διὰ νὰ δικάζῃ, ὃντα ἀξιοθέατον». «Ο δὲ Γύγης (ὁ πάππος τοῦ Κροίσου) ἔπειψεν εἰς τοὺς Δελφούς πλούσια δῶρα διότι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ εύρισκόμενα ἔκει ἀργυρᾶ ἀναθήματα ἐστάλησαν ἀπὸ ἑκεῖνον. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἀπειρα χρυσᾶ, μεταξὺ τῶν ὅποιών ἔξι κρατῆρας, οἱ ὅποιοι πρὸ πάντων εἶναι ἄξιοι μνείας καὶ ἔχουσι βάρος τριάκοντα ταλάντων» (Α' 14).

Ο Κροίσος προσείλκυσε τὸν Θαλῆν, ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύμβουλον καὶ τὸν ἐτίμησε πολύ.

Οι Πέρσαι — Ο Κύρος.

Οι Πέρσαι ήσαν σημαντικὸς λαὸς τῆς Ασίας, ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Εύρωπην. Ήσαν συγγενεῖς τῶν Ελλήνων καὶ οἱ πρόγονοι των εἶχον ζήσει μὲ τοὺς πρόγονους τῶν Ελλήνων καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους λαούς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ανατολικῆς Εύρωπης. Ἐφυγον ἀπὸ τὴν Εύρωπην τὴν ἴδιαν περίπου ἐποχὴν (2000 π. Χ.) μὲ τοὺς Ελληνας, ἀλλ’ αὐτοὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Ασίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ιράν.

Τὸ Ιράν εἶναι πλατύ δροπέδιον τῆς Ασίας μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οι Πέρσαι ἔδειξαν μεγάλην ίκανότητα. Ἐνίκησαν τοὺς λαούς τῆς Ασίας τὸν ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἤδρυσαν κράτος, τὸ ὅποιον ἀπέκτησε μεγάλην ἔκτασιν.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ δου π. χ. αἰώνος ἡ Περσία εἶχεν ἔνα σπουδαιότατον βασιλέα, τολμηρὸν καὶ ίκανώτατον πολεμιστήν, τὸν Κύρον (550 - 529). Ο Κύρος ἐκυρίευσε πολλὰς χώρας, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἔγινεν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ο Κροίσος εἶδε τὸν κίνδυνον καὶ διὰ νὰ προλάβῃ, ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον του. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν εἶχεν ὡς σύμβουλον καὶ μηχανικὸν τὸν Θαλῆν. Οι "Ἐλληνες τῆς Μ. Ασίας ἐβοήθησαν τὸν Κροίσον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἔχθροῦ. Ο στρατὸς τοῦ Κροίσου ἐπροχώρησεν ἔως τὸν "Αλυν ποταμὸν καὶ ὁ Θαλῆς μὲ ἔνα

ἔξυπνον τρόπον κατώρθωσε νὰ τὸν περάσουν. Ἐγύρισε τὸ ρεῦμά του καὶ ὁ στρατὸς εὐρέθη ἀπὸ τὸ ὄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ.

‘Ἄλλ’ ὁ Κροῖσος ἐνικήθη, ὁ στρατός του διεσκορπίσθη καὶ ὁ ἔδιος κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων. Μετ’ ὀλίγον ὁ Κῦρος ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἷχμάλωτον. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν ἀπὸ τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (546).

Οἱ Μικρασιᾶται “Ἐλληνες ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Πέρσαι ἡσαν πολὺ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τοὺς “Ἐλληνας, διότι ἡσαν δραστηριώτεροι, κατακτητικοί, εἶχον μεγάλην ἴδεαν διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ ὀλίγην διάθεσιν νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ‘Ἐλλήνων.

‘Η παράδοσις λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κύρου, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς “Ἐλληνας τῆς Ἀσίας νὰ συμμαχήσουν μαζί του. Οἱ “Ἐλληνες ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἥσυχοι εἰς τὰς οἰκίας των.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κροίσου οἱ Μικρασιᾶται “Ἐλληνες ἔστειλαν πρεσβείαν, διὰ ν’ ἀναγγείλουν ὅτι εἴναι πρόθυμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μὲ τοὺς ὄρους πού ἀνεγνώριζαν τὸν Κροῖσον. ‘Ο Κῦρος ἀπήντησεν, ὅπως λέγουν, μὲ ἔνα μῦθον :

« “Ἐνας αὐλητὴς εἶδε ψάρια εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἤρχισε νὰ παιζῃ τὸν αὐλόν του, ἔλπιζων ὅτι θὰ τὰ προσείλκεν εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ δύως τὰ ψάρια δὲν ἤρχοντο, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσυρε τὰ ψάρια εἰς τὴν παραλίαν. “Οταν τὰ εἶδε νὰ πηδοῦν, εἶπεν εἰς αὐτά :

—Δένθελατε νὰ χορεύετε, ὅταν ἐπαίξα τὸν αὐλόν, παύσατε νὰ χορεύετε τώρα» (‘Ηρόδοτος Α’, 141).

Οἱ Μιλήσιοι εἶχον προλάβει νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Κῦρον. Οἱ ὄλλοι “Ἐλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὰ τείχη των καὶ ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἡ μεγαλυτέρα δύναμις τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζητήσουν βοήθειαν. ‘Ἄλλ’ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν συνεκινήθησαν. ‘Ο ἀπεσταλμένος των, Φωκαεύς, παρουσιάσθη εἰς τὴν Γερουσίαν ἐνδεδυμένος ὡραῖον χιτῶνα ἀπὸ πορφύραν καὶ εἶπεν ἔνα μακρὸν λόγον. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ δόποιοι δὲν εἶχον μεγάλην ἐμπιστο-

σύνην εἰς τοὺς πολυτελῶς ἐνδεδυμένους καὶ εἰς τοὺς ρητορικοὺς λόγους, ἔστειλαν ἀπεσταλμένον νὰ ἔξετάσουν τὴν κατάστασιν. Πλέον τούτου οὐδὲν ἔπραξαν.

«Οἱ πρέσβεις, οἱ δόποιοι ἐβιάσθησαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξῆλεξαν ἵνα Φωκαέα, Πύθερμον τὸ ὄνυμα, διὰ νὰ διμίλήσῃ. Αὐτὸς ἐφόρεσεν ἔνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ δόσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἡγέρθη καὶ δώμιλησεν ἐπὶ μακρόν, ἔχαιτούμενος τὴν συνδρομὴν τῶν ἀλλαρίων οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἤρνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰωνίαν» (Ηρόδοτος Α', 152).

«Ο στρατηγὸς τοῦ Κύρου Ἀρπαγὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὰς πόλεις, αἱ δόποιαι ἡγωνίσθησαν χωριστὰ ἡ κάθε μία διὰ τὸν ἑαυτόν της. Οἱ Πέρσαι ἐσώρευαν χώματα εἰς τὰ τείχη τῶν πόλεων, τὰ δόποια δὲν ἤσαν πολὺ ὑψηλά, ἐσχημάτιζαν προχώματα καὶ ἀνέβαινον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ τείχη.

«Ἐκάστη πόλις, ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας της, ἐφάνη γενναῖα. Ὁλαι δῆμος ἡττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου, ἔμειναν ἥσυχοι. Τοιουτοτρόπως ἐδουλώθη ἡ Ἰωνία ἐκ δευτέρου» (Ηρόδοτος Α', 169).

«Αφοῦ δὲ ὑπετάχθησαν οἱ ἐπιείρωφοι Ελληνες, οἱ νησιῶται Ελληνες, φοβηθέντες μὴ πάθουν τὰ ἴδια, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κύρον.

Οι Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν.

«Ἡ Φωκαία ἦτο ἡ πρώτη πόλις, τὴν δόποιαν ἐποιούρκησαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Ἀρπαγὸς ἤθελε νὰ εἴναι ἐπιεικῆς μὲ αὐτούς. «Ἐπρότεινε, γράφει δὲ Ἡρόδοτος, ὅτι θὰ ἡρκεῖτο νὰ κρημίσουν ἔνα μόνον προμαχῶνα καὶ νὰ καθιερώσουν ἔνα οἰκημα διὰ τὴν βασιλικὴν κατοικίαν» (Α', 164).

«Ἄλλ' οἱ ἀνήμεροι ἐκεῖνοι θαλασσινοὶ «ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους τῶν, ἔθεσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των, τὰ ἐπιπλά των, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερώματα τῶν ναῶν» καὶ ἀνοίχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προτοῦ φύγουν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν κομμάτι πυρακτωμένου σιδήρου καὶ ὥρκισθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψουν, ἐκτὸς ἂν ὁ σίδηρος ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

Ἐπήγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν μακρυνὴν ἀποικίαν των, τὴν Ἀλαζάνην, τὴν δόποιαν συμφώνως μ' ἔνα χρησμὸν εἶχον κτίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἔτη εἰς τὴν Κύρον, τὴν σημερινὴν Κορσικήν. Εἰς τὴν Ἀλαζάνην ἐμειναν πέντε ἔτη. Ἐπειδὴ δύμως δὲν εὑρίσκον ἡσυχίαν οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἀπὸ τὰς πειρατικάς των ἐπιδρομάς, οἵ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, συνησπίσθησαν ἐναντίον των. Ἡ κάθε μία ἔστειλεν ἀπὸ 60 πολεμικά. Οἱ Φωκαῖς τοὺς ἀντίκρυσαν μὲν τὰ 60 πλοῖα των. Ἔγινε τρομερὰ ναυμαχία. Οἱ Φωκαῖς ἐνίκησαν, ἀλλ' ὁ στόλος των ἔπαθε μεγάλας ζημίας.

« Οἱ Φωκαῖς πληρώσαντες τὰ ἴδικά των πλοῖα, τὰ δόποια ἡσαν ἑξῆκοντα, ἑξῆλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σαρδοῦ = Σαρδηνίας). Γενούμενης ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαῖς, ὀλλὰ τεσσαράκοντα ἀπὸ τὰ πλοῖα των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσι ἔγιναν ἀχρηστα, ἐπειδὴ ἐστρεβλώθησαν τὰ ἔμβολά των » (Ἡρόδοτος Α', 166).

Διὰ τοῦτο ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀλαζάνην, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναικάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχώρει εἰς τὰ πλοῖα, ἄφησαν τὴν Κύρον καὶ μετὰ πολλὰς περιπτείας ἔκτισαν νέαν ἀποικίαν, τὴν Υέλην, εἴτα Ἐλέαν, εἰς τὴν δυτικὴν παραολίαν τῆς Κάτω Ιταλίας, ἥ δόποια ἔγινεν ὀνομαστὴ καὶ ἀνέδειξε μερικούς σπουδαίους φιλοσόφους, τοὺς ὀνομασθέντας Ἐλεάτας.

Τὸ ἵδιον περίπου ἔκαμαν καὶ οἱ Τήιοι, οἱ κάτοικοι τῆς μικροτέρας, βορείως τῆς Ἐφέσου, παραλιακῆς πόλεως, τῆς Τέω. « . . . Ὄταν δὲ Ἀρπαγὸς περιεκύλωσε τὰ τείχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀβδηραν» (Α', 168), ἥ δόποια ἔλασθε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἀνέδειξεν ἀργότερον δύο μεγάλους σοφούς, τὸν Πρωταγόραν καὶ τὸν Δημόκριτον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

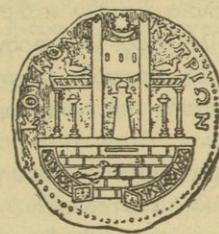
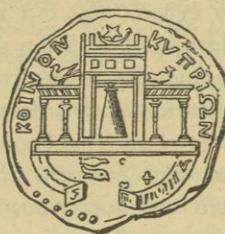
Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἰς τὴν ἀπογοητευτικὴν κατάστασίν των, ὁ μόνος, εἰς τὸν δόποιον εἶχον ἀκόμη νὰ στηρίξουν ἐλπίδας οἱ Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἥτο διά τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἶχε καταλάβει τὴν ἔξουσίαν ὅπως ὅλοι οἱ τύραννοι διὰ τῆς

βίας καὶ τὴν ἐκράτησε μὲ δπάνθρωπον διωγμὸν τῶν ἀντιπάλων, ιδίως τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ 17 ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του ἔδειξε μεγάλας ίκανότητας καὶ μεγαλύτερα ἐλαττώματα. Ἡτο φιλόδοξος, εὐφυής, δραστήριος καὶ τολμηρός, ὀλλὰ σκληρός καὶ ἀστατος.

Ο Πιθαγόρας ἔξι αἰτίας του ἄφησε τὴν Σάμον. Ὅπεστήριξεν δόμως τὰς ἔργαζομένας τάξεις καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἡ Σάμος ἀπέκτησε δύναμιν καὶ λάμψιν. Ἡ ἀγορά της ἐδέχετο προϊόντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὅλας τὰς διασκεδάσεις. Ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα, τὰ ὅποια ἔγιναν περίφημα μὲ τὸ ὄνομα «ἔργα Πολυκράτεια», προσκαλέσας μηχανικούς καὶ τεχνίτας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ο Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων Εὔπ παλιν οις κατεσκευάσε τὸ περίφημον ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἔσκαψε βαθὺ ὅρυγμα εἰς τὸ πλευρὸν ἐνὸς βουνοῦ. Ἀξιόλογον ἐπίστης ἔργον ἦτο καὶ τὸ περὶ τὴν θάλασσαν πρόχωμα, ὑψους 35, μήκους 350 μέτρων, ὃ δὲ ναὸς τῆς πολιούχου Ἡρας, τὸ Ήραῖον, τοῦ ὅποιού

Νόμισμα Κύπρου.

ἡ κατασκευή εἶχεν ὀρχίσει ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ροίκου, ἐπερστώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν τοιουτοτρόπως πρωτεύουσαν ἐδιδεν ἑορτὰς διὰ τὸν λαόν, αἱ ὅποιαι ἥκολουθοῦντο ἀπὸ συμπόσια. Ἡ αὐλὴ του ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ ὃ ἴδιος διὰ τὰ μυθώδη πλούτη του καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τῆς τύχης.

Κυρίως δόμως ἔγινεν δόνομαστὸς διὰ τὴν ἔξωτερικήν πολιτικήν του. Ο στρατός του ἔφθασεν εἰς χιλίους τοξότας Σαμίους καὶ πολλοὺς μισθοφόρους, ὃ στόλος του εἰς ἑκατὸν πεντηκοντόρους, νέου τύπου καὶ μεγάλης χωρητικότητος, καὶ τεσσαράκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἥθελε νὰ ἔξυπηρτήσῃ τὴν φιλοδοξίαν του. «Ο Πολυκράτης, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, εἶναι ὃ πρῶτος ἀπὸ δσους γνωρίζουμεν Ἑλληνας, ὃ ὅποιος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, μετὰ τὸν Κνώσιον Μίνωα, νὰ θαλασσοκρατήσῃ».

"Οταν δημως ἐπρόβαλεν ἡ περσικὴ ἀπειλή, ὁ Πολυκράτης κατενόησε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου διὰ τὸν Ἐλληνισμόν. Ἡ πολιτικὴ του ἀπὸ στενὰ ἀτομικὴ ἔγινε πανελλήνιος. Ἐσκέφθη νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἐλληνας εἰς κοινὸν συνασπισμὸν κατὰ τοῦ τρομεροῦ ἔχθροῦ. Ἡλθεν εἰς ἐπαφήν μὲ τὸν Ἀμασιν τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία ἡπειλεῖτο ἐξ ἵσου ὑπὸ τῆς Περσικῆς δυνάμεως. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἀντῆλλαξαν δῶρα καὶ ἥρχισαν ἀλληλογραφίαν. Ὁ Ἀμασις ἔστειλε δύο εἰκόνας του εἰς τὸ Ἡραῖον. Ὁ Πολυκράτης ἥλθεν ἐπίσης εἰς συνένοησιν μὲ τὸν Ἀρκεσίλαον Γ' τῆς Κυρήνης.

"Ἀλλ' ὅταν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, ἔκαμε μεγάλην ἔτοιμασίαν, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πολυκράτης εἴτε διότι ἐφοβήθη εἴτε διότι ἐνόμισεν ὅτι κάμνει ὑψηλὴν πολιτικήν, ἐστράφη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἔστειλε τεσσαράκοντα πλοιαὶ εἰς τὸν παλαιὸν ἔχθρόν του, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν παλαιὸν φίλον του. Εἶχε φροντίσει δημως νὰ βάλῃ εἰς τὰ πλοιά του προσωπικοὺς ἀντιπάλους του, ἀριστοκρατικοὺς τὸ πλεῖστον. Ἐκεῖνοι ἔστασισαν καὶ ἐνίκησαν τὸν Πολυκράτη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνικήθησαν δημως, ὅταν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ διασωθέντες ἀριστοκρατικοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία ἀνέλαβε πραγματικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ τυράννου. Ὁ Πολυκράτης δημως ἀπέκρουσε τὴν ἐπιδρομήν.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔγινε περίφημος ἡ ἱστορία τοῦ δακτυλιδίου τοῦ Πολυκράτους. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη δὲν ἔγνωρισεν ἀτύχημα, οἱ φίλοι του ἀνησύχησαν, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευαν ὅτι οἱ θεοὶ φθονοῦν τὴν μεγάλην εύτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, ἐπρεπε νὰ ζημιώσῃ μὲ κάπτοιον σοφαρὸν τρόπον τὸν ἄειτον του, διὰ νὰ λυπηθῇ. Αὐτὸν συνέστησε καὶ ὁ Ἀμασις εἰς μακράν ἐπιστολὴν. Ὁ Πολυκράτης εἰσῆλθεν εἰς πεντηκόντορον, ἐπλευσεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον μὲ σφραγιδόλιθον ἀπὸ σμάραγδον, ἔργον τοῦ Σαμίου Θεοῦ ὡρού, τὸ ὁποῖον ὑπερηγάπα. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀλιεύς, δ ὁποῖος ἔφερε μέγαν ίχθυν, δῶρον εἰς τὸν τύραννον. Εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ οἱ μάγειροι ἀνεκάλυψαν τὸ δακτυλίδιον. "Ολοι ἐθεώρησαν αὐτὸν κακὸν προμήνυμα καὶ ὁ Ἀμασις ἔγραψε εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι διακόπτει τὰς σχέσεις, « διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ, ὅταν ὁ φίλος του πάθῃ τὸ κακόν ».

Τὴν καταστροφὴν ἔφερεν ἡ Περσικὴ φίλια. Ὁ στατράπης τῆς Μαγνησίας ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου προσεποιήθη μεγάλην φίλιαν εἰς τὸν Πολυκράτην. Προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μυστικὴν συνεννόησιν. Ὁ Πολυκράτης, παρὰ τὰς διαιμαρτυρίας τῶν φίλων καὶ ἴδιως τῆς θυγατρός του, ἐπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν καὶ εὗρε κακὸν τέλος.

·Υποταγή εἰς τοὺς Πέρσας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος παρεδόθη εἰς τοὺς Πέρσας, ὅπως καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὴν Φοινίκην ἔγιναν κύριοι τοῦ Φοινικικοῦ στόλου καὶ ἔζουσίασαν τὴν θάλασσαν.

‘Η ύποταγὴ τῆς Μ. Ἀσίας ἐφάνη πλέον ὁριστικὴ καὶ οἱ Ἑλληνες ἔβυθισθησαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἐσκέφθησαν νῦν ἀφῆσουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ ζητήσουν ἀλλοῦ πατρίδα, ὅπως ἔπραξαν οἱ Φωκαῖς καὶ οἱ Τήιοι. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συναθροίσεις εἰς τὸ Πανιώνιον ὁ Βίας ὁ Πρηνεύς συνεβούλευσε τὴν γενικὴν μετανάστευσιν. Οἱστορικὸς Ἡρόδοτος τὸ διηγεῖται μὲ πόνον :

« Εἰς μίαν τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἥκουσα, ὁ Βίας ὁ Πρηνεύς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβούλην, τὴν ὅποιαν ἔλαν ἥκουον, θὰ ἔγινοντο οἱ εὐδαιμονέστεροι ἀπὸ δλους τοὺς Ἑλληνας. « Εἰσέλθετε εἰς τὰ πλοῖα, εἴπεν, ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδὼ (Σαρδηίαν), κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινὴν δι' δλους καὶ γενῆτε εύτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι » (Α', 170).

‘Η γενικὴ ἔξοδος δὲν ἔγινεν. Ἀλλὰ ἔφυγαν πολλοί, οἱ τολμηρότεροι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ποιηταί, οἱ ἐπιστήμονες. Ἐπῆγαν εἰς ἄλλας Ἕλληνικὰς πόλεις καὶ ἔφεραν τὴν μάθησιν καὶ τὴν τέχνην των.

·Ο θρῆνος διὰ τὴν χαμένην πατρίδα.

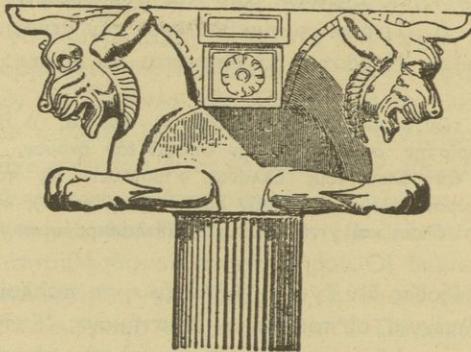
Μὲ πόνον ἐνθυμοῦνται οἱ φυγάδες τὴν ὡραίαν πατρίδα των, ἡ δόποια δὲν ἥτο πλέον τόσον ὡραία, ἀφοῦ ἔχασε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. ‘Ο Ζενοφάνης ὁ Κολοφώνιος σοφὸς καὶ ποιητὴς μαζί, γέρων, εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν θρηνεῖ τὴν τύχην του εἰς τὰς ἐλεγείας, τὰ πονεμένα δηλαδὴ τραγούδια :

« Ἐξῆντα ἐπτὰ χρόνια εἶναι τώρα ποὺ σέρνω τὸν πόνο μου πάνω καὶ κάτω στὴν Ἕλληνικὴ γῆ. ”Ημουν εἴκοσι πέντε χρόνων, δταν ἥρχισε τὸ μαρτύριον ».

« Αύτά ταιριάζειν νὰ τὰ λέσ κοντά στὴ φωτιά, δταν δ χειμώνας φυσάει ἔξω, ξαπλωμένος σὲ μαλακὰ στρωσίδια, πίνοντας γλυκὸ κρασὶ καὶ τραγανώντας ρεβίθια. « Πῶς σὲ λένι κι' ἀπὸ ποὺ είσαι ; Πόσα εἶναι τὰ χρόνια σου, φίλτατε ; Πόσων χρόνων ἥσουν, δταν κατέβηκε δ Μῆδος ; »

Οἱ Μικρασιᾶται Ἐλληνες ὑπὸ τοὺς Πέρσας.

Οἱ Πέρσαι ἐπέβαλον τυράννους εἰς τὰς πόλεις, οἱ δόποιοι μισούμενοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὑπηρέτουν μὲ δουλοπρέπειαν τὸν κατακτητήν. Αἱ κοινότητες ἔξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦν. Οἱ Ἰωνες συνηθροίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Ἀλλὰ τὸ φρόνημα κατέπιπτεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ Ἰωνες ἔγιναν ἀπόλεμοι. Εἰς τὰς πόλεις δὲν ἐγκατεστάθησαν ἀσιᾶται εἰς μεγάλον ἀριθμόν. Οἱ Ἐλληνες διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν οἰκογενειασκήν ζωὴν καὶ

Περσικὸν κιονόκρανον.

ἀνατροφὴν καὶ τὴν παιδείαν των. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔξηκολούθησαν νὰ παράγουν ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας, αἱ Ἱάδες, ἥσαν μορφωμέναι καὶ ἔθαυμάζοντο διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀνάπυξίν των. Οἱ Ἰωνες ὅμως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἐλληνας ως ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ως ἀσιατίζοντες.

‘Η Ἰωνία ἔμεινεν ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἔξουσίαν περὶ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅπότε ἥλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Η ἀνεξαρτησία.

“Οπως εἶδομεν καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ‘Ελλάδα, οἱ ‘Ελληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἐν κράτος, ἀλλ’ ἔμειναν ἔως τὸ τέλος χωρισμένοι εἰς μικρὰς πολιτείας καὶ ζήτημα τιμῆς ἔθεώρουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Οἱ κυριώτεροι λόγοι τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι :

1) Εἰς τὴν ‘Ελλάδα δὲν ὑπῆρχε μία ἀρκετὰ ἔκτεταμένη πεδινὴ χώρα, ἡ δποία νὰ ἀποκτήσῃ τόσην δύναμιν, ώστε νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ ἔθνος εἰς ἐν κράτος. Ἀντιθέτως τὰ δρη, αἱ φάραγγες, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ χωρίζουν τὴν ‘Ελλάδα εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἀποκλεισμένα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. ‘Η γεωγραφικὴ αὐτὴ διάσπασις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.

2) Οἱ ‘Ελληνες εἶχον τὸ σύστημα τῆς προσωπικῆς διοικήσεως, συνήθιζαν δηλαδὴ νὰ διαχειρίζωνται οἱ ἴδιοι τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ὅχι μὲ ἀντιπροσώπους (δηλ. βουλευτάς, πληρεξουσίους κλπ.) ὅπως σήμερον. Ἄλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ διοικηθῇ τὸ κράτος, ὅταν ἔχῃ μεγαλύτερον ἔκτασιν.

Δι’ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ‘Ελλὰς ἔμεινε διηρημένη εἰς πολυάριθμα κράτη, τὰ περισσότερα πολὺ μικρὰ καὶ ἀδύνατα καὶ ὀλίγα μόνον ὅπωσδήποτε ἔκτεταμένα καὶ ἰσχυρά.

Πελοπόννησος.

‘Η Πελοπόννησος κατὰ τὸ μεγαλύτερόν της μέρος εἶναι γεωργικὴ καὶ ἀριστοκρατική. ‘Η παρολία της εἰς τὰ περισσότερα μέρη δὲν ἔχει καλοὺς λιμένας καὶ δὲν εύνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας. Ἐξαίρεσιν

κάμνουν δύο πόλεις μόνον, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυών. Τὰ σημαντικώτερα διαμερίσματα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ Ἀργολίς, ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνική.

Όνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν της ἡ Ἀργολίς, τὸ πολύπυρον καὶ ἱππόβοτον Ἀργος, ὅπως λέγει ὁ Ὄμηρος, εἴδεν ἐνδόξους ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὴν δωρικὴν κατάκτησιν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, οἱ Ἀχαιοί, ὑπεδουλώθησαν δινομασθέντες γ υ μ ν ἥ τ α i. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποτελῶν δὲν διετηρήθη ἔως τὸ τέλος, διότι εἰς πολλά μέρη ἐπεκράτησε τὸ ἀχαϊκὸν στοιχεῖον, ἐπειδὴ ἦτο πολυπληθέστερον. Οἱ Δωριεῖς παρέμειναν γαιοκτήμονες καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν. Ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἀνέχονται τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἔξεγειρονται, δσάκις δίδεται εὐκαιρία. Τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. στασιάζουν ἐπανειλημένως καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν δημοκρατίαν. Τὸ Ἀργος διετήρησε πάντοτε λειψανα ἀπὸ τὴν ἀναπτυξιν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἀνέδειξε μερικούς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους καλλιτέχνας τῆς Ἐλλάδος.

Ἡ Μεσσηνία δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναπτυχθῇ ὅμαλῶς, διότι οἱ Σπαρτιᾶται, ἐπειδὴ ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἐπικρατήσουν οἱ πολυπληθέστεροι Ἀχαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, τοὺς ἐπολέμησαν μὲ πεισμα καὶ κατώρθωσαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀνεπτύχθη τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Σπάρτη, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν ἵδιαιτέρως.

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι τῆς Πελοποννήσου, ἡ Ἀχαΐα καὶ Ἡλίς, μένουν ἀγροτικαὶ καὶ καθυστερημέναι καὶ οἱ κάτοικοί των εἶναι κονιόδεις γεωργοὶ καὶ κατοικοῦν εἰς μικρὰ χωρία. Μόλις μετὰ τοὺς περσικούς πολέμους, δηλαδὴ τὸν 5ον αἰῶνα, δημιουργεῖται ἀξία λόγου πόλις, ἡ Ἡλίς. Ἀλλὰ πολλοὶ εὐγενεῖς τῶν Ἡλείων καυχῶνται ὅτι δὲν ἐπάτησαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν χώραν των δίδει τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Ἐλλήνων, ἡ Ὁλυμπία.

Ἡ Ἀρκαδία, ὑψηλὸν καὶ ἀπόκεντρον ὁροπέδιον εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου, χωρὶς πρόσοψιν εἰς τὴν θάλασσαν, μένει μία ἀπὸ τὰς πλέον καθυστερημένας χώρας τῆς Ἐλλάδος. Μέχρι τέλους δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἐνότητα, αἱ πόλεις τῆς

Τε γέ α καὶ Μ α ν τ í ν ε i α, εἶναι ἀσήμαντοι, φιλονικοῦν καὶ προ-
καλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων.

• Η Κόρινθος.

✓ "Ο,τι ἦτο ἡ Μίλητος διὰ τὴν Ἀνατολικήν Ἑλλάδα, τὸ ἴδιον ἦτο
ἡ Κόρινθος διὰ τὴν Δυτικήν, δηλαδὴ μία πολυάνθρωπος καὶ πλου-
σία πόλις, μὲ μεγάλην ἐμπορικήν κίνησιν, μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὰς
ἀποικίας της, μὲ τοὺς καλλιτέχνας καὶ τὴν κοσμικήν ζωήν.

Ἐχρεώστει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν της εἰς τὴν ἔξαιρετικήν
θέσιν της. Ἡ Κόρινθος εύρισκεται μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς Πελο-
ποννήσου καὶ μεταξὺ δύο θαλασσῶν, αἱ ὅποιαι ἐνώνουν τὸ Αί-
γαῖον καὶ τὴν Ἀνατολικήν Μεσόγειον μὲ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τὴν
Δυτικήν Μεσόγειον. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ δρόμος μεταξὺ Πελοπον-
νήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ βορειοτέρας Ἑλλάδος. Εἰς τὴν θάλασσαν
οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ μὴ κάμουν τὸν γῦρον τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ
νὰ μὴ περάσουν τὸν ἐπικίνδυνον Μαλέαν, ἐπροτίμων τὸν δρόμον διὰ
τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ Κόρινθος εἶχε δύο λιμένας, ἕνα εἰς τὸν Κορινθιακὸν
κόλπον καὶ ἕνα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο
εἶναι τόσον μικρά, ώστε οἱ ναυτικοὶ ἐκφορτώνουν τὰ ἐμπορεύματά
των εἰς τὸν ἕνα λιμένα, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὸν ἄλλον διὰ ξηρᾶς
καὶ συνεχίζουν τὸ ταξίδιόν των εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ περί-
φημος τύραννος τῆς πόλεως Περίανδρος ἐσκέφθη μάλιστα νὰ κατα-
σκευάσῃ διώρυγα, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο θαλάσσας. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν
ἦτο εὔκολον διὰ τοὺς χρόνους ἑκείνους. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασσαν ἕνα
ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηράν, τὴν δίολον, ὃπως ἐλέγετο τότε,
ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔσυρον τὰ πλοῖα των ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν
ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπό-
στασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου,
ἐπὶ τοῦ ὅποιού ἔκτισαν τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περίφημον Ἀκρόν.
Ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὁ ναὸς
τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἄλλων θεῶν, τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα.
Ἡ πόλις περιεστοιχίζετο ἀπὸ τεῖχος καὶ σειρὰ δύο ἄλλων τειχῶν,
τὰ Μακρὰ τείχη, ἦνων τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ
Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῆς πόλεως μὲ τὴν θάλασσαν

ἡτο ἔξησφαλισμένη, δπως ἀργότερον ἡ συγκοινωνία τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸν Πειραιᾶ. Ἐπίσης ὁχυρὸν τεῖχος διήρχετο διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν καὶ πλησίον αὐτοῦ ἦτο ἡ ὥραία λεωφόρος, ἡ Δίολος, διὰ πεζούς καὶ ὁχήματα καὶ διὰ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἡτο μεγάλη καὶ πλουσία ἀκόμη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ κρητικοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κρῆτες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ βραδύτερον Φοίνικες ἤρχοντο νὰ ἐμπορευθοῦν εἰς τὸν λιμένα της.

‘Ο Περίανδρος.

Ἄπὸ τὸν 8ον αἰώνα ἀρχίζει νὰ προοδεύῃ σημαντικῶς ἡ Κόρινθος. Ἰδρύει πλῆθος ἀποικιῶν εἰς τὴν Δυτικὴν θάλασσαν, δπως ἡ Μίλητος εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Σημαντικώτεραι ἔξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκάς καὶ αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Κορίνθιοι πρῶτοι κατεσκεύασαν τριήρεις, δηλαδὴ νέου εἴδους πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἐκαθάρισαν τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατάς.

Ἄφοῦ ὅμως ἀνεπτύχθη ἡ Κόρινθος καὶ ἀπέκτησε πολυνάριθμους τάξιν ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν ἡ ἀπεριόριστος κυριαρχία τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας δέν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ. Ἐγιναν πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ 7ου αἰώνος κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Κύψελος (657 - 627), ὁ ὅποιος ἴδρυσε δυναστείαν ἡγεμόνων, ἡ ὅποια ὀνομάσθη Κυψελία. Ο νιός αὐτοῦ Περίανδρος ἐκυβέρνησε τὴν Κόρινθον ἐπὶ 44 ἔτη (627 - 585) καὶ ἔγινεν ὀνομαστὸς εἰς δλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡτο ἡγεμών μὲ πολλὰς γνώσεις καὶ μὲ μεγάλην πείραν. Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν χρόνων του εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. Ἐξουσίαζε τὰ παράλια τοῦ Ιονίου, τὸ ἐμπόριόν της ἐλάμβανε διαρκῶς μεγαλυτέραν ἕκτασιν.

Ἰσχυρὸς μὲ τὸν στόλον καὶ τὸν πλοῦτον ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε λαμπρὰν αὐλήν, ἔγινεν ὀνομαστὸς μὲ τὰς δωρεάς του εἰς ναούς καὶ δημόσια ἔργα καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ ναοὶ ἀπὸ πλίνθους ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ λιθίνους. Ο μεγαλύτερος ἦτο τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκαμνε λαμπρὰς ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας. Διὰ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου, δ ἔξοχος κιθαρῳδὸς Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἐτελειοποίησε καὶ

ἐπλούτισε τοὺς χορούς, οἱ ὅποιοι ἐψάλλοντο εἰς ἐπισήμους ἑορτάς. Μεγάλην λαμπρότητα ἔλαφον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ ἀγώνες, τοὺς ὅποιούς ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἰσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Ἰσθμια, καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν πανελλήνιοι, τελούμενοι ἀπὸ τοῦ 581 κατὰ διετίαν. Ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου πολιτικοῦ καὶ σπουδαίου κυβερνήτου καὶ ἐθεωρήθη εἰς ἐκ τῶν ἐπτά σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

'Ακμὴ τῆς Κορίνθου.

Ἡ Κόρινθος ἔξηκολούθησε νὰ προοδεύῃ καὶ μετὰ τὸν Περίανδρον. Τὸν 600 αἰῶνα ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κέντρον ἐμπορίου καὶ τέχνης. Ἐστολίσθη μὲ ἔξαρτεα οἰκοδομήματα, ἀγοράς, στοάς, γυμναστήριον, ναούς, μὲ ἀγάλματα καὶ ὄνομαστὰς τοιχογραφίας. Μὲ τὴν λεπτὴν τέχνην της εἶχε κατακτήσει τὰς ἀγοράς. Τὰ ὑφαντά της, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ περίφημα ἀπὸ δρεὶς χαλκού κάτοπτρά της, τὰ κομψὰ μικρὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ πολύτιμον περιεχόμενόν των, τὸ ὄνομαστὸν ἄρωμα, καὶ ἄλλα εἰδῆ πολυτελείας ἥσαν περιζήτητα καὶ ἐφθανον μέχρι τῶν τελευταίων ἄκρων τῆς Μεσογείου. Ἡ Κόρινθος ἦτο μεγάλη κοσμόπολις, κέντρον πολυτελείας καὶ διασκεδάσεων. Ἡ παροιμία ἔλεγε: « δὲν εἶναι εὔκολον εἰς τὸν καθένα νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν Κόρινθον ».

Ἡ Σικυώνη, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μικρογραφία τῆς Κορίνθου. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, τὴν δημοκρατικὴν τάξιν οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν.

Γίνονται ἔειγέρσεις κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὴν ἔξουσίαν λαμβάνουν τύραννοι. Ἡ Σικυώνη ἔχει τοὺς τυράννους της, τοὺς Ὁρθαγορίδας, καὶ ἐπ’ αὐτῶν ἀκμάζει τὸν 600 αἰῶνα. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους ἔχει ὄνομαστὴν σχολὴν γλυπτῶν καὶ ἀναδεικνύει ἀξιολόγους ζωγράφους.

Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια.

Οταν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο τὸ πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ νῆσος Εύβοια εἶχε λαμπρὰν θέσιν. Κειμένη ἀπέναντι

τῆς Ιωνικῆς παραλίας, ἀπετέλει γέφυραν μεταξύ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, μεταξύ τῶν Κυκλαδῶν καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Θράκης.

Εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας σημεῖον, ὃπου χωρίζεται ὅπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εύριπου μὲ τὰς παλιρροίας του, ἐκτίσθησαν αἱ δύο σημαντικώτεραι πόλεις τῆς νήσου, Ιωνικαὶ καὶ αἱ δύο, ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Εἶναι αἱ πρῶται τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Αιγαίου, αἱ δόποιαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος παίζουν τὸ μέρος των εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἴστορίαν.

Ἐγνώρισαν κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λιβαδία τῆς περὶ αὐτὰς πεδιάδος. Τὴν ἔξουσίαν ἔχουν οἱ πλούσιοι γαιοκτήμονες, οἱ δόποιοι ἐδῶ ὄνομά-
ζονται ἵπποι βαταί. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος περιέκλειε σωρούς ἀργίλου

καὶ κοιτάσματα χαλκοῦ μὲ κόμβους σιδήρου. Ἡ

Ἐρέτρια κατεσκένασεν ἀγγεῖα ὅλων τῶν ρυθμῶν ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ βου αἰῶνος. Ἡ Χαλκὶς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖά της. Οἱ μεταλλουργοί της ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην μὲ τοὺς τρίποδας, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὅπλα, προ-
πάντων μὲ τὰ ξίφη, καταλήγοντα εἰς πλατύ
ἄκρον, τὰς λεγομένας σπάθας. Ἐπὶ μακρὸν
αἱ δύο πόλεις είργασθησαν μὲ μεγάλην ὄμο-
νοιαν. Ἀπέκτησαν στόλον, ἐπεδόθησαν εἰς

τὴν ἀποικιακὴν ἔξαπλωσιν. Ἰδρυσαν περισσότερον ἀπὸ τριάντα ἀποικίας εἰς τὴν χερσόνησον, ἡ δόποια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλ-
κίδα, ὄνομασθεῖσα Χαλκὶς ή ιδική. Ὅστερον ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν Δύσιν. Οἱ ἀποικισμός των εἰς τὴν Δύσιν, δπως εἴπομεν καὶ ὀλλαχοῦ, εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ. Κυριαρχοῦντες εἰς τὸ ἀπέ-
ναντι αὐτῶν τμῆμα τῆς Βοιωτίας, κατέρχονται, διερχόμενοι ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ τοὺς Δελφούς, εἰς τὸν ὄρμον τῆς Κρίσσας ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀπ' ἑκεῖ φθάνουν εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ χρειασθοῦν νὰ κάμουν τὸν γύρον τοῦ ἐπικινδύνου Μαλέα. Οἱ Ἐρετριεῖς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, οἱ Χαλκιδεῖς κατέλα-
βον εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν
ἐκτὸς τῶν μικροτέρων ἐγκαταστάσεων ἔκτισαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρή-

Κιθάρα.

Ἀργυροῦν νόμισμα
Χαλκίδος.

γιον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἡσαν κύριοι τοῦ Ἰονίου πελάγους, τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Ἄντιπαλον εἶχον τὴν Αἴγιναν. Διετήρησαν δύμας ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον. Ἀντέταξαν τὸ ἴδικόν των νόμισμα εἰς τὸ νόμισμα τῆς Αίγινης καὶ ἔκαμαν αὐτὸ δεκτὸν ὅχι μόνον εἰς τὰς ἀποικίας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐταράχθησαν. Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον, ὁ ὄποιος ἐγενικεύθη καὶ ἐτάραξε τὸν ἐλληνικὸν κόσμον, διαρκέσας μὲ διαιλείμματα περισσότερον ἀπὸ ἕνα αἰώνα. Ἡ Ἐρέτρια ὑπέκυψεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαλκὶς ἐξῆλθεν ἐξηντλημένη. Ἡ κατάπτωσις ἥλθε ταχεῖα. Εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ἡσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν. Οἱ Βοιωτοὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἥπειρον. Ἡ Κόρινθος κατέλαβε τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν μέσῳ τῶν Χαλκιδικῶν κτήσεων, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Ποτίδαιαν. Ἡ Χαλκὶς ἐσβῆσεν, ὅταν ἀνεπιτύχθη ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν πόλεμον, κατέλαβον τὴν χώραν τῆς Χαλκίδος καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὴν κληρούχους, δηλαδὴ ἀποίκους των.

Αἴγινα.

Ἡ μικρὰ νῆσος Αἴγινα εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Σαφωνικοῦ δὲν ἐπροικίσθη μὲ κανὲν χάρισμα ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὰ 85 τετραγ. χιλιόμετρά της εἰναι ἀγονοὶ βράχοι. Μόλις ὀλίγον ἀργιλόχωμα καλλιεργήσιμον καὶ ὀλίγα ἵσχνὰ ρυάκια, παραλία ἀλιμενος, σκεπασμένη ἀπὸ σκοπέλους. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία εἰναι λαμπρὰ μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Ἀργολίδος.

Ἡ Αἴγινα παλαιότερον εἶχε τὴν θέσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Οἱ Δωριεῖς καταλαβόντες τὴν νῆσον ὑπερχρεώθησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν νῆσον ἔσουσιάζει τὸ Ἀργος. Ἡ ἀριστοκρατία της τότε κατώρθωσε νὰ κάμη τὴν νῆσον ἐμπορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Ἀργείων. Δι' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Φείδων, ὅπως εἴδομεν, ἐδημιούργησε μετρικὸν σύστημα καὶ νόμισμα. Ὁταν ἀπέ-

κτησαν τὴν ὀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τὸ Ἀργος οἱ εὐγενεῖς, κατώρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν.

Οἱ Αἰγινῆται κατεσκεύαζον ἀνέκαθεν ἀγγεῖα μὲν γεωμετρικὰ ἢ ἀνατολίζοντα κοσμήματα, ὕστερον ἡρχισαν νὰ παράγουν κοινὸν ἀγγεῖα εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἔλαβον μεγάλην διάδοσιν. Δι' αὐτὸν ἡ Αἴγινα ὀνομάσθη πειρατικὰ χ υ τ ρ ο π ο λ 1 s, δηλαδὴ τουκαλοῦ. Μὲ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, τοὺς ὅποιους εἰσῆγεν ἀπὸ τὸ ἑξωτερικόν, κατεσκεύαζεν ἀτύρματα. Τὰ ὀρειχάλκινα σκεύη καὶ ἀγαλμάτια της, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν διὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἔγιναν ἔργα καλλιτεχνίας. Τὰ ἐργαστήριά της μετεχειρίζοντο δεκάδας χιλιάδων δούλων. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς 470.000, μεγάλη ὑπερβολὴ βέβαια, ἢ ὅποια ὅμως φανερώνει τὸν ὑψηλὸν ἀριθμὸν των.

Ἡ Αἴγινα λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἑξωτερικὸν τὰς πρώτας ὕλας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἰδους τροφὴν διὰ τὸν πολυάριθμον πληθυσμόν της. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔξαγει τὰ προιόντα τῆς βιομηχανίας της. Ἐπειδὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ζήσῃ χωρὶς τοὺς ξένους, ἀνοίγει τὴν εἰσόδον εἰς αὐτοὺς κηρύττουσα ἐλεύθερον τὸν λιμένα της.

Οἱ ἀτρόμητοι ναυτικοί της εἶναι εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ὑπηρετοῦν τὸ ἐμπόριον της, μεταφέρουν ὅμως καὶ φορτία διὰ λογαριασμὸν ἄλλων. Πανταχοῦ συναντῷ κανεὶς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἐχουν τὸ μονοπώλιον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Κορίνθου. Τὰ πλοιά των ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον κατάφορτα μὲ σῖτον, ἐφοδιάζοντα εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Νείλου ἀρώματα, τὰ ὅποια μοιράζουν εἰς δῆλην τὴν Ἐλλάδα. Τὸ μετρικὸν καὶ νομισματικὸν σύστημά της ἔγινε δεκτὸν χάρις εἰς τὸν Φείδωνα τοῦ Ἀργους, εἰσάγεται εἰς τὴν κεντρικὴν Ἐλλάδα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ « χελῶναι » της, τὰ νομίσματά της δηλαδή, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς Κυκλαδας, τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Αἶγυπτον, τὸν Εὔξεινον.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Αἴγινα εἶχε τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὐδέποτε ἀνθρωπος ἀπ' ὅσους γνωρίζομεν, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ἐκέρδισε τόσα πολλὰ ἀπὸ ἕνα φόρτωμα πλοίου, δσον ὁ Αἰγινῆτης Σώστρατος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πόλεις οἱ Αἰγινῆται δὲν ἤκολούθησαν ἀποικιακὴν πολιτικήν. Μὴ ἔχοντες γεωργίαν οἱ ἴδιοι δὲν διέθετον πληθυσμὸν δι' ἑξαγωγὴν. Ἐζήτουν μόνον ἐλεύθερίαν τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθησαν νὰ διατηροῦν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ δῆλον τὸν κόσμον. Εἶχον ὅμως νὰ παλαίσουν μὲ ἀμειλίκτους συναγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον.

Ἐπὶ μακρὸν ἐπροστάτευσε τὴν νῆσον ἡ θεά της, ἡ Ἀφαία Ἀθηνᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε περίλαμπρον ναόν. Ἄλλ' εἶχε πολὺ πλησίον τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ ὄντος δὲν ἔπαιναν νὰ ζητοῦν ἀφορμὴν δι' ἔριδας, τὸν ὅντα αἰῶνα τὴν ἔξεμηδένισαν.

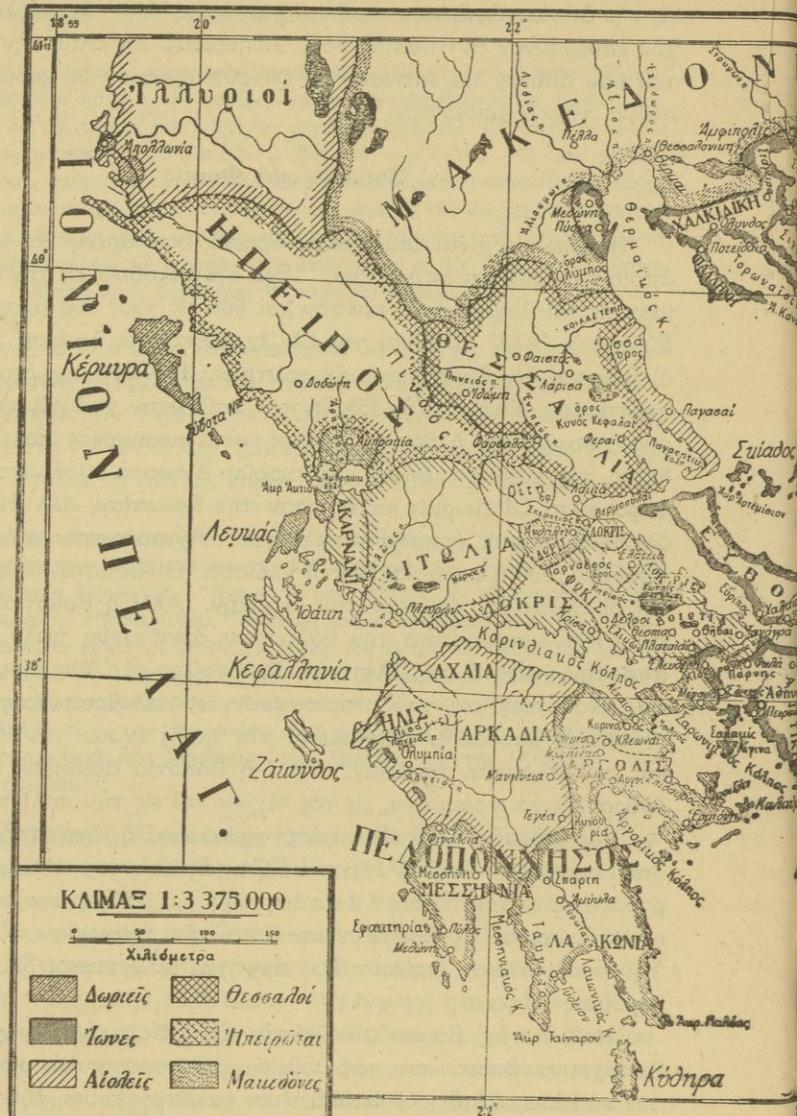
Βοιωτία καὶ Φωκίς.

Ἡ Βοιωτία εἶναι μία πεδιάς ἀρκετὰ ἐκτεταμένη καὶ εὔφορος, ἡ ὁποία περικλείεται ἀπὸ βουνά. Ἐχει τρεῖς ἔξόδους εἰς τὴν θάλασσαν, μίαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ δύο εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ Εύβοϊκοῦ. Ἄλλ' αἱ ἀκταί της δὲν ἔχουν καλούς λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ δὲν διεκρίθησαν ως ναυτικοί. Ἡ χώρα εἶχε παλαιότατον πολιτισμόν. Κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ, ἀργότερον ἥλθον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διέδέχθη τὸν αἰγαῖον, ὅπως μαρτυροῦν διάφορα εύρήματα, θολωτοὶ τάφοι κλπ. Οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἥσαν δλιγαριθμότεροι, ἀνεμείχθησαν μὲ τοὺς Ἀχαιούς καὶ τοιουτορόπως προῆλθε μεικτὴ φυλὴ καὶ μεικτὴ γλῶσσα. Οἱ Βοιωτοὶ δηλαδή, ὅπως καὶ οἱ Θεσσαλοί, ὡμίλουν τὴν αἰολικήν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία, γεωργικὴ καὶ ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀνεπτύχθη πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὴν γείτονά της Ἀττικήν. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐχλεύαζον τοὺς Βοιωτούς καὶ τοὺς παρέστησαν ως καλοθρευμένους χωρικούς, οἱ ὁποῖοι μοναδικὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς ἔχουν τὴν καλοφαγίαν καὶ τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ἄνδρας εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν πολιτικήν.

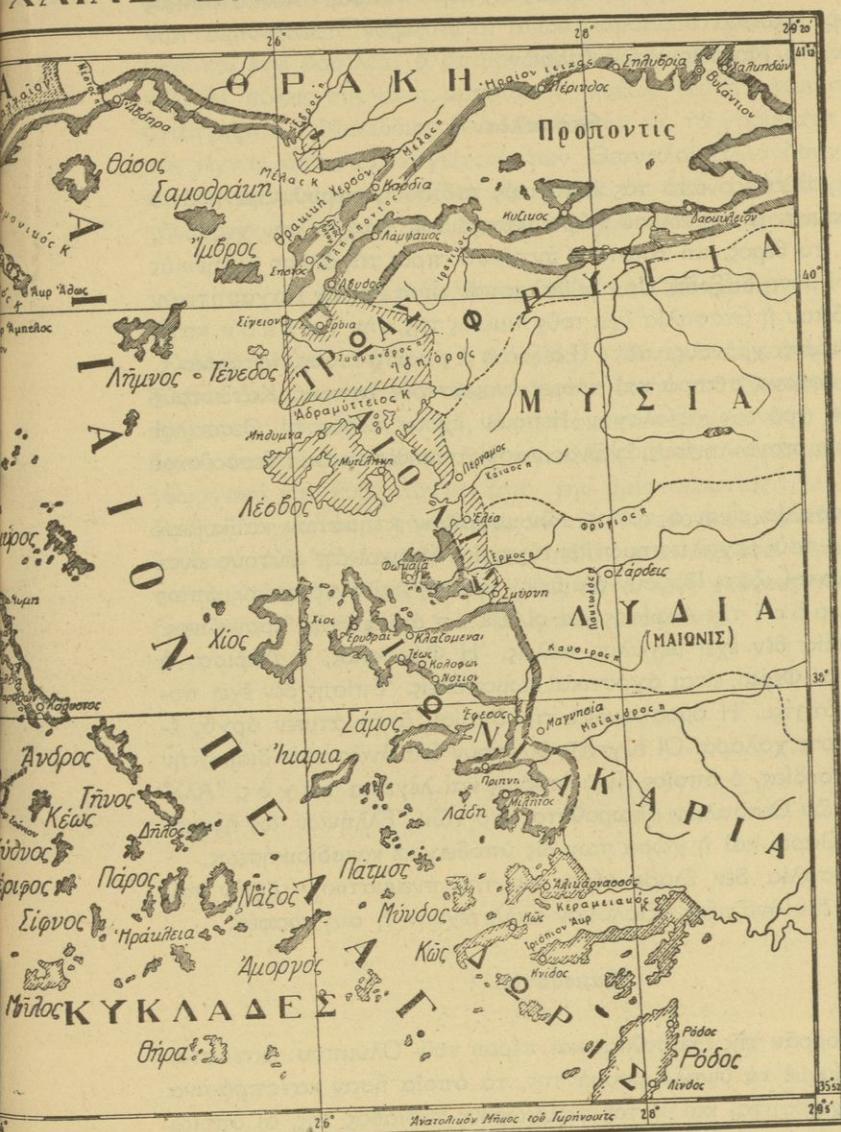
Τὴν πρόοδον τῆς Βοιωτίας φανερώνει ἡ ἀνάπτυξις πόλεων, διότι ἐκτὸς τῶν Θηβῶν ἔχει καὶ ὅλας ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Χαὶραν εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν Ὁρχομενόν, τὴν Τανάγραν κτλ. Ἡ Βοιωτία ἐνώνεται εἰς δόμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Τὴν δόμοσπονδίαν διοικοῦν δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι δι' ἓν ἔτος, οἱ λεγόμενοι Βοιωτάρχαι.

Ἡ Φωκίς, βορειοδυτικῶς τῆς Βοιωτίας, εἶναι ἡ χώρα μὲ τὰ ἀπόκρημνα βουνά καὶ τὰς βαθείας καὶ στρογγυλὰς κοιλάδας. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι καλλιεργήσιμοι, ἔζησεν ὁ φωκικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀσήμαντον μέρος εἰς τὴν ζωὴν

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ

ΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τοῦ ἔθνους καὶ πολὺ ἀργά. "Οπως εἰς τὴν Ἡλίδα, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Φωκίδα σημασίαν ἔδωσε τὸ δεύτερον προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Θεσσαλία.

Ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πεδιάδας, περικλειομένη ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, εἶναι μᾶλλον χώρα μεσογειακή, ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, καυστικὴ τὸ θέρος, καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ μόνη διέξοδος εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, ὃπου ἡ Θεσσαλία ἔχει τοὺς λιμένας της, τὴν Ἰωλκὸν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, τὰς Παγγαῖας κατὰ τοὺς ιστορικούς. Παράγει ἄφθονα σιτηρά καὶ τρέφει ὁνομαστοὺς ἵππους. Κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους ἀξιόλογον ἵππικὸν ἔχουν μόνον οἱ Θεσσαλοὶ καὶ εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας νικοῦν συνηθέστατα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι ὁ τόπος τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίας εὐγενεῖς. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τόσον δυνατοί, ὥστε ἴδρυσιν ἀληθινὸν κράτος καὶ δυναστείαν, ὅπως οἱ Ἀλευδαὶ τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπάδαι τῆς Κρανιῶν. Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κρανιών, αἱ Φεραί, εἶναι ἀγροτικαὶ κωμοπόλεις. Ἐπίσης δὲν ἔχει πολιτικὴν ἐνότητα. Ἡ ὁμοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ἀργά, ἔμεινε πάντοτε χαλαρά. Οἱ εὐγενεῖς ἐκλέγουν ἔνα ἀνώτατον διοικητὴν τῆς ὁμοσπονδίας, ὃ ὁποῖος εἶναι ισόβιος καὶ λέγεται ταγός. Ἄλλ' οἱ ταγοὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡγεμόνες ἡμιβάρβαροι καὶ ἡ χώρα των ὡς ὑπόδειγμα κακοδιοικήσεως.

Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἀνέδειξεν ἀξιόλογον καλλιτέχνην ἢ συγγραφέα.

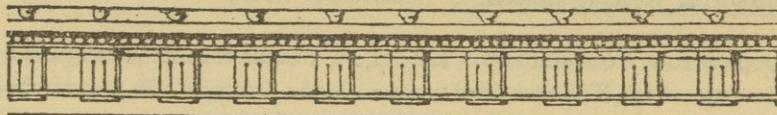
Μακεδονία.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ πέραν τοῦ Ὀλύμπου ἐκτείνεται ἡ Μακεδονία μὲ τὰ ὑψηλὰ βουνά της, τὰ ὁποῖα ἡσαν καταπράσινα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ μὲ τὰς εύρυχώρους πεδιάδας της, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς καὶ ἡσαν ὁνομασταὶ διὰ τὴν

εύφορίαν των. Τὸ κλῖμα καθώς καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διέφερεν ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν διατηρεῖ τὸν ὀγροτικὸν βίον καὶ ἔχει βασιλέα, ὁ ὅποιος κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ πόλεις τῆς εἶναι ἀσήμαντοι καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξις. Οἱ Μακεδόνες δὲν διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Θεσσαλοί, ἀλλὰ ἦσαν πολεμικοί καὶ ὄργανωτικοί. Μόλις τὸν 4ον π. Χ. αἰώνα ἔλαφον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἔπαιξαν σπουδαιότατον πρόσωπον.

Αίτωλία – Ἀκαρνανία καὶ Ἡπειρος.

Αἱ δυτικότεραι χῶραι, ἡ Αίτωλία, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Ἡπειρος, ἔλαφον ἀκόμη μικρότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὁρειναί, δύσβατοι, σκεπασμέναι ἀπὸ δάση, δὲν ἔχουν κατάλληλον λιμένα διὰ ναυτιλίαν, μένουν κτηνοτροφικοί καὶ γεωργικοί καὶ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ Ἡπειρος ἀποκτᾷ σημασίαν μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἐνῶ ἡ Αίτωλία ἀποκτᾷ πόλεις καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς Ἕλληνικὰς ὑποθέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προωρισμέναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους νὰ προοδεύσουν πολὺ καὶ νὰ εύτυχήσουν. Οἱ Ἕλληνες εὗρον ἔκει χώραν ἐντελῶς ὁμοίαν μὲ τὴν ἴδικήν των ἀλλ' ἀσυγκρίτως εὐφοριωτέραν. Αἱ πεδιάδες εἶναι εὐρύτεραι, πολυαριθμότερα τὰ ποίμνια, ὁ πλουτισμὸς εὐκολώτερος. Ἡγάπησαν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν πατρίδα. Εἰς τὰς νέας πόλεις, ποταμούς, ναούς, εἰς τὰς κρήνας καὶ τοποθεσίας ἔδωσαν ὀνόματα τῆς παλαιᾶς Ἐλλάδος, διὰ νὰ ἔχουν τὸ αἰσθημα ὅτι τίποτε δὲν ἥλλαξε μὲ τὴν μετανάστευσιν.

Αἱ ἀποικίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ καὶ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν γῆν. Πολλαὶ ἔμειναν τοιαῦται μέχρι τέλους, ἰδίως αἱ Ἰταλικαί. Ἀργότερον ἀνέπτυξαν ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἔγιναν πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς παλαιᾶς Ἐλλάδος. Ἔλεγον ὅτι ἡ Σύβαρις εἶχε 300.000 κατοίκους, ἀριθμὸς μόλις πιστευτὸς διὰ πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Ἀκράγας, ὁ Κρότων, ὁ Τάρας, εἶχον ἀσφαλῶς ἀπὸ 50.000 ἔως 100.000 κατοίκους, ὅσας καμμία πόλις τῆς κυρίως Ἐλλάδος κατὰ τὸν δον αἰῶνα.

Αἱ ἀποικίαι προηγήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις κατελύθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὴν ἔξουσίαν κατέλαβον τύραννοι, οἱ ὄποιοι ἡτοίμασαν τὸν δρόμον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ὠρίμασαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ρητορική, μέσον συνεννοήσεως μὲ τὸν λαόν, ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπ' ἔκει κυρίως ἥλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ περιόρημοι σοφισταί.

Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἔδε-

χθησαν, δπως καὶ οἱ ἄλλοι "Ελληνες, τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων. "Ιωνες τεχνῖται κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. "Ιωνες σοφοί, δπως οἱ δύο σημαντικώτατοι μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ζενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἔγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ μετέδωσαν τὴν ἐπιστήμην των. Εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκαλλιεργήθησαν τὰ μαθηματικά, ἡ ρητορική, ἡ πολιτική ἐπιστήμη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις

τῆς τέχνης. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Σελινοῦντος είναι τὰ ἐπιβλητικώτερα μνημεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ὑψοῦνται διατηρούμενοι εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν ἀξιόλογοι ναοί δωρικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν είναι τὸ κολοσσιαῖον.

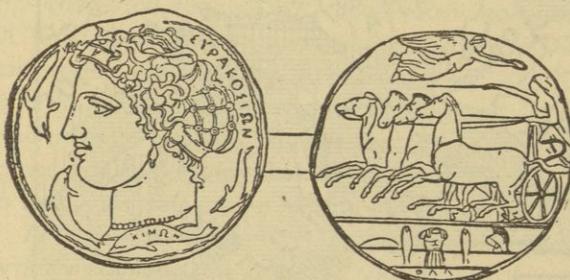
Οἱ δυτικοέλληνες γενικῶς συνηθίζουν νὰ βλέπουν ὅλα μεγάλα, ἀγαποῦν τὴν πολυτέλειαν, τὴν σπατάλην καὶ τὰς ἐπιδείξεις. Η τέχνη καὶ ἡ ζωή των δὲν ἔχουν εἰς τὸν ίδιον βαθμὸν τὸ μέτρον καὶ τὴν ἀρμονίαν, τὰ δόποια χαρακτηρίζουν τὸν "Ελληνα.

Συρακοῦσαι.

Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλύτερα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Εἶναι ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἴδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π. Χ.), ὅταν περίπου ἐκτίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ Ρώμη (753), ἡ ὅποια ἀργότερον ἔξουσίασεν ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ ἔγινε κυρίαρχος τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὥστε νὰ μὴ ἀπέχῃ πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν μεγάλην φοινικικὴν ἀποικίαν, τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν νῆσον πλησίον

Νόμισμα Συρακούσων.

Δεκάδραχμον. Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ τὸ ἑστεμένον τέθριππον. Τέλος 5ου αἰῶνος.

τὴν παραλίαν διὰ ξυλίνης γεφύρας, ἐπὶ τῆς ὅποιας ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον δύο λιμένας, ἐκ τῶν ὅποιών ὁ μεγαλύτερος ἦτο ἀπὸ τοὺς καλυτέρους τῆς Μεσογείου.

Ἡ μεγάλη παραγωγὴ σίτου καὶ οίνου ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν σιτεμπορίου καὶ οίνεμπορίου. Τοῦτο ἡκολούθησαν ἡ ναυτιλία, ἡ χειροτεχνία καὶ αἱ τέχναι. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο τόσον ταχεῖα, ὥστε ἦδη τὸν 7ον αἰῶνα αἱ Συρακοῦσαι ἔστειλαν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐξουσίαζον περιοχὴν ἀπὸ 4.700 τετραγ. χιλιόμετρα καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἡσαν πρωτοισμέναι νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔνωσιν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς ἡ πόλις περιελάμβανε πέντε εὔρυχωρα διαμερίσματα, εἶχεν ἵσχυρὰν ἀκρόπολιν καὶ εύρυτατα ὁχυρώματα,

τῆς παραλίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἡ πόλις ἐξηπλώθη εἰς τὴν ἀντικρυνὴν παραλίαν, ἐγέμισεναυτικούς, ἐμπόρους, τεχνίτας καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ νῆσος συνεδέετο μὲ

τὰ δόποια περιέβαλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, καὶ ἐκοσμεῖτο ἀπὸ λαμπτρὰ δημόσια ἴδρυματα, ναούς, θέατρα, γυμναστήρια. Περίφημα εἶναι διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, τὰ δόποια κατεσκεύασαν περιώνυμοι καλλιτέχναι καὶ εἶναι πραγματικῶς θαύματα τέχνης. Ἡ ἀξία ἐνδεικνύεται στοιχείως τοιούτου ἀργυροῦ νομίσματος φθάνει σήμερον χιλίας χρυσᾶς λίρας ἀγγλικάς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Συρακουσῶν ἦσαν τολμηροί, πρόθυμοι νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἴδικήν των καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἔγιναν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔκαμαν σκληρούς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Φιλόδοξοι πολύ, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Πανελλήνιους ἀγῶνας, ἐκέρδιζον πολλὰς νίκας, ἔκαμαν πολλὰς ἀφιερώματα, ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ἀναθήματα εἰς τοὺς τόπους τοῦ κοινοῦ προσκυνήματος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν Ὁλυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφούς.

Νόμισμα Ἰμέρας.

Γέλα, Σελινοῦς, Ἀκράγας.

Ρόδιοι καὶ Κρῆτες ἔκτισαν τὸ 690 τὴν Γέλα αν ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων. Ἡ πόλις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀριστοκρατίας ἔγινε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Σικελίας. Ἡ Γέλα δὲν εἶχε λιμένα, ἀλλὰ τὰ εύρυχωρα ἐδάφη τῆς παρηγοριας πολὺν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ αἱ βοσκαὶ τῆς ἐτρεφον ἵππους. Προϊήθη ταχέως εἰς εὐημερίαν καὶ ισχύν.

Ἐνωρίτερον ἀκόμη εἶχον φθάσει οἱ Μεγαρεῖς εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ δόποιοι ἔστησαν, ἥδη τὸ 728, τὴν πρώτην ὁμώνυμον μὲ τὴν μητρόπολιν ἔγκαττάστασιν, ἀριστοκρατικήν, μὲ τὰ στερεά ὀχυρώματα μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ τῶν Λεοντίνων, τὰ "Υβλαῖα Μέγαρα. Πινγόμενοι μεταξὺ τῶν δύο πολὺ ἴσχυρῶν ἀνταγωνιστῶν οἱ Μεγαρεῖς τῆς Σικελίας καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, ἔθεσαν περὶ τὰ ἔξηντα ἔτη μετὰ τὴν Γέλαν, τὸ 629, εἰς τὸ ἔσχατον σχεδὸν πρὸς δυσμάς ἄκρον τῆς νοτίου παραλίας τὰ θεμέλια νέας πόλεως, τῆς Σελινοῦς, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ.

πλησίον ἑλώδους ἐκτάσεως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι πεπειραμένοι εἰς τὰ ὄνδραυλικά, μετέβαλον τὰ ἔλη εἰς γονιμωτάτους ἀγρούς, οἱ δόποιοι ἐκαλύφθησαν ἀπὸ σῖτον καὶ ἔλαιος. Ἡ πόλις εἶχε διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ δύο λιμένας, ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατά τὸν 5ον αἰῶνα.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σελινοῦντος, τὸ 580, ἡ Γέλα βοηθουμένη ἀπὸ τοὺς Ροδίους ἔκτισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινοῦντος τὸν Ἀκράγαντα, ὁ δόποιος προωρίζετο νὰ γίνη μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἀκμαιοτέρας Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν 3 χ.μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὁροπέδιου περιρρεομένου ὑπὸ δύο ποταμῶν. Μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἔλαιοδένδρων οἱ Ἀκραγαντῖνοι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν

ὄνομαστοὶ διὰ τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν σπατάλην.

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Τετράδραχμον. Ἀετοὶ κράτοῦντες ἔλαφον εἰς τοὺς ὅνυχας. Τέθριππον ἐνθυμίζουν τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

ακοσίας ἀποθήκας, ἐκ τῶν δόποιών ἐκάστη περιελάμβανε 2500 λίτρας οίνου.

“Ἄλλος εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του προσέφερε δεῖπνον εἰς δῆλους τοὺς κατόικους. Ἡ πομπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 800 ἀρματα καὶ δταν ἥρχισε νὰ βαδίζῃ, μεγάλαι πυραὶ ἡνάφθησαν εἰς δῆλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μολονότι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐπιθέσεις τῶν Φοινίκων καὶ τῶν ἐντοπίων οἱ Ἀκραγαντῖνοι, δὲν ἔπαισαν νὰ εἴναι οἱ προμηθευταὶ τῆς Καρχηδόνος εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον. Τὸν 5ον αἰῶνα ἡ πόλις τῶν ἥτο ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ τὰς Συρακούσας, ἐπιβαλλομένη διὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, τοῦ πλούτου καὶ τῶν κτιρίων.

Αἱ τρεῖς πόλεις Σελινοῦς, Ἀκράγας καὶ Γέλα, εἶναι αἱ προχωρη-

“Ἐνας πλούσιος ἀπὸ τοὺς πολίτας ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του δῆλους τοὺς ἔνοις, οἱ δόποιοι ἥρχοντο εἰς τὸν Ἀκράγαντα. Ο ἴδιος εἶχε σκάψει ἐντὸς βράχου τρί-

μέναι φρουραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐντοπίων, τῶν Φοινίκων τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης, τῶν Καρχηδονίων. Αἱ μεγάλαι πρόοδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς ξένους ἐκείνους καὶ δὲ ἀνταγωνισμὸς μεταξύ αὐτῶν δὲν ἔπαυσεν οὔτε στιγμήν. Ἐπανειλημμένως οἱ Ἑλληνες τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡσαν αἱ τρεῖς πόλεις αἱ πρῶται εἰς τὸν δρόμον των. Ἡ ἀντίθεσις Ἑλλήνων καὶ Καρχηδονίων ἦτο ὅπως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν εἰς τὴν μητρόπολιν.

Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας: Κύμη.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Ἰταλίας ἦτο ἡ Κύμη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, ἡ τελευταία πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὴ πόλις. Δυτικώτερον ἤρχετο ἡ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν Τυρρηνῶν. Ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν, οἱ πολεμισταὶ καὶ ἔμποροι τῆς Κύμης ἡσαν οἱ προχωρημένοι φρουροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Κύμη, ιωνική, εἶχε κτισθῆ εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ ἔλαβε τὸ δνομα ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Εύβοιάς. Πολὺ ἐνωρὶς ἔγινε πόλις ναυτικῶν καὶ ἔμπορων. Τὰ νομίσματά της παρίστανον κογχύλια, ἵχθυν καὶ θαλάσσια φυτά. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης, τολμηροὶ πειραταί, διέτρεχον τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ἥχμαλώτιζον τὰ τυρρηνικὰ πλοῖα καὶ διήρπαζον τὰς ἀκτάς των. Τὰ πολεμικά των ἐπανειλημμένως συνεκρούθησαν μὲ τοὺς στόλους τῆς Καρχηδόνος.

Οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὸν σῖτον τῆς χώρας, εἰς τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς Τυρρηνούς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, δρειχάλκινα σκεύη, ὄπλα, ἀγγεῖα τῆς Ιωνίας, τῆς Κορίνθου, τῶν Ἀθηνῶν. Κυμαῖοι ἔμποροι πηγαίνουν νὰ πωλήσουν σῖτον καὶ εἰδὴ ἀγγειοπλαστικῆς ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην, ἡ δόποια είναι ἀκόμη μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς παλαιοτέρους τάφους τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς εύρισκουν ἑλληνικὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ιστορία τῆς Κύμης χάνεται εἰς τὸν μῦθον. Ἡ περιοχή της ἐσπαρμένη

ἀπὸ παλαιούς κρατῆρας ἡφαιστείων, σκεπασμένη ἀπὸ λάθαν, ἀπὸ ἀγροὺς θείου, ἀπὸ πηγὰς θειούχους, ἐφάνη εἰς τοὺς Ἐλληνας τόπους μυστηριώδης. Ἔκει εἰς μίαν λίμνην μὲ τὰ μαῦρα καὶ βαθέα νερά ἐνόμιζον δτὶ εὐρίσκεται ἡ εἰσόδος τοῦ Ἀδου. Ἔκει πλησίον, ἔλεγον, ὁ Ὄδυσσεὺς ἔξωρκισε τοὺς νεκρούς. Ἡρχοντο ἀπὸ μακρὰν νὰ συμβουλευθοῦν μίαν μάντισσαν, τὴν Κυμαίαν Σιβυλλαν, ἡ οποία, ἔλεγον, ἐμφανίζει τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κύμη ἔξεπλήρωσε μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν. Εἶναι εἰς τὴν κεφαλὴν ὁδῶν, αἱ ὅποιαι εἰσχωροῦν εἰς τὴν καρδίαν τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν. Ἔδιδαχε τοὺς κατοίκους τῆς Καμπανίας νὰ κατεργάζωνται τὸν ὄρείχολκον καὶ τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Τυρρηνούς τὸ ἀλφάβητον τῆς Χαλκίδος.

Σύβαρις.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἐκτίσθη, περὶ τὸ 710, ἀπὸ Ἀχαιοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἡ Σύβαρις, ἡ ὅποια ὅμως ἔδεχθη καὶ Ιωνας ἀποίκους. Ἔγινε πόλις γεωργῶν καὶ ἐμπόρων, μολονότι δὲν εἶχε λιμένα. Ἡ περιοχὴ της, εὐρύχωρος πεδιάς, ἦτο νοστηρὸ μὲ τὰ ἔλη της, ἀλλὰ καταπληκτικῶν γόνιμος, κατάλληλος διὰ καλλιέργειαν σίτου καὶ ἀμπέλου. Ὁ σῖτος, ἔλεγον, ἀποδίδει ἑκατονταπλάσια. Ὁ οίνος ἦτο τόσον ἀφθονος, ὥστε ἔχρειάσθη νὰ κατασκευάσουν πελώρια κατώγεια, διὰ νὰ τὸν διατηρήσουν, καὶ ὑπόγειον διώρυγα, διὰ νὰ τὸν διοχετεύουν εἰς τὴν παραλίαν. Ἡ μικρὰ ἀγορά της, ἡ ὅποια ἀντήλλασσε τὰ προϊόντα της μὲ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἀνατολικῆς Ἐλλάδος, ἐμεγάλωσε μὲ θαυμαστὴν ταχύτητα. Ἔνας ιστορικὸς παραδίδει ὅτι εἶχεν 100.000 κατοίκους, ἄλλος τοὺς ἀναβιβάζει εἰς 300.000. Πολὺ ἐνωρίς ἀπέκτησε δημοκρατικὸν καθεστώς καὶ ἀγορανομικὰ διατάξεις ὁμοίας μὲ τὰς σημερινάς.

“Οταν ὁ πορθμὸς τῆς Σικελίας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐκλείσθη διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου, ἡ Σύβαρις ἔγινεν ἀποθήκη τῆς Μιλήτου. Μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὑπῆρχεν ἐπὶ μακρὸν στενὴ ἐνωσις. Οἱ Σύβαρῖται ἐπρομήθευον εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαούς, ἵδιως τοὺς Τυρρηνούς, τὰ προϊόντα τῆς ἀνατολικῆς Ἐλλάδος.

Ἡ Σύβαρις ἔγινεν ὁνομαστὴ εἰς ὅλην τὴν Ἐλλάδα διὰ τὸν πλοῦτόν της. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἔξουσίαζε τέσσαρας λαούς καὶ εἶχεν

ύπηκόους 25 πόλεις. Εις τὰς μεγάλας ἔορτὰς παρήλαυνον 5.000 ἵππεῖς, ἐνδεδυμένοι μὲν ἴμάτια ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τῆς Μιλήτου, ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ταχυπόδων καὶ καλῶς ἡσκημένων ἵππων.

Οἱ Συβαρῖται ἔγιναν παροιμιώδεις διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν χλιδήν, ὡστε Συβαρίτης νὰ σημαίνῃ ἄνθρωπον μαλθακὸν καὶ θηλυπρεπῆ.

"Ο Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος, ἥμέλησε νὰ συζεύξῃ τὴν κόρην του μὲ τὸν « ἄριστον τῶν Ἑλλήνων ». Διελάλησε τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος εἰς τοὺς δόλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὃπου εἶχε νικήσει μὲ τέθριππον : « ὅστις τῶν Ἑλλήνων νομίζει ἐσαῦτὸν ἄξιον νὰ γίνη γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἢς μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμών ὑποψηφίων ἥλθε καὶ ἔνας Συβαρίτης, « ὁ ὅποιος εἶχε φθάσει εἰς ὑψιστὸν βαθμὸν χλιδῆς. "Ητο δὲ ἡ Σύβαρις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαιοτάτη » ("Ηρόδοτος ΣΤ', 126 - 127).

Οἱ Συβαρῖται δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν πόλιν σιδηρουργούς καὶ λεβητοποιούς οὔτε πετεινούς, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνησυχοῦν.

"Η πόλις ἐστεφάνων διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν πολίτην, ὁ ὅποιος ἔδιδε τὸ ὀψαιότερον δεῖπνον καὶ ἔδιδεν ἀμοιβάς εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ δόποιοι εἶχον κατασκεύασει τὰ καλύτερα φαγητά.

Πλούσιος Συβαρίτης περιελούετο ἀπὸ ιδρῶτα βλέπων δοῦλον νὰ κόπτῃ ἔντλα.

"Ολα αὐτὰ βεβαίως εἶναι ὑπερβολαὶ καὶ ἐπινοήσεις τῶν γειτόνων, μαρτυροῦν ὅμως τὴν χλιδὴν καὶ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῆς πόλεως.

Κρότων.

"Ολίγα ἔτη μετὰ τὴν Σύβαριν ἄλλη ὁμάς Ἀχαιῶν ἴδρυσε τὸν Κρότωνα, νοτιώτερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ὁνομαζούμενης σήμερον Χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, εἰς τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ. "Η πόλις ἔγινεν ὀνομαστὴ διὰ τὴν ὑγιεινὴν θέσιν της, τὸν καλὸν λιμένα καὶ τὴν αὐστηράν διοίκησιν. "Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ναὸς τῆς "Ηρας, ὁ ὅποιος ἔγινε κοινὸν προσκύνημα τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων. "Ἐκτεινομένη ἐπὶ διπλασίᾳ ἀπὸ τὴν Σύβαριν περιοχῆς, ἀπέβη ταχέως ἰσχυρὰ καὶ πλουσία. Αἱ γαῖαι τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ σιτηρά, ἀμπέλους καὶ ὠραίας βοσκάς. Οἱ ἵπποι τοῦ Κρότωνος ἤσαν ὀνομαστοί καὶ ἐνίκησαν πολλάκις εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. "Ἐνῶ ἡ Σύβαρις μὲ τοὺς νέους ἀποίκους καὶ τὴν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Μίλητον ἔγινε μᾶλλον ἰωνική καὶ δημο-

κρατική, ὁ Κρότων διετήρησε τὸν δωρικὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα.

‘Η αὐστηρότης τῶν ἡμῶν της ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Σύβαριν καὶ ἔξ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν τὰ εἰς βάρος ἑκείνης ἀνέκδοτα. Δωρικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς ὁ Κρότων ἐκαλλιέργησε πολὺ τὸν ἀθλητισμόν. Οἱ Κροτωνιᾶται ἀπεκόμισαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακούς καὶ ἄλλους ἀγώνας περισσοτέρους στεφάνους ἀπὸ κάθε ἀλλην πόλιν. «Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων», ἔλεγεν ἡ παροιμία. Μέγιστον καύχημα τῆς πόλεως ἔγινεν ὁ Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ δόποιος ἀπέκτησε πανελλήνιον φήμην. Τὴν πρώτην του νίκην εἶχε κερδίσει περὶ τὸ 540, παῖς ἀκόμη. Διὰ τὴν ρώμην του διηγήθησαν μυθώδη πράγματα.

‘Ἐφόνευε βοῦν διὰ τῆς πυγμῆς. Διὰ τῆς χειρὸς κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ ἀμαζον τρέχουσαν. Ἐσήκωνε ταῦρον εἰς τὸν ὅμον του. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ σφεξίς του.

‘Ο Κρότων εἶχεν ἐπίστης ὀνομαστούς ἰατρούς καὶ γλύπτας.

Εἰς τὸν Κροτωναν ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 530 πιθανῶς ὁ Πυθαγόρας, ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς καὶ ἀπέκτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τριακοσίους μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ ἀνῆκον εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας καὶ αὗτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν ἀριστοκρατικῶς ἐπὶ πολὺν καιρόν.

‘Ο Κρότων ἔκουσίασεν ἀρκετὴν ἔκτασιν καὶ ἴδρυσε μικρὸν κράτος ἔκτεινόμενον ὅπο τῆς Ἀδριατικῆς εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Μεταξὺ τῶν δύο γειτονικῶν πόλεων, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ἐγεννήθησαν ἀντιζηλίαι, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς σκληρὸν πόλεμον, ὁ δόποιος εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως (περὶ τὸ 510).

Τάρας.

‘Η μοναδικὴ ἀποικία τῆς Λακωνικῆς ἐκτίσθη μετὰ τὰς ὄχσικὰς ἀποικίας, περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰώνος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμανύμου κόλπου ἐπὶ ἀκρωτηρίου, παρὰ τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ καὶ ὥραίαν εὐρύχωρον πεδιάδα. Περὶ τῆς ἴδρυσεως τῆς διηγήθησαν διαφόρους μύθους. Πιθανώτατα οἱ Κρῆτες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶχον ίδρυσει τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο.

‘Η πόλις ἔλαβε τὴν δριστικὴν μορφήν, ὅταν ἔφθασε νέα ὥμας ἀποίκων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθαροὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν διάλεκτον, τὸν θεόν των Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἐφόρους κατὰ τὸ σύστημα τῆς Σπάρτης.

‘Η πόλις ηὕτηθε τάχιστα εἰς πλοῦτον, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Οἱ Ταραντῖνοι ἔξουσίασαν μεγάλην ἔκτασιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἦσαν ἄφθονα τὰ δημητριακὰ καὶ ἐτρέφοντο πρόβατα ὀνομαστὰ διὰ τὸ λεπτὸν ἔριον. Ἡλίευον ἵχθυς κατὰ ποσότητας εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τῶν καὶ κογχύλια πορφύρας, τὰ ὅποια παρεῖχον τὴν βαφὴν διὰ τὰ ὑφάσματα. Πληθυσμὸς ὁλόκληρος κατεγίνετο νὰ ὑφαίνῃ τὸ ἔριον καὶ νὰ βάφῃ τὰ ὑφάσματα. Τὰ ἐνδύματα ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τοῦ Τάραντος ἦσαν περιζήτητα.

‘Η χώρα τῶν περιείχε καλὴν ἄργιλον. Δι’ αὐτὸν οἱ Ταραντῖνοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικήν. Κατεσκεύαζον ἴδιας ἀμφορεῖς διὰ τὸν οἶνον. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ἵταλικῶν συνοικισμῶν εύρισκουν ἀπ’ αὐτοὺς τοὺς ἀμφορεῖς. Καὶ ἡ γῆ εἰς τὰ πέριξ εἶναι ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ λείψανα παλαιῶν ἐργαστηρίων κεραμευτικῆς.

Πλουτήσας ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν τῶν ὑφασμάτων ὁ Τάρας ἔγινε μεγάλη πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν της.

‘Εκαλλιέργησεν ἐπίσης τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. ‘Ο ὄνομαστὸς πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀρχύτης, τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα, μὲ τὸν ὅποιον συνεδέθη ὁ μεγάλος φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν Πλάτων, ἦτο Ταραντῖνος. Ἀργότερον εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξανδρου ὁ διάσημος γλύπτης Λύσιππος κατεσκεύασε δύο ὀνομαστὰ ἀγάλματα διὰ τὸν Τάραντα.

Τὸ ἔνα ἀπὸ αὐτά, χάλκινον τοῦ Ἡρακλέους, ἦτο ἔξοχον καλλιτεχνημα. Μετέφερθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Σταυροφόροι κυριεύσαντες τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ἔχωνευσαν, διὰ νὰ πάρουν τὸν χαλκόν του. Τὸ ἄλλο ἦτο κολοσσός τοῦ Διός, 40 μέτρα ὑψος, θαυμαστὸς διὰ τὴν ισοσταθμίαν του, ὡστέ νὰ κινῆται διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ μὴν καταπίπτῃ εἰς τὴν ισχυροτέραν ὥθησιν.

‘Ο Τάρας διετήρησε τὴν ἀκμήν του περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἵταλικὰς πόλεις. Εἶχεν ὅμως νὰ παλαίσῃ διαρκῶς μὲ τοὺς ἐγχωρίους. Δὲν ἦτο δὲ εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

·Η Λακωνική.

Τὸν 7ον καὶ δον π. Χ. αἰῶνα τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς κυρίως Ἐλλάδος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν Λακωνικήν.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία μακρὰ καὶ στενὴ πεδιάς εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, περικυκλωμένη ἀπὸ ὅρη. Εἰς τὰ δυτικά της ὑψώνεται ὁ Ταῦ γε τοις μὲ τὴν ἀγρίαν καλλονήν του, εἰς τὰ ἀνατολικὰ δ. Πάρων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος κυλίει τὸ ἀδύνατον ρεῦμά του δ. ποταμὸς Εὔρωτας.

Ἡ Λακωνικὴ ἦτο ἀρκετὰ εὔφορος. Παρῆγε δημητριακά, εἰς τὰ πετρώδη μέρη ἐφύετο ἡ ἔλαια, εἰς τοὺς λόφους ἡ ἄμπελος. Τὰ ὅρη εἶναι κατάλληλα διὰ κτηνοτροφίαν. Δὲν εἶχεν ὅμως ἔξαιρετικὸν πλοῦτον, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ βιομηχανία, οὔτε καλοὺς λιμένας εἰς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ναυτιλία.

Ἡ Λακωνικὴ ἔμεινε πάντοτε γεωργική. Δὲν εἶχε καμμίαν μεγάλην πόλιν. ቩ πρωτεύουσά της Σπάρτη ἀπέτελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα χωρία ἥνωμένα.

Οἱ Σπαρτιᾶται.

Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἔζησαν οἱ Σπαρτιᾶται, ἡ δυνατωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς δωρικὰς φυλάς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν περίφημοι καὶ ἐπαιξαν σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν Ἐλληνικὴν ἱστορίαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἥλθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικήν καὶ ὑπέταξαν τοὺς πολαιοὺς κατοίκους, οἱ δόποι ήσαν Ἀχαιοὶ καὶ ἀρκετὰ προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Τοὺς γεωργοὺς ἔκαμαν δούλους, Εἴλωτας, ὅπως ὡνόμασαν αὐτούς. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐμπόρους ἀφησαν περισσοτέραν

έλευθερίαν καὶ ώνομασαν αὐτοὺς περιοίκους. Οἱ ἔδιοι ώνομάζοντο Σπαρτιᾶται ἢ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Σπαρτιᾶται μόνοι ἦσαν κυρίαρχοι, οἱ εἶλωτες καὶ οἱ περίοικοι, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, δὲν ἔλαμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των καὶ δὲν ἐνόμιζον τιμητικὸν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἄλλην χειρωνακτικὴν ἔργασίαν. Οἱ εῖλωτες εἰργάζοντο τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ περίοικοι, οἱ ὅποιοι ἔζων κυρίως εἰς τὰς μικρὰς κωμοπόλεις, ἦσαν οἱ τεχνῖται καὶ ἔμποροι τῆς Λακωνικῆς. Οἱ εῖλωτες καὶ οἱ περίοικοι ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιᾶτας.

Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ὄλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, ἔπρεπε νὰ είναι ἔτοιμοι πάντοτε διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται ἔζησαν διαρκῶς ὡς στρατιῶται. Ἡ Σπάρτη ὡμοίαζε μὲ στρατόπεδον ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας.

‘Ο Λυκοῦργος.

Ἡ Σπάρτη ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ὁ κόσμος ἐπίστευεν ὅτι τὴν δύναμίν της ἔχρεωστει εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους της. Ἔλεγον ὅτι τοὺς νόμους αὐτοὺς ἔθεσεν ἔνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐγνώριζον καλά. Διηγοῦνται διαφόρους μύθους, οἱ ὅποιοι εἶχον σκοπὸν νὰ δείξουν ὅτι ἡ Σπάρτη τὸ μεγαλεῖόν της χρεωστεῖ εἰς τὸν νομοθέτην της.

Εἰς τὴν Σπάρτην, ἔλεγον, ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί, αἱ ὅποιαι ἔβλαπτον πολὺ τὴν πόλιν. “Ολαὶ αἱ προσπάθειαι βασιλέως καὶ πολιτῶν, διὰ νὰ φέρουν τὴν γαλήνην, ἀπέτυχον. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν (περὶ τὰ 800 π. Χ.) παρουσιάσθη σωτήρ ὁ Λυκοῦργος.

‘Ο Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πολυδέκτου. ‘Ο Πολυδέκτης ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔδωσαν τότε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

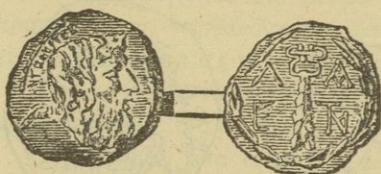
Νόμισμα Σπάρτης.

‘Η Χαλκίοικος Αθηνᾶ.

Μετ' δλίγον ὅμως ἡ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐγένησεν υἱόν. Ὁ Λυκοῦργος, ὅπως ἦτο δίκαιος, ἐσκέφθη ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει εἰς τὸν μικρόν. Ἐλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν τόπον δηλαδὴ ὃπου ἔκαμνε συγκεντρώσεις ὁ λαός, καὶ εἶπε: Σπαρτιᾶται, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς σας. Ἐλπίζω ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὸν λαόν. Δι' αὐτὸν τὸν ὀνομάζω Χαρίλαον.

Οταν ὁ Χαρίλαος ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν, ἔλαβε τὸν θρόνον καὶ ὁ Λυκοῦργος ἔφυγε ἀπὸ τὴν Σπάρτην, περιτηγήθη διαφόρους χώρας, εἰδε καὶ ἔμαθε πολλά, ἐσκέφθη πολὺ καὶ ἔγινε σοφός καὶ πολὺ φρόνιμος ἀνθρωπος.

Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εύρηκε τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην ταραχήν. Ὁ Χαρίλαος εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν συμπλοκήν. Οι συμπολῖταί του κατέφυγον εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἔκεΐνος ἐδίσταζεν. Ἐπῆγε μάλιστα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Πυθία τὸν ἐνεθάρρυνε πολύ.

Νόμισμα Σπάρτης.

Κεφαλὴ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ τῆς μιᾶς
ὅψεως, κηρύκειον ἐπὶ τῆς διλῆτης.

ὄνομάσω, θεὸν ἡ ἄνθρωπον; » Καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι οἱ καλύτεροι καὶ θὰ κάμουν μέγα καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἀν τοὺς φυλάξουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐλεγον ὅτι ὁ Ἰδιος ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐφώτισε τὸν Λυκοῦργον νὰ νομιθετήσῃ, καὶ ἀκόμη ὅτι τοὺς νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ ὅποια ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους εἶχε σοφούς νόμους.

Ο Λυκοῦργος ὥρκισε τοὺς συμπολίτας του ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ἔως ὃτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μίαν περιοδείαν. Ἐφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ πάντοτε.

Οι νόμοι τοῦ Λυκούργου

Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλα, οἰκογενειακὴ ζωή, ἀνατροφὴ παίδων,

A. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

νόμοι, ἔθιμα, εἶχον ἔνα σκοπόν, νὰ κάμουν τοὺς Σπαρτιάτας ρωμαλέους καὶ τολμηροὺς στρατιώτας. Ἡ ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια μέχρι γηρατείων ἦτο ζωὴ στρατιώτου, ἡ δὲ Σπάρτη διαρκὲς στρατόπεδον.

Οἱ κλῆροι. Ἡ γῆ ἐθεωρεῖτο κτῆμα τοῦ στρατευομένου λαοῦ καὶ ὁ Λυκοῦργος ἐμοίρασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸν κλῆρόν της, τὸ μερίδιόν της δηλαδή, τὸν δόποιον δὲν ἐπετρέπετο νὰ πωλήσῃ. Τὰ κτήματα δὲν ἐκαλλιέργουν οἱ Σπαρτιάται. Τὰ ἐκαλλιέργουν οἱ εἶλωτες.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κράτους. Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρτης ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Οἱ Σπαρτιάται εἶχον δύο βασιλεῖς, οἱ δόποιοι δῆμοις ἔχασαν ἐνωρὶς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν ἔξουσίαν καὶ διετήρουν μᾶλλον τιμητικὰ ἀξιώματα. Ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Εἶχον μεγαλύτερον κλῆρον, μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια καὶ εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, προήδρευον εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὰς τελετάς, ἥσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ ἔξουσία ἀνήκει κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνει τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, ἡ λεγομένη Γερουσία. Ἡ Γερουσία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 28 ἵσσοις μέλη, τὰ δόποια ἔξελεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους κτηματίας.

Ἡ Γερουσία διώριζε μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πέντε μέλη δι' ἓν ἔτος, τοὺς λεγομένους ἐφόρους. Οἱ ἔφοροι ἐφρόντιζον νὰ κρατοῦν οἱ πολῖται μὲ ὀκρίβειαν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ὑπαλλήλων. Μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν ἡ κυριωτάτη ἀρχὴ τῆς Σπάρτης. Ἐπέβλεπον ὅλα καὶ εἶχον δικαίωμα νὰ τιμωροῦν τοὺς πολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη.

Οἱ λαὸς ἐπίστης ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Οἱ ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν ἄνδρες συνήρχοντο μίαν φορὰν τὸν μῆνα εἰς συγκέντρωσιν, ἡ δόποια ἔλεγετο Ἀπέλλα. Ἡ Ἀπέλλα εἶχε παλαιότερον μεγάλην δύναμιν. Ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ὠρίζε τὸν ἀρχηγὸν κάθε ἐκστρατείας καὶ ἐψήφιζε τοὺς νόμους, τοὺς δόποιούς εἰσῆγον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ διὰ βοῆς μόνον. Οἱ συνερχόμενοι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον ἢ νὰ φέρουν ἀντίρρησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἐφόρους. Βραδύτερον ἔχασεν ἡ Ἀπέλ-

λα σχεδόν κάθε πραγματικήν ἔξουσίαν καὶ κατήντησεν ἀπλῶς τυπική συγκέντρωσις.

*Ανατροφὴ τῶν νέων.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν νέων κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ τοὺς κάμη καλοὺς πολεμιστάς. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ γεννήσουν εὔρωστα παιδιά.

“Οταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, τὸ παρουσίαζον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάττωμα, δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανε δηλαδὴ τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἐὰν ἦτο εὔρωστον, τὸ παρέδιδον εἰς τὴν μητέρα, ἡ ὁποία τὸ ἐμεγάλωνεν, ἔως ὅτου γίνη 7 ἐτῶν. Ἀπὸ τότε ἡ πολιτεία παρελάμβανε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀνέτρεφεν, ὅπως αὐτὴ ἥθελε.

Τὰ παιδιὰ ἑκαμναν βαρύτατα γυμνάσια καὶ ἐσυνήθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ ὅποια ἔκοπτον τὰ ἴδια ἀπὸ τὴν ὅχθην τοῦ Εύρωτα. Εἰς ὠρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ τρέχῃ αἷμα. Ὁ νέος ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τοὺς δόλους τοῦ πολέμου, ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν, ἴδιως φαγώσιμα. Ἡτο ὅμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν.

*Η ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἦτο ὠρισμένη μὲ ἀκρίβειαν. Ὁλοι ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ συμπεριφέρωνται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Οἱ Σπαρτιάται δηλαδὴ εἶχον συνηθείας, τὰς ὅποιας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι. Αὐτὰ ἤσαν τὰ ἡ θη τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ ὅποια διετήρησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Ο Σπαρτιάτης ἀπὸ εἴκοσι ἑτῶν ἐγίνετο στρατιώτης, ἐπήγανεν εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μὲ τοὺς νέους τῆς ἡλικίας του. Δὲν ἔτρωγεν ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν γυναικά του, ὀλλὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰς τὰ λεγόμενα συσσίτια.

Οι Σπαρτιάται δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἔξηκοστοῦ ἔτους ἔτρωγον μαζὶ καὶ ἐκοιμῶντο ἀνὰ 15 εἰς σκηνὰς ὡς παντοτινοὶ στρατιῶται. 'Ο καθεὶς ἔδιδε τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. 'Η μαγειρική των δὲν ἦτο ἔξαιρετική. Ἐτρωγον πολὺ ἀπλᾶ φαγητά. Τὸ συνηθέστερον φαγητὸν ἦτο σοῦπα ἀπὸ κρέας χοιρινὸν καὶ ξίδι, δὲν ἔλας ζωμὸς, δὲν ἔλεγον. 'Ο ζωμὸς αὐτὸς ἔγινε περιφημος. Διηγοῦνται, δὲν ἔπειρημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἡθέλησε νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Προσεκάλεσε λοιπὸν Ἰδιαίτερον μάγειρον ἀπὸ τὴν Σπάρτην. "Οταν ὅμως ἐγεύθη, δὲν ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος. 'Ο μάγειρος τοῦ εἶπε τότε: « Διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν ζωμὸν αὐτὸν, πρέπει νὰ λουσθῆς εἰς τὸν Εὔρωταν, ἀφοῦ γυμνασθῆς καὶ ἴδρωσῃς ».

"Όλη ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο στρατιωτικὰ γυμνάσια. "Ετρεχον, ἐπήδων, ἐμάνθανον στρατιωτικοὺς χοροὺς καὶ πολεμικὰ ἄσματα. Περίφημα ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ ἄσματα τῶν Σπαρτιατῶν, « καλὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὴν ζωὴν των », δὲν ἔλεγον. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ Σπαρτιάται ἐσχημάτιζον τρεῖς χορούς, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν παιδιῶν. 'Ο χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλε πρῶτος:

— 'Ημεῖς ἡμεθα μίαν φοράν γερά παλληκάρια.

Οι ἄνδρες ἀπήντων:

— 'Ημεῖς εἴμεθα τώρα. "Αν θέλησ, δοκίμασε.

Καὶ τὰ παιδιά προσέθετον:

— 'Ημεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροι.

Δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ καταγίνωνται εἰς δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὰ στρατιωτικά, εἰς τὸ ἐμπόριον π.χ., εἰς τὰς τέχνας, καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πᾶσαν ὅλην ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Ἐπίσης δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἔνους νὰ μένουν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην, οὔτε εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, διὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ πολῖται τὰς συνθείας τῶν ἄλλων τόπων.

"Ο Λυκοῦργος ἀπηγόρευσε τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἔκοψε σιδηρᾶ, τὰ ὁποῖα εἶχον πολὺ βάρος καὶ ὀλίγην ἀξίαν. Αὐτὸς ἔδυσκόλευε τὸ ἐμπόριον καὶ πειρώριζε πολλὰς κακίας, τὴν κλοπήν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν σπατάλην καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Οι Σπαρτιάται δὲν ἐμάνθανον πολλὰ γράμματα. Δὲν ἀνέ-

δειξαν κανένα μεγάλον συγγραφέα ή καλλιτέχνην. Ἐσυνήθιζον δῆμος νὰ είναι σεμνοί, νὰ δημιουργοῦν δλίγα καὶ νὰ ἐκφράζουν σπουδαίας σκέψεις μὲ δόσον τὸ δυνατὸν δλιγωτέρας λέξεις καὶ μὲ κάποιαν εἰρωνείαν. Αὐτὸν ἦτο τὸ λακωνικὸν. Ὅταν κάποτε ἡρώτησαν ἔνα βασιλέα τῆς Σπάρτης πόσοι είναι δῆλοι οἱ Σπαρτιάται, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν, ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε δλίγους κατοίκους, ἐκεῖνος ἀπήγνητησεν: Ἀρκετοί, διὰ νὰ σωφρονίσουν τοὺς κακούς.

Οἱ Σπαρτιάται ἐδείκνυν μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ὅταν κάποτε εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ἔνας γέρων καὶ δὲν εὔρισκε θέσιν νὰ καθήσῃ, οἱ περισσότεροι θεαταὶ ἤρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ τὸν πειράξουν. Οἱ Σπαρτιάται δῆμος τὸν ἐκάλεσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν. Οἱ θεαταὶ τότε ἔχειροκρότησαν καὶ δὲν γέρων εἶπε: « Ὁλοι οἱ Ἑλληνες γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλὰ τὸ πράττουν μόνον οἱ Σπαρτιάται».

Αἱ γυναῖκες.

Εἰς τὴν Σπάρτην αἱ γυναῖκες εἶχον μεγάλην θέσιν. Οἱ ἄνδρες τὰς ἐσέβοντο καὶ ἥκουν τὴν γνώμην των.

Τὰ κορίτσια ἀνετρέφοντο δπῶς καὶ τὰ ἀγόρια. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτά, δπῶς ἐκεῖνα, καὶ ἐφόρουν κοντὸν χιτῶνα, δὲ δποῖος ἔφθανεν ἔως τὰ γόνατα, διὰ νὰ κινοῦνται ἐλεύθερα. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἕορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αὐτὸν ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀλλούς Ἑλληνας, οἱ δποῖοι εἶχον περιωρισμένας τὰς γυναικας.

Ἡ ἀνατροφὴ αὐτὴ ἔκαμνε τὰς Σπαρτιάτιδας δυνατὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναίας εἰς τὴν ψυχήν. Ἡσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἔξαιρετικὴν θέσιν των. Πολλαὶ ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν περίφημοι διὰ τὸν ἡρωϊσμὸν των. Ὅταν μία ἄλλη Ἑλλήνης εἶπεν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα: « Μόναι σεῖς αἱ Σπαρτιάτιδες ἔξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας», ἐκείνη ἀπήγνητησε: « Διότι μόναι ἡμεῖς γεννῶμεν ἄνδρας».

« Οταν αἱ μητέρες παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν, ἔλεγον: « Ἡ τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς », δηλαδὴ ἦ νὰ φέρης τὴν ἀσπίδα δπίσω νικητῆς ἦ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἔνδοξον νεκρόν. Ὅταν αἱ φίλαι παρηγόρουν τὴν μητέρα ἐνδὲ ἔνδοξου στρατηγοῦ, δὲ δποῖος εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε: « Μήν ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς ὥσταν τὸν υἱόν μου ».

Αἱ Σπαρτιάτιδες ἀνέτρεφον μὲν μεγάλην προσοχὴν καὶ φροντίδα τὰ τέκνα των. Εἶχον τόσην φήμην εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ὡστε πολλοὶ πλούσιοι καὶ βασιλεῖς ξένοι ἐλάμβανον γυναῖκας ἀπὸ τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιά των.

‘Ο Σπαρτιατικὸς στρατός.

Μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιμονὴν οἱ Σπαρτιᾶται κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κυριώτερον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὁπλῖται. ‘Ο ὁπλίτης εἶχε βαρύτατον ὁπλισμόν. Ἐφόρει πρῶτον τὴν περικεφαλήν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὅρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὁποῖος προφυλάττει τὴν κεφαλήν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὅρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὁποῖος προφυλάττει τὸ στῆθος καὶ τὰ νῶτα, καὶ την μῆδας ἀπὸ δέρμα, αἱ ὁποῖαι προφυλάττουν τοὺς πόδας. Εἰς τὸ ἀριστερὸν χέρι ἐκράτει μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα, ἡ ὁποία ἐπροστάτευεν ὅλον τὸ σῶμα. Αὕτα ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα του. Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα του ἦσαν μακρὸν δόρυ καὶ κοντὸν ξίφος.

Οἱ ὁπλῖται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὡστε ἢ δεξιὰ πλευρὰ ἑκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσχηματίζετο τεῖχος ἀπὸ ἀσπίδας.

‘Η Σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἦτο στερεώτατον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἦτο δύσκολον νὰ διασπάσῃ ὁ ἔχθρος. Οἱ ὁπλῖται ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἥχον αὐλοῦ καὶ ἐνεθουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐμβατήριον ἄσμα, τὸν παιδικὸν αὐλοῦ.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν ἐνικήθη οὐδεμίαν φοράν καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους “Ελληνας.

‘Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. ‘Ο Ἀριστόδημος.

Δυνατοὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιᾶται προσέβαλον τοὺς γείτονάς των, διὰ νὰ πάρουν τοὺς ἄγρούς των, ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των εἶχεν αὔξηθῆ καὶ ἐχρειάζοντο νέους κλήρους. Ἐστρεψαν πρὸ πάντων τὰ βλέμματά των εἰς τὴν γείτονά των Μεσσηνίαν, ἡ ὁποία εἶχεν εὐφορώτατον ἔδαφος.

”Εκαμαν σκληρούς πολέμους μὲ τοὺς Μεσσηνίους, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη, τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶνα π. Χ., καὶ ὠνομάσθησαν Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

Διηγοῦνται ὅτι εἰς τὸν πρώτον πόλεμον μὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιάται καὶ ἐκρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν. Οἱ Μεσσηνίοι ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον εἶχον εἰς ἀπόκρημνον ὅρος, τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιάται περιεκύλωσαν τὸ δρός καὶ ἐπερίμενον νὰ παραδοθοῦν οἱ ἔχθροι ἀπὸ τὴν πεῖναν.

’Αρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων ἦτο ἔνας ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους εὐγενεῖς, ὁ Ἀριστόδημος, ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἔστειλε κρυφίως ἀνθρώπους εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπρεπε νὰ κάμη, διὰ νὰ σωθῇ ἢ Ἰθώμη.

Ἡ Πυθία ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ θυσιασθῇ μία κόρη ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Μεσσηνίοι ἔλαβον θάρρος, διότι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἔχουν τὸν θεὸν μαζί των, ἔξῆλθον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἐτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Σπαρτιάτας, συνέλαβον τριακοσίους αἷχμαλώτους καὶ τὸν βασιλέα των.

Βραδύτερον ὅμως οἱ Σπαρτιάται ἐνίκησαν πάλιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἀριστόδημος ἀπῆληπτισμένος, διότι ἀδίκως ἐθυσίασε τὴν κόρην του, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον της.

Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ἀριστομένης - Τυρταῖος.

Οἱ Μεσσηνίοι ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔζησαν σκληροτάτην ζωὴν. Ἐπερίμεναν ὅμως τὴν στιγμὴν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὴν ἐπανάστασιν προητοίμασεν ἔνας ἀπὸ τοὺς ἔξέχοντας Μεσσηνίους, ὁ Ἀριστομένης, ὁ ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ἐπέτυχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅταν οἱ Σπαρτιάται εἶχον φιλονικίας μεταξὺ των, καὶ ἔζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων γειτόνων, οἱ ὅποιοι ἐπίστησης ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐγινε μεγάλη ἐπανάστασις. Οἱ Μεσσηνίοι ἐπετέθησαν ἐναυτίον τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἤσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἔξεδίωξαν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀριστομένης ἔλαβε θάρρος καὶ

έκαμε κατορθώματα, τὰ δποῖα τὸν ἔδόξασαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Κατώρθωσε μάλιστα μίαν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ νὰ κρεμάσῃ ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀσπίδα, τὴν δποῖαν εἰχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα εἰχε γράψει : « Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν ».

Λέγουν δτι οἱ Σπαρτιάται ἡρώτησαν τὸν θεὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν, καὶ ἐκεῖνος τοὺς συνεβούλευσε νὰ ζητήσουν στρατηγὸν ἀπὸ

Σπαρτιάται ὀπλῖται.

τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τοὺς πειράξουν, ἔστειλαν ὡς στρατηγὸν ἦνα χωλόν, δ ὁποῖος ὠνομάζετο Τυρταῖος. Ἄλλ' δ Τυρταῖος εἶχε σπουδαῖον χάρισμα. Ἔκαμνε πολεμικὰ τραγούδια, μὲ τὰ δποῖα ἥλεκτριζε τοὺς Σπαρτιάτας. « Εν ἀπ' αὐτὰ ἀρχίζει : « Τί τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιά ».

Οἱ Σπαρτιάται, ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ἄσματα, ὥρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν, συνέλαβον τὸν Ἀριστομένην αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἐκρήμνισαν εἰς ἓν βάραθρον.

‘Ο ‘Αριστομένης ἔπεσεν ἐπάνω εἰς ἄλλα πτώματα καὶ δὲν ἐφονεύθη. Ἐνῶ ὅμως ἐπερίμενε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν, παρετήρησε μίαν ἀλώπεκα πλησίον του νὰ γυρίζῃ εἰς τὸ βάραθρον. Τὴν παρηκολούθησε καὶ εἶδε τὴν διπτήν, ἀπὸ τὴν δόποιαν ἔξηλθεν. Ἐπλάτυνεν αὐτὴν καὶ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ.

‘Η παρουσία του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων ἔδωσε νέαν ζωὴν εἰς αὐτούς. ‘Ο πόλεμος ἔξηκολούθησεν, ἐπεκράτησαν ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται. Ἀπηλπισμένος τότε ὁ ἥρως τῶν Μεσσηνίων ἔλαβε μαζὶ πολλοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ κάμη ἀποικίαν εἰς ξένην χώραν.

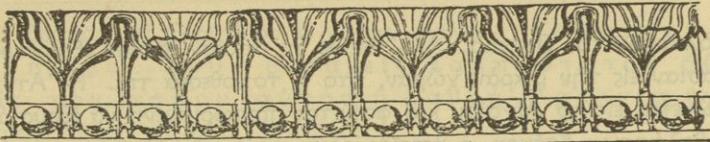
Οἱ Μεσσήνιοι διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. ‘Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἔκτισαν ἕκει τὴν σπουδαίαν πόλιν Μεσσήνην, ἡ δόποια ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον. ‘Οσοι ἔμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἔγιναν εἶλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς, τοὺς δόποιους ἔξουσίαζον τώρα οἱ κατακτηταί.

‘Η Πελοποννησιακὴ συμμαχία.

Δυνατώτεροι τώρα μετά τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιᾶται ὑπεχρέωσαν σχεδὸν ὅλους τοὺς Πελοποννησίους νὰ γίνουν σύμμαχοι των.

Πολλὰ κράτη καὶ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλα, ἔξω τοῦ Ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἴγινα εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Συνεφώνησαν κάθε κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ὀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς Σπαρτιᾶτας εἰς τὸν πόλεμον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία, τὴν δόποιαν διηγήθησε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων (βος αἰών).

‘Η συμμαχία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Πρώτην φοράν ἐλληνικὰ κράτη εἶχον ἐνωθῆ καὶ ἀνεγνώρισαν ἔνα ἀρχηγόν. Αἱ φιλονικίαι καὶ οἱ πόλεμοι μεταξύ τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἔλειψαν καὶ ὅταν ἀργότερον παρουσιάσθη φοβερὸς κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι, ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία εἶχε, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, μεγάλας στρατιωτικάς δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Α Θ Η Ν Α Ι

ΚΟΔΡΟΣ - ΣΟΛΩΝ - ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ - ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

‘Η Ἀττική.

Τὸ δεύτερον σῆμαντικὸν κράτος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἀττικήν.

‘Η Ἀττικὴ εἶναι μικρὰ χερσόνησος, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ σκεπάζουν τὰ βουνά. ‘Η χώρα παρουσιάζει τὰ γνωρίσματα τῆς ἐλληνικῆς γῆς εἰς δυνατώτερον βαθμόν, τὴν μεγάλην ποικιλίαν καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦ βουνοῦ, τῆς πεδιάδος καὶ τῆς παραλίας. Τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶναι πολὺ ύψηλά, ἀλλὰ πολὺ γραφικά καὶ ἥμερα καὶ ἔχουν ἔνδοξα ὄνόματα. ‘Η Πάρης καὶ δικέα της Κιθαιρῶν εἶναι τὰ σύνορα πρὸς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς ἀνατολὰς ύψωνται διὰ της Μηττός, δύναμαστὸς διὰ τὸ μέλι του, καὶ τὸ Πεντελικόν, τὸ ὅποιον ἔκρυπτεν εἰς τὰ σπλάχνα του τὸ εὐγενικὸν ὄλικὸν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀγαλμάτων.

Αἱ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς εἶναι μικραὶ κοιλότητες ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά. ‘Η Ἀττικὴ ἔθεωρεῖτο πάντοτε ὡς δλίγον εὔφορος, ὡς λεπτός γεως, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν ἔγινεν ἀρκετὰ παραγωγική. Εἰς τοὺς λόφους ἥκμαζεν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία, τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος ἡ πολυσχιδὴς παραλία τῆς Ἀττικῆς ἔχει πολλοὺς ὄρμους ἀσφαλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν εἰς λιμένας. Ἀγρόται κατ’ ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατέβησαν ἀργότερον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔξαίρετοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. ‘Η Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτευούσας, μίαν μεσογειακήν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν

παρασιτικήν, τὸν Πειραιᾶ. 'Αλλ' ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ἔδωκεν ἔξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν μικρὰν χώραν, ἵτο δὲ τοποθεσία της. Ἡ Ἀττικὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ φαίνεται προωρισμένη νὰ ἔξουσιάζῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον, δὲ ὄποιος φέρει πρὸς τὴν Θράκην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κρήτην.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἥτο πολὺ

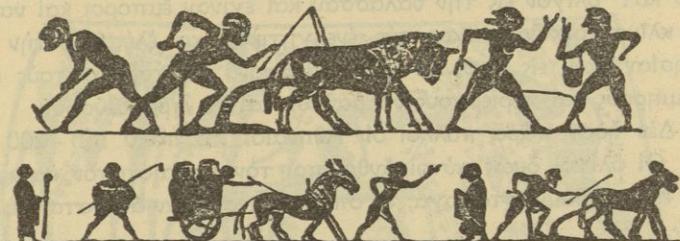

ἡπιώτερον. Ὁ δυτικὸς ἀνεμος πνέων ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐδρόσιζε τὸ θέρος καὶ ἐθέρμανε τὸν χειμῶνα. Τὰ βουνὰ ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ δύο ποταμοί, δὲ Ἰλισὸς καὶ δὲ Κηφισός, εἶχον πολὺ περισσότερον ὕδωρ. Οἱ ποιηταὶ ἔξυμνησαν τὸ δροσερὸν ρεῦμα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰ πράσινα φυλλώματα, εἰς τὰ ὄποια ἡ ἀηδῶν ἐψιθύριζε τὸ παθητικόν της ἄσμα, καθὼς καὶ τὸ γλυκὺ κλῖμα, τὸν λεπτὸν ἀέρα καὶ τὸν διαυγέστατον οὐρανὸν τῆς πατρίδος των. Εἰς

ἔνα δρᾶμα τοῦ Εύριπίδου ὁ χορὸς ψάλλει: Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον ἀέρα. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἡ ξανθὴ Ἀρμονία ἔγενησε τὰς ἐννέα Μούσας.

Οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ Σπαρτιῖται ἐλάτρευσαν τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευσαν ἐκτὸς αὐτῷ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεάν τῆς σοφίας, δηλαδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέστησαν μὲν ἔνα ὠραῖον

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν.

Παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁ γεωργὸς διευθύνει τὸ ἄροτρον, ἀριστερὰ ἔργατης διαλύει βώλους, δεξιὰ δύο σπορεῖς. Εἰς τὴν δευτέραν πρῶτος ἀριστερὰ δὲπόπτης τῆς ἔργασίας, πιθανὸν ὁ Ιδιοκτήτης, δάμαξα μὲν δύο ἀμφορεῖς, δεξιὰ ἄροτρον καὶ σπορεύς.

μῦθον τὴν λατρείαν των εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων, ὅταν μόλις εἶχε κτισθῆ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, δύο δυναστοὶ θεοί, δ Ποσειδῶν, δ θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεά τῆς σοφίας, ἐφιλονίκησαν ποιῶν θὰ ἔξουσιάσῃ τὴν Ἀττικὴν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν. 'Ο Ποσειδῶν ἐτρύπησε μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔκαμε νὰ πηδήσῃ μία πλουσία πηγή. 'Η Ἀθηνᾶ ἐκτύπησε μὲ τὸ δόρυ της τὸν ἴδιον βράχον καὶ ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ μία ἐλαία. Αὕτα θὰ ήσαν τὰ δῶρα τοῦ καθενὸς διὰ τὴν Ἀττικήν, ἀν ἐγίνετο ιδική του. 'Ἐπειδὴ δὲν ἤδυναντο νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφοράν των, προσεκάλεσαν κριτὰς τοὺς ὄλλους θεούς, οἱ ὅποιοι εἶδωσαν τὸ δίκαιον εἰς

τὴν Ἀθηνᾶν, διότι ἔθεώρησαν ὡς πολυτιμότερον δῶρον τὴν ἐλαίαν. Ἀπὸ τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔμεινε κυρία τῆς Ἀττικῆς, ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔγινε προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄκροπολις - Ἀθῆναι.

Οἱ Δωρεῖς δὲν κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἡ δποία διετήρησε τοὺς παλαιοὺς κατοίκους της καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν της. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους Ἑλληνας, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας, Ἰωνες καὶ αὐτοί. Γεωργοὶ εἰς τὴν ἀρχήν, κατέβησαν δλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Τὸ κλῖμα τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, ἐνεργητικούς καὶ ἐλέπτυνε τὴν καλαισθησίαν των εἰς βαθμὸν ἀξιοθάумαστον. Τὰ ταξίδια τοὺς ἔκαμαν τολμηρούς καὶ περιέργους νὰ μάθουν καὶ νὰ προοδεύσουν.

Δὲν ἦσαν πάρα πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ πολὺ 150 - 200 χιλιάδες. Οἱ δλίγοι ὅμως αὐτοὶ ἄνθρωποι τὸν παλαιότατον ἐκεῖνον καιρὸν ἔκαμαν θαυμαστὰ ἔργα, τὰ δποία κατέστησαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά των.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλυτέρας πεδιάδος ὑπῆρχεν εἰς λόφος, ὁ χυρὸς ἐκ φύσεως, ὁ δποίος ἥτο δυνατὸν νὰ γίνῃ φρούριον, ἀπαραίτητον διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν διάφοροι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριον των, τὴν Ἀκρόπολιν. Κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον ἔγινεν ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ πωλήσουν καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ δλην τὴν Ἀττικήν. Πέριξ τῆς ἀγορᾶς ἔκτισαν κατοικίας καὶ σιγά - σιγά ἔγινεν δλόκληρος πόλις, αἱ Ἀθῆναι.

Εἰς τὴν παραλίαν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται σπουδαῖοι λιμένες, πρῶτον τὸ Φάληρον καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Πειραιεύς, ὁ δποίος δλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη πόλις.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν εἶχον δύο πρωτεούσας, μίαν εἰς τὴν ξηράν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

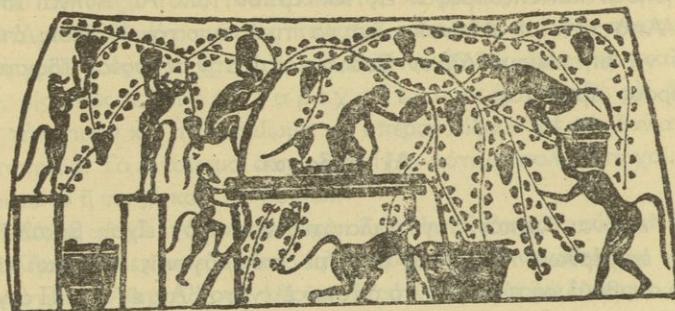
Ο Θησεύς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ὅτι ἴδρυτής τοῦ κράτους των ἥτο δ

Θησεύς, τὸν ὁποῖον ἔλάτρευσαν ὡς ἥρωα καὶ διηγήθησαν δι᾽ αὐτὸν πολλοὺς μύθους. Ἔλεγον ὅτι ἦτο νίός τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτι ἔκαμε θαυμάσια ἔργα, ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπῆλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Ο Θησεὺς εἶναι ἥρως τῆς Ἀττικῆς. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ἥρωα τῶν Δωριέων, τὸν Ἡρακλέα, διότι, ἐνῷ ἐκεῖνος ἔκαμνε τὰ κατορθώματά του κυρίως μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, δ Θησεὺς δὲν ἦτο μόνον δυνατός καὶ τολμηρός, ἀλλὰ καὶ ἔξυπνος καὶ ἐφευρετικός.

Ο Θησεὺς ἐμεγάλωσε τὰς Ἀθήνας. Υπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς νὰ

Τρύγος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Εἰκὼν εύθυμογραφική. Οι Σειληνοί τρυγοῦν τὴν κληματαρίαν, κόπτουν τὰ σταφύλια καὶ τὰ θέτουν εἰς τὰ καλάθια. Εἰς τὸ μέσον ἔνας Σειληνὸς πατεῖ τὰ σταφύλια καὶ τὸ γλεῦκος τρέχει εἰς δοχεῖον.

ἀφήσουν τὰ χωρία, ὅπου ἔζων ἔως τότε πλησίον τῶν κτημάτων των, καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν πέριξ τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ὡνόμασαν συνοικισμόν. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν αἱ Ἀθῆναι.

Ο βασιλεὺς Κόδρος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Δωριεῖς, διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οι Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικήν, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων

διὰ νὰ ἀρπάσουν τὴν χώραν των. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο δὲ Κόδρος.

“Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Δωριεῖς διῆλθον τὸν Ἰσθμόν, ἔστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ ἐρωτήσουν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ Πυθία ἀπήντησε : « Θὰ νικήσῃ δὲ στρατός, τοῦ ὅποιου θὰ φονευθῇ δὲ βασιλεύς ». Ὅταν ἔμαθεν αὐτὸν δὲ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐφόρεσεν ἐνδύματα χωρικοῦ, ἐπῆγε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἔχθροῦ καὶ ἤρχισε νὰ κόπτῃ ξύλα. Ἔνας στρατιώτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. Ο Κόδρος δὲν ὑπήκουσε καὶ διαφέρεινε.

Οι Δωριεῖς ἂμα ἔμαθον ὅτι ἐφονεύθη δὲ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐφοβήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Αἱ Ἀθῆναι ἐσώθησαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τιμήσουν τὸν Κόδρον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμουν ἄλλον βασιλέα καὶ τὴν ἔξουσίαν ἔδωσαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας.

Αἱ ταραχαί.

Αἱ Ἀθῆναι λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνων τὸ κράτος μαζὶ μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἐν συμβούλιον εὐγενῶν, τὸ ὅποιον ἐλέγετο Ἀρειος Πάγος. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὥμοιαζε μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης καὶ δὲ Αρειος Πάγος εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο δὲ τὶ ἡ Γερουσία εἰς τὴν Σπάρτην.

Βραδύτερον οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν μόνοι. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως διώρισαν ἐν νέᾳ ἀρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἔξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κατ’ ἔτος νέους ἄρχοντας.

“Οταν δύως ἐπλούτησαν οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι, δὲν ἤθελον νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν μόνοι των καὶ ὅπως ἤθελον. Ἄλλὰ καὶ οἱ τεχνῖται καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, δὲ λαὸς ὅπως λέγομεν, ἤρχισαν νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα.

‘Ο λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἥσαν ἔγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ τεχνῖται τὸν καιρὸν τῆς ἀνεργίας, ἐδανεί-

ζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ νόμοι ὅμως ἡσαν σκληροί. "Ἄν δὲν κατώρθωνον νὰ πληρώσουν τὸ χρέος των, οἱ δανεισταὶ εἰχον τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς φυλακίσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. "Ηρχισαν λοιπὸν νὰ γίνωνται ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι.

·Ο Δράκων.

"Ο λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς ὅπως ἥθελον καὶ ἐπιβάλλουν ποινὰς κατὰ τὴν ὅρεξίν των. Οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὴν τάξιν των, τὸν Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους (621π.Χ.).

"Ο Δράκων ὀνέγραψε τὰς παλαιὰς συνήθειας καὶ τὰς παρουσίασεν ὡς γραπτοὺς νόμους. Δικαίωμα πολίτου ἔδιδεν, ὅπως καὶ παλαιότερον, εἰς τοὺς « ὁ π λ α π α ρ ε χ ο μ ἐ ν ο υ σ », δηλαδὴ εἰς ὅσους εἰχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίζουν μὲ τὰ ὅπλα των τὴν πατρίδα. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν εἶχον τότε οἱ πολὺ πτωχοί, ποὺ ἐλέγοντο θῆτες, καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν αὔστηρότητά των, ὅσον καὶ ἂν ἡσαν ἐπιεικέστεροι ἀπὸ τὴν παλαιοτέραν νομοθεσίαν. Οἱ μεταγενέστεροι Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον νόμους πολὺ ἐπιεικεῖς, ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὴν αὔστηρότητα τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος καὶ ἔλεγον ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἷμα. Δι' αὐτὸ καὶ σήμερον « Δρακόντειος νόμος » σημαίνει κάτι πολὺ αὔστηρὸν καὶ σκληρόν.

Τοὺς νόμους του ἔχάραξεν ἐπάνω εἰς πλάκας ἀπὸ λίθον, τὰς ὁποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι. Αὐτὸ βέβαια ἡτο μία σοβαρὰ πρόοδος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραχωρήσεις, τὰς ὅποιας ἔκαμεν διὰ τὸν Δράκων μὲ τοὺς νόμους του, ἡσαν δλίγαι, αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων δὲν ἔπαυσαν.

Κύλων.

Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ ἦθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἕνας εὐγενὴς δονομαζόμενος Κύλων, διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἔξουσίαν. "Η ἐπανάστασίς του ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἔχυθη πάλιν αἷμα. Αἷμα ἐπίστης ἔχυνετο εἰς τοὺς μακροὺς ἀγῶνας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀπαραίτη-

του διὰ τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνος, τὴν ὅποιαν διεξεδίκουν τὰ Μέγαρα. Ὁλα αὐτὰ ἐμεγάλωναν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάστασις ἔγινε πολὺ κρίσιμος.

·Ο Σόλων.

Αἱ ταραχαὶ ἔξηκολούθησαν, ἀλλ’ ἡ ἀποιλυταρχία τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαιωνισθῇ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες συνεννοήθησαν καὶ ἔξελεξαν τὸν Σόλωνα ἄρχοντα μὲ ἀπειρότερον ἔξουσίαν νὰ κανούσῃ τὰς ὑπόθεσεις τῆς πολιτείας (594).

‘Ο Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν. ‘Ο πατήρ του ἔξιδευσε, φαίνεται, τὴν περιουσίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. ‘Ο Σόλων ἤναγκάσθη νὰ γίνῃ ἐμπόρος καὶ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, δῆπου ἐγνώρισε τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν λαῶν αὐτῶν.

“Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ μὲ τὴν σοφίαν του, μὲ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς καλωσύνης καὶ μὲ τὰ ὥραῖα ποιήματα, ποὺ ἔκαμνε, διὰ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς συμπολίτας του. “Ἐνα σπουδαῖον ἐπεισόδιον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνος, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομά του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μακρὸν πόλεμον μὲ τοὺς Μεγαρεῖς, οἱ ὅποιοι τοὺς ἀφρεσαν τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνα. Εἰς τὸ πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισθαν τόσα πολλά, ὡστε ἀπελπισθέντες ἔθεσαν αὐστηρὸν νόμον νὰ μὴ διμιήσῃ πλέον κανεῖς διὰ τὴν Σαλαμίνα. ‘Ο Σόλων ὅμως δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν νὰ βλέπῃ τὴν ὥραίαν νήσου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἔχθροῦ. Προσεποιήθη τὸν τρέλλον, παρουσιάσθη εἰς τὴν ὁγοράν καὶ ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον ποίημα: « Πᾶμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμε γιὰ τὸ περιπόθητο νησί, νὰ ξεπλύνωμε τὴν ντροπή ».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, ἔλαβον ἀμέσως τὰ ὄπλα καὶ ὥρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν ὄπίσω τὴν νήσου.

Σεισάχθεια.

‘Ο Σόλων ἤρχισε τὸ ἔργον του μὲ μίαν τολμηρὰν πρᾶξιν. Διέ-

A. Λαζάρον — Δ. Χατζῆ

ταξει γενικήν παραγραφήν τῶν χρεῶν καὶ ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται εἰς τὸ ἔξῆς οἱ ἄνθρωποι οὓς δοῦλοι διὰ τὰ χρέη των.

Εἰς τὴν παλαιοτέραν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια οἱ πτωχοὶ νὰ δανείζωνται μὲ βαρεῖς τόκους καὶ μὲ ἐνέχυρον τὸ πρόσωπόν των. “Οταν ὁ δανεισθεὶς δὲν ἥτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἐπωλεῖτο ὁ ἴδιος καὶ τὰ τέκνα του οὓς δοῦλοι.

‘Ο νόμος ἐπειδὴ ἀπέσεισε τὰ βάρη τῶν πτωχῶν, ὀνομάσθη «σεισάχθεια» καὶ εἶναι τὸ σημαντικότερον μέτρον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος.

Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος.

Αἱ κυριώτεραι ἔξουσίαι ἦσαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἔξῆς :

1ον) ‘Ο ”Αρειος Πάγος, ὁ ὅποιος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια εἶχον χρηματίσει ἐπιτυχῶς ἄρχοντες. Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ ”Αρείου Πάγου ἥτο νὰ ἐπιβλέπῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτας.” Ήτο ὁ φύλαξ τῶν νόμων.

2ον) ‘Η βουλὴ τῶν 400 ἀποτελουμένη ἀπὸ τετρακοσίους βουλευτάς, ἐκατὸν ἔξι ἑκάστης τῶν τεσσάρων τάξεων.

3ον) ‘Η ἀρχὴ τῶν 9 ἀρχόντων, ἥτοι ὁ ἄρχων, ὁ πολέμαρχος, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἔξι θεσμοθέται. Τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν ἔξουσίαν εἶχεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχόντων τούτων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔξουσία των διήρκει ἐν ἔτος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος καὶ ὁ ἄρχων αὐτὸς ὀνομάσθη διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐπώνυμος ἄρχων.

4ον) ‘Η ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἥτοι τὸ μέρος ὅπου συνηθροίζετο ὁ λαὸς καὶ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις.

Οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις. Αἱ τάξεις αὐταὶ ἦσαν :

α) Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, δηλαδὴ οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τούλαχιστον πεντακοσίους μεδίμνους, πεντακόσια κιλὰ σίτου ἢ ἀνάλογον ποσὸν ξηρῶν ἢ ύγρῶν προϊόντων, οἵουν, ἐλαίου κλπ.

β) Οἱ τριακοσιομέδιμνοι, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν 500 καὶ περισσοτέρους τῶν 300 μεδίμνων ἀπὸ τὰ αὐτὰ προϊόντα.

γ) Οἱ ζευγīται, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν τριακοσίων καὶ περισσοτέρους τῶν διακοσίων μεδίμνων εἰσόδημα καὶ

δ) Οἱ θῆτες, οἱ ὅποιοι μικράν μόνον ἢ οὐδεμίαν περιουσίαν εἶχον.

“Ολαι αἱ ἀνωτέρω ἔξουσίαι καὶ ἡ διαιρεσίς τῶν πολιτῶν εἰς 4

τάξεις ύπηρχον καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔως τότε τὰ πρόσωπα διὰ τὰς ἀρχὰς ἔξελεγον οἱ ἕδιοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὴν τάξιν των καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἀρχαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἔξυπηρέτησιν τῶν ἴδικῶν των κυρίως συμφερόντων.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

‘Η μεγάλη ύπηρεσία τοῦ Σόλωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπέτυχε τὸ δύσκολον κατόρθωμα νὰ εύρῃ τὴν μέσην ὁδόν.

Χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἔδωκε τόσα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ ἐλέγχῃ καὶ συγκρατῇ τοὺς ἄρχοντάς του ἀπὸ παρεκτροπάς. ‘Ο ἕδιος λέγει εἰς ἓνα ποίημά του : « ἐστάθηκα εἰς τὸ μέσον τῶν διαμαχούμενων περιβαλλόν ἀμφοτέρους μὲ ἵσχυρὸν ἀσπίδα ».

‘Ολαι αἱ τάξεις συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἶχον τώρα δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἄρχοντάς των. ‘Η τελευταία τάξις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται εἰς τὰς ἀρχὰς, ὅλλα’ ἦτο συγχρόνως ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις.

‘Η φορολογία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων ἐπενόησε καὶ ἐφήρμισε τὸ μέτρον τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας. ‘Εκτὸς τούτου εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις ἀνετέθησαν ὡς τιμητικὰ ἀξιώματα μερικαὶ δαπανηραὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ὅπως ἡ συντήρησις πλοίου ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ ὁργάνωσις ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο λειτουργίαι.

Εἰς τὸν στρατὸν οἱ ζευγίται ἐστρατεύοντο ὡς ὅπλιται προμηθευόμενοι δι’ ἔξδων των τὸν βαρὺν ὅπλισμόν, αἱ δὲ δύο ἀνώτεραι τάξεις ἔτρεφον ἵππον, διὰ νὰ στρατεύωνται ὡς ἵππεῖς. Αὔτὸς ἀπετέλει περισσότερον τιμητικήν διάκρισιν καὶ δικαίωμα παρὰ ὑποχρέωσιν. Οἱ θῆτες μόνον ὡς ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι ἤδυναντο νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, εἰς τὴν μνήμην ὅμως τῶν ἐπερχομένων γενεῶν διετηρήθη πάντοτε τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν νομοθεσίαν του ἔθεσε τὰ θεμέλια, διὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ καλυτέρα κοινωνία τῆς ἀρχαιότητος.

Τώρα δ Σόλων ἐτιμᾶτο ως γενναῖος στρατηγός, μέγας ποιητής καὶ σοφὸς νομοθέτης. Ἐθεωρήθη δ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφούς. Ἡ φήμη του ἔφθασε καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

Σόλων καὶ Κροῖσος.

Ο Σόλων εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους νομοθέτας τοῦ κόσμου. Ἔκαμε καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου του ἔφάνησαν ἀργότερον. Τὸ δονομά του ἔγινεν ἔνδοξον εἰς δλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Ἄφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους, ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τοὺς μεταβάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ὁ Ἰδιος ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας. Ο δρόμος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ιωνίαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς Σάρδεις, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κροίσου. Ο Κροῖσος ἦτο τότε εἰς τὴν μεγάλην δόξαν του. Ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυρούς του.

— Ζένε Ἀθηναῖε, τοῦ εἶπε εἰς τὸ δεῖπνον, πολλὰ ἀκούω διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἐταξίδευσες πολύ, διὰ νὰ ἰδῃς καὶ νὰ μάθῃς. Θέλω νὰ μοῦ εἴπης ποιῶν νομίζεις εύτυχέστερον ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον.

Ο Σόλων χωρὶς νὰ πολυσκεφθῇ ἀνέφερε μερικοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀγνώστους εἰς τὸν Κροῖσον. Δὲν ἦσαν οὔτε βασιλεῖς οὔτε κάνω πλούσιοι. Ἄλλοι εἶχον ζήσει καλὰ καὶ εἶχον θυσιασθῆ διὰ τὴν πατρίδα των, ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὴν μητέρα των καὶ δ Θεὸς ἔχάρισεν εἰς αὐτούς γλυκὺν θάνατον.

Ανέφερε πρῶτον τὸν συμπολίτην του Τέλλον. Αὔτὸς ἦτο τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἀφῆκε καλοὺς υἱούς καὶ περιουσίαν ἀρκετήν, ὥστε νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε. Ἀπέθανεν ἔνδοξον θάνατον, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναίως διὰ τὴν πατρίδα.

Αὔτα ἐφάνησαν περίεργα εἰς τὸν Κροῖσον. Ἡρχισε νὰ σκέπτεται δτὶ δ Σόλων ἦτο ἀπαίδευτος, διότι δὲν γνωρίζει νὰ μετρῇ τὴν εὐτυχίαν μὲ τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, καὶ ἡρώτησε, μᾶλλον εἰρωνικά, ποιῶν θεωρεῖ εύτυχισμένον μετὰ τὸν Τέλλον. Ο Σόλων εἶπεν δτὶ ἐγνώρισε δύο ἀδελφούς, τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Αὐτοὶ ἦσαν παιδιά τῆς ιερείας τῆς Ἡρας εἰς τὸ Ἀργος. Εἶχον μεγάλην ἀγάπην μεταξύ των καθὼς καὶ πρὸς τὴν μητέρα των. Εἰς μίαν πανήγυριν τοῦ ναοῦ εἶχε συναθροισθῆ ὁ κόσμος καὶ ἐπερίμενε τὴν ιέρειαν.

Άλλα ἑκείνη δὲν ἔφαινετο, διότι εἶχον ἀργήσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸν ἄγρὸν τὰ βόδια, τὰ ὅποια ἔσυρον τὴν ἀμαξάν της. Οἱ δύο υἱοί της ἐζεύχθησαν τότε εἰς τὴν ἀμαξᾶν καὶ ἔφερον τὴν ἵεριαν εἰς τὸν ναόν. Ὁ λαὸς ἐζητωκραύγαζε καὶ ἐκαλοτύχιζε τὴν μητέρα, διότι εἶχε τόσον καλοὺς υἱούς. Ἡ μητέρα, εὐχαριστημένη, παρεκάλεσε τὴν θεὰν νὰ τοὺς κάμῃ τὸ καλύτερον δῶρον. Οἱ δύο νέοι διεσκέδασαν, ἔφογαν εἰς τὸ τραπέζι τῆς θυσίας, ἐτραγούδησαν, κατόπιν ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Ἡ θεὰ τοὺς ἔχάρισε γλυκὺν θάνατον χωρὶς ἀσθένειαν καὶ πόνους ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην χαράν.

Ο Κροῖσος εἶπε τότε μὲν φανεράν ἀγανάκτησιν :

— Τὴν ἴδικήν μου εύτυχίαν, τὰ πλούτη καὶ τὰ καλά μου θεωρεῖς ως τίποτε ;

Ο Σόλων ἀπήντησε :

— Όμιλεις διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ὅποια μεταβάλλονται εἰς πᾶσαν στιγμήν. Μὴ καλοτυχίζης κανένα, προτοῦ ἵδης τὸ τέλος του. «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἥρεσαν εἰς τὸν Κροῖσον. Ἡρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἀφησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ δῶρα τῆς φιλοξενίας, ὅπως συνήθιζον τότε.

Δὲν ἥργησαν ὅμως νὰ ἀληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. Ο Κροῖσος ἐνικήθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Κύρου, δ ὅποιος ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσάν του, συνέλαβε τὸν ἵδιον αἰχμάλωτον καὶ διέταξε νὰ τὸν καύσουν. Ο Κροῖσος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεστέναξε :

— Σόλων, Σόλων, Σόλων !

Λέγουν ὅτι ὁ Κύρος, ἀμα ἔμαθε τί ἐσήμακινον ἑκεῖνοι οἱ λόγοι, ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ἴδικήν του τύχην, ἔχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔκαμε φίλον.

Πεισίστρατος.

Η νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ηύχαριστησεν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Αἱ ταρσαῖς ἐπανελήφθησαν, δ Σόλων ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ περιῆλθε πολλὰς χώρας. Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν λέγεται ὅτι ἐπέρασε ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ Κροίσου.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι εἶχον μεγάλα κτήματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

*Αττικῆς καὶ ώνομάζοντο πεδιακοί, ήσαν δυστρεστημένοι καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκούργον ἔζήτουν τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν δλιγαρχίαν.

Οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματίαι τῆς πόλεως καὶ τῶν παραλίων, οἱ λεγόμενοι παράλιοι, ἐφρόντιζον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μέσης τάξεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας. *Αρχη-

*Αθηναῖος ἵππεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἄγγειον τοῦ 500 π.Χ. περίπου.
Εὔγενής ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἵππέων. Ἐξαιρετικὴ ἐμφάνισις
διναβάτου καὶ ἵππου. Τέχνη προχωρημένη.

γὸν εἶχον τὸν ὀριστοκράτην Μεγακλῆν ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

"Ηρχοντο ἔπειτα οἱ χωρὶς περιουσίαν κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ ὅσοι εἶχον μικρὰ καὶ ἄγονα κτήματα εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς, οἱ όνομαζόμενοι διάκριοι. Αὐτοὶ ήσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἔζητον κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον μοίρασμα

(ἀναδασμὸν) τῆς γῆς. Καὶ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ἐνας ἀριστοκράτης, δὲ Πεισίστρατος.

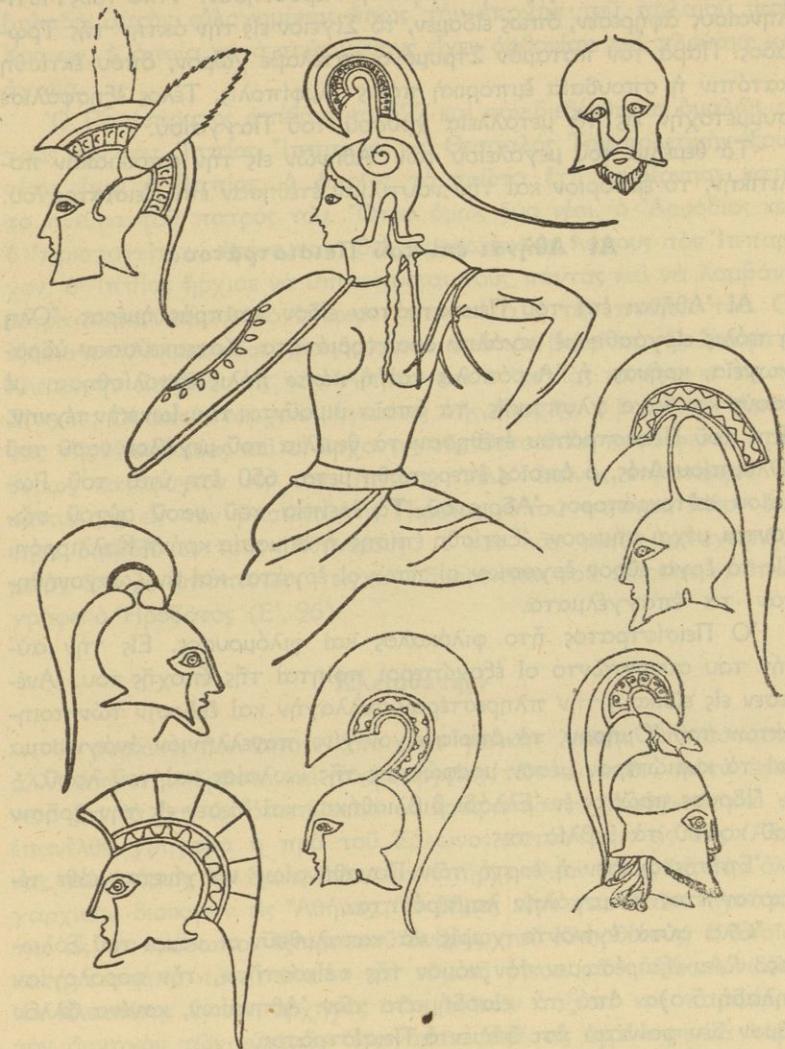
Ο Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος καὶ ἔξαιρετικὰ δραστήριος καὶ ἔξυπνος. Εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ κερδίζῃ μὲ τὴν συμπεριφοράν του τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Εἰς μάτην ἐφώναζεν δὲ Σόλων ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνη τύραννος δὲ Πεισίστρατος. Αὐτὸς κατώρθωσε νὰ τοῦ δοθῇ μὲ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δῆμου μία μικρὰ φρουρά σωματοφυλάκων, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωή του ἀπὸ τοὺς ἀντίπαλους. Μὲ τὴν φρουράν αὐτὴν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν τὸ 560. Δύο φοράς κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐκδιώξουν οἱ ἀντίπαλοι, ὀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησε πάλιν καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ 527.

·Η διοίκησις τοῦ Πεισίστράτου.

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Πεισίστράτου δὲν συνέβησαν οὕτε ὅσα ἐφοβοῦντο οἱ ἀντίπαλοί του οὕτε ὅσα ἤλπιζον οἱ ὑποστηρικταί του. Πρὸς τοὺς ἔχθρούς του δὲν ἐφάνη σκληρὸς καὶ ἐκδικητικός. Ἐξώριε μόνον τὴν ἴσχυράν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ δλίγους ἄλλους, ἀπὸ τοὺς δόποίους ἐφοβεῖτο ἀνατροπήν. Ἀλλὰ καὶ δὲν παρεσύρθη χάριν τοῦ λαοῦ, δὲ δόποῖος τὸν ὑπεστήριζε, εἰς παραχωρήσεις, αἱ δόποιαι θὰ ἀνεκούφιζον προσωρινῶς τοὺς πτωχούς, ὀλλὰ θὰ κατέστρεφον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Δὲν ἐμοίρασε τὰ κτήματα τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχούς. Ἀλλὰ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς σπόρους καὶ ζῷα καὶ δάνεια, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ γῆ. Αὐτὸς ἦτο ὡφέλιμον εἰς τοὺς πτωχούς, κέρδος διὰ τὸ κράτος, τὸ δόποῖον εἰσέπραττε φόρον ἀπὸ τὰ προϊόντα, ὀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τὸν ἴδιον, διότι οὐδεὶς εἶχε καιρὸν νὰ περιφέρεται ἀνευ ἐργασίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ συζητῇ δι’ ἀνατροπὰς καὶ ἐπαναστάσεις.

Ο Πεισίστρατος ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἔξασφάλισιν αὐτῶν ἤλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις.

Ούτω συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν τύραννον τῆς Νάξου Λύγδαμιν καὶ μὲ τὸν ἴσχυρὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτην. Ἐβοήθησε τὸν Μιλτιάδην, θείον τοῦ κατόπιν ἐνδόξου νικητοῦ τῆς μάχης τοῦ Μα-

Περικεφαλαιά (κόστιμων).

ραθῶνος, νὰ καταλάβῃ τὴν Θρᾳκικὴν Χερσόνησον. Ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἀφῆρεσεν, δπως εἰδομεν, τὸ Σίγειον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τρῳάδος. Πορὰ τὸν ποταμὸν Στρυμόνα κατέλαβε χῶρον, δπου ἐκτίσθη κατόπιν ἡ σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις Ἀμφίπολις. Τέλος ἔξησφάλισε συμμετοχὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου.

Τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐτέθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου εἶδον λαμπρὰς ἡμέρας. Ὁλη ἡ πόλις εἰργάσθη μὲν μεγάλην δραστηριότητα. Κατεσκεύασαν ὑδραγωγεῖα, κρήνας, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ κάτω πόλις ἐστολίσθησαν μὲν ναοὺς καὶ ἔργα γλυπτικῆς, τὰ δποῖα μιμοῦνται τὴν Ἰωνικὴν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός, δ ὁ δποῖος ἐπερατώθη μετὰ 650 ἔτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Τὰ ἔρεπτία τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σφέζονται μέχρι σήμερον. Ἐκτίσθη ἐπίσης ἡ δημοσία κρήνη Καλλιρρόη. Εἰς τὰ ἔργα εὗρον ἔργασίαν οἱ πτωχοὶ ἔργαται καὶ ἀνεζωγονήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα.

Ο Πεισιστρατος ἦτο φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος. Εἰς τὴν αὐλὴν του συνηντῶντο οἱ ἔξοχώτεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἀνέθεσεν εἰς εἰδικοὺς τὴν πληρεστέραν σύλλογὴν καὶ ἐκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ὄμηρου, τὰ δποῖα εἶχον γίνει πανελλήνιον ἀνάγνωσμα καὶ τὸ κυριώτερον μέσον μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ.

Ιδρυσε πρῶτος ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκην καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὰ βιβλία της.

Ἐπίστης ὥρισεν ἡ ἑορτὴ τῶν Παναθηναίων νὰ γίνεται κάθε τέταρτον ἔτος μὲν μεγάλην λαμπρότητα.

Ολα αὐτὰ ἔγινοντο χωρὶς νὰ καταλυθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἀν ἔξαιρέσωμεν τὸν νόμον τῆς «εἰκοστῆς», τὴν φορολογίαν δηλαδὴ 5 o)ο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἀθηναίων, κανένα ἄλλον νόμον δὲν φαίνεται δτι ἔκαμεν δ Πεισιστρατος.

Οἱ Πεισιστρατίδαι.

Ο λαὸς τῶν Ἀθηνῶν διετήρησεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς

τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν ὀνόμαζεν : « ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος », ἔθεώρει δηλαδὴ αὐτὴν εὐλογημένην ὅπως τὴν ἐποχὴν τοῦ παλαιοῦ θεοῦ Κρόνου, ἡ ὅποια κατὰ τοὺς μύθους εἶχεν ἀφθονίαν καὶ πλούσια τὰ ἀγαθά.

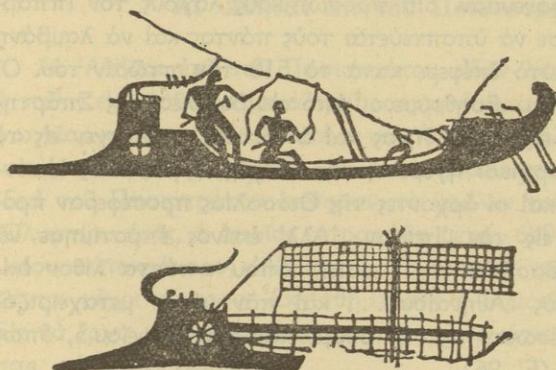
Ο Πεισίστρατος ἀπέθανε τὸ 527 καὶ τὸν διεδέχθησαν ὅμαλῶς οἱ τρεῖς υἱοί του, Ἰππίας, Ἰππαρχος καὶ Θεοσαλός. Τὴν πολιτικήν ἔξουσίαν εἶχεν ὁ Ἰππίας, ὁ ὅποιος τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρός του. "Οταν δμως δύο νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν διὰ προσωπικούς λόγους τὸν Ἰππαρχον, ὁ Ἰππίας ἥρχισε νὰ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας καὶ νὰ λαμβάνῃ μέτρα τυραννικά. Αὔτὸ ἐπέφερε κατὰ τὸ 510 τὴν πτῶσιν του. Οἱ ἔξοριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἰππίας κατέφυγεν εἰς τὸ Σίγειον. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς ἐποχῆς, ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἀρχοντες τῆς Θεοσαλίας προσέφεραν προθύμως καταφύγιον εἰς τὸν Ἰππίαν. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐπροτίμησε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὃπου « πάντα λίθον ἐκίνησε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους . . . καὶ πᾶν μέσον μεταχειρίζομενος διὰ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Δαρείου », ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ε', 96).

Κλεισθένης.

Η τυραννίς δὲν ἔπεσεν ἀπὸ μίαν γενικὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐγενῶν. Αὔτὸ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσουν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἡ πρὸ τοῦ Σόλωνος κατάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὔτὸ δμως δὲν ἔγινε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις διὰ τὴν δλιγαρχικὴν διοίκησιν εἰς Ἀθήνας. Ο δῆμος εὗρε σπουδαῖον προστάτην εἰς τὸ πρόσωπον ἔξαιρετικοῦ ἀνδρός, τοῦ Κλεισθένους, ὁ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ εὐγενῆ οἰκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Ο Κλεισθένης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ παρεμέρισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν εὐγενῶν Ἰσαγόραν. Ἀμέσως ἐφρόντισε νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μὲ βάσιν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸ ὅποιον ἐπέφερεν ἀξιολόγους μεταρρυθμίσεις.

Οι Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, εἰς τὰς ὅποιας δὲν περιελαμ-

βάνοντο οἱ πολὺ πτωχοὶ καὶ οἱ ἔγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ξένοι. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ ἐλάμβανεν ὑπὸ δψιν τὴν καταγωγήν, τὸ γένος κάθε πολίτου καὶ ἡτο διὰ τοῦτο εύνοϊκή διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης κατήργησε τὰς 4 αὐτὰς φυλὰς καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις των, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διήρεσεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς 100 δήμους. Κάθε δέκα δῆμοι ἀπετέλουν μίαν φυλήν. Ἐτσι αἱ φυλαὶ ἔγιναν δέκα. Εἰς κάθε φυλὴν ἐφρόντισε νὰ περιλαμβάνωνται παράλιοι καὶ πεδιακοὶ καὶ διάκριοι, δηλαδὴ κάτοικοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ ἐξηφάνιζε τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις καὶ συνήνων πολίτας ὅλων τῶν τάξεων εἰς κοινὴν προσπάθειαν διὰ τὴν πρόοδον τῆς φυλῆς.

Παλαιότερα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Διπύλου. Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Μᾶς δίδουν ἴδεαν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα μετά τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν. Είναι πλοῖα ἐλαφρά μὲ ἔμβολον εἰς τὴν πρῷραν καὶ μὲ πρύμνην πολὺ ὑψηλήν.

τὰς κυριωτέρας πολιτικὰς καὶ δικαστικὰς ἔξουσίας. Ἐτσι ἡ δύναμις περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ.

Διὰ νὰ μὴ παραμερίζωνται οἱ πτωχοί, ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο διὰ κλήρου. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ πτωχοὶ νὰ ἐκτελέσουν τὰ καθήκοντά των ὡς βουλευταί, ἔτρωγον εἰς τὸ πρυτανεῖον, δσοι ἡσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ οἱ πεντακόσιοι βουλευταὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυβερνήσουν δλοι μαζί, τὸ ἔτος διηρεῖτο ὀναλόγως τῶν δέκα φυλῶν εἰς δέκα μέρη ἀπὸ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἔμενον καὶ ἐτρέφοντο 36 ἡμέρας εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸ λεγό-

μενον πρυτανείον. Οἱ πεντήκοντα αὐτοὶ βουλευταὶ ἔλεγοντο προύστας καὶ ἡ φυλὴ τῶν προτανεύοντο.

Στρατηγοὶ ἔξελέγοντο εἰς ἕξ ἑκάστης φυλῆς.

·Ο ἔξοστρακισμός.

Ο Κλεισθένης καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἡσαν ἀνήσυχοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Πεισιστράτου, ὃ ὅποιος ἐποιεῖται πρῶτον ὡς δημοκράτης καὶ μόλις ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἔγινε τύραννος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβεν ἔνα τελευταῖον μέτρον διὰ τὴν ἔξασφάλισιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον.

Ωρισε δηλαδὴ νὰ καλῆται κάθε ἄνοιξιν ὁ λαὸς καὶ νὰ ἐρωτᾶται, ἀν νομίζῃ διτὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἔχει τόσην δύναμιν, ώστε νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστώς. Αν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὑπεδεικνύετο ἐν ἡ περισσότερα πρόσωπα, συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς τὸν Ἀπρίλιον καὶ ἔγραφεν ἔκαστος ἐπάνω εἰς τεμάχιον κεράμου, ποὺ ἐλέγετο « δστρακον », τὸ ὄνομα τοῦ πολιτικοῦ, τὸν ὅποιον ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον. Οποιος πολιτικὸς ἐλάμβανε περισσότερα δστρακα ἔξωρίζετο διὰ δέκα ἔτη. Αὐτὸ ἐλέγετο ἔξοστρακισμός.

Ο Κλεισθένης θεωρεῖται ὁ κύριος ἴδρυτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Μεταβολὴ τόσον ριζικὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀντίστασιν. Οἱ ἀδιάλλακτοι ἀριστοκρατικοὶ ἔζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Σπάρτης καὶ ὁ βασιλεὺς Κλεομένης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ στρατὸν καὶ ἔξεδίωξε τὸν Κλεισθένην καὶ τοὺς Ἀλκμεωνίδας. Ἄλλ’ ὁ λαὸς ἔξηγέρθη, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐλευθερίας του, ὑπεχρέωσε τὸν Κλεομένην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν καὶ ἀργότερον οἱ Ἀθηναϊοὶ ἔνικησαν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτούς καὶ Χαλκιδεῖς.

·Αρχαι τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔδωσαν αἴγλην εἰς τὴν νεαρὰν δημοκρατίαν καὶ ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Οἱ Ἀθηναϊοὶ ἀγαποῦν τώρα περισσότερον τὴν πατρίδα των, διότι εἰναι πολίται ἐλευθέρας πολιτείας καὶ ἔχουν ἵσα δικαιώματα. Ἄλλ’ ἡ ἐθνικὴ ὑπε-

ρηφάνεια δὲν τοὺς ἔκαμεν ὀποκλειστικούς, ὅπως τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀντιθέτως προτοῦ γίνουν διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον μαθήματα ἀπὸ τοὺς ὅλους Ἑλληνας, οἱ ὀποῖοι εἶχον ἀναπτυχθῆναι ρίτερον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἱωνας. Ἀπὸ τὴν Ἱωνίαν ἥλθον τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ Ἱωνες τεχνῆται ἐδίδαξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ μάρμαρα. Ἐπίσης οἱ ὄγγειοπλάσται τῶν Ἀθηνῶν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἱωνας. Ἰδίως ἐπὶ Πειστράτου οἱ Ἀθῆναι παρουσιάζουν ὅψιν Ἱωνικῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν τυράννων ἀρχίζει ἡ δωρικὴ ἐπίδρασις. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἱωνία ἔχανε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐνῷ ἡ Σπάρτη εἶχε γίνει ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναίοι ἀπὸ τότε ἔρχονται εἰς στενοτέραν ἐπαφήν μὲ τὸν δωρικὸν κόσμον. Ὁ βραχὺς δωρικὸς χιτών ἀντικαθιστᾷ τὸν ποδῆρη Ἱωνικόν, οἱ ἀνδρες ἀφίνουν τὰ κοσμήματα, τὰ ὄποια ἐφόρουν κατὰ τὴν Ἱωνικὴν συνήθειαν, καὶ ὁ βίος γίνεται σοβαρώτερος. Γλύππται τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Σικουῶνος ἐργάζονται εἰς Ἀθήνας.

Ἀθηναῖκὸς ἀμφορεὺς τῶν Παναθηναίων.

’Απὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦ Ἱωνικοῦ καὶ τοῦ δωρικοῦ θὰ διαλάμψῃ τὸ ὀττικὸν πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

‘**Η παλαιοτέρα καὶ ἡ κυρίως ἐλληνικὴ θρησκεία.**

“Ολην τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των.. Οἱ θεοί των παρουσιάζουν ἀπαράμιλλον καλλιτεχνικήν τελειότηταν.

Φαίνεται δῆμος ὅτι οἱ “Ἑλληνες εἰς παλαιοτέρους καιροὺς εἶχον ἀπλουστέραν καὶ λαϊκωτέραν θρησκείαν, κληρονομημένην πιθανῶς ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους κατοίκους, ἀπὸ τοὺς Αἴγαίους καὶ τοὺς Κρήτας.” Ισως ἐλάττευον λίθους καὶ ζῷα, ὅπως πολλοὶ πρωτόγονοι λαοί, καὶ ἔδιδον μεγάλην πίστιν εἰς τὴν μαγείαν. Ἐπίστης γνωρίζομεν ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἐλάττευσαν δύο μεγάλας θεότητας, ἐπιβαλλομένας μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἴσχυν, τὴν Γῆν καὶ τὸν Οὐρανόν.

‘Αργότερον ἤλλαξαν θρησκείαν. Τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τὴν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς πάλην μεταξύ τῶν θεῶν. ‘Ο Ζεύς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων θεῶν συντρίβει τοὺς παλαιοὺς τερατομόρφους θεούς, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς Γίγαντας, καὶ κατακρημνίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα. ’Απὸ τότε βασιλεύουν οἱ νέοι, οἱ ἀνθρωπόμορφοι Ἕλληνικοὶ θεοί.

‘Η θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶναι κυρίως λατρεία τῆς φύσεως. Προσωποποιοῦν τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἥλιον, τὸν ὥκεανόν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγάς, τὴν βροντήν, τὴν τρικυμίαν, τοὺς ἀνέμους, τὰς βροχάς. Φαντάζονται ὅτι αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἀόρατα καὶ μυστηριώδη ὄντα, τὰ ὅποια δμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους. ‘Η θρησκεία τῶν Ἑλλήνων λοιπὸν εἶναι φύσις-ολατρεία καὶ ἀνθρωπομορφισμός. ’Αργότερον οἱ θεοὶ γίνονται προσωποποίησις ἡθικῶν δυνάμεων. ‘Ο Ζεύς, δοθεός τοῦ αἰθέρος ἀρχικῶς, προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν πα-

τρικήν φιλοστοργίαν καὶ μακροθυμίαν, ἡ Ἀθηνᾶ, προσωποποίησις τῆς θυέλλης κατ' ἀρχὰς γίνεται θεά τῆς σοφίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ ἥλιου, γίνεται θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Τέλος οἱ Ἑλληνες ἐλάτρευσαν τοὺς νεκρούς καὶ πολλοὶ ἔνδιξοι νεκροὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐτιμήθησαν ἴδιαιτέρως ὡς ἥρωες καὶ ἡμίθεοι.

Οι θεοί.

Οι Ἑλληνες ἐλάτρευσαν πολλοὺς θεούς. Περὶ τῆς γεννήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν θεῶν διηγήθησαν διαφόρους μύθους, εἰς τοὺς ὅποιους τὸ εὐκίνητον πνεῦμα καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἔδωσαν ἀσύγκριτον καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἐλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας διηγήσεις, τὰς ὅποιας ἐφαντάσθησαν οἱ ἀνθρώποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἐλαβον ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οι θεοὶ τῶν Ἕλλήνων, ὅπως τοὺς ἐφαντάσθησαν, εἶναι ὡραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὄμοιάζουν μὲν ἀνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως οἱ ἀνθρώποι, ἀλλ᾽ εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι, ὡραιότεροι καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράσκουν, ζοῦν μακάριοι, τρώγουν τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ καὶ μαγεύονται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν μουσικήν. Είναι ὅλοι χαριτωμένοι καὶ λευκοί. Δυσαρεστοῦνται, θυμάσιοι καὶ ἡμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ᾽ εὔκολα ἀλλάζουν γνώμην καὶ ἔξευμενίζονται μὲν θυσίας καὶ προσευχάς.

Ἐπειδὴ τὴν μορφὴν τῶν θεῶν, τοὺς μύθους των καὶ τὸν τύπον τῆς λατρείας των ὡρισεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ Ὁμηρος καὶ αὐτὰ ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς μετέπειτα Ἑλληνας ὡς πρότυπον, τὰ ὄντα μασαν Ὁμηρικὴν Θρησκείαν.

Οι θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Ἄπὸ τοὺς θεούς ἄλλοι ζοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοι εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι ἐλληνικοὶ θεοὶ εἶναι προσωποποίησις τῶν οὐ-

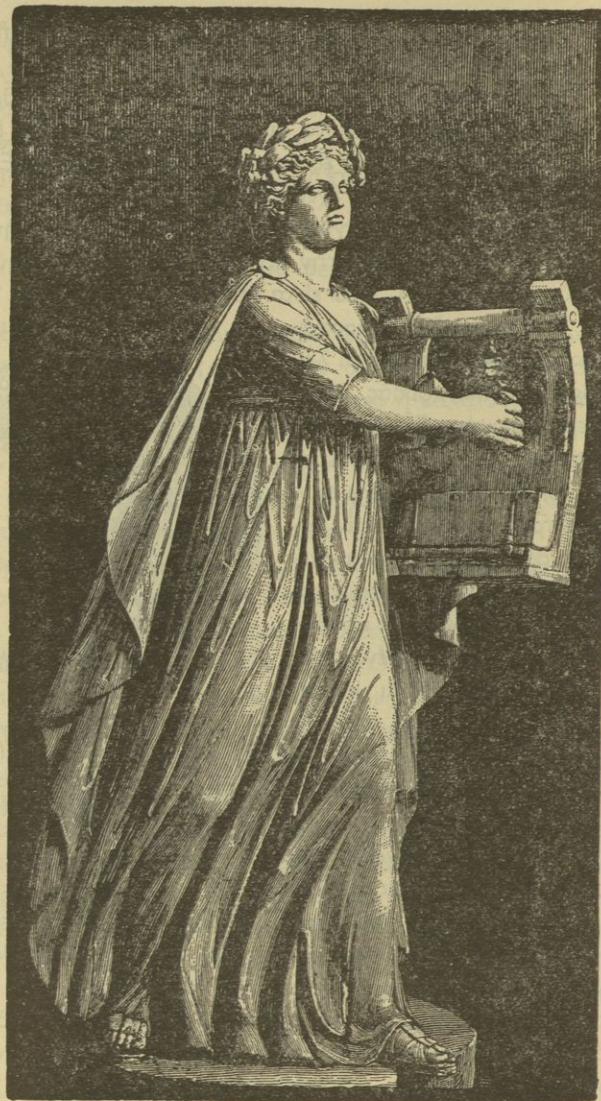
ρανίων φαινομένων καὶ δι' αὐτὸ κατοικοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν "Ολυμπον, τὸ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ βουνά.

"Ο Ζεύς, ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔξουσιάζει τὸν οὐρανόν, μαζεύει τὰ σύννεφα καὶ στέλλει τὴν βροχήν. "Ο ἀδελφός του Ποσειδῶν ἔξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Εἶναι μεγαλοπρεπής ὅπως ὁ Ζεύς, ὅλλα" ἔχει ἔκφρασιν αὐτηροτέραν. Τὰ μαλλιά του εἶναι ἄτακτα καὶ τὰ γένεια του πυκνά. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν, μὲ τὴν ὅποιαν ταράσσει τὴν θάλασσαν, προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τοὺς σεισμούς. "Η Ἡρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διός καὶ θεά τοῦ γάμου. "Η Ἐστία εἶναι προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, ὅπου ἔχει ἴδιαίτερον βωμόν. Εἰς τὸν "Ολυμπον ἐπίστης ζῆσθαι ὁ ὡραίοτερος ἀπὸ τοὺς θεούς, ὁ Ἀπόλλων. Εἶναι κάτασπρος, ύψηλός καὶ δυνατός καὶ γύρω εἰς τὴν ὡραίαν κεφαλήν του εἶναι χυμένον χαριτωμένον φῶς. Στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῷ τραγουδοῦν αἱ ἐννέα οὐράνιαι κόραι, αἱ Μοῦσαι. "Η μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει φαιδρότητα καὶ λεπτήν συγκίνησιν εἰς τὸν "Ολυμπον, φθάνει ἔως τὴν γῆν καὶ ἥσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. "Η Ἄρτεμις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι σεμνὴ καὶ εὐγενῆς κόρη, γεμάτη ζωὴν καὶ εὔκινησίαν καὶ ἀγαπᾶ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγιον. "Ο "Ολυμπος ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Εἶναι ὁ Ἔρμης, εὐκίνητος, ζωηρός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα, μὲ τὰ ὅποια πτερῷ ἐπάνω ἀπὸ βουνά καὶ θαλάσσας. Εἶναι καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, υἱὸς τοῦ Διός ἀλλὰ ἀπὸ ὅλλην μητέρα. "Αναμειγνύεται εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅλλα" ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τοὺς νεκρούς. "Ο Ἔρμης εἶναι ὁ ψυχοπομπὸς θεός. "Η Ἄθηνα εἶναι θεά τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Αὕτη προστατεύει τὰς Ἀθήνας καὶ κάμνει

Ο Ζεύς.

"Ἐπὶ νομίσματος τῶν Ἡλείων ὅπως ἦτο εἰς τὸ δονομαστὸν ἄγαλμα, τὸ δόπιον κατεσκεύασεν ὁ μέγας γλύπτης τοῦ Σου οἰώνος διὰ τὸν ναὸν τῆς Ολυμπίας.

*Απόλλων κιθαρώδος.

Ρώμη, Βατικανόν.

τοὺς Ἀθηναίους εύφυεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπον ζῇ ἐπίσης καὶ ὁ θεός του πολέμου Ἀρης, νέος μὲ γιγάντειον σῶμα, πάνοπλος, ἀγριωπός. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι. Ἡ Ἀρης ἀπὸ τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ ἐλέγετο ὅτι ἔγενη θητὴ ἀπὸ τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος της. Οἱ Ἡφαῖς τοις εἶναι ὁ τεχνίτης τοῦ Ολυμποῦ καὶ αὐτὸς κατεσκεύασεν ὡραῖα ἀνάκτορα δι' δλους τοὺς θεούς. Εἶναι χωλὸς καὶ ἐργάζεται σκονισμένος καὶ καπνισμένος εἰς τὰ ὑποχθόνια ἔργαστήριά του, ὃπου κατασκευάζει τοὺς κεραυνούς τοῦ Διός. Εἰς τὸν Ολυμπον ἐπίσης ἐτοποθέτησαν οἱ Ἑλληνες τὴν Δήμητρα, τὴν μεγάλην θεὰν τῆς γῆς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ δώδεκα Ολύμπιοι θεοί, τοὺς δποίους λατρεύουν οἱ Ἑλληνες ἴδιαιτέρως.

Οἱ θεοὶ τῆς γῆς.

Ἐκτὸς τῶν Ολυμπίων ὑπῆρχε πλῆθος θεῶν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἀρχαιοτέρα ἀπὸ τὰς θεότητας τῆς γῆς ἦτο ὁ Δημήτης, ἡ θεά τῆς γεωργίας, καὶ ἡ κόρη της Περσεφόνη, ἡ θεά τῆς ἀνθρησεως, ἡ δποία ὀνομάζετο καὶ Κόρη. Ἡ Δημήτηρ εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι ὁ Θεός τοῦ Ἄδου Πλούτωνος ἥρπασε τὴν θυγατέρα της καὶ τὴν είχε σύζυγον εἰς τὰ ὑπόγεια βασίλειά του. Ἐμεσολάβησεν δὲ Ζεὺς καὶ ἔγινε συμφωνία νὰ ἀναβαίνῃ τὴν ἄνοιξιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μένῃ δὲ μῆνας, καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος.

Ἄλλος ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διός, οὐσος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπέλων, τὸν δποῖον συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί.

Εἰς τὴν γῆν ἔζων πλῆθος μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατώκουν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηραὶ δεῖς. Κάθε δένδρον, κάθε πηγή, κάθε ρεῦμα είχε τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλλην ἐφαντάζετο δλα ἔμψυχα γύρω του, δλα γεμάτα δόφθαλμούς καὶ ὄντα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ Ζεφύρου, τὸ θρόίσμα τῶν δένδρων, οἱ μακρυνοὶ ἥχοι, τοὺς δποίους ἀκούομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἄνοιξεως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ τὸ δσμα

Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949)

τῶν νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες ἡμερεύουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὁποῖα ἔξεγείρει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

Οἱ θεοὶ τοῦ "Ἄδου.

"Η ζωὴ αὐτὴ εἶναι ὡραία, ἀλλὰ ἔχει τὸ τέλος τῆς, τὸ ὁποῖον δέχονται μὲ καρτερίαν οἱ "Ελληνες. Διὰ τὸν ἄλλον κόσμον δὲν εἶχον σαφῇ ἰδέαν. Οἱ ἀνθρώποι σταν ἀποθάνουν, πηγαίνουν εἰς ἓνα βαθὺ σπήλαιον κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, εἰς τὸν "Ἄδην. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα σκιερά, οἱ νεκροὶ ἔχουν σκοτεινὴν ζωὴν καὶ κινοῦνται ὡς σκιαὶ καὶ δὲν ἔνθυμοῦνται ὅσα εἶδον εἰς τὴν ζωὴν των κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς τὸν "Ἄδην κατέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Τὴν εἰσόδον φυλάττει τρομερὸς κύων, δὲ Κέρβερος. Εἰς τὸν "Ἄδην βασιλεύει δὲ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος.

Οἱ "Ημίθεοι.

"Η ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν εἶναι τόσον ὡραία, ὥστε τὴν ἐζήλευον οἱ θεοὶ καὶ ἡρχοντο πολλάκις νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Εὔνοοῦν πολλοὺς εὔσεβεῖς καὶ ἐργατικοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς προστατεύονταν. Πολλάκις νυμφεύονται εἰς τὴν γῆν γυναῖκας καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν γεννῶνται παιδιά δυνατὰ καὶ τολμηρὰ ἢ σοφοί, οἱ ἥρωες, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, ὅπως δὲ Ἡρακλῆς, δὲ Θησεύς, δὲ Μίνως καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι κάμνουν μεγάλα καλὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὗτοι εἶναι οἱ "Ημίθεοι, διότι εἰς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἦτο θεός.

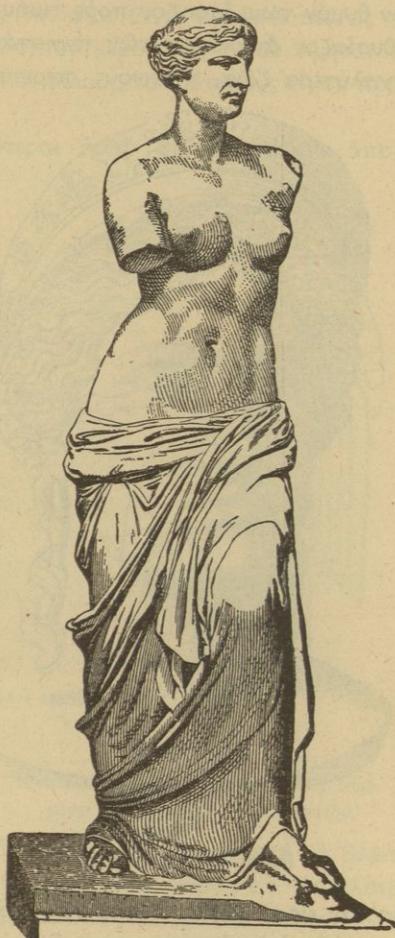
Οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποκτοῦν θεῖκὴν δύναμιν, ἡμπόροιν νὰ ὡφελήσουν ἢ νὰ βλάψουν. Δι' αὐτὸ οἱ "Ελληνες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς τιμήσουν καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας καὶ χοάς. Πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροί, ἀρχηγοὶ γενῶν καὶ πρόγονοι βασιλέων, ἴρυται πόλεων, ἔνδοξοι πολεμισταί, ἐλατρεύθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἔγιναν Πανελλήνιοι, ὅπως δὲ Ἡρακλῆς, δὲ Θησεύς, δὲ Οιδίπους, δὲ Ἰάσων καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

·Η Λατρεία.

Οἱ Ἑλλῆνες ἐφαντάζοντο τοὺς θεούς των πολὺ δυνατούς καὶ ἰκανούς νὰ κάμουν μεγάλα καλὰ καὶ μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοί, δπως οἱ ἀνθρωποί, εὐχαριστοῦνται, δταν φροντίζῃ κανεὶς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς περιποιῆται, δυσαρεστοῦνται δέ, δταν τοὺς λημονοῦν καὶ τοὺς παραμελοῦν. Οἱ Ἑλλῆνες λοιπὸν ἔκαμνον δ, τι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ ἀπέφευγον δ, τι ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς δυσαρεστήσῃ. Τὸ συνηθέστερον μέσον νὰ εἰναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς θεούς των ἦτο νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα. Ἐδιδον λοιπὸν εἰς τοὺς θεούς δ, τι συνήθιζον νὰ δίδουν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φαγητά, ἐνδύματα, κοσμήματα, ἀγγεῖα κ. ἄ.

Τὸ προχειρότερον δῶρον ἥσαν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὰ συμπόσια, προτοῦ πίουν, ἔχυνον ἀπὸ τὸ ποτήριόν των δλίγον οἶνον εἰς τὴν γῆν ὡς δῶρον εἰς τοὺς θεούς. Ἐπίστης ἔχυνον γάλα καὶ μέλι. Αὐτὸ δώνόμαζον σπον δήν.

Προσέφερον εἰς τοὺς θεούς ἐπίστης καρπούς καὶ λαχανικὰ καὶ τὰ πρῶτα προϊόντα κάθε ἐσοδείας, καθὼς καὶ ἄρτους, γλυκίσματα κλπ.

·Αφροδίτη τῆς Μήλου.

Παρίσιοι – Λούβρον.

’Αλλ’ ἡ περισσότερον εὐχάριστος προσφορὰ διὰ τοὺς θεοὺς ἥτο, δπως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ κρέας. Εἰς ἔξαιρετικὰς λοιπὸν περιστάσεις, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεούς ἢ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν θυμόν των, ἔσφαζον πρὸς τιμὴν των ζῶα. Αὐτὴ ἥτο ἡ θυσία. ’Εθυσίαζον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰ μικρότερα ἔως τὰ μεγαλύτερα ζῶα, πετεινούς, περιστέρια, πρόβατα, χοίρους καὶ βόδια. Μὲ τὴν θυσίαν εἶχον σκοπὸν ἢ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν ἢ νὰ τοῦ ζητήσουν κάποιαν χάριν.

Τὴν παράκλησιν αὐτὴν ἔλεγον προσευχὴν. ’Η θυσία λοιπὸν καὶ ἡ προσευχὴ ἥτο ἡ λατρεία τῶν ‘Ἐλλήνων.

Τόπος τῆς λατρείας ἥτο ἡ οἰκία ἐκάστου ἢ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εὐχαριστοῦνται νὰ μένουν οἱ θεοί, κορυφαὶ τῶν βουνῶν, δάση, κῆποι κλπ. ’Υπῆρχον δενδροφυτευμένα μέρη, τὰ δόποια ἐτριγύριζον μὲ τοῖχον ἢ φράκτην καὶ τὰ εἶχον ἀφιερωμένα εἰς θεούς. ’Ο περιφραγμένος χῶρος ἀπὸ τὰ ἵερα αὔτὰ ἄλση ὅνιμαζετο τέμενος.

’Εντὸς τοῦ τεμένους ἥτο βωμός, λιθίνη τράπεζα μὲ

Ἡρα.

Ρώμη - Βίλλα Λουδοβίτσι.

ἐστίαν εἰς τὸ μέσον. Βωμοὶ ὑπῆρχον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναούς. ’Αλλὰ καὶ κάθε οἰκία εἶχε τὸν μικρὸν βωμόν της καὶ τὴν ἐστίαν. ’Εκεὶ ἔκαμνεν ἡ οἰκογένεια τὰς προσευχάς της καὶ τὴν προσφοράν. ’Εκεῖ ἐλάτρευον κυρίως τοὺς νεκρούς προγόνους. Οἱ ἀρχαῖοι ἥθελον νὰ ἔχουν παιδιά καὶ ἀπογόνους, διὰ νὰ τοὺς τιμοῦν μετὰ τὸν θάνατον. ’Εθεωροῦντο δυστυχεῖς δσοι δὲν εἶχον τέκνα.

Εἰς σπουδαιοτέρας περιστάσεις ἔκαμνον τελετὴν εἰς τὰ Ἱερὰ καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ναούς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς ἦτο ἡ θυσία. Ὁ Ἱερέus ἔσφαζε τὸ ζῷον, τὸ ἔγδερνε ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ὥρισμένα μέρη ἔρριπτεν εἰς τὴν φωτιάν, ἢ ὅποια ἔκαιεν εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ βωμοῦ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζῴου ἔψηνον καὶ ἔτρωγον μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τοὺς ὅποιους εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν θυσίαν.

Πολυτελέστεραι καὶ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ θυσίαι, τὰς ὅποιας προσέφερεν ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἐπισήμους ἕορτάς. “Ολος ὁ λαός ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς τελετὰς αὐτάς, συνηθροίζετο εἰς τὸν χῶρον πρὸ τοῦ ναοῦ, ἥκουε τὰς εὔχας τῶν Ἱερέων καὶ παρηκολούθει τὰς θυσίας.

Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων.

Διὰ τὸν Ἐλληνα τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωὴ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς προσευχὰς του ζητεῖ ὑγείαν, μακροβιότητα, πλοῦτον, καλὰ τέκνα. Ἡ ζωὴ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶναι σκιὰ ζωῆς. Ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὸν Ἄδην λέγει εἰς τὸν Ὀδυσσέα

“Ἄδην μὲν εἶναι δοῦλος τοῦ πτωχοτέρου ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην.

‘Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐγεννήθη ὁ πόθος μιᾶς ζωῆς σταθερωτέρας καὶ εύτυχεστέρας. Αὗτοὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν των θὰ τὴν εῦρουν κάπου πέραν ἀπ’ αὐτὴν τὴν ζωήν, εἰς ἓνα κόσμον ἀνώτερον καὶ τελειότερον.

‘Απὸ τότε παρουσιάσθησαν νέοι θεοὶ καὶ νέον εἶδος λατρείας εἰς τὴν Ἐλλάδα. Οἱ Ὀμηρικοὶ θεοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν. ‘Ο ἀνθρώπος θέ-

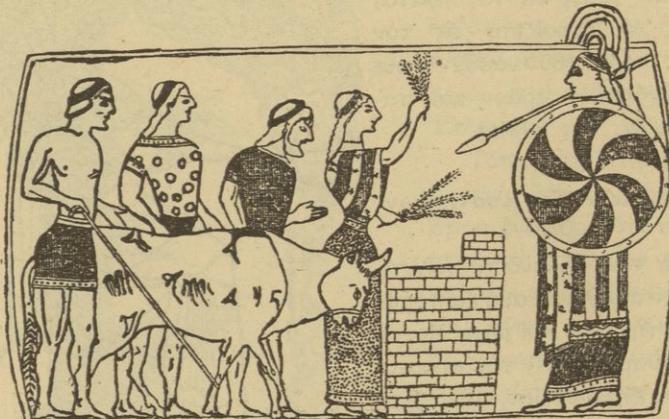
‘Ο Διόνυσος.

Κρατῶν κάνθαρον (ποτήριον) ἀναμένει προσφορὰν τῶν πιστῶν.

λει ἔνα θεὸν πλησιέστερον εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὁ δποῖος νὰ δμιλῇ ἄμεσα εἰς τὴν ψυχήν του, νὰ τοῦ φανερώνῃ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰδίως ἐπιθυμεῖ μὲ πάθος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἄλλου κόσμου. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὐτῆς γίνεται μὲ ὀρισμένας τελετὰς καὶ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ δποῖα κατέχουν ἴδιατερον χάρισμα. Διὰ τοῦτο τὰς νέας αὐτὰς δοξασίας ὀνόμασαν Θρησκείαν τῶν μυστηρίων.

Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου.

Ἡ νέα λατρεία συνδέεται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ὅπως ὁ

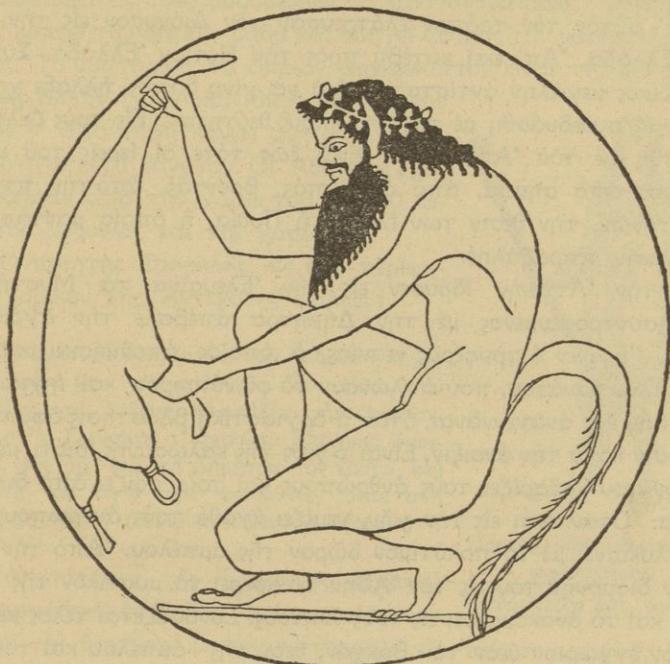
Ἡ θυσία.

Δεξιὰ ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ (ἄγαλμα) καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὴν θυσίαν. Πρὸ αὐτοῦ ἡ ἱέρεια ραντίζουσα μὲ ὄνδωρ. Ὁπίσω τὸ ζῷον διὰ τὴν θυσίαν, τὸ δποῖον ὑπηρέτης κρατεῖ μὲ σχοινίον δεμένον εἰς τὸν πόδα. Οἱ δύο ἀλλοι, ἀνὴρ καὶ γυνὴ, εἰναι οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν.

Διόνυσος, ὁ νεαρὸς θεὸς τῆς ἀμπέλου, ἡ Δημήτηρ, προσωποποίησις τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἡ κόρη της Περσεφόνη, οἱ δποῖοι μὲ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰκονίζουν τὴν γένησιν καὶ τὸν θάνατον.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν ἔχει ὁ Διόνυσος. Διὰ τὴν νέαν ἀντίληψιν ὁ ἥμερος θεὸς τοῦ τρυγητοῦ ἔγινε πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀκαθέριστον.

Είναι πρῶτον διαίμων διγονιμοποιῶν τὴν φύσιν καὶ συγχρόνως ἐπίφοβος μάγος. Πολλάκις ἐνσαρκώνεται εἰς τὸ σῶμα αἰγός, ταύρου ἢ νεανίου. Οἱ πιστοὶ του τὸν λατρεύουν μὲ τρόπον ἄγνωστον ἔως τότε καὶ ξένον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς νυκτερινὰς τελετάς, ἐπάνω εἰς μυστηριώδεις κορυφάς, εἰς τὸ φέγγος λαμπάδων, μὲ παράφορον μουσικήν, γυναικεῖς τὸ περισσότερον, πιάνονται εἰς ἀγρίους χορούς, ἔως ὅτου πίπτουν εἰς παροξυσμὸν καὶ νομίζουν δτὶ βλέπουν τὸν θεὸν

Σάτυρος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

ἢ τὰ ἱερά του ζῷα, τὸν λέοντα ἢ τὸν πάνθηρα, δτὶ τὰ δαμάζουν ἢ καὶ τὰ ξεσχίζουν.

Κατὰ τὸν τελετουργικὸν μῦθον διόνυσος είναι δικύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Κάποτε, ποὺ εἶχε τάρει τὴν μορφὴν ταύρου, τὸν ἔξεσχισαν οἱ Τιτᾶνες καὶ κατέπιον τὰ μέλη του. Μόνον τὴν καρδίαν του ἔσωσεν ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ἔσφερεν εἰς τὸν Δία καὶ ἐκεῖνος ἐπλασεν ἀπ' αὐτῆν τὸν Διόνυσον-Ζάγρεα. Ο Ζεὺς συνέτριψε μὲ τὸν κεραυνόν του τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἀπό τὴν σκόνην των ἐγεννήθησαν οἱ ἄνθρωποι.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἔχει διπλῆν φύσιν, τὸ τιτανικὸν καὶ τὸ θεῖκὸν διονυσιακόν. Ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας ἔρχεται τὸ σῶμα τὸ γήινον, τὸ πρόσκαριον, μὲ τὰ ἄγρια πάθη, ἀπὸ τὸν Διόνυσον ἡ ψυχή, ἡ ὅποια εἶναι αἰώνια. Ἡ κακὴ αὐτὴ τύχη ἐφυλάκισε εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχήν, ἡ ὅποια βασανίζεται, ὑποφέρει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της, τὴν θείαν μακαριότητα.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάτρευσαν τὸν Διόνυσον εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Ἀπ’ ἕκεī κατέβη πρὸς τὴν Νότιον Ἑλλάδα. Συνήντησεν ὅμως μεγάλην ἀντίστασιν. Διὰ νὰ γίνη δεκτός, ἥλλαξε χαρακτῆρα καὶ συνεδύσθη μὲ τὰς ἐγχωρίους θεότητας. Εἰς τὸν Δελφούς ἐταυτίσθη μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἔνω ἔως τότε οἱ Ἱερεῖς τοῦ ναοῦ ἐμάντευον ἀπὸ σημεῖα, ἀπὸ ἀστραπάς, βροντάς, ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν θέσιν των ἔλαβεν ἡ Πυθία, ἡ ὅποια μαντεύει εἰς κατάστασιν παραζάλης.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἴδρυσεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὰ Μυστήρια. Ἀλλὰ συντροφευμένος μὲ τὴν Δήμητρα ἀπέβαλε τὴν ἀγριότητά του. Ἔγινεν ὁ τρυφερὸς νεανίας, ὁ ὅποιος ἀποθνήσκει μαζὶ μὲ τὸν πέπλον θανάτου, ποὺ ἀπλώνουν τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ χιών εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀναγεννᾶναι, ὅταν ἡ ὀργιαστική βλάστησις ἀφυπνίσῃ τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Είναι ὁ θεὸς τῆς καλωσύνης, διότι μὲ τὸν θάνατόν του καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σώζει ἀπὸ δυστυχήματα. Ὁταν εἶναι εἰς τὴν γῆν, γεμίζει ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς γλυκαίνει μὲ τὸ πολύτιμον δῶρον τῆς ἀμπέλου. Ἀπὸ τὴν χειμερινήν διαμονήν του εἰς τὸν Ἀδην μεταφέρει τὸ μυστικὸν τῆς ἀθανασίας καὶ τὸ ἀνακοινώνει εἰς τοὺς θητούς. Συνδυάζεται τέλος μὲ τὸν παλαιὸν ἐγχώριον θεὸν τὸν Βάκχον, θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, γίνεται ὁ θεὸς τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὔθυμιας.

Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια.

Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς δέν ἔχουν τίποτε τὸ ἔξαιρετικὰ μυστηριῶδες. Εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ περιώνυμος ναός, ἦτο παλαιότερον ἐπιχώριον μαντεῖον. Ἡ Δημήτηρ ἐλατρεύετο ἕκεī ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ίδεῶν διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ μέλλουσαν ζωὴν ἔφερεν ἕκεī τὸν Διόνυσον, ἔξελληνισμένον ὅμως,

καὶ κατέστησε τὴν Ἐλευσῖνα τόπον ἔρμηνείας τῶν μυστηρίων. Ὁ Διόνυσος τιμᾶται ἴδιαιτέρως, διότι φανερώνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ Ἱερεῖς τῆς Ἐλευσῖνος ἔχουν μέγα δξίωμα καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ερόφαντες, δηποτε φανερώνει τὸ ὄνομά του, παρουσιάζει εἰς τοὺς μυουμένους τὰ Ἱερὰ ἀντικείμενα. Οἱ δαδοῦχοι σε κρατεῖ τὴν διπλῆν δάδαντα καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας. Τὸ μυστήριον, τὸ ὄποιον ἀπεκάλυπτον, εἶναι τῆς μακαριότητος εἰς ἄλλην ζωὴν καὶ ἴδιως τὸ μαγικὸν μέσον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα μετὰ θάνατον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ νεαροῦ θεοῦ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Οἱ ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰς ἓνα περίφημον χορικὸν τῆς Ἀντιγόνης ψάλλει :

« Ὡ Διόνυσε πολυδύνυμε, τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα ἔσένα ἔχει γιὰ στόλισμα. Ἔσύ εἶσαι, ποὺ στολίζεις καὶ ἀφθονα πλουτίζεις τὴν Ἰταλίαν. Ἔσύ στῆς Ἐλευσίνας τ' ὅχραντα μυστήρια βασιλεύεις. Μὲ τὴ θεὰ τὴ Δήμητρα τὸν κόσμο ἔκει μαζεύεις καὶ ἀγια εὐάντα ἀκούονται, δταν στὴ Θήβα μπαίνεις » (1115 κ. ἐ. μετάφρ. Μάνου).

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ πανελλήνιον φήμην καὶ ἥσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Ο Ὀρφεύς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς νέας δοξασίας τὰς ἐδίδαξεν ἕνα ἐπιβλητικὸν πρόσωπον, Ἱερεὺς μαζὶ καὶ μουσικός, ποιητὴς καὶ προφήτης, ὁ Ὀρφεύς. Τὸν ἐφαντάζοντο νεαρὸν καὶ ὥραιον ἀνδρα, κρατοῦντα τὴν λύραν. Αὔτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ἐγενήθη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔζησε πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Ιερεὺς τῶν ἐλευσινίων
μυστηρίων.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς μυστηριακῆς θρησκείας ἐπίστευον ὅτι ὁ Ὁρφεὺς κατέβη εἰς τὸν Ἀδην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ κάτω κόσμου καὶ ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς δδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν του ὁ ἀνθρωπός ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ν' ἀποφεύγῃ ὡρισμένας πράξεις, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θεϊκὴν μακαριότητα.

“Η ὁρφικὴ διδασκαλία συνδέεται μὲ τὸν μῦθον τοῦ Διονύσου. Η ψυχὴ, ἡ ὄποια ἔχει θεϊκὴν καταγωγήν, είναι κλεισμένη εἰς τὸ γήινον σῶμα ὡς εἰς φυλακήν ἢ τάφον, ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ χιλιάδες χρόνια τὸν «κύλον τὸν γεννήσεων», δηλαδὴ δταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα, ἥ ψυχὴ μένει ἐνα διάστημα εἰς τὸν Ἀδην. “Υστέρα ξαναενσαρκώνεται, εἰσέρχεται δηλ. εἰς ἄλλο σῶμα. Ἀνάλογα μὲ τὸς πράξεις του πηγαίνει εἰς σῶματα κατώτερα, φυτῶν, ζῴων κλπ., ἥ ἀνώτερα, ποιητῶν, λερέων, βασιλέων. Αὔτη είναι ἡ λεγομένη μετεψύχωσις. Μόνον ἀν πάρη τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, καθαρίζεται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητον μετάβασιν ἀπὸ σῶματος εἰς σῶμα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, πρέπει ν' ὀκολουθήσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ὁρφέως, νὰ ζήσῃ καθαρὰν ζωὴν, νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀσκητικὸν περιορισμόν, ν' ἀποφεύγῃ σαρκικήν τροφὴν καὶ ἀλλα ἀπηγορευμένα φαγητά, π. χ. κουκιά, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ αἰματηρὰς θυσίας. “Αν πράξῃ δλα αὐτά, θὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν «κύκλον τῶν γεννήσεων», καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὴν χαμένην μακαριότητα.

Περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως οἱ πιστοὶ ἡνωθησαν εἰς συλλόγους. Οἱ ὁρφικοὶ σύλλογοι διεδόθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ιδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ή δρφικὴ διδασκαλία ἤσκησε μεγάλην, τὸ περισσότερον βλαβεράν, ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων.

Αντιθέτως ἡ ἀγνή ἐλληνικὴ φαντασία ἔδωσε καλλιτεχνικὴν μορφὴν εἰς τὸν μῦθον. Παρέστησε τὸν Ὁρφέα ἔξοχον μουσικόν, ὁ ὄποιος δγαπᾶ τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ μαγεύεται ἀπὸ τὴν ὁμορφιά.

Κατὰ τὸν ἐλληνικὸν μῦθον, ὁ Ὁρφεὺς κατέβη εἰς τὸν Ἀδην, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά του, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν σύζυγόν του.

Ο Ὁρφεύς, κατὰ τὸν μῦθον, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης. Ἔψαλλε μὲ τὴν λύραν του καὶ ὄποιος τὸν ἤκουε ἐμαγεύετο. Τὰ δγρια θηρία ἔξηρχοντο ἀπὸ τὴν φωλεάν των καὶ ἤρχοντο νὰ ἔξαπλωθοῦν

έμπρός εἰς τούς πόδας του. Δένδρα καὶ βράχοι ἀκόμη ἐκινοῦντο, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. 'Ο Ορφεὺς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ καθησύχαζε μὲ τὴν λύραν του τὰ κύματα, δσάκις ή θάλασσα ἐταράσσετο.

'Η σύζυγός του Εύρυδίκη ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὴν ἐδάγκασε τὸ φῖδι. 'Ο Ορφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ χωρὶς αὐτὴν κατέβη εἰς τὸν "Ἀδην, διὰ νὰ τὴν φέρη ὅπισω εἰς τὴν γῆν. 'Η μουσικὴ του ἤνοιξε τὸν δρόμον. Κατώρθωσε ν' ἀποκοιμήσῃ ἀκόμη καὶ τὸν Κέρβερον. 'Ο θεὸς τοῦ "Ἄδου ἐδέχθη νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὑπὸ τὸν δρὸν δ 'Ορφεὺς νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ τὴν ἰδῃ, προτού ἐξέλθουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν "Ἀδην. "Οταν δμως ἥρχισε νὰ φαίνεται τὸ πρῶτον φέγγος ἀπὸ τὴν γῆν, δ 'Ορφεὺς ἀπὸ τὴν χαράν του δτι ἐπανεῦρε τὴν Εύρυδίκην του ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐγύρισε νὰ τὴν ἰδῇ. 'Εκείνη ἔξηφανίσθη πάραυτα.

'Ο μῦθος προσέθετεν ὅτι ή ἀποτυχία ἔκαμε περίλυπον τὸν 'Ορφέα. 'Απέφευγε τοὺς ἀνθρώπους, ἴδιως τὰς γυναικας. Εἰς μίαν ὁργιαστικὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου αἱ γυναικες τῆς Θράκης ἐρρίφθησαν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐσπάραξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

‘Ανάπτυξις τοῦ ἐμπορίου.

Δύο σημαντικὰ στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολιτεύματα καὶ τὴν θρησκείαν, ἔγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἰς αὐτὸν θὰ μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

‘Η στενότης τῆς γῆς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἡνάγκασαν τοὺς τολμηροὺς Ἐλληνας νὰ τραποῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. ‘Η ἔξαπλωσις εἰς τὰς ἀποικίας μετέβαλε τὴν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγροτικήν Ἐλλάδα εἰς χώραν βιομηχανικήν καὶ κυρίως ἐμπορικήν. Ἀφότου οἱ Ἐλληνες κατέχουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ προωθοῦν τὰς ἐμπροσθιοφυλακάς των μέχρι τῶν Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μητροπολιτικὴ Ἐλλὰς γίνεται τὸ «κίνητρον» τοῦ νέου κόσμου καὶ κέντρον τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ δύμως κανονικὴ ἐπικοινωνία μεταξύ τῶν διεσπαρμένων, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ ξένου. ‘Η ἐπικοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας.

Τὴν προστασίαν τοῦ ξένου ἀνέλαβεν ὁ μεγαλύτερος θεός, ὁ Ζεὺς
ὁ Σένιος. Αἱ συναλλαγαὶ ἀνέκαθεν ἐγίνοντο εἰς τὸν περίβολον ναῶν, πλησίον βωμῶν, τοὺς ὅποιους εἶχεν ἐκάστη ἀγορά. Ὁ πολιούχος ἥγγυατο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπόρου ὅσον καὶ τοῦ προσκυνητοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐπισκέπτας τῶν Ἱερῶν τόπων καὶ ἔορτῶν ἔλεγον θεῷ ρούς. ‘Ολαι αἱ ἔορταί, τῆς Δήλου, τῆς Ὄλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἰσθμοῦ, συνωδεύοντο ἀπὸ ἐμποροπανηγύρεις. Οἱ πιστοὶ ἐπήγαιναν, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς ἄγῶνας, νὰ προσκυνήσουν ἢ νὰ ἐμπορευθοῦν. Πολλοὶ ἐπήγαιναν καὶ διὰ τὰ δύο : «κατ’ ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ ἀρκετάς ἡμέ-

ρας, ὅταν ἐτελοῦντο αἱ ἔορται, ἐγίνετο διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἀνὰ ἀκόμη ὑπῆρχε πόλεμος, ἡ λεγομένη Ἱερὰ ἐκεῖρια, διὰ νὰ δυνηθοῦν οἱ πιστοὶ νὰ ταξιδεύσουν μὲ ἀσφάλειαν καὶ οἱ ἐμποροὶ νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματά των. Εἰς τὰ προπύλαια τῶν ναῶν ἐγεννήθησαν οἱ νόμοι, οἱ κανονίζοντες τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἔθνων, τὸ Διεθνὲς δίκαιον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ἔγινε συνήθεια ἴδιαίτεροι ἄνθρωποι εἰς ἑκάστην πόλιν, οἱ λεγόμενοι πρόξενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ὑπάλληλοι στελλόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἐνὸς κράτους εἰς ἄλλο, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ ἐντόπιοι, πρόσωπα σημαντικά, τὰ δόποια εἶχον ἀπὸ πατρὸς εἰς νίον τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς ὁρισμένης πόλεως. Ὁ Κίμων π.χ., ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἦτο πρόξενος τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑηρᾶς.

Εὔνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν Ἑράν εἶχε τὸ ἐμπόριον μόνον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μεγάλοι δρόμοι ἀνέβαινον ἐκεῖ διὰ τῶν ποταμῶν μακρὰν εἰς τὰ δροπέδια τοῦ ἐσωτερικοῦ. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅμως τὰ ὅρη καὶ αἱ χαράδραι ἦσαν ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε καλούς δρόμους. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων, τὸ δόποιον ἔχάραξαν οἱ Ἀχαιοί, σχεδὸν δὲν ἐβελτιώθη. Ἐφρόντιζον μόνον διὰ μερικούς δρόμους, οἱ δόποιοι διηγκόλυνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ὀνομαστῶν προσκυνημάτων. Ἔνας δρόμος ἀπὸ τὴν Κυλλήνη,

Κλώστρια.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὸ ὅρος τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἐλλοις ἀπὸ τὴν Αὐλίδα, τὸν λιμένα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ Εύβοικοῦ, διὰ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἡ Σπάρτη δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τοὺς δρόμους ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς ἀτραπούς διὰ τὸν στρατόν. Εἰς τοὺς κακοὺς αὐτοὺς δρόμους ἔξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματα μὲ ἡμιόνους ἢ μὲ εὔθραυστα ἄμαξια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἔμεινεν εἰς ἐμβρυακήν κατάστασιν.

Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας.

Ἀντιθέτως ἢ ναυτιλία ἔκαμε καταπληκτικὴν πρόοδον. Παλαιότερον ἐπιβατικὸν μαζὶ καὶ φορτηγὸν ἦτο λέμβος μικρὰ μὲ καρίναν κυρτὴν πρὸς τὰ ἐμπρός καὶ πρὸς τὰ ὅπισω, ἢ ναῦς μέλαινα α τοῦ Ὁμήρου.

Ἄπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀπέκτησαν δύο νέους τύπους πλοίων. Τὸ ἐμπορικὸν μεταγωγικὸν εἶναι πλοῖον μακρουλὸν μὲ πελώριον ἴστιον (πανί) εἰς τὸ μέσον. Ἡ πεντηκόντορος, ἐπιβατικὸν-πολεμικόν, ἔχει ἀπὸ 25 κουπιὰ εἰς τὴν κάθε πλευράν, ἐφωδιασμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῷρας μὲ κοπτεράν αἰχμήν ἀπὸ μέταλλον, τὸ λεγόμενον ἔμβολον, τὸ ὅποιον χρησιμεύει, διὰ νὰ τρυπήσῃ τὴν πλευράν τοῦ ἔχθρικοῦ πλοίου.

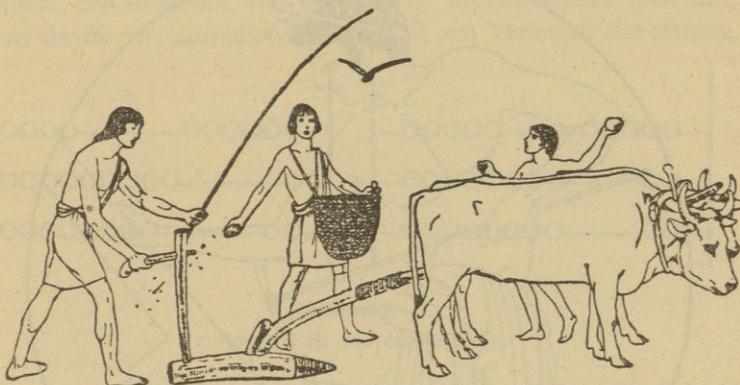
Κατὰ τὸ τέλος ἥδη τοῦ 8ου αἰῶνος ἐπενόησαν τὰς θέσεις κωπηλατῶν κατὰ πατώματα. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι κατεσκεύασαν ἀργότερον τριήρεις, τὸ κύριον πολεμικὸν πλοῖον τῶν ἀρχαίων.

Στενή, κομψή, πολὺ χαμηλή, χωρὶς κατάστρωμα, γοργὴ καὶ εὔστροφος ἡ τριήρης κινεῖται ἀπὸ τρεῖς σειράς κωπηλατῶν, τὴν μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. Κινεῖται δῶμας καὶ μὲ ἴστιον. Τὸ βύθισμά της εἶναι ἐλάχιστον, ἐν μέτρον περίπου, τὸ ἐκτόπισμα 50 ἢ 60 τόννους. Μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διανύῃ 18 χιλιόμετρα τὴν ὁραν, μὲ πλήρωμα 200 ἀνδρῶν.

Ἄπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὰ πλοῖα ἐφοδιάζονται μὲ ἄγκυραν. Ἐμαθον ἐπίστης νὰ προστατεύουν τοὺς λιμένας μὲ προκυμαίαν. Ἡ ὠραιότερα εἶναι τῆς Σάμου. Διὰ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἔξοδα, αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουν δικαιώματα εἰσόδου καὶ ἔξόδου ἀπὸ τοὺς λιμένας.

Τὸν 8ον αἰῶνα ριψοκινδυνεύουν καὶ ταξιδεύουν μόλις πενήντα ἡμέρας τὸ ἔτος, μετὰ τὸ θερινὸν ἥλιοστάσιον (21 Ιουνίου), εἰς τὴν γαλήνην, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ξηράν ἀπὸ τὸ βλέμμα.

Ο ποιητὴς Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν ἀδελφὸν του νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ξηράν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν, δταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ θάλασσα ταράσσεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Καὶ προσθέτει «σῦρε (τότε) τὸ καράβι εἰς τὴν ξηράν καὶ τριγύρισέ το ἀπ’ δλα τὰ μέρη μὲ λιθάρια. Περίμενε νὰ ἔλθῃ ἢ καλὴ ὥρα διὰ ταξίδι θαλασσινό. Τότε σῦρε τὸ

Οἱ γεωργοὶ.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἡσιόδειον ἄροτρον ἔυλινον μὲ δρειχαλκίνην αἰχμήν. Ο γεωργὸς πιέζει τὸ ἄροτρον διὰ ἔυλινου προσαρτήματος. Τὸ μαστίγιον εἰς τὰς χεῖρας χρησιμεύει διὰ νὰ ὑποχρεώντα βόδια νὰ προχωροῦν. Εἰς τὸ μέσον δὲ σπορεύει. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὑποζυγίων πιθανῶς δὲ νίστος τοῦ γεωργοῦ.

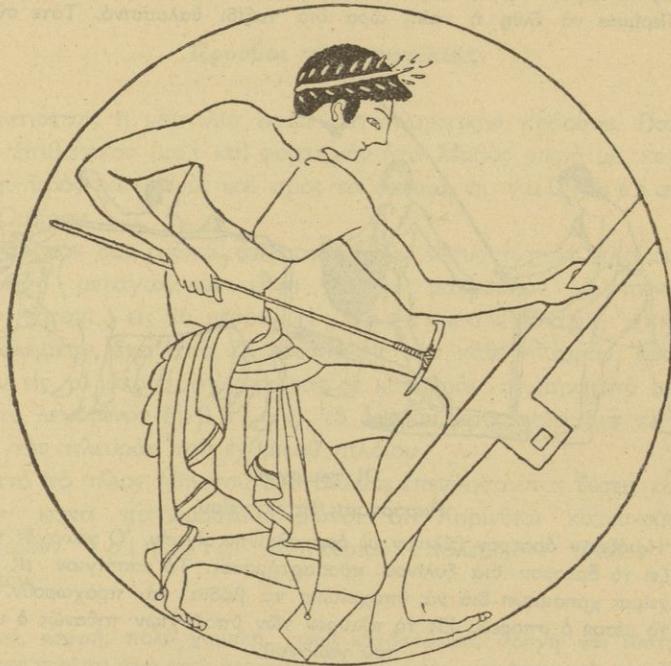
γοργὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν. Πενήντα ἡμέρας βαστοῦν γιὰ τοὺς θητούς, ὑστερὰ ἀπὸ τὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου, στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ καλωσύνες γιὰ ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν» ("Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 618 - 665).

Τὸν 6ον αἰῶνα φεύγουν τὴν ἄνοιξιν διὰ μακρυνὰ ἀκρογιάλια καὶ μόνον τοὺς τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας τοῦ χειμῶνος «κρεμοῦν τὸ πτηδάλιον εἰς τὸν καπνὸν τῆς ἐστίας», δῆπος λέγει δὲ Ἡσίοδος.

Ἄνταγωνιστὰς ἔχουν οἱ "Ἐλληνες εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς Φοίνικας, ἔνα δραστήριον καὶ πονηρὸν λαόν, ὃ ὅποιος κατοικεῖ εἰς τὴν

παραλίαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκκαθαρίζουν τὸ Αἴγαῖον ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ παραγκωνίζουν τοὺς Φοίνικας.

Ἄπὸ τοῦ 8ου αἰώνος ἡδη τὰ πλοϊα τῶν Ἑλλήνων αὐλακώνουν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ὄντα τῆς Μεσογείου. Καταπλέουν εἰς τὰς προκυμαίας τῶν ἀποικιῶν. Τὰ φορτία των διανέμονται ἀπ' ἕκεῖ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ξυλουργός.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

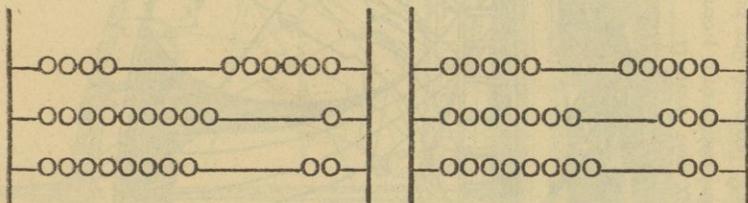
Πεῖρα δλίγων ἐτῶν ἥτο ἀρκετή, διὰ νὰ μάθουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ προϊόντα καὶ τὰς ἀνάγκας ἔκαστης χώρας.

Εἰσαγωγή.

Ἄπὸ τὰ βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς, μὲ διάμεσον τὴν Λυδίαν, λαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, κεντητὰ ὑφάσματα, φορτηγὰ ζῷα καὶ

A. Λαζάρον — Δ. Χατζή

δούλους, ἀπὸ τὴν Κύπρον χαλκόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικήν, μὲ διάμεσον τὴν Ναύκρατιν, λινᾶ ὑφάσματα, ἀλάβαστρον (μάρμαρον λευκόν, διαφανές, μαλακόν, ὥστε νὰ παίρη ὡραίαν στιλπνότητα), νάτριον (χημική ούσια διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν), ἀλοιφάς, ἄρωματα, χρυσόν, ἐλεφαντόδοντα, λίβανον, ὅποια τὴν Κυρήνην σίλφιον καὶ ἵππους. Εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου προμηθεύονται ἴχθυς καὶ σῖτον, γουναρικά, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, σίδηρον, δούλους. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν δέρματα, ἔρια, δημητριακά. Εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀδριατικῆς περισυλλέγονται ἥλεκτρον. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας κασσίτερον,

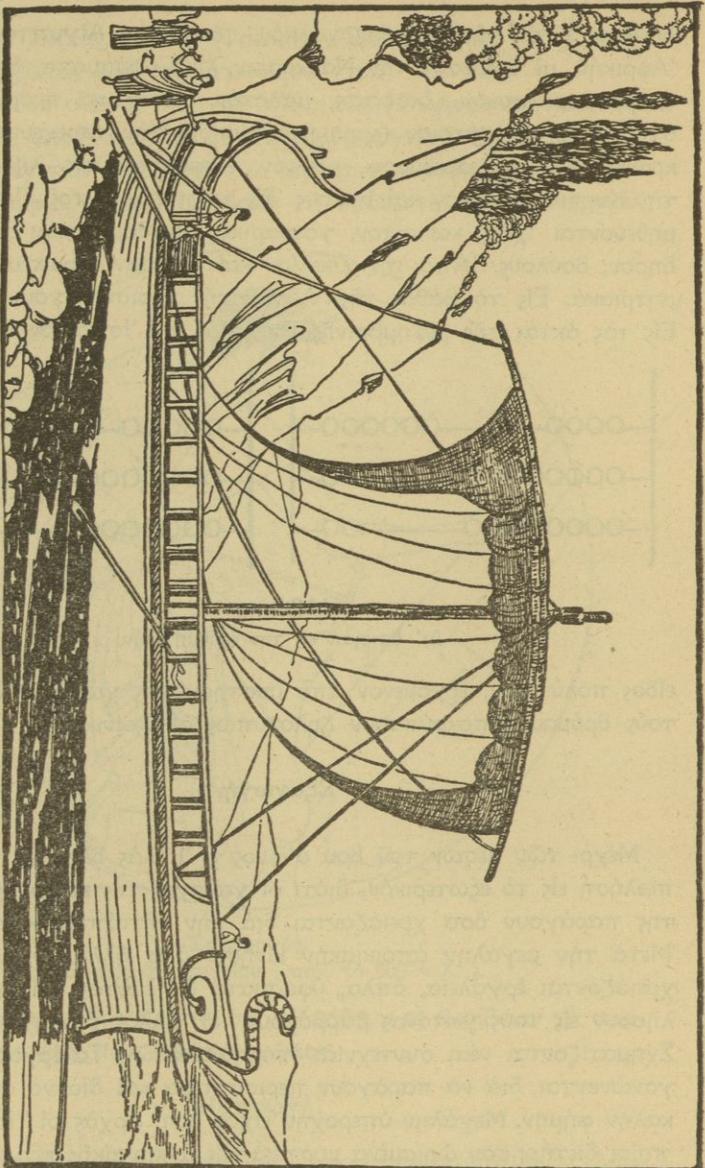
'Αθάκιον.

Δι' ἀσκησιν εἰς τὴν ἀριθμητικήν.

εἶδος πολύτιμον, ἐρχόμενον ἀπὸ μυστηριώδεις χώρας, τῶν ὅποιων τοὺς δρόμους ἀποκρύπτουν ζηλοτύπως οἱ Φοίνικες.

'Εξαγωγή.

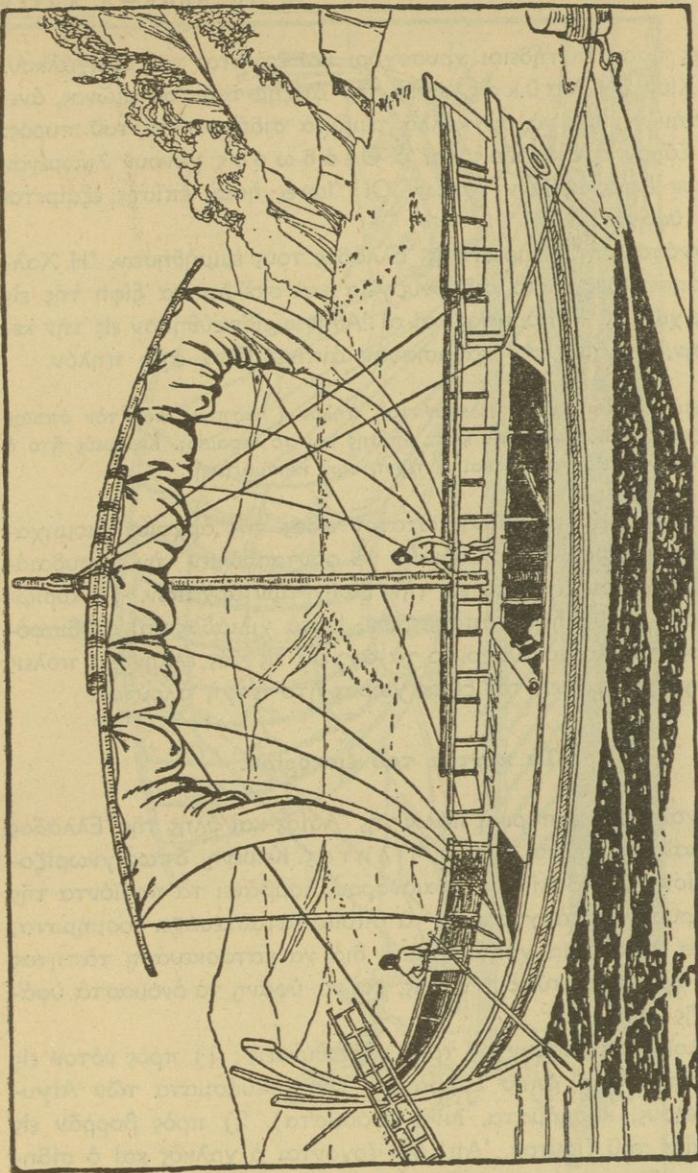
Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 8ου αἰῶνος ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ ἔξωτερικόν, διότι οἱ γεωργοί της καὶ οἱ χειροτέχναι τῆς παράγουν δσα χρειάζονται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Μετὰ τὴν μεγάλην ἀποικιακήν κίνησιν ὅλα ἥλαξαν. Αἱ ἀποικίαι χρειάζονται ἐργαλεῖα, σπλα, ὑφάσματα δι' ἑαυτὰς καὶ διὰ νὰ πωλήσουν εἰς τοὺς γείτονας βαρβάρους. Ἡ Ἑλλάς βιομηχανοποιεῖται. Σχηματίζονται νέαι συντεχνίαι ἐπαγγελματιῶν. Τὰ ἐργαστήρια ὁργανώνονται, διὰ νὰ παράγουν περισσότερα καὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσουν καλήν φήμην. Μεγάλην ὑπεροχὴν είχον κατ' ἄρχας οἱ Ἱωνες, οἱ ὅποιοι διετήρησαν ὀρισμένα μυστικά τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ είχον προχειρότερα τὰ δείγματα τῆς Λυδίας, Ἀσσυρίας καὶ Αἰγύπτου.

Πλοίον τῶν χρόνων τοῦ Ησαΐδου.

*Ανταρρόστασις ὅπερ εἶκόνα ἦτι ἀγγεῖον τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Τὸ ιστόδειον πλοίον εἶναι συνέχεια τοῦ δημητρικού. Ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν στυχόχρωμα, ἔχει 40 κώπτας. Τὸ πλοίον τὸ δημητρικὸν ἐφέρε τὸν Τηλέμαχον εἰς τὴν Πύλον, εἶχεν εἴκοσι. Οἱ πλοιάρχοις εἰς τὴν ξηρὰν χαρητᾶ μὲ χειροψίαν κομψὴν κυρίαν, ἡ οποία κρατεῖ στέφανον ἀπὸ ἄσθη.

Εμπορικὸν πλοῖον.

Αναπαράστασις.

Εμπορικὰ πλοῖα παριστάνονται έπει τοιλλῶν ἀγγέων. Τὸ σκέπος εἶναι στρογγύλων (κοιλη ναῦς). Ή κάπη χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν στροφήν, η κίνησις τοῦ σκέπου γίνεται κυρίως διὰ τοῦ Ιστίου.

Οι Ἰωνες ἡσαν ἐπιτήδειοι χρυσοχόοι καὶ ἔργάται τοῦ ὁρειχάλκου. Εἰς τὴν Χίον ὁ Γλαῦκος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀνεκάλυψε τὴν τέχνην νὰ συγκολλᾷ τεμάχια σιδήρου διὰ τοῦ πυρός. Εἰς τὴν Σάμον ὁ Ροΐκος καὶ ὁ Θεόδωρος χύνουν λυωμένον ὁρείχαλκον ἐντὸς κοίλων τύπων. Οἱ Ἰωνες ἡσαν ἐπίστης ἔξαίρετοι κεραμεῖς, ὑφανταὶ κλπ.

Οἱ ἔργάται τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμιμήθησαν. Ἡ Χαλκὶς ἀπέκτησεν ὄνομαστὰ σιδηρουργεῖα καὶ στέλλει τὰ ξίφη της εἰς μακρυνάς χώρας. Ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἰδίκεύθησαν εἰς τὴν κεραμευτικήν, δηλοδὴ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων ἀπὸ πηλούν.

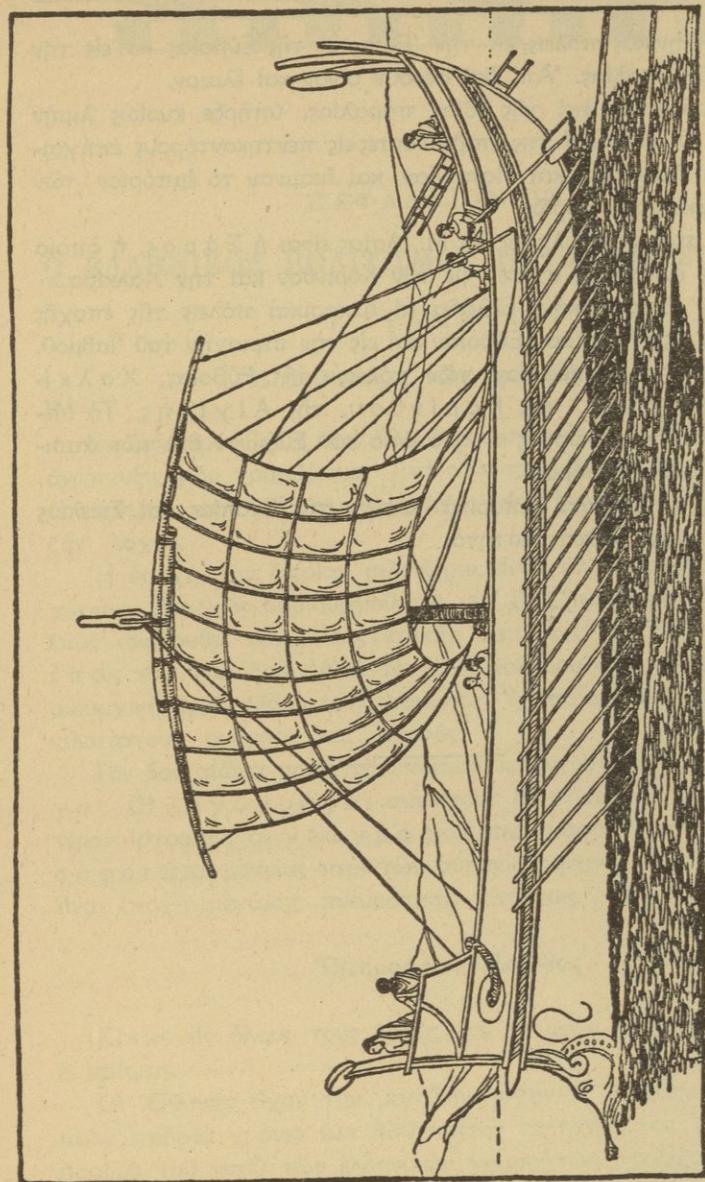
Οἱ ἀρχαῖοι κέραμοι τῶν ἔλεγον τὸν πηλὸν (λάσπην), ἀπὸ τὸν ὄποιον κατεσκεύαζον κεραμίδια, ἀγγεῖα κλπ., ἐπίσης καὶ τὸ κεραμίδι. Κεραμεὺς ἦτο ὁ κατασκευάζων τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη των κεραμευτική.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας. Ἡμεῖς σήμερον δυσκολεύομεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ πηλίνου ἀγγείου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων. Τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ σκεύη ἡσαν ἀπὸ πηλούν. Κατὰ χιλιάδας καὶ εἰς διαφόρους ποιότητας κατεσκευάζοντο τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἡ ἔξαγωγή των εἰς τὰς ξένας χώρας ἦτο πηγὴ πλούτου.

Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα εἶναι ἡ Μίλητος. Κειμένη, ὅπως γνωρίζομεν, πλησίον τῆς ἑκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, λαμβάνει τὰ προϊόντα τῆς Λυδίας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, μὲ τὰ ὄποια κατασκευάζει κοσμήματα, λεπτὰ ἔρια, τὰ ὄποια χρησιμοποιεῖ, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τάπητας μὲ ζωηρὰ χρώματα, τύπου Λυδίας, καὶ νὰ ὑφάνη τὰ ὄνομαστὰ ὑφάσματα τῆς Μιλήτου.

Τὰ πλοιά της πλέουν εἰς τρεῖς κατευθύνσεις : 1) πρὸς νότον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπ' ὅπου λαμβάνουν κατασκευάσματα τῶν Αἴγυπτίων (ύέλους, κοσμήματα, λινᾶ ὑφάσματα), 2) πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ Πόντου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔρχονται ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σιδηρός, χρυσός, δέρματα, παστὰ ψάρια, μέταξα, τὴν ὄποιαν μεταφέρουν τὰ καραβάνια ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ κυρίως σιτηρά, 3) πρὸς δυσμάς

Πεντηκόντορος.

Αναπαράστασις όποι είλοντας ήπι ζηγγέων.
Πλοίον έπιμηκες (ναῦς μακρός), κινεῖται μὲ 50 κώπος, 25 εἰς κάθε πλευράν. "Εμπροσθεν κεφαλή διγριοχόρου φέρεται τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοιά τῶν Φοινικῶν. Τὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ήσαν βασινά μὲ βαθὺ κοκκινωπὸν χρῶμα (μήνιον).

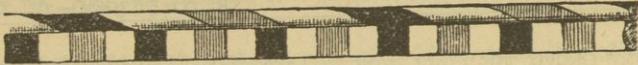
εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Ἐρέτριαν τῆς Εύβοίας καὶ εἰς τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ ἑκεῖ φέρουν οἶνον καὶ ἔλαιον.

Ἡ Φώκαια, ἐπὶ τῆς ἴδιας παραλίας, ὑπῆρχε κυρίως λιμήν πειρατῶν. Οἱ ναυτικοί της ἐπιβαίνοντες εἰς πεντηκοντόρους ἐπήγαινον εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ ἔκαμνον τὸ ἐμπόριον τῶν μακρυνῶν ἑκείνων χωρῶν.

Τρίτος σημαντικός λιμήν τῆς Μ. Ἀσίας είναι ἡ Σάμος, ἡ δόποια εἶχε στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς είναι εἰς τὴν νῆσον Εύβοιαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἔγνωρίσαμεν τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς Εύβοίας, Χαλκίδος, Ερετρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Αιγαίης. Τὰ Μέγαρα ἐμπορεύονται κυρίως σιτηρά ἀπὸ τὸν Εὔξεινον διὰ τῶν ἀποικιῶν των τοῦ Βοσπόρου.

Ἐπίσης τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔχουν μεγάλην δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ.

I. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

‘Η ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων.

Περισσότερον ἵσως ἀπὸ ὅλα θαυμαστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα είναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων. Ἐπὶ αἰώνας ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ ἀριστουργημάτων εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἡ ἐποχή, τὴν ὁποίαν μελετῶμεν, είναι πλουσιωτάτη εἰς παραγωγήν. Διαρκῶς δημιουργοῦνται νέα εῖδη ποιήσεως. Τὸ διηρικὸν ἔπος ἀκολουθεῖ νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως, τὸ διδακτικὸν ἔπος τοῦ Ἡσιόδου. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ δημιουργικὴ δρμὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲν ποικιλωτάτους ρυθμούς καὶ μορφάς.

Τὸν δον αἰώνα παρὰ τὴν ποίησιν καλλιεργεῖται ὁ πεζὸς λόγος. Οἱ λογογράφοι συνθέτουν διηγήσεις ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν, οἱ γεωγράφοι περιγραφὰς τόπων, οἱ φιλόσοφοι πραγματείας περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ο δος αἰώνειναι ἐποχὴ μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

“Ομηρος καὶ Ἡσίοδος.

“Οπως εἰς ὅλους τοὺς λαούς, καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας προηγήθη ἡ ποίησις.

Οἱ Ἑλληνες εἶχον τὴν μεγάλην τύχην ν' ἀποκτήσουν ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἔνα ἀσύγκριτον ποιητήν, τὸν Ὁμηρον. Τὴν εἰσόδον τοῦ ναοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων στολίζουν δύο ἔξασιαι παραστάδες, ἡ Ἱλιάς καὶ ἡ Ὁδύσσεια. Εἴδομεν τὴν

ζωντανήν εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν παλαιοτέρων Ἑλλήνων, τὴν δόποιαν δίδει ὁ Ὁμηρος.

Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου εἴκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται εὐχαριστημένοι. Πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιοὺς μύθους καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ τοὺς προγόνους τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων οἰκων, διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπτείας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ διηγήσεις γίνονται εἰς στίχους μακρούς, εἰς τὸ δακτυλικὸν ἔξαμετρον, καὶ εἶναι διεξοδικαὶ ὥσπερ νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἀκροστής νὰ τελειώσουν. Γενεαὶ ἀπὸ ἐπαγγελματίας ποιητάς, οἱ λεγόμενοι ραψῳδοί, ἔδούλεψαν φθόγγους, στίχους, ἔκφρασιν καὶ τὰ ἔφερον εἰς θαυμαστὴν τελειότητα.

Ἡ σκηνὴ σκυθρωπάζει, ὅταν ἀπὸ τὸν Ὁμηρον περάσωμεν εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ἡ βασιλεία ἔχει καταλυθῆ. Τὴν ἔξουσίαν ἔχουν σκληροὶ καὶ πλεονεκτικοὶ γαιοκτήμονες.

Τὸ κακὸν ἔχει προχωρήσει τόσον, ώστε ἐντροπὴ καὶ δικαιοσύνη (αἰδῶς καὶ δίκη) ἔφυγον εἰς τὸν Ὀλυμπὸν, διότι εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. Ὄλα πηγαίνουν εἰς τὸ χειρότερον. Οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι ἔζησαν εἰς τὴν χρυσῆν ἐποχὴν (χρυσοῦς αἰώνων), ὅπου τὸν δάργυρον αἰώνων, ἔπειτα δὲ χαλκοῦς. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰώνων.

Ο Ἡσιόδος ἔζησεν εἰς τὴν σκληρὰν ἐποχήν. Ἡ οἰκογένειά του μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Κύμην τῆς Αἰολίδος, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ο ἴδιος καλλιεργεῖ μικρὸν κλῆρον εἰς τὸ χωρίον Ἀσκρα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος. Εἶχε δίκην διὰ κληρονομικὰ μὲ τὸν ἀδελφὸν του, δὲ δόποιος ἀντὶ νὰ δουλεύῃ σκυμμένος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ νὰ ζῇ νοικοκυρεμένα, γυρίζει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πολιτικολογεῖ. Καὶ δπως ἦτο φυσικὸν ἐκεῖνος ἐκέρδισε τὴν δίκην. Ο Ἡσιόδος ἔχει παρηγοριά τὸ τραγοῦδι.

Μιὰ μέρα ἐνῶ ἔβοσκε τὸ ἀρνιά του εἰς τὸν ἀγιασμένον Ἐλικῶνα, τὸν ἐπλησίασαν αἱ Μοῦσαι καὶ τὸν ἐδίδαξαν ἀθάνατα τραγούδια: « Καὶ μοῦ χάρισαν ἀντὶ ραβδὶ περήφανο κλαρί, ποὺ τόκοψαν ἀπὸ ἀνθισμένη ἔλια. Ὅστερα μοῦ ἐνέπιευσαν θεῖο τραγοῦδι, γιὰ νὰ ὑμνῶ δσα θὰ γίνουν καὶ δσα ἔχουν γίνει καὶ μὲ πρόσταξαν νὰ δοξάζω τὸ γένος τῶν μακάρισμένων θεῶν, ποὺ ζοῦνε αἰώνια» (Θεογονία, 22 - 23, 30 - 33).

Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰς Ἐλικωνιάδας Μούσας ὁ Ἡσίοδος, θέλει πρῶτον νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὸ ποίημά του Θεογονία.

Θέλει ἀκόμη νὰ διδάξῃ ἴδιαιτέρως τὸν « ἄμυναλον », ὅπως λέγει, ἀδελφόν του πῶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι, πῶς νὰ περιποιήται τὸ ἀμπέλι, πότε νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν, πῶς νὰ νοικοκυρεύῃ τὸ σπιτικό του. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς ὅλο ἔργον του, Ἐργακαὶ Ἡμέραι.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου είναι εἰς δακτυλικὸν ἔξαμετρον, ὅπως τοῦ Ὁμήρου. Είναι καὶ αὐτὰ ἐπικὰ ποίηματα. Τοῦ Ὁμήρου ψάλλουν τὴν δόξαν τῶν ἡρώων, τοῦ Ἡσιόδου θέλουν νὰ διδάξουν, είναι διδακτικὰ ἐπίτη.

Λυρικὴ ποίησις.

Μὲ τὴν ὄλλαγήν εἰς τὴν ζωὴν ἔγινε μεγάλη ὄλλαγή καὶ εἰς τὰς ἴδεας καὶ τὴν καλαισθησίαν. Οἱ Ἐλληνες δὲν εὔχαριστοῦνται πλέον ν' ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ πράγματα περασμένα. Ἡ προσοχή των στρέφεται εἰς τὸ παρόν, εἰς τὰ περιστατικὰ τῆς ἴδικῆς των ζωῆς. Θέλουν νὰ διμιήσουν διὰ τὸν ἑαυτόν των. Ψάλλουν τὰ ἴδικά των αἰσθήματα, χαράν ἢ λύπην, ἐλπίδα ἢ φόβον, ἀγάπην ἢ μίσος. Ἡ ποίησις δηλαδὴ γίνεται προσωπικὴ εἴτε λυρική, ὅπως είπον, ἐπειδὴ ψάλλεται μὲ συνοδείαν λύρας. Ἐπίσης ἀλλάζει καὶ τὸ μέτρον. Τὸ ἔξαμετρον τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται βαρὺ καὶ μονότονον. Σχηματίζονται ρυθμοὶ γοργοί, κινημένοι, στίχοι μικροί, μέτρα ποικίλα. Ἐπίσης ἡ λυρικὴ ποίησις συνδέεται στενά μὲ τὴν μουσικήν.

Κιθάρα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

‘Ο 7ος καὶ δος αἰώνιον εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ δόποια ἔορτάζει πλουσίαν ἄνθησιν. Δὲν εἶναι τώρα μία χώρα ὅπως μὲ τὴν ἐπικήν ποίησιν. Αἱ περισσότεραι ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ πόλεις ἔχουν τὴν ποίησιν των. ’Ελεγεία, ἵα μβος, ὡδὴ μὲ τὰς ἀνεξαντλήτους ποικιλίας των εἶναι τὰ νέα λογοτεχνικὰ εῖδη.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν παραγωγὴν ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς μόνον πτωχὰ συντρίμματα, ὅσα ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέφερον εἰς τὰ ἔργα των. Παρ’ ὅλα αὐτά, τὰ κομμάτια ἢ ἡ ποσπάσματα, ὅπως εἶπον, ἔχουν μεγάλην ἀξίαν ως ποιήματα καὶ ως πηγαὶ πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἴδεας τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἐλληνισταὶ τῆς Εύρωπης ἐμάζευσαν εἰς εἰδικὰς συλλογάς, εἰς τὴν Λυρικὴν ’Ανθολογίαν, τ’ ἀποσπάσματα τῶν λυρικῶν.

Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος : ἡ Ἐλεγεία.

‘Ως μετάβασις ἀπὸ τὸ δύμοιόμορφον δύμηρικὸν ἔξαμετρον εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν στίχων τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι μία ἔνωσις τοῦ ἔξαμετρου μὲ τὸ πεντάμετρον. Τὸ νέον εἶδος, συνήθως σύντομον ποίημα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, ἔξαμετρον καὶ πεντάμετρον.

Τὸ εἶδος αὐτὸν τὸ εἶπον ’Ελεγείαν. Ἀργότερον εἰς αὐτὸν τὸ μέτρον ἔγραψαν τὰ ἐπιγράμματα.

‘Η ἐλεγεία κατ’ ἀρχὰς ἦτο πολεμικὸν ποίημα, ἐμβατήριον. Μὲ τοιοῦτον ποίημα ἐπεξείρησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πατριώτας του δ Καλλίνος δ ’Εφέσιος, περὶ τὸ 650, εἰς στιγμὴν μεγάλου κινδύνου, ὅταν ἐπικίνδυνοι ἐπιδρομεῖς, οἱ Κιμέριοι, ἀφοῦ ἐποδοπάτησαν Φρυγίαν : καὶ Λυδίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. ’Ασίαν.

« Ὡς πότε θὰ κοιμᾶσθε ; Πότε θᾶχετε καρδιά ; Παλληκάρια δὲν ντρέπεσθε τοὺς γείτονας ; Νομίζετε πώς κάθεσθε σὲ ειρήνη, ἐνῷ δ πόλεμος ἀγκάλιασε τὴν χώρα .»

‘Ολίγον ἀργότερον δ γνωστός μας Τυρταῖος μὲ ἐλεγείας ἐγκαρδίωσε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

‘Ο Μίμνερμος δ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 630 - 600, ἔδωσε συναισθηματικώτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐλεγείαν. ’Ἐψαλε μὲ συνοδείαν αὐλοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνησυχίας του, τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς καὶ ἐθρήνησε τὴν συντομίαν τῆς νεότητος.

‘Ο Θέογνις δέ μεγαρεύς, φανατικὸς ἀριστοκράτης,
ἔχασε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἔξωρίσθη ἀπὸ
τοὺς δημοκρατικούς. Εἰς τὴν καλύτερον σωζομένην μακρὰν ἔλεγείσαν
του χύνει τὴν χολὴν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, τοὺς δποίους χαρακτη-
ρίζει μὲ τὰ βαρύτερα ἐπίθετα, ἔτοιμος « νὰ πίη τὸ μαῦρον αἷμά των ».·
‘Ο Σόλων εἰς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἔλεγείσας του παρώρμησε καὶ
συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του.·

‘Ο Ζενόφανος δικαλοφών 105, περὶ τὸ 546, μὲ ἔλεγείσαν
ἐθρήνησε τὴν φυγὴν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἔξηγησε τὰς φιλοσοφικάς
σκέψεις του.

‘Αρχίλοχος : Ιάμβοι.

‘Αλλ’ ὁ μεγάλος δημιουργὸς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν εἶναι δέ ‘Αρ-
χίλοχος ὁ Πάριος, τὸν δποίον οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμησαν ὅσον
καὶ τὸν “Ομηρον.

Γεννηθεὶς ἦδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος (725 - 650).
ἀκμάζει τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὸν χρόνον τοῦ Γύγου, τοῦ βασιλέως
τῆς Λυδίας, πατρὸς τοῦ Κροίσου, 687 - 652.

Δὲν τὸν σκοτίζουν τὰ πλούτη « τοῦ Γύγη τοῦ πολύχρυσου ».·
‘Αλλ’ ἡ σάτιρά του σκοτώνει ὅσους τὸν πειράζουν. Τὴν σατιρικὴν
ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἔλεγον ἵα μ βον καὶ τοὺς σατιρικοὺς ποι-
ητὰς ἵα μ βογράφους. ‘Ο ‘Αρχίλοχος ἔγινε περιβότος εἰς τὴν
ἀρχαιότητα διὰ τοὺς ιάμβους του.

Εἶναι μεγάλη ζημία ἡ ἀπώλεια τῶν ἔργων τοῦ ἔξοχου Παρίου
ιάμβογράφου.

‘Αλκαῖος - Σαπφώ : ἡ ὥδη.

‘Η πραγματικὴ λυρικὴ ποίησις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον,
ἡ ἔκφρασις ἀτομικῶν συναισθημάτων, χαρᾶς ἢ λύπης, ἀγάπης ἢ
μίσους, ἐκαλλιεργήθη σπανιώτερον εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Περισσότερον
δπὸ δλους τὴν καθαρὰν προσωπικὴν ποίησιν ἐπλησίασαν οἱ Λέσβιοι.

‘Η ρυθμικὴ μορφὴ των εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ποίημα, πρωρι-
σμένον νὰ ψάλλεται, συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴν καὶ λέγεται φ δή-
‘Ο ‘Αλκαῖος, περὶ τὸ 600 π. Χ., κατάγεται, ὅπως εἴδομεν, ἀπὸ

παλαιάν ἀριστοκρατικήν οἰκογένειαν. Ὅτι Ελαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κομματικούς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του. Οἱ θυμοὶ καὶ ἡ χαρὰ του ἐνέπνευσαν σειρὰν ἀπὸ ποιήματα, τὰ δόποια ὠνόμασαν « στασιωτικά ».

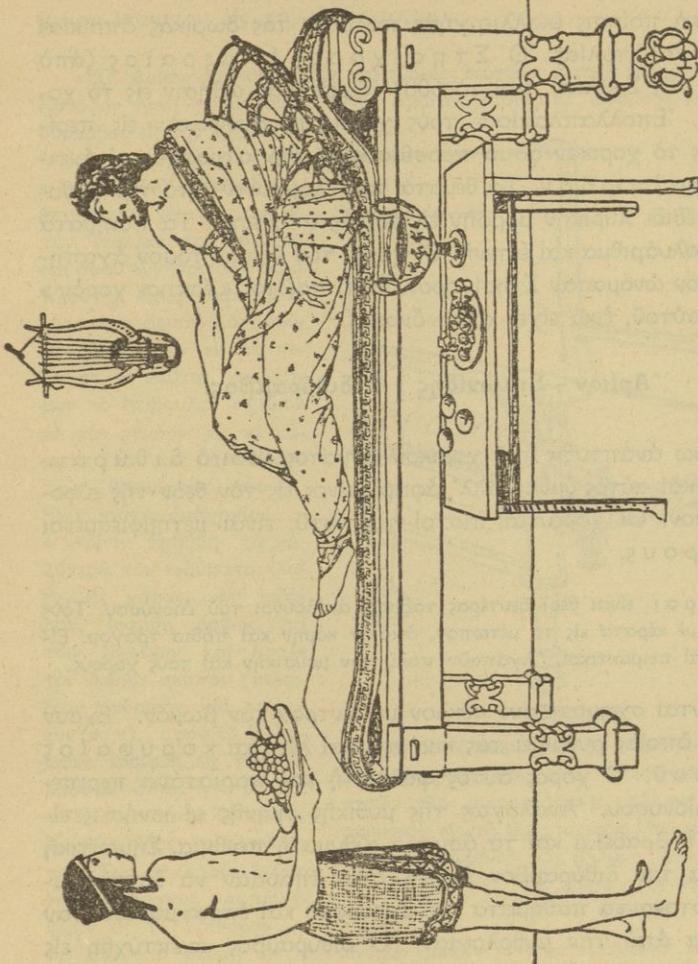
Ολίγον νεωτέρα, μετὰ τὸ 600, εἶναι ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Ἐρεσόν. Τὰ ποιήματά της εἶναι ἀπὸ τὰ συναισθηματικώτερα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ πλοκὴ τῆς φόδης ὀληθινὰ καλλιτεχνική. Ο Πλάτων τὴν ὠνόμασε δεκάτην Μοῦσαν καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπόν της μεγάλην ποιήτριαν.

Ο συμπαθέστατος Ἀνακρέων ὁ Τήιος (περὶ τὸ 520) ἔψαλε τὴν νεότητα, τὰ λουλούδια καὶ τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου Τὸν εύρισκομεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φιλομούσου τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, τοῦ Ἰππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας κλπ. Τὰ ποιήματά του ἀναπαριστάνουν τὴν πλουσίαν ζωὴν εἰς τὰς τυραννικὰς αὐλάς.

Χορικὸν ᾄσμα.

Χοροὶ ψάλλοντες εἶναι τόσον παλαιοὶ ὅσον καὶ ὁ ἀνθρωπος. Τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἑκδήλωσιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἑλληνες, ὅπως τόσας ἄλλας, καὶ τὴν ἀνύψωσαν εἰς μεγάλην καλλιτεχνίαν. Μὲ τὸν χορὸν συνδέεται ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν δόποιαν ὅμως γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα. Τὸ παλαιὸν γνήσιον μουσικὸν ὅργανον τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ κιθάρα. Ο αὐλός ἐθεωρεῖτο ὅργανον βαρβαρικὸν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπεκλείετο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Αἱ ὁριγιαστικαὶ τελεταὶ τοῦ Διονύσου υἱοθέτησαν τὸν αὐλόν, ὁ δόποιος κατέκτησε τὸν χορὸν καὶ τὸν ἔκαμε δημοφιλῆ.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐκαλλιεργήθη ὁ χορὸς διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, σεμνός, βαρύς, μὲ ᾄσματα εἰς ἀρχαῖζουσαν δυσκολονόητον δωρικὴν διάλεκτον. Τὸ ἀγαπητὸν ᾄσμά των ἦτο ὁ παῖαν, ὑμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, θριαμβευτικὸς διὰ νίκην, ψαλλόμενος εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνωρὶς τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὴν Σπάρτην ἔζησε καὶ συνέθεσε χορικὰ ᾄσματα ὁ Ἀλκμάν. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας, ἀπὸ ἔλληνικὴν χωρὶς ἄλλο οἰκογένειαν. « Ἡ κιθάρα, ἔλεγεν, ἀν ἡξεύρησ νὰ τὴν καλοπιάνης, ἀξίζει ὅσον καὶ τὸ σπαθί ». Τὰ χορικά του συνοδευόμενα ἀπὸ αὐλὸν είχον μεγάλην διάδοσιν, ἔγιναν ἀγαπητὰ

Κλινη καλ τράπεζα.
Παράστασης έποι Διγγείου.

Σκηνή διπό συμπόσιου. Οι φρχσιοι δυοπούν πολὺ τὸ συμπόσιο. Ο προστεκτημένος ξεσπλασθεὶς διαποτικώθεται ἐπὶ κλίνης (ντριβῶν). Τὸ φαγητὸν τίθεται ἐπὶ τραπέζης παρὰ τὴν κλίνην. Εἰς τὴν εικόνα βλέπομεν πολύτελες ἀνδρικιντρον μὲ τετράγωνα πόδια καὶ κομμισταὶ εἰς τὴν πλαγὴν δην. Εἰς τὸ τραπέζη τὸ πιάτο μὲ κομψὴ κυλεῖ διὰ τὸν οίνον. Ο «πατέ», σπῶτας διορύμαζον ἐπὶ τὸ εὐγενικώτερον τοὺς δούλους, κομίζει φαγητὸν.

καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἔγραψεν ᾧσματα διὰ γυναικείους χορούς, ὅμνους, παιᾶνας κλπ.

Ἡ χορικὴ ποίησις ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὰς δωρικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ὁ Στηρίχορος ἡ μεριαῖς (ἀπὸ τὴν Ἰμέραν τῆς Σικελίας περὶ τὸ 600) ἔδωσε νέαν ὠδῆσιν εἰς τὸ χορικὸν ᾧσμα. Ἐπολλαπλασίασε τοὺς χορευτάς, ἀνύψωσεν εἰς περίτεχνον εἶδος τὸ χορικὸν ᾧσμα προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν τὴν ἐπώδον. Τὰ θέματά του ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν καὶ ἔδιδε λυρικὴν μορφὴν εἰς ἐπικὰς ὑποθέσεις. Τὰ ποιήματά του ἦσαν πολυάριθμα καὶ ἐκτενῆ. Οἱ χοροί του ἔγιναν τόσον ἀγαπητοί, ὥστε τὸν ὄντος Στησίχορον, διότι πρῶτος «ἔστησε χορὸν» τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἐνῷ εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

Ἄριων - Σιμωνίδης : ὁ διθύραμβος.

Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ χορικοῦ ᾧσματος εἶναι ὁ διθύραμβος. Είναι καὶ αὐτὸς ὅμνος, ἀλλ' ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν της εὐφορίας Διόνυσον. Οἱ χορευταί, πιστοὶ τοῦ θεοῦ, εἶναι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους.

Οι σάτυροι εἶναι θεοί δευτέρας τάξεως, ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου. Τοὺς παριστάνουν μὲ κέρατα εἰς τὸ μέτωπον, ὅγριαν κόμην καὶ πόδια τράγου. Είναι εὔθυμοι καὶ πειρακτικοί. Ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς.

Οἱ χορευταὶ σχηματίζουν κύκλον μὲ κέντρον τὸν βωμόν. Ἐχουν ἀρχηγόν, ὁ ὄποιος ρυθμίζει τὰς κινήσεις καὶ λέγεται κορυφαῖος τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς αὐτὸς ψάλλει ἥ καὶ παριστάνει περιπετείας τοῦ Διονύσου. Ἀναλόγως τῆς μυθικῆς σκηνῆς αἱ κινήσεις εἶναι ζωηραὶ ἥ βραδεῖαι καὶ τὰ ᾧσματα εὔθυμα ἥ πενθιμα. Σημαντικὴ πρόοδος διὰ τὸν διθύραμβον ἔγινεν, ὅταν ἐπαυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου καὶ ἐπραγματεύθησαν ἄλλα θέματα ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ὁ διθύραμβος ἀνεπτύχθη εἰς ἔξοχον λογοτεχνικὸν εἶδος τὸν δον αἰῶνα καὶ εἶχε λαμπρὸν μέλλον, διότι ἀπὸ αὐτὸν προῆλθε τὸ σοφαρὸν θέατρον, ἥ τραγῳδία.

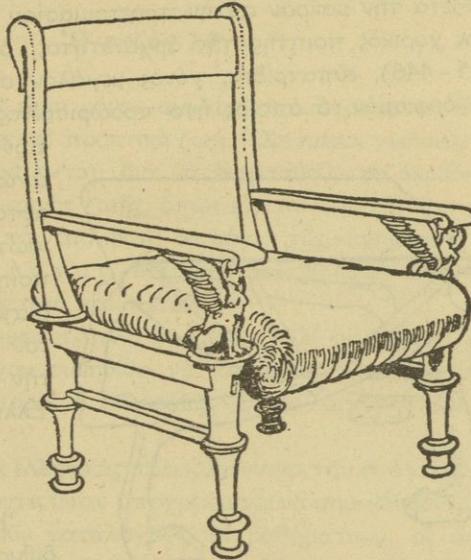
Ως δημιουργός τοῦ διθύραμβου ἀναφέρεται ὁ Ἀρίων ὁ Μηθύμνας (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου), ὁ ὄποιος ἔζησε τὸν καιρὸν τοῦ Περιάνδρου (ἀρχαὶ δου αἰῶνος) καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν

μὲ τὴν αὐλήν του. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἡγάπησαν τὸν μουσόληπτον ἄνδρα καὶ διηγήθησαν ὅτι δελφὶν ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ βέβαιον θάνατον εἰς τὴν θάλασσαν.

«Οἱ Ἀρίων ἦτο κιθαρῳδὸς καὶ οὐδενὸς δεύτερος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

Αφοῦ πολὺν χρόνον ἔμεινε πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλούτη, ὀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Αφοῦ ἔξηλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπιβουλὸν σχέδιον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυρούς του... Εἰς τοιαύτην ἀμπιχανίαν... ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλύτερά του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἐστάθη ὅρθιος ἐπὶ τῶν ἔδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὅρθιον σκοπὸν (μελωδίαν ἀνδρικήν καὶ παροξυντικήν), ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἔρριφθη εἰς τὴν θάλασσαν δπως ἦτο μὲ δόλα τὰ ἐνδύματά του. Τὸ πλοϊὸν ἐγκολούθησε τὸν πλοῦν του. Ἐκεῖ τὸν ἔλαβε δελφὶν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ Ταίναρον... Καὶ σώζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταίναρον μικρὸν ἄγαλμα χάλκινον παριστάνον τὸν Ἀρίονα, ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφῖνος» (Ηρόδοτος Α, 24).

Εἰς τὸν διθύραμβον ἔδωσε μεγαλύτερον πλάτος ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος, λαμβάνων ὡς θέμα τοῦ ἄσματός του ἐπεισόδιον ἀπὸ ὅποιον δήποτε ὥρατον μῦθον. Ο Σιμωνίδης ἤκμασε περὶ τὸ 556

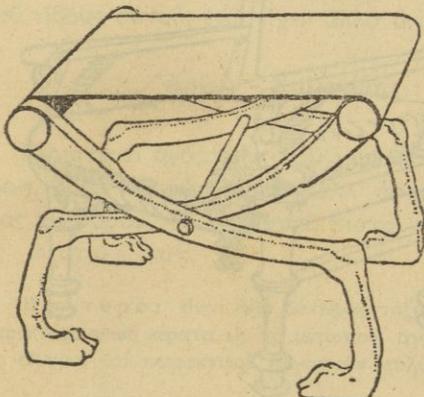

Θρόνος.

Ο θρόνος (πολυυθρόνα) τῶν μέσων τοῦ βουαίων προέρχεται ἀπὸ τὸ μνημεῖον τῶν Ἀρπιτῶν τῆς μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου, εύρισκόμενον εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον. Οἱ πόδες είναι τορνευμένοι. Εἰς ἄλλους είναι τετράγωνοι μὲ κοσμήματα. Τὰ ἄκρα τῆς ράχεως καταλήγουν εἰς κύκλους.

- 468 καὶ ἦτο σπουδαῖος καὶ παραγωγικὸς ποιητής. Ὑγραψε μὲν ἀριστοτεχνικὴν δεξιότητα ἐπινίκια, ὑμνους, παιᾶνας, θρήνους, ἐπιγράμματα, διθυράμβους, σκόλια. Αὐτὸς ἔγραψε τὰ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς ἥρωας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐλεγείας εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ τῆς Σαλαμῖνος. Τὰ ποιήματά του ἔχουν πολλὴν σκέψιν.

Μετὰ τὴν μακράν αὐτὴν προετοιμασίαν παρουσιάζεται ὁ γιγάντειος χορικὸς ποιητής τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος (515 - 446), εὐπατρίδης, γόνος μεγάλου οἴκου, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν ὄρφισμόν, ὁ ὅποιος ἦτο πρωωρισμένος νὰ ψάλῃ τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων πανελλήνιων ἀγώνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ καθὼς καὶ τοῦ δλίγον νεωτέρου του (470 - 460) ποιητοῦ ἐγκωμίων, τοῦ Βακχυλίδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σιμωνίδου, ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας.

Κάθισμα.

Τὸ κάθισμα εἶναι πτυσσόμενον.

Τὸ Θέατρον.

Ἡ ἑξαιρετικὴ ἀξία τοῦ διθυράμβου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἔνα πολὺ μεγάλο λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ δρᾶμα.

Ο κορυφαῖος ἀντὶ νὰ στέκεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῶν χορευτῶν καὶ ἀντὶ νὰ ρυθμίζῃ τὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ, ἥρχισεν αὐτὸς νὰ διηγῆται τὸν μῦθον. Ο χορὸς περιωρίσθη νὰ ψάλῃ τὰ λυρικὰ μέρη. Ἔνα βῆμα ἀκόμη καὶ ἀρχίζει διάλογος. Ο χορὸς ἐρωτᾷ, ὁ κορυφαῖος ἀπαντᾷ. Εἰμεθα μέσα εἰς τὸ δράμα. Τὸ δράμα πλουτίζεται, περιπλέκονται αἱ περιπέτειαι. Ο ποιητής δργανώνει διδιός τὴν σκηνήν, διδάσκει τὸν χορόν, γίνεται σκηνοθέτης καὶ ποιητής μαζὶ.

Ο σημαντικώτατος αὐτὸς νεωτερισμὸς εἶχε τὴν ἀνεξάντλητον ἐπίδρασίν του εἰς τὴν λογοτεχνίαν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἄπο τὸν διθύραμβον μὲ τραγικὴν ὑπόθεσιν προηῆλθε τὸ σοβαρὸν εἶδος τοῦ δράματος, ἢ τραγῳδία. Ἀνάλογοι ἀφορμαὶ ἐγένησαν τὴν κωμωδίαν.

Τὰ δύο εἰδῆ τοῦ δράματος "φθασαν εἰς θαυμαστὴν ἀνάπτυξιν τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας.

·Ο πεζὸς λόγος.

Ο ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συγκίνησις καὶ φαντασία. Εἶναι καὶ σκέψις καὶ στοχασμὸς καὶ πρακτικὴ ζωή. 'Ωρισμέναι γνώσεις, πληροφορίαι, ὁδηγίαι χρείαζονται, διὰ νὰ ἐκφρασθοῦ' μὲ ἀκρίβειαν, λέξεις ἀπλᾶς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εὐκολύνουν τὴν συνεννόησιν Τὴν ἐκφραστιν αὐτὴν τὴν ἀπλῆν μὲ τὰ λόγια τῆς καθημερινῆς διμιλίας τὴν εἶπον πεζὸν λόγον, ποὺ πηγαίνει δηλαδὴ μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ ἡ ποίησις ἔχει πτερά καὶ πετᾶ.

Αὐτὸς εἰς ἡμᾶς φαίνεται πολὺ φυσικόν. 'Αλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὅτι κάθε σοβαρὸν μόνον μὲ ποίημα ἡμπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ.' Εγινε λοιπὸν ἀγών, διὰ νὰ γράψουν πεζά.

Η πρόοδος εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ἐγένησε τὴν ἀνάγκην νὰ γράφουν πολλά. Οἱ ἀρχοντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώνουν ὠρισμένα γεγονότα, νὰ κρατοῦν καταλόγους, οἱ μαθηματικοί, οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των. Αἱ συνθῆκαι μεταξὺ πόλεων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφοῦν εἰς ἔμμετρον λόγον. "Ολα αὐτὰ ὑπεχρέωσαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὸν πεζὸν λόγον.

Αὐτὸς ἔγινε πάλιν εἰς τὴν Ἰωνίαν. 'Ο πεζὸς λέγος μόλις διεμόρφωθη, εἶχε ταχεῖαν διάδοσιν.' Εγινε πρῶτον κοινὴ εἰς τὰς δώδεκα Ἰωνικὰς πόλεις καί, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς πῶς, ἐγεννήθη τὸν 6ον αἰῶνα μία γλῶσσα, τὴν ὅποιαν ἔγραφον οἱ "Ιωνες καὶ μαθόντες παρ' ἐκείνων ὅλοι οἱ Ἑλληνες. Αὐτὴ ἦτο βεβαίως εἰς Ἰωνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Η Ἰωνικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη κοινὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα της ἔγινεν ἀργότερον ἡ ἀττικὴ.

Δι' αὐτῆς μετεδόθησαν αἱ ιστορικαί, γεωγραφικαί, μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ ὅποιαι ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

Οι λογογράφοι : 'Εκαταῖος δι Μιλήσιος.

‘Ο ”Ομηρος είναι ό πρώτος ιστορικός τῆς Ἑλλάδος. ”Οταν διηγήται τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων, αὐτὰ ἀκούονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὡς ιστορικοὶ ἀλήθειαι. Σύν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νηφαλιωτέρας γνώσεις διὰ τὸ παρελθόν.

Τὰ πρυτανεῖα τῶν πόλεων, δηλαδὴ αἱ κυβερνήσεις, ἐκράτουν καταλόγους τῶν βασιλέων καὶ τῶν ὀρχόντων μὲν χρονολογίας. Εἰς τοὺς ναοὺς ἥσαν γραμμένα τὰ ὄνόματα τῶν ἱερέων, ἱερειῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Εἰς δλα τὰ μέρη ἐφύλαττον μὲ ἐπιμέλειαν τὰ κείμενα τῶν νόμων, τῶν χρησιῶν, τῶν συνθηκῶν. Μὲ τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἔμποροι καὶ ταξιδιῶται ἀπομειώνον παρατηρήσεις ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ αἱ γνώσεις διὰ τοὺς μακρυνούς λαούς ἐγίνοντο ἀκριβέστεραι.

Πολλοὶ ἔχρησιμοποίησαν τὸ ὑλικὸν αὐτό, τὸ ἐπιλούτισαν μὲ ἴδικάς των παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. ’Απ’ αὐτὸν προῆλθεν ἡ ἵστορια καὶ ἡ γραφή αἱ. Οἱ ιστορικοὶ καὶ οἱ γεωγράφοι ἐγκατέλειψαν τὴν ποίησιν καὶ ἔγραφον εἰς πεζόν. Κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔπος, πρὸς τὴν δημητρικὴν διήγησιν δηλαδή, τὴν ιστορικὴν διήγησιν εἴπον λόγον καὶ τοὺς πρώτους ιστορικούς λογογράφους.

Οἱ λογογράφοι εἰς τὰς διηγήσεις των ἀνεμείγνυνον ἀκόμη πολλοὺς μύθους καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των ποιητικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εὔχαριστοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις καὶ ἡ κρίσις τῶν συγγραφέων δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. ’Ἐπέρασε πολὺς καιρός, διὰ νὰ φανῇ ὁ πρώτος πραγματικός ιστορικός, ὁ Ἡρόδοτος ὁ πόποιος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἔγραψε τὴν ιστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. ’Ακόμη καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἔχει συμπάθειαν εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Οἱ λογογράφοι ἥσαν ”Ιωνες, ἔζησαν μετά τὸ 600 καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων, περιγραφὰς τῆς γῆς. ”Ολους αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς μέχρι τοῦ Ἡροδότου (484 – 425) ὄνόμασαν λογογράφοις. ’Αναφέρουν 12 ὄνόματα. Οἱ κυριώτεροι είναι Κάδμος δι Μιλήσιος, Ἐλλάνικος δι Μυτιληναῖος καὶ δι σημαντικώτερος δι Εκαταῖος.

"Εκαταῖος δὲ Μιλήσιος (545 - 475) εἶναι δὲ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Ἡροδότου Ἰστορικούς. Ἐκαυχᾶτο δὲ κατάγεται ἀπὸ παμπαλαίαν οἰκογένειαν, διὰ τὸ ὄποιον τὸν εἰρωνεύεται δὲ Ἡρόδοτος. Εἶχε ταξιδεύσει πολὺ καὶ ἦτο ἀνθρωπος μεγάλης πείρας.

"Οταν οἱ "Ιωνες συνθηρίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον, συνεβούλευσε ν' ἀποφύγουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ισχυρῶν Περσῶν. Καὶ δταν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἡκουσαν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐπανάστασιν, συνεβούλευσε νὰ λάβουν τοὺς θησαυρούς, τοὺς ὄποιους δὲ Κροῖσος εἶχε κρύψει εἰς ἓνα ὀνομαστὸν ναὸν τῆς Ἱωνίας, διὰ νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ συμπολῖται του, τὸ 494, τὸν ἔστειλαν πρεσβευτὴν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην Ἀρταφέρνην, τὸν ὄποιον ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς Ιωνικὰς πόλεις τὰ παλαιὰ πολιτεύματά των.

"Ἄξιωμαστικὸς εἶς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου δὲ Ἐκαταῖος ἐγνώρισε τὴν περιοχὴν τοῦ Αιγαίου καὶ τοῦ Πόντου, πολλὰς χώρας τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Αἴγυπτον, ἔφθασεν ἵσως μέχρι τῆς Ἰσπανίας. "Ο, τι εἶδε καὶ ἔμαθε, τὸ ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον «Γῆς περίοδος», δηλαδὴ περιήγησις τῆς γῆς. Εἰς ἄλλο ἔργον «Γενεαλογίαι» ἔδωσε περίληψιν τῆς ἐλληνικῆς Ἰστορίας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους.

"Ο Ἐκαταῖος δὲν ἔστερείτο κριτικοῦ πνεύματος. Ο ἕδιος ζητεῖ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων, ἥ ὄποια λέγει « εἶναι πολλάκις γελοία ».

"Απὸ τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἐσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, περισσότερα τοῦ Ἐκαταίου. Αὐτὰ τὰ εύρίσκει κανεὶς εἰς συλλογάς, τὰς ὄποιας ἔκαμαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν οἱ εὐρωπαῖοι σοφοί μὲ τὸν τίτλον « Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων Ἰστορικῶν ».

II. ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Γέννησις τῆς φιλοσοφίας.

Μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ νοῦ εἰς τὰς Ιωνικὰς πόλεις οἱ ἀνθρωποι ἤρχισαν νὰ μὴν ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου. Οἱ παλαιότεροι εἰς ὅσα γίνονται εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἥλιου καὶ τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν

έποχῶν, εἰς τὴν βροντήν, τὴν ἀστραπήν, τὴν βροχήν, τὴν τρικυμίαν ἔβλεπον τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεῶν. Πολλοὶ ἄνθρωποι τῷρα
ἡθελον ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἔξηγήσουν μὲ τὸν νοῦν των, μὲ τὸ λογικὸν
καὶ ἀπὸ φυσικὰς αἰτίας.

Τὸν δον αἰῶνα ἔγινε ζωηροτάτη πνευματικὴ κίνησις εἰς τὴν Ἰωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἦθελαν νὰ ἐρευνήσουν, νὰ μάθουν. Αὔτούς, οἱ
ὅποιοι εἶχον τὴν μεγάλην ὁγκόπην νὰ ἔξετάσουν καὶ νὰ μάθουν,
ν' αὐξήσουν τὰς γνώσεις των, δὲ λαὸς τοὺς ὡνόμασε φιλόσοφοι
οὐς, δηλαδὴ φίλους τῆς σοφίας, καὶ τὴν ἐνασχόλησίν των φιλόσοφοι
αἰῶνα καὶ ἐπέρασεν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. «Δὲν ἀφίνει νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς ἄλλην γλώσσαν», εἶπεν ἕνας ἀρχαῖος
συγγραφεύς. Αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἤσαν δλίγαι. «Ωστε δὲ φιλόσοφος κατείχεν ὅλας μαζί.» Ήτο συγχρόνως μαθηματικός, φυσικός, ἀστρονόμος, ιατρὸς κλπ.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας ἤσαν τολμηροί. Δὲν ἦθελον νὰ παραδεχθοῦν ως ὄρθδον παρὰ μόνον ὅτι τοὺς ἐφαίνετο λογικόν. «Ἄλλοι
ὅμως ἦθελον νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἐδίδασκον οἱ μῦθοι.» Εγεννήθησαν λοιπὸν δύο τάσεις, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ συντηρητικοί.

Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι.

Εἰσηγηταὶ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς ἐρμηνείας ἤσαν Ἰωνες. Τρεῖς
ἀπὸ αὐτούς, Μιλήσιοι καὶ οἱ τρεῖς, ἔγιναν δύνομαστοί, δὲ Θαλῆς,
δὲ Ἀναξίμανδρος καὶ δὲ Ἀναξίμενος. Καὶ οἱ τρεῖς ἔζησαν τὸν δικαιολογούμενην πρὸς τὸ μέσον, δὲ Ἀναξίμενης πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.

«Ἡθελον σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ν' ἀποδείξουν ὅτι
δὲ κόσμος ἔγινεν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Παρεδέχοντο ὅτι εἰς τὴν
ἀρχὴν ὑπῆρχε μία οὐσία, ἥ διποία μὲ τὰς μεταβολάς της ἔγινε χῶμα,
νερό, φωτιά, ἀστρα, ἥλιος, δένδρα, ἄνθρωποι. Τὴν πρώτην αὐτὴν
οὐσίαν τὴν ἔλεγον «ἀρχὴν» καὶ τὴν ἐφαντάζοντο ως ὑλικήν. «Υπεστήριζον λοιπὸν ὅτι ὅλα ἔγιναν μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ἀρχῆς καὶ
εἰς αὐτὴν θὰ γυρίσουν, ὅμα χαλάσουν.

«Ο Θαλῆς (624 - 548) ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλεν, ὅπως εἴδομεν,
τὸ ὑδωρ.» Εβλεπε παντοῦ ζωήν, κίνησιν, βλάστησιν. «Ολα, ἔλεγεν,

είναι γεμάτα θεούς : « πάντα δαιμόνων πλήρη ». Ἡ γῆ πλέει ἐπὶ ὅδα-
τος ὡς σανίς. Ο Θαλῆς προέλεγεν ἐκλείψεις. Εἶχε γνώσεις μαθηματικάς.

Ο Αναξίμανδρος (616 - 545) ήτο ἔρχος νοῦς, προεΐδει
γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεβεβιώθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ ἀρχικὴ
οὐσία, ἔλεγε, δὲν εἴναι δυνατὸν νὰ είναι ἕνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοι-
χεῖα, ὥπως τὸ ὄντων. Πρέπει νὰ είναι κάτι, τοῦ ὅποιου δὲν γνωρίζο-
μεν τὰ γνωρίσματα. Δι' αὐτὸν τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔλεγεν ἃ πειρονικά,
δηλαδὴ ἀκαθόριστον. Εγίνε γνωστός μὲ τὰς ἀστρονομικάς καὶ γεω-
μετρικάς γνώσεις του.

Ἐξήγησε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ ἄπειρον, ἐγεννήθησαν ἡ
γῆ, τὰ ἀστρα καὶ διοτί κινοῦνται. Ἐλεγεν δτι ἡ γῆ είχε σχῆμα κυλίνδρου καὶ
πρῶτος συνέλαβε τὴν τολμηράν ίδεαν δτι αἰωρεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαν-
τος χωρὶς κανένα στήριγμα. Ο κόσμος καταστρέφεται καὶ ξαναγίνεται κατά
περιόδους. Τὰ ζωντανά ἐγεννήθησαν εἰς τὴν λάσπην τῆς γῆς. Ο Ἀνθρωπος
ήτο κατ' ἀρχὰς τυλιγμένος εἰς κέλυφος, ἔζη μέσα εἰς τὸ νερὸν καὶ ἀμα ἐμεγάλωσεν,
ἐσπασε τὸ κέλυφος καὶ ἐβγῆκεν εἰς τὴν γῆν.

Ο Αναξίμανδρος κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὧρολόγιον, σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ
καὶ χάρτην τῆς γῆς, τὸν ὅποιον συνεπλήρωσεν δ συμπολίτης του Εκαταῖος.

Ο Αναξίμανδρος (585 - 528) ἐσκέφθη δτι τὰς ιδιότητας τῆς
ἀρχικῆς οὐσίας, ὅπως τὴν ἦθελεν δ Ἀναξίμανδρος, τὰς ἔχει δ ἀήρ.
Δι' αὐτὸν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλε τὸν ἀέρα. Αὔτὸς ζωογονεῖ καὶ συγ-
κρατεῖ τὸν κόσμον.

Ο ἀήρ δμα ἀραιωθῆ, γίνεται φωτιά, δμα πυκνωθῆ, δμεμος, σύννεφον, χῶμα,
πέτρα. Πρώτη ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἡ ὁποῖα ὡς πλατεία σανὶς κρατεῖται μετέωρος
ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τὰ ἀστρα γίνονται ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς. Αὔται δμα
ἀναβοῦν ύψηλά, ἀνάβουν καὶ γίνονται φωτιά καὶ δμα πυκνωθοῦν, δστρα. Ἡ
σελήνη παίρνει τὸ φῶς της ἀπὸ τὸν ἡλιον. Ἐδωσε φυσικὴν ἐμμηνίαν εἰς τὰς
ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Οπως δ Ἀναξίμανδρος, παραδέχεται δτι
κόσμοι σχηματίζονται καὶ καταστρέφονται.

Οσον ἀπλοϊκαὶ καὶ ἀν φαίνωνται αἱ γνῶμαι τῶν παλαιοτάτων
Ἐλλήνων φιλοσόφων, είναι φανερὸν δτι ἔγινε τεραστία πρόδοσις.
Ἐφθασαν ἀπὸ τὴν μυθολογικὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν
τοῦ κόσμου. Ἡ Ἱρις, δηλαδὴ τὸ οὐράνιον τόξον, εἰς τὸν "Ομηρον
είναι ἕνα πρόσωπον, θεά, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός· τώρα ἔγινεν
ἀτμοσφαιρικὸν φαινόμενον.

‘Ηράκλειτος δ Ἐφέσιος 544 — 484.

Μίσαν γενεάν νεώτερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον Μιλήσιον εἴναι ὁ περιλάλητος Ἡράκλειτος ἀπὸ τὴν δευτέραν μεγαλόπολιν τῆς Ἰωνίας, τὴν Ἐφεσον. Ἡ φήμη του ἐγέμισε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ μεγάλην, σχεδὸν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ἀντίθετος τόσον τῆς τυραννίδος, δύσον καὶ τῆς δημοκρατίας. Προικισμένος μὲν βαθυστόχαστον νοῦν, ἥτο μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης, περιφρονῶν ἀκόμη καὶ τοὺς σπουδαιοτέρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς του.

« Ἡ πολυμάθεια, ἔλεγε, δὲν κάμνει κανένα σοφόν, δπως δὲν ἔκαμε τὸν Ἡσίδον, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Ζενοφάνη καὶ τὸν Ἐκαταῖον ». « Ὅσον διὰ τὸν Ὁμηρον τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ τὸν ραπίσουν. Τὸ Ἱδιο καὶ ὁ Ἀρχιλοχος ». « Τοὺς Ἐφεσίους δλους πρέπει νὰ τοὺς πνίξῃς καὶ νὰ παραδώσῃς τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἀνθηλίκους », διότι είχον ἔξορίσει τὸν φίλον του ἀρχηγὸν. τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, ὁ ὄποιος κανονίζει τὴν φύσιν. Ἄλλ’ ἐνῷ ὁ νόμος αὐτὸς εἴναι αἰώνιος καὶ κανονίζει τὰ πάντα, οἱ ἀνθρώποι δὲν τὸν ἔννοοῦν, καὶ ὅταν ἀκόμα τοὺς τὸν ἔξηγήσης. Είναι οἱ Ἱδιοι, ὅταν κοιμῶνται καὶ ὅταν εἴναι ἔξυπνοι. Παρατηρῶν τὴν διαρκῆ μεταβολὴν εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν είναι σταθερόν, ὅτι δλα ἀλλάζουν.

« Ολα τρέχουν καὶ ἀλλάζουν, τίποτε δὲν είναι σταθερόν. Δὲν ἡμποροῦμεν δύο φορὰς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ Ἱδιον ρεῦμα « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει », « δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἀνέμβαίτης ».

Διὰ νὰ γίνεται αὐτό, πρέπει ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ κόσμου νὰ είναι κάτι ἀνήσυχον καὶ κινημένον. Τοιοῦτον είναι τὸ πῦρ. Ἡ βαθύτερα λοιπὸν οὐσία τοῦ κόσμου είναι ἡ φωτιά. Φλόγα καὶ φωτιά κινεῖ τὸν κόσμον.

Τὰς σκέψεις του δ μεγαλόφρων φιλόσοφος τὰς διετύπωσεν εἰς πυκνὰς φράσεις, εἰς ἀποφθέγματα ἐπιβλητικὰ καὶ δυσκολονόητα. Ἰσως διὰ νὰ μὴ τὸν ἔννοοῦν οἱ κοινοὶ ἀνθρώποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἡράκλειτος δ σκοτεινός.

Οἱ δύο Μιλήσιοι, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξιμένης, εἶναι οἱ δημηιουργοὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἵσως πεζὸν σύγγραμμα. Ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς ἔμειναν μόνον μικραὶ φράσεις. Τοῦ πρώτου εἶναι κάπως ποιητικῶτεραι. Ὁ Ἀναξιμένης ὅμως ἔγραψε στρωτὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον μᾶς ἔμειναν πολλὰ ἀποσπάσματα, τὰ δόποια μᾶς ἀναπαριστάνουν τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐμελετήθησαν πολύ, ἔθαυμάσθησαν καὶ εἰχον μιμητάς, ὅπως τὸν παράδοξον γερμανὸν φιλόσοφον Νίτσε τὸν περασμένον αἰῶνα.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Αἱ τολμηραὶ ἴδεαι τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας ἐκίνησαν διαμαρτυρίας εἰς τὸν συντηρητικῶτερον κόσμον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν.

Ο Πυθαγόρας δὲ μιος καὶ ἡ σχολή του ἐκαλλιέργησαν, ὅπως εἴδομεν, θρησκευτικὴν φιλόσοφίαν. Ἐπλησίασαν τὴν ὄρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

Φιλοσοφικῶτερον ὅμως τὰς συντηρητικὰς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν οἱ διπάδοι τῆς Ἐλεατικῆς Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Φωκαέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.

Ζενόφωνος (570 - 475), ὁ θεωρούμενος ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς, ἔφυγεν, ὅπως εἴδομεν, 25 ἐτῶν ἐμπρὸς εἰς τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν (546) καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἐλέαν. Διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θρησκείαν, ἔζήτησε νὰ τὴν ἐκκαθαρίσῃ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ « τὰ παραμύθια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ », ὅπως λέγει ὁ Ἰδιος. Ἐπολέμησε μὲθέρμην τὸν ἀνθρωπομορφισμὸν καὶ ἐκαυτηρίσασε τοὺς ποιητάς, οἱ δόποιοι ἐφόρτωσαν εἰς τοὺς θεοὺς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα.

« Ἔνας θεὸς ὑπάρχει, μέγιστος ἀνάμεσα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ὁμοίαζει μὲθοὺς θνητοὺς οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν σκέψιν. Μένει ἀκίνητος εἰς τὴν ίδιαν πάντοτε θέσιν, δὲν πηγαίνει ἐδῶ κι' ἕκεῖ. Εἶναι δῆλος μάτια, δῆλος αὐτία, δῆλος σκέψεις καὶ κινεῖ χωρὶς κόπον τὸ πᾶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ του ».

« Όλα εἰς τὸν κόσμον κάμνουν ἐνότητα, ὅλα εἶναι ἔνα, « ἐν τὸ πᾶν ». Αὕτὸς εἶναι ὁ Θεός, ἀγέννητος καὶ ἀφθαρτος.

‘Ο κύριος ἀντιπρόσωπος ὅμως τῆς Ἐλεατικῆς Σχολῆς είναι ὁ Παρμενίδης δοῦλος της, τοῦ δόποιου ἡ ζωὴ προχωρεῖ εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (540 - 470). Ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, νομοθέτης, ἔδωσεν εἰς τὴν πατρίδα του ἔξαίρετον σύνταγμα. ‘Ο Παρμενίδης ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἡρακλείτου. Εἰς τὴν αἰώνιαν κίνησιν καὶ ροήν ἐκείνου ἀντέταξε τὴν ἀκινησίαν καὶ τὴν ἀρνησιν κάθε μεταβολῆς. ‘Η κίνησις καὶ ροή είναι φαινόμενον, ἀπάτη τῶν ἀμορφώτων, ἐνῷ τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἰς τὸ βάθος μένει ἀκίνητος.

“Υπάρχει μόνον ἔνα ὅν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον. Οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος, οὔτε σηκώνει ἀλλαγάς. Ἀληθινὴ είναι μόνον ἡ γνῶσις, ἡ δόποια δεικνύει τὸ ὅν ἔνα καὶ ἀμετάβλητον. Αἱ αἰσθήσεις ἀντιθέτως, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ πολλά, τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν, τὴν μεταβολήν, μᾶς γελοῦν καὶ μᾶς βυθίζουν εἰς τὴν πλάνην.

Εἰς ἔνα ποίημα βαρὺ καὶ δυσκολονόητον ὁ Παρμενίδης περιγράφει τὸ ταξίδι του ἐπάνω εἰς ἄρμα πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἡ δόποια τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀλάθευτον ἀλήθειαν, ποὺ είναι ἡ ἴδική του ἡ διδασκαλία, καὶ τὰς πλανερὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ Ἡρακλείτου.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν Παρμενίδην ἔζησεν ἔνας ἔξαίρετος ἐπίσης σοφός, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος (495 - 435), φύσις πλουσία, ἐπιστήμων, ποιητής καὶ θαυματουργός, τοῦ δόποιου ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον αἰῶνα.

‘Η Ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ θου αἰῶνος.

“Ηδη τὸν διαδικαστή π.Χ. αἰῶνα βλέπομεν νὰ γίνεται ἐμπρός μας αὐτό, τὸ ὄποιον εἶπον « Ἑλληνικὸν θαῦμα ». Οἱ Ἑλληνες ζοῦν, σκέπτονται, γράφουν διαφορετικά ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς.

‘Η γλῶσσά των μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ δόποια παρήγαγεν, ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν γλωσσῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ μὲ ἀσύγκριτον δημιουργικότητα ἔζησε μεγαλειώδη ἔξελιξιν.

Κατ’ ἀρχὰς ἔξυμνησεν, εἰς τὰς ἔξοχωτέρας ἐποποιίας ἀπ’ ὅσας ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς περιπτετείας

τῶν πολεμιστῶν καὶ τῶν θαλασσοπόρων. Δέν ἡσθάνθη ὅμως νὰ τα-
πεινώνεται, ὅταν ἔψαλλε μὲ τὸν Ἡσίοδον τοὺς γεωργοὺς σκυμμέ-
νους εἰς τὸ ἄροτρόν των.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπενόησε τὴν ἀτελεύτητον
ποικιλίαν τῶν ὑμνων. 'Ο Πίνδαρος, 20 ἐτῶν τὸ 498, συνέθεσε τὴν
πρώτην ωδὴν του. Μὲ τὸν ἴαμβον ἔδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχι-
λόχου καὶ τῶν τραγουδιστῶν τοῦ δήμου σκληρὸν ὅπλον κατὰ τῶν
ἀντιπάλων.

Διὰ νὰ γοητεύσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν λαόν, ἔδημιούργησε τὸ
δρᾶμα καὶ ὁ Αἰσχύλος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ 500, ἔδωσε τὴν πρώτην
του τραγῳδίαν.

Δέν ἡρκέσθη νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὡραῖον μὲ δλα τὰ εῖδη τῆς ποιή-
σεως, ἀλλὰ ἔζήτησε τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πεζοῦ λόγου
ὅποιος εὐθύς ἔξ ἀρχῆς εἶχε τὴν ὡραιότητα εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ
τὴν διαύγειαν.

Ἐπέτρεψεν ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κό-
σμον μὲ τὴν μορφὴν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ιστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἔγινεν ἡ καθαυτὸ γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης είναι τὰ ὡραιότερα ἀπὸ ὅσα κατεσκεύασαν οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἥ τέχνη είναι ἡ ζωροτέρα, εὐγενεστέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ ἀριστουργήματά του ἀπεκρυσταλλώθησαν ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ φλογερὰ φαντασία, συγκρατημένη δύμως ἀπὸ τὸ λογικόν, ἡ λεπτότης, ἡ δίψα διὰ ἐλευθερίαν ὀλλά καὶ καθαρότητα μορφῆς καὶ διαύγειαν τῶν ἴδεων. Ὁ Ἑλλην ἡγάπησε τὸ ἀρμονικὸν καὶ παθαίνεται διὰ τὴν εύρυθμίαν.

*Η Ἀρχαῖη τέχνη.

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἔφθασσαν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀξιολύπητα συντρίμματα. Κανεὶς ναός, κανὲν ἄγαλμα, κανὲν ἀγγεῖον δὲν ἔσωθι ἀκέραιον. Ἀπὸ πολλοὺς δόνομαστοὺς ναούς ἔμειναν μόνον τὰ θεμέλια. Ἄναγλυφα καὶ ἀγγεῖα συνετρίβησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὰ ἔρειπια. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, ἔξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς, ώστε ἰδέαν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων μᾶς δίδουν μόνον αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Ἐν τούτοις τόσον καταπληκτικὴ ἦτο ἡ παραγωγὴ τῶν ἀρχαίων εἰς ἔργα τέχνης, ώστε μᾶς ἔμειναν ἀφθονα λείψανα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν λάμψιν της ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἔδωσε τὸν 5ον αἰώνα. Διὰ νὰ:

φθάση δύμως εἰς τὴν τελειότητα ἐκείνην, ἔχρειάσθη αἰώνων ὑπομονητική ἔργασία.

Τὴν καταστροφὴν τῆς κρητομυκηναϊκῆς τέχνης μὲ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡκολούθησεν, ὅπως εἴδομεν, περίοδος σκότους. Τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος ὠνόμασαν Ἑλληνικὸν μεσαίωνα, διότι ἡσαν χρόνοι ἀμαθείας, ὅπως ὁ μεσαίων διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ τέχνη της, ὅπως ἔμφανίζεται ἴδιως εἰς τὰ ἀγγεῖα, εἶναι γεωμετρική.

'Απὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἥρχισεν ἡ ἀνάπτυξις, ἀργά, μὲ κόπον καὶ μὲ δοκιμάς. Τὸν δον αἰῶνα ἔχομεν ζωηρὰν κίνησιν. Κτίζονται ναοί, κοσμοῦνται μὲ ἀνάγλυφα, κατασκευάζονται ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα γίνονται ἔργα καλλιτεχνικά.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ναοί καὶ ἀγάλματα γίνονται ἀπὸ ξύλου. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν μίαν πέτραν μαλακήν, τὸν πῶρον. Τέλος κατέληξαν εἰς τὸ μάρμαρον, τὸ ὅποιον ἔγινε τὸ κατ' ἔξοχὴν ὄλικὸν τῶν Ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων.

Μὲ δληγή τὴν πρόοδον δύμως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ναοί, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ἀτεχνα καὶ δεικνύουν ἀπειρίαν.

Τὴν γεωμετρικὴν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἡκολούθησεν ἡ περίοδος προπαρασκευῆς τὸν 7ον καὶ δον αἰῶνα, τὴν διποίαν ὠνόμασαν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τέχνην ἀρχαϊκήν. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη φθάνει περίπου μέχρι τοῦ 480 - 470 π. Χ.

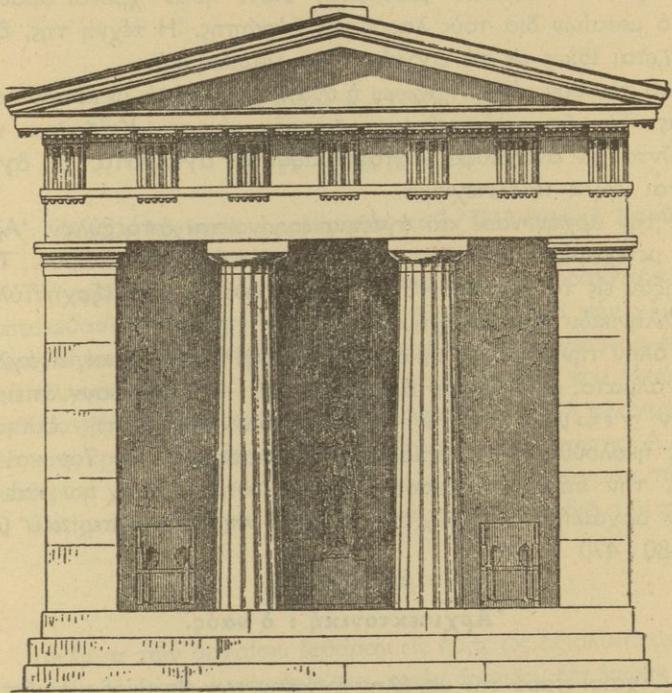
'Αρχιτεκτονική : δ ναός.

Οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην τῶν εἰς οἰκοδομάς, ἔκτισαν ἀνάκτορα, ὀχυρώματα, τάφους, ὅχι ναούς. Τὰς θυσίας τῶν ἐτέλουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς ὑψηλοὺς κατὰ προτίμησιν τόπους. Ἀφότου δύμως οἱ Ἑλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς ὡς ἀνθρώπους, ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθοῦν ὅτι χρείζονται κατοικίαν.

Τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν τὴν ἐφαντάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μεγάρου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἔκτιζαν στενόμακρον δωμάτιον, χωρὶς παράθυρον, μὲ στοάν τὸ πολὺ ἐμπρός, ἡ δοποία ἐσχηματίζετο, δπως καὶ εἰς τὸ μέγαρον, μὲ τὴν προέκτασιν τῆς στέγης καὶ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς δύο στύλους. Τὸ

δωμάτιον ώνομάζετο σηκός, τὸ ὅποῖον σημαίνει ἀρχικῶς τόπος περιμανδρωμένος.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν διτὶ ὁ ἑλληνικὸς ναὸς ἢτο κατοικία τοῦ θεοῦ. Ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ στεγάζῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ἀλλα Ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὅχι ως τόπος συγκεντρώσεως ὅπως ἡ

Ναὸς πρόστυλος.

Πρόσοψις ἀπλουστέρου ναοῦ μὲ δύο κίονας καὶ δύο παραστάδας. Παραβάλετε μὲ τὴν πρόσοψιν τοῦ μυκηναϊκοῦ μεγάρου (σελ. 34)

ἰδική μας ἐκκλησία. Ὁ λαὸς δὲν εἰστήρχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Αἱ τελεταὶ ἔγινοντο ἔξω εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἔκει ἢτο καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὰς θυσίας. Οἱ ναοὶ ἤσαν συνήθως ἐντὸς περιβόλου φυτευμένου μὲ δένδρα, ὁ δῆποιος ἐλέγετο τέμενος, δηλαδὴ τόπος χωρισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν.

Διὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικροί. Ὁ παλαιότερος μὲν στοὰν ἡ στύλους ἐμπρὸς ὀνομάζεται πρόστυλος· Ἀργότερον προσέθεσαν στοὰν καὶ ὅπιστα καὶ ὁ ναὸς ἔγινε ἀμφιπρόστυλος· Τέλος κατεσκεύασαν στοὰς καὶ στύλους εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ὁ τοιοῦτος ναὸς ὠνομάσθη πρόστυλος· Ὅπιστα εἰς τὸν στοὴν κατεσκεύασαν ἄλλο δωμάτιον, συνεχόμενον μὲν ἐκεῖνο, τὸν δὲ πρόστυλον μονόν, ὃπου ἐφύλαττον τοὺς θησαυρούς. Εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους ναοὺς ἡ στέγη εἶναι ὑψηλοτέρα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς πλαγίας πλευράς. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἀνὰ ἓν τρίγωνον εἰς τὴν ἐμπροσθίαν καὶ ὅπισθίαν ὅψιν, τὰ δποῖα λέγονται ἀετῶματα.

"Ολην τὴν ὠραιότητά του ἔδειξεν ὁ ναός, ὅταν ἔγινε μαρμάρινος. Ἡ κυρία εὐμορφία του εἶναι εἰς τὴν ἀρμονικήν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν του, εἰς τὸ στερεὸν σχεδίασμα τοῦ περιγράμματος, τὸ ὅπιον τὸν κάμνει νὰ ἔχει ωρίζη καθαρά καὶ νὰ φαντάζῃ μέσα εἰς τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ παιγνίδι τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν κιόνων ἔδιδεν εἰς τὴν εὐμορφιὰν αὐτὴν κάτι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωντανόν. Εἰς αὐτὸν προστίθεται ἡ γοητεία τῆς διακοσμήσεως, ἡ ὅποια ἐπιβάλλεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς κατασκευῆς.

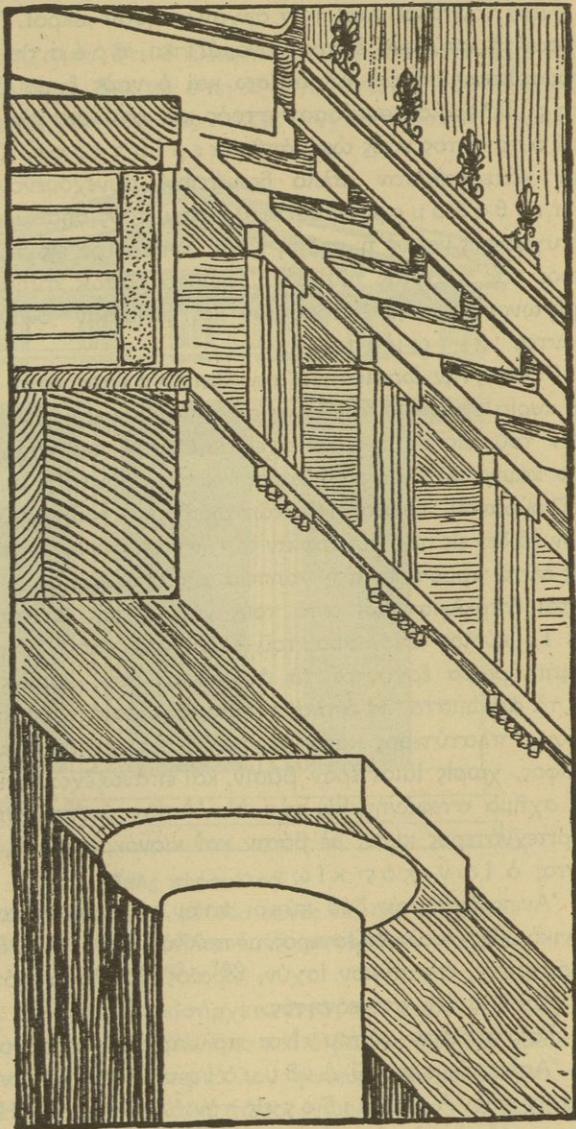
Τὸ κύριον στόλισμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶναι ὁ κίων καὶ ὡς συμπλήρωμα ἔρχονται τὰ ἀνάγλυφά του, κυρίως αἱ παραστάσεις εἰς τὰ ἀετώματα. Ὁ ἀπλούστερος καὶ ὠραιότερος εἶναι ὁ δωρικὸς κίων, πλαστύτερος κάτω μὲν ραβδώσεις, στηριζόμενος ἀμέσως εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς ἴδιαιτέρων βάσιν, καὶ ἐπάνω ἔχων μικρὸν κιονόκρανον, εἰς σχῆμα στεφάνης. Εἰς τὴν Μ. Ἄσίαν ἀνεπτύχθη λεπτότερος καὶ περιτεχνότερος κίων, μὲν βάσιν καὶ κιονόκρανον μὲν ἔλικοειδῆ κοσμήματα, διὰ τὸν κίωνα.

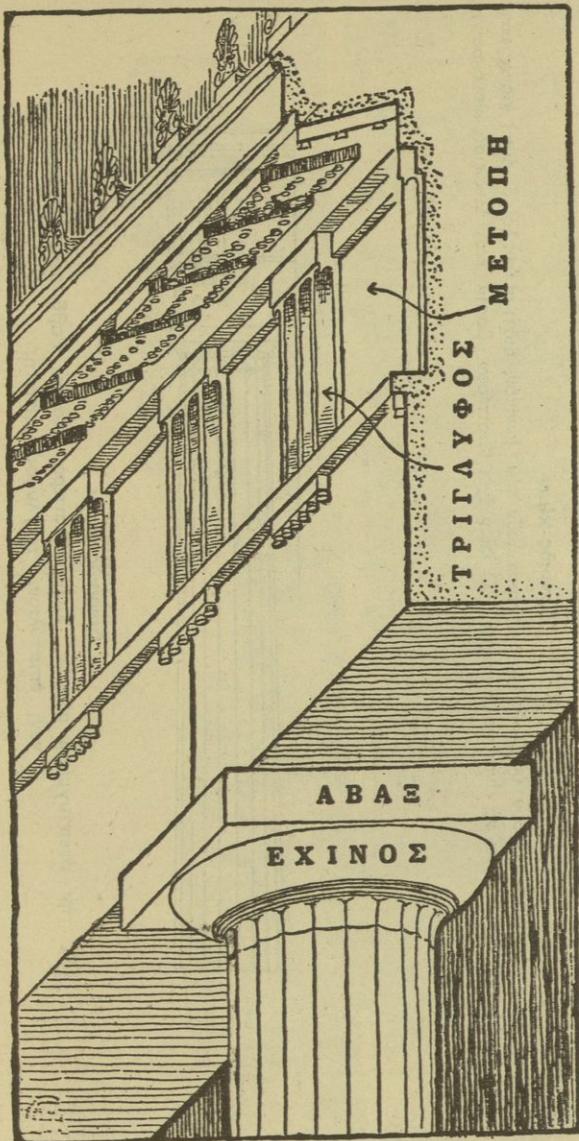
Ἀνεπτύχθησαν δύο τύποι ναῶν, ὁ Ἰωνικὸς καὶ ὁ δωρικός. Ὁ Ἰωνικὸς εἶναι πολυτελέστερος, μὲν πολλὰ κοσμήματα, ὁ δωρικὸς ἀπλοῦς, ἀρρενωπός, ἀποτινέων ἰσχύν, ὠραῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ μὲ τὸ αἰσθημα τῆς στερεότητος.

Τοῦ πρώτου τύπου εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὀνομαστοὶ ναοὶ τῆς Μ. Ἄσίας, ὁ ναὸς τοῦ Διονυσίου· Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Μίλητον, τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸ Ἡραῖον εἰς τὴν Σάμον. Ἀπ' αὐτοὺς μόνον πενιχρὰ λείψανα ἔσωθησαν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως τῶν Δελφῶν ἀνεστηλώθη ὁ θησαυρὸς τῶν Κνι-

Δωρικός κίονας ξυλίνου χωνεύση.

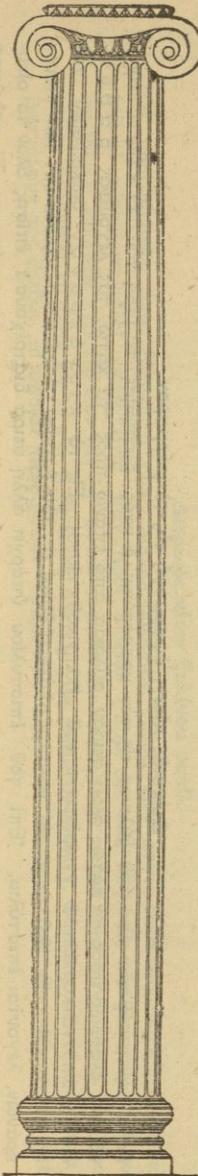
Οι ναοι δρυκιδές ήσαν ξύλινοι, διά κλων κορυφές ρωμαϊκές δρυς. Διά τούτο είναι παχύτερος πρὸς τὰ κόπτα, ἐνῶ οι κορητομητησικοὶ κίονες είναι παχύτεροι ἵστανται (πρβ. εἰκ. σελ. 34). Εἰς τὴν κορυφὴν του κατασκευάζουν κυκλικοὺς προσκέφαλους καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποποθετοῦν τετράγωνῶν πλάκας ἀπὸ ποχύ ξύλου. Τὸ προσκέφαλον δινομέστηθι κατόπιν ἐχινοῖς, ή δὲ πλάξεις & βαξι (ἴσε ἐποιεύνην εἰκόνα). Οἱ κίονες μὲ τὰ κιονόκρανά του βαστάζουν τὰς δοκούς, αἱ ὅποιαι περιβάλλουσαν δηρίζονταις δῆμην τὴν οἰκοδομήν καὶ βαστάζουν τὴν στεγήν.

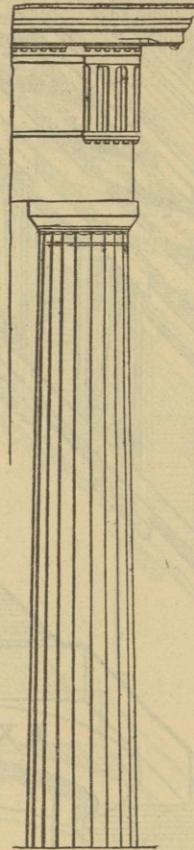
Δωρικός όίλων, έφαρμονή είς τὸ μάρμαρον.

Κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τὸν σύλινον εἰς τὸν μαρμάρινον ὁ ναὸς διετέρησε τὸ μέρη του. 'Ο κί αν παχυνόμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ κάτω φέρει σειρὰν σύλλακτα ἀπὸ ἑπάνω πρὸς τὰ κάτω, τὸς λεγούμενος ραβδόν τοῦ νόμους. Εἰς τὸ κιονόκρανον ονομάσθαι τοῦ ἔλληνικοῦ κίονος, οἷς τὸ κιονόκρανον εἴη τὸν κιονοστρόφευταν ἀπὸ τοῦ ξύλινου, αἱ στροφές εἴησαν ἀπὸ οικοδόμων, οἵ τι γλυπτοὶ φασι καὶ μετόπις. Τὰ τρίγλυφα δόμημα, τὸ λεγόμενον διάζωμα, εἴς τριγλύφα μετόπων διαπέρανται εἰς τὸν καθέτα σκαλισθεῖσα, αἱ δόποις συνήθεος φέρουν γλυπτά παραστάσεις,

*Ιωνικὸς κίλον.

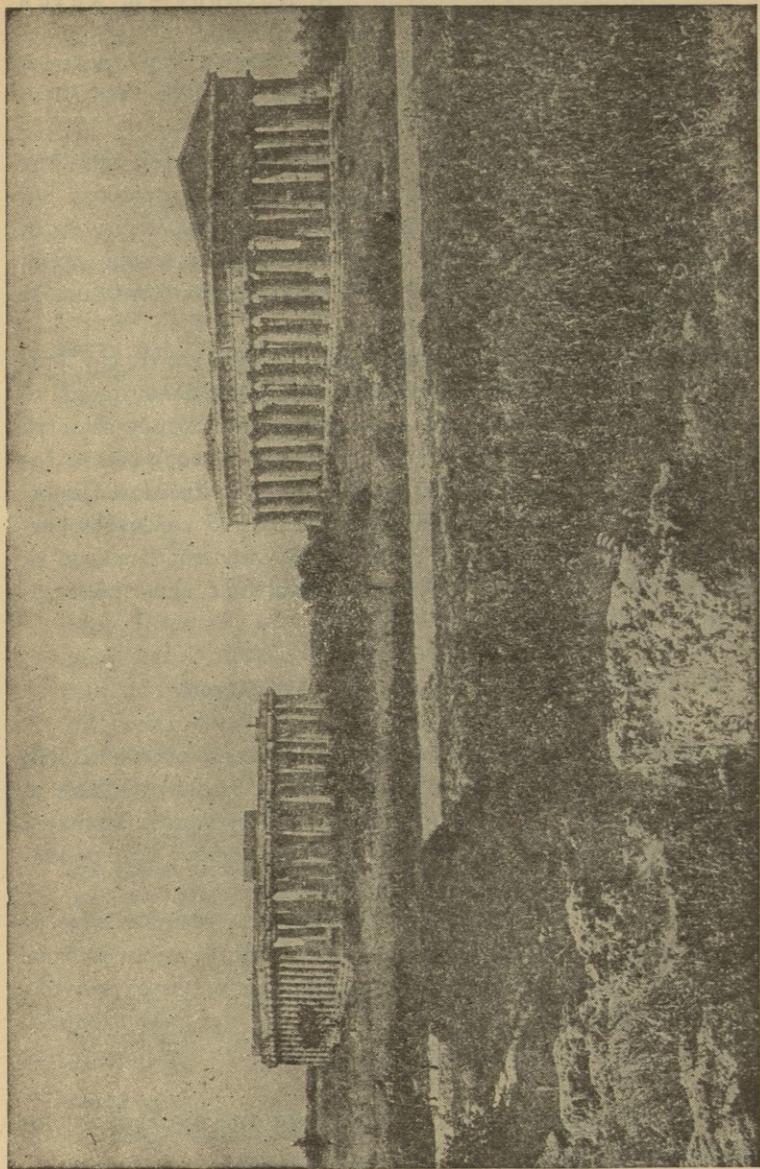
"Οταν θέλουν νὰ κατασκευάσουν Νηπιαλούς κίλονας, προτιμοῦν τὸν Ιωνικόν, διότι οι Νηπιαλοί δωρικοί κίλονες κατὰ τὰς ἀναλογίας των πρέπει νὰ είναι πολὺ παχεῖς. 'Ο κίλον ἔχει ιδιαίτερον βάσιν καὶ ἐλικοεῖς κιονόκρανον.

Δωρικὸς κίλον.

Εἰς τὴν ἀνεπαγγέλην μορφήν. Χωρὶς ιδιαίτερον βάσιν. Ραβδώσεις, κιονόκρα-
νον, ἐπιστρῶλον, τρίγλυφος, μετόπη.

A. Λαζάρον—A. Χατζῆ

'Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος A' ("Εκδόσις A' 1949)

14

Οι δύο ναοί της Ποσειδωνίας (Paestum, Κέρτο 'Ιερά).

Η λεγούμενη βασιλική του ήνω αιδηνός και διέρχεται να δει τού Ποσειδώνος του ήνω αιδηνός.

δίων, πολύτιμον δεῖγμα Ἰωνικοῦ ναοῦ, ό δόποιος εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀντὶ κιόνων φέρει δύο γυναικας μὲ Ἰωνικήν στολήν, τὰς λεγομένας Καρυάτιδας.

Τὸν δον αἰῶνα τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εύρισκετο εἰς δῆλην τὴν λαμπρότητά του. Ἀρχοντες καὶ ιδιῶται ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ προσφέρουν ἀφιερώματα, τὰ δόποια ἑκάστη πόλις ἔφύλαττεν ἐντὸς μικροῦ ναοῦ, τοῦ λεγομένου Θησαυροῦ. Ο περὶ τὸν ναὸν χῶρος εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ τοιαῦτα ἴδρυματα καὶ ἥτο πραγματικὸν μουσεῖον Ἰωνικῆς τέχνης.

Δωρικοὶ ναοὶ ἔκτισθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἐπιβάλλονται μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὅγκον των. Ο ἀρχαιότερος ἀπ' αὐτοὺς εἴναι τὸ Ἡραῖον τῆς Ολυμπίας (2ον ἡμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος), ἔπειτα ἔρχονται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σελινοῦντος εἰς τὴν Σικελίαν. Πληρεστέρων ἰδέαν δωρικοῦ ναοῦ ἀρχαϊκῆς τέχνης δίδει ὁ καλύτερον διατηρηθεὶς ναὸς τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Ποσειδωνίαν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ Paestum, ὅπως λέγουν οἱ Εὐρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα.

Τὰ παλαιότερα ἀγάλματα ἦσαν ξύλινα, μὲ κλειστοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ βραχίονας κολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Αὔτα ἦσαν τὰ ξόνα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Δαίδαλος κατεσκεύασεν ἀγάλματα βλέποντα καὶ βαδίζοντα, τὸ δόποιον σημαίνει, διτὶ εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας εἰς στάσιν βαδίσματος.

Η ἐπεξεργασία τοῦ λίθου καὶ τοῦ μαρμάρου ἔδωσε κόπον εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μόνον ἡ ἀγάπη των εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνίκησε τὰς δυσκολίας. Παρὰ τὰ μαρμάρινα κατεσκεύασαν χυτὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα. Εἰς δῆλην τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἐποχῆς τὰ ἀγάλματα δὲν ἔπαισαν νὰ παρουσιάζουν ἀτελείας.

Δύο εἴναι οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι ἀρχαικῶν ἀγαλμάτων, οἱ «κοῦροι» καὶ αἱ «κόραι».

Οἱ κοῦροι εἴναι ἀγάλματα ἀνδρῶν, τὰ δόποια ζητοῦντα παραστήσουν τὴν ἀνδρικήν ρώμην. Διὰ τὴν κατασκεύήν των μεταχει-

ρίζονται συνηθέστερον τὸν δρείχαλκον, διότι τὸ βαθὺ χρῶμά του ἀρμόζει περισσότερον διὰ τὸ μαυρισμένον ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς παλαίστρας ἀνδρικὸν σῶμα.

Ἡ κεφαλὴ προσβλέπει ἐμπρός, αἱ χεῖρες εἰναι προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν μηρῶν, δ ἀριστερὸς ποὺς προβάλλεται, χωρὶς νὰ κάμπτεται τὸ γόνυ. Ἡ κόμη πίπτει πρὸς τὰ ὅπιστα, ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῶν ὄμων, εἰς βοστρύχους. Τὸ ἄγαλμα στέκεται εἰς στάσιν προσοχῆς. "Ολα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔκτελοῦν τὰς ιδίας κινήσεις, ἡ κεφαλὴ προβάλλεται ἀκίνητος πρὸς τὰ ἐμπρός, οὐδὲν γόνατον κάμπτεται, ἐκάστη χειρὶ στηρίζεται μὲ ἐσφιγμένην τὴν πυγμὴν ἐπὶ τῆς κυήμης. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔχει ἐλαφρὸν μειδίαμα, χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ ἀρχαϊκὰ δγάλματα. Πολλοὶ ἐκ τῶν κούρων εἰναι τεράστιοι.

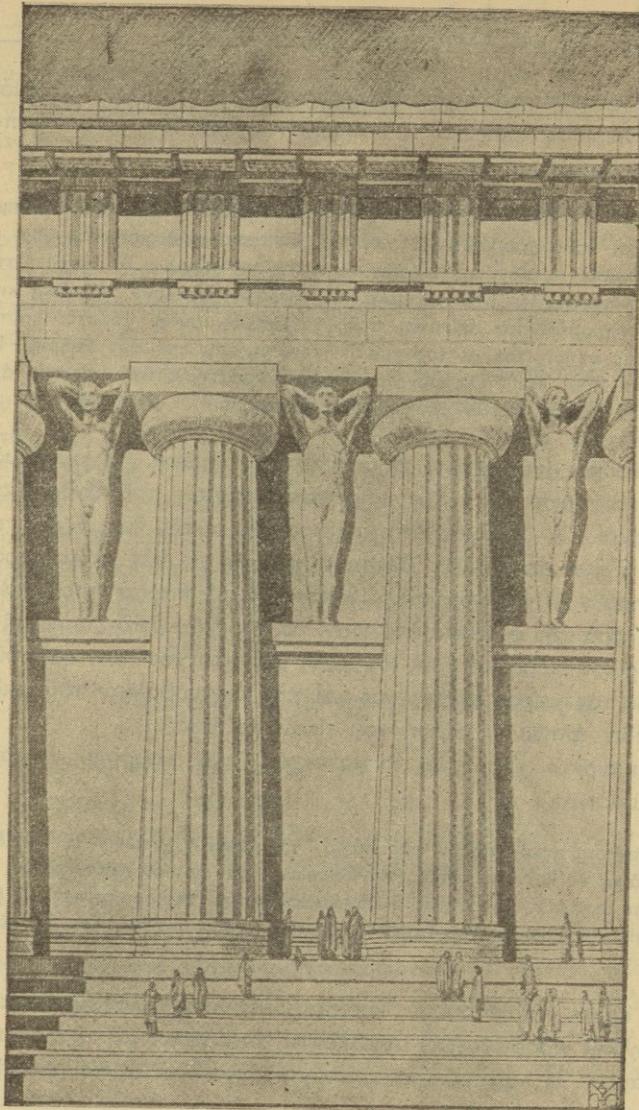
Οἱ κοῦροι ἔνθυμιζουν αἰγυπτιακὰ δγάλματα. "Ἐχουν ὅμως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Ἑλληνικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἰναι γυμνοί. Οἱ "Ἑλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς θαυμάζουν τὸ ἀνδρικὸν σῶμα, τὸ ὅπιον βλέπουν γυμνὸν εἰς τὰς παλαίστρας, τὸ παραπτηροῦν μὲ προσοχὴν καὶ θέλουν νὰ τὸ παραστήσουν μὲ ἀκρίβειαν. Παρὰ τὴν φανερὰν ἀτεχνίαν, τὸ σφριγῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ δύναμιν ἀνδρικὸν σῶμα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς μῆν τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους, μὲ τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μειδιάματος, δίδει ἀληθινὴν αἰσθητικὴν ίκανοποίησιν.

Αἱ κόραι εἰναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν κούρων. Αὔται εἰναι ἐνδεδυμέναι.

Αἱ περισσότεραι φοροῦν ἀπὸ κάτω τὸν Ἰωνικὸν χιτῶνα μὲ χειρῖδας καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἱμάτιον, εἶδος ἐπανωφορίου, τὸ ὅπιον ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὄμων, εἴτε σκεπάζει τὸ στῆθος ἢ τὸ ἀποκαλύπτει. Ἡ κόμη πίπτει εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὄμων. "Ολαι ἔχουν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ τυπικὸν ἀρχαϊκὸν μειδίαμα.

Αἱ κόραι παριστάνουν κυρίας, δεσποινας πλουσίων οἴκων, εἰναι Ἰωνικῆς προελεύσεως, σχετίζονται ἴδιαιτέρως μὲ τὸ ἐργαστήριον τῆς Σάμου. Ἡ λαμπροτέρα συλλογὴ εύρισκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

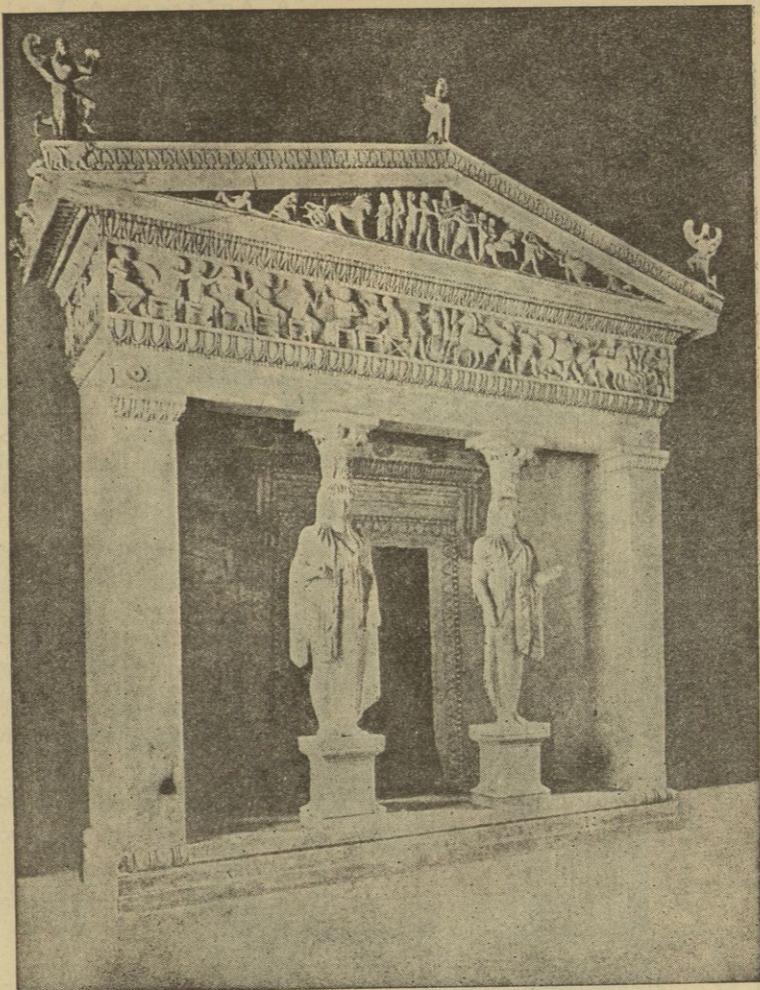
Πλουσιώτερα εἰναι τὰ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. "Ο ναὸς παρουσιάζει εὐκαιρίαν διὰ διακόσμησιν γλυπτικήν, ἴδιως εἰς τὰ ἀετώματα, τὰ ὅπια ἐστόλισαν μὲ ἀναγλύφους μυθολογικὰς παραστάσεις ἢ καὶ ἀγάλματα. Δείγματα ἐσώθησαν ἀπὸ πολλοὺς ναούς,

Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

‘Ο κοινῶς λεγόμενος οἶκος τῶν Γιγάντων.
Ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς (ἀρχαὶ τοῦ 5ου αἰῶνος). Ἡτο δὲ μεγαλύτερος ναὸς τῆς Σικελίας. Ο στικός του εἶχε μῆκος 101 μ., πλάτος 44 μ. Ἐκοσμεῖτο πέριξ ἀπὸ κίονας καὶ παραστάδας. Τὰ εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν ἔξωτερικῶν τοίχων ἀνδρικά ἀγάλματα δύομάζονται “Ἄτλαντες, δῆπος τὰ ἀνάλογα γυναικεῖα ἀγάλματα Κορυάτιδες.

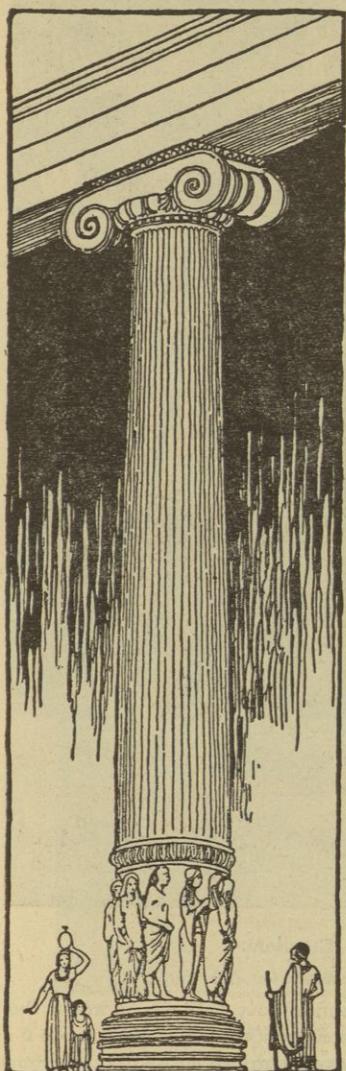
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θησαυροί τῶν Σιφνίων.

*Αναπαράστασις — Μουσείον τῶν Δελφῶν.

Εἰς τοὺς Ἱεροὺς τόπους, δπώς τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφούς, αἱ πόλεις διὰ νὰ φυλάξουν τὰ πολύτιμα ἀφιερώματά των, ἐκτίζον τοὺς θῆσαυροὺς σχῆμα μικρῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ πρόναον καὶ στηκόν. Εἰς τοὺς Δελφούς ἀντιπροσωπεύεται λαμπρῶς ὁ Ἰωνικὸς ρυθμὸς εἰς τὰ τοιαῦτα κτίσματα τῶν ἴωνικῶν πόλεων. Οἱ θησαυροὶ τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων εἶχον εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν προδόμων ἀντὶ κιόνων δύο Καρυάτιδας, δηλαδή γυναικεῖα ἀγάλματα.

Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ
τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσὸν.
Ιωνικός, μὲ γλυπτάς παραστάσεις
ἐπὶ τῆς βάσεως.

”Αφθονα καὶ μεγάλης ὁξίας εἶναι
τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Προέρχονται ἀπὸ τεμάχια παλαιῶν
ναῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Περ-
σῶν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ζέρξου.
”Οταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν
Σαλαμῖνα μετὰ τὴν νίκην καὶ ἀπεφάσι-
σαν νὰ ὑψώσουν λαμπροτέρους ναούς,
τὰ λείψανα τῶν καταστραφέντων ναῶν
ἔθαψαν ἀπὸ εὐλάβειαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος.
Εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὅποιας ἐνήργη-
σεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸ 1885, εὐ-
ρέθησαν εἰς τὸ λεγόμενον « περσικὸν
στρῶμα », τὸ περιέχον δηλαδὴ γλυπτά
καὶ ἀγγεῖα χρονολογούμενα πρὸ τῶν
περσικῶν πολέμων. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ
εὑρήματα εἶναι εἰς τὸ ίδιαίτερον μου-
σεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

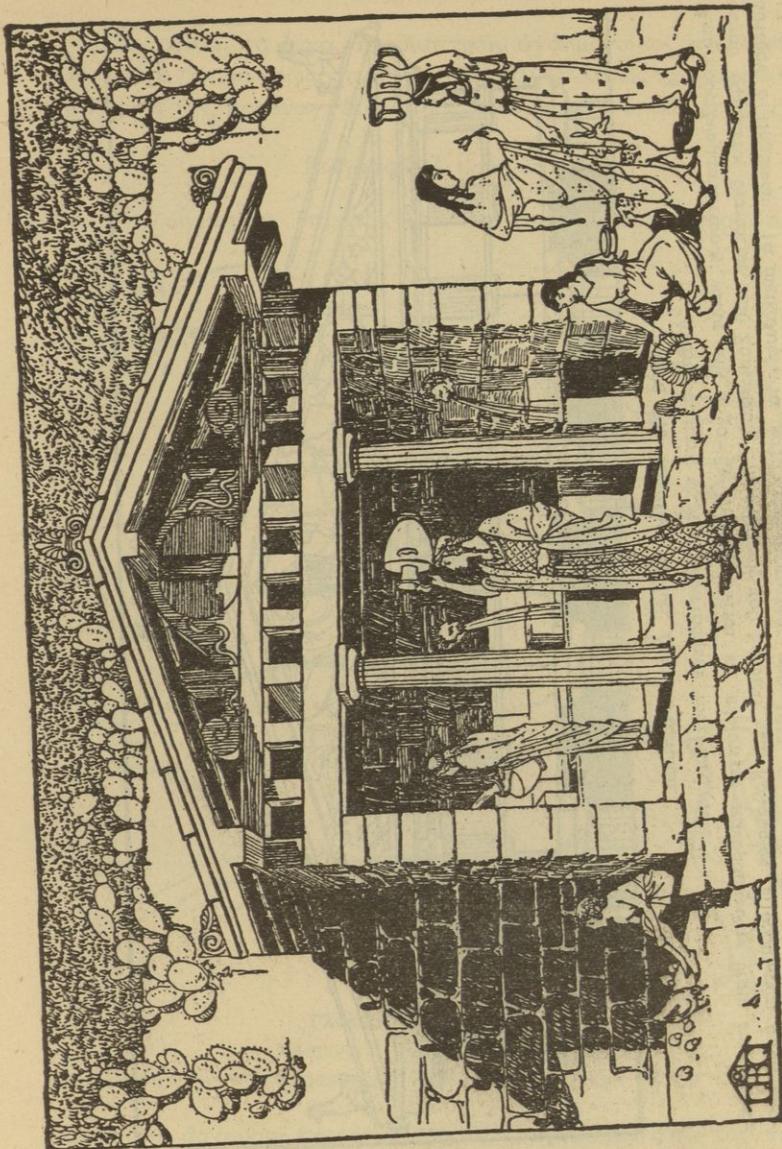
Αἱ παραστάσεις τῶν εἶναι πε-
ριεργοὶ διὰ τὴν σημερινήν μας ἀν-
τίληψιν. Παρουσιάζουν ὅμως ζωη-
ρότητα καὶ δίδουν ὑπόσχεσιν
δι’ ἀνάπτυξιν.

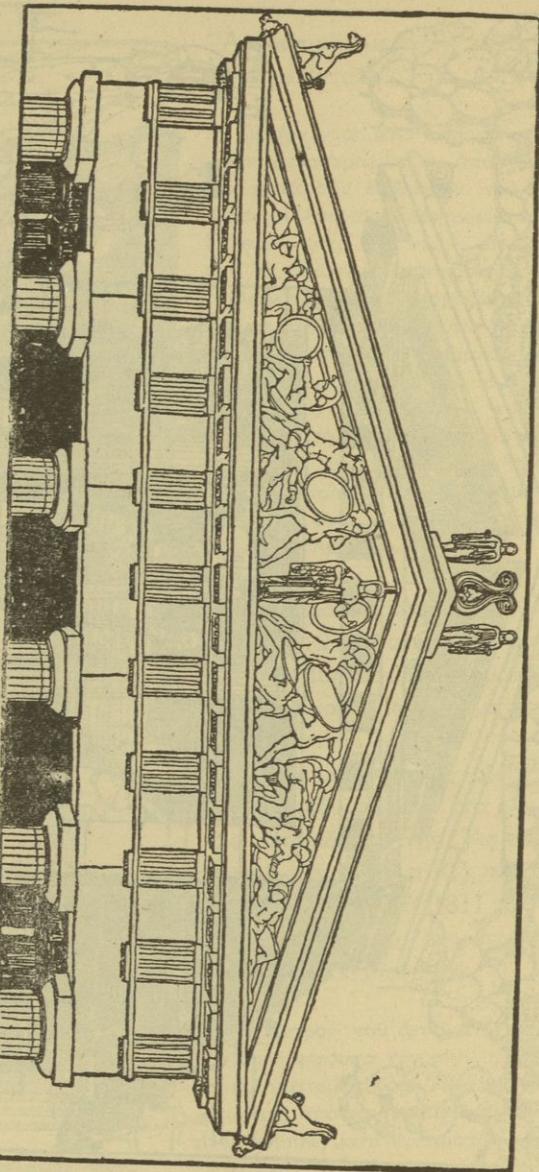
Προχωρημένης ἀρχαϊκῆς τέ-
χνης προϊόντα εἶναι τὰ γλυπτά
τῶν ἀετώματων τῆς Ἀφαίας εἰς
τὴν Αἴγιναν (480 π.Χ.), τὰ ὅποια
ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1811 καὶ σή-
μερον εὑρίσκονται εἰς τὴν γλυ-
πτοθήκην τοῦ Μονάχου.

Τὸ κέντρον τοῦ ἀετώματος κατέχει
ἡ Ἀθηνᾶ φέρουσα τὴν αἰγίδα, τὸ κρά-
νος καὶ κρατοῦσα δόρυ. Καὶ εἰς τὰ δύο
ἀετώματα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς Ἀθηνᾶς
εἶναι συμπλέγματα πολεμιστῶν. Εἰς τὸ
ἀνατολικὸν, παριστάνετο, καθὼς φαί-
νεται, ἡ ἑκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους κατά
τῆς Τροίας, εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ Ἀγαμέ-
μνονος ἐπίσης κατὰ τῆς Τροίας.

•Η Κρήνη.

Ἐπι ἀττικοῦ ἄγγειου.
Τὰ σπήλαια εἶγον φρίστα, μᾶλλα τὸ πόσιμον μένων ἔφερον αἱ γυναικεῖς ἀπὸ τὴν κρήναν, ὅπως μέρος τῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Ἐφρόντιζον παῖδας τὴν καλλιτεχνὴν ἐμφάνιστον τῷ. Ονομασταὶ κρήνας, ὅπως τὸν Μεγάρων ὑπὸ τοῦ ταύτης θεοῦ οὐδεὶς οὔτε πειστότατο ὑπὸ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οὔτε συνήθεα ὅπως καὶ ἡ ἀνωτέρῳ εἰκονιζούσῃ δωρικοῦ ρυθμοῦ, μεριμνήνταν κεφαλήν, μεριμνήνταν κρονού, μεριμνήνταν κεφαλήν,

Ναός τῆς Ἀφαίας, Αἴγινα. Δυτικού δέταια.

Από τους δυοικαστοτέρους ναούς τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Κέπται εἰς περιόπτου πανοραμικήν θέσιν ἐπὶ πευκο-

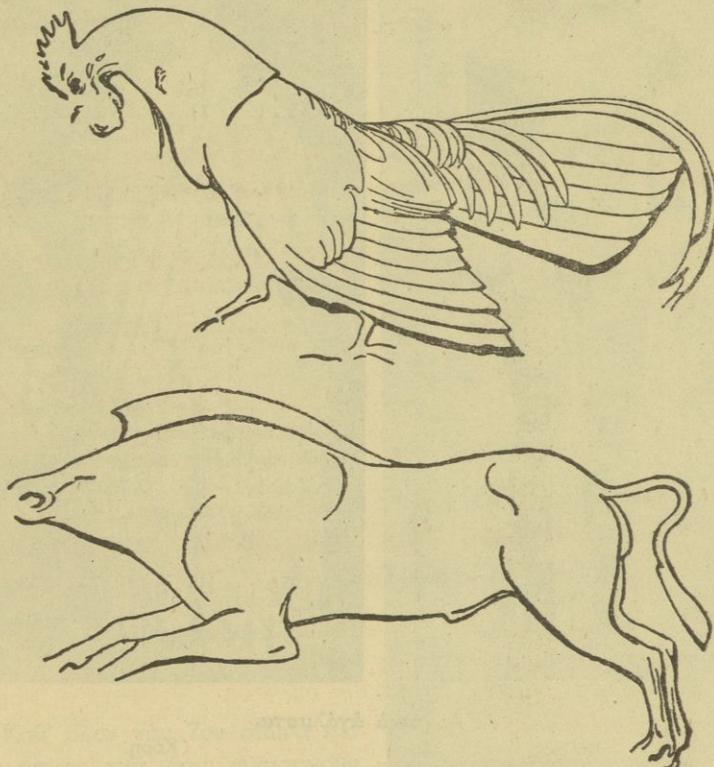
δύτηρου ὁ Παρθενώνος. Τέ μασκαλυφθέντα κατὰ τὰς ανασκαφὰς τοῦ 1811 (τουρκοκρατία) ὑπὸ τῶν Γερμανῶν μετεκομισθησαν καὶ κοσμοῦ τὴν Γλυπτοθήκην τοῦ Μούδχου. Εἰς τὸ μέσου ή Ἀθηνᾶ

πάνωπλος, σπέρ τὰ δύο μέρη πολειστοὶ συμμετρικῶς τεταγμένοι.

Οι άρχαιοι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ἔβαφον μὲν ζωηρὰ χρώματα. Ἡ ἀρχαϊκὴ γλυπτική, εἰς τὰ νεώτερα ἴδιως δείγματά της, προαναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν, ἡ ὅποια ἐτοιμάζεται

Ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα.

Ἡ ζωγραφική φαίνεται ὅτι ἡτο περισσότερον προωδευμένη

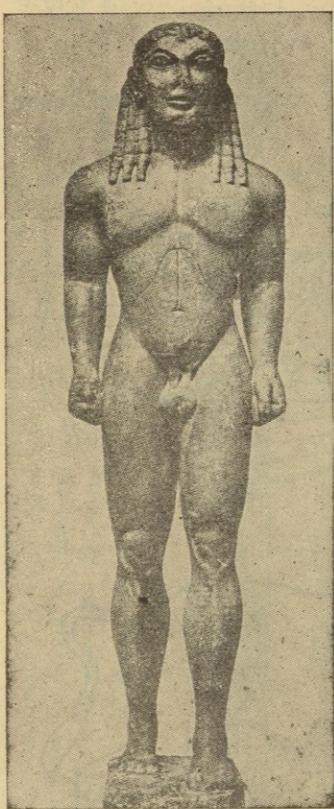
Γλυπτά κοσμήματα ναού.

Λονδίνον — Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Απὸ ναὸν τῆς Μικρασιατικῆς πόλεως Ζάνθου (περὶ τὸ 500 π. Χ.).

κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχήν. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Τὰ Ἑλληνικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα κομψοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πρώτης ἀνάγκης ἔδωσαν θαυ-

Αρχαϊκὰ ἀγάλματα.

Κοῦρος.

*Αριστερὰ μαρμάρινον ἀγαλμα δάνδρὸς (Μουσείον Δελφῶν), δεξιὰ ἐπίστης μαρμάρινον ἀγαλμα γυναικός (Μουσείον Ἀκροπόλεως).

Τὸ πρῶτον, δεῖγμα δωρικῆς τέχνης, παριστάνει πιθανώτατα γυμνὸν ὀθλητὴν εἰς στάσιν κατὰ μέτωπον καὶ κατεσκευάσθη τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα. Τὸ δεύτερον κατὰ ἑκατὸν ἔτη νεώτερον, μία ἀπὸ τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως, δεῖγμα Ιωνικῆς τέχνης, νέα μὲ πλούσιον, λεπτὸν καὶ πολύπτυχον χιτῶνα.

Κόρη.

μαστήν καλλιτεχνικήν ἐπεξεργασίαν. Διότι εἰς τὴν εύνοημένην αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φθάσῃ τὸ τέλειον.

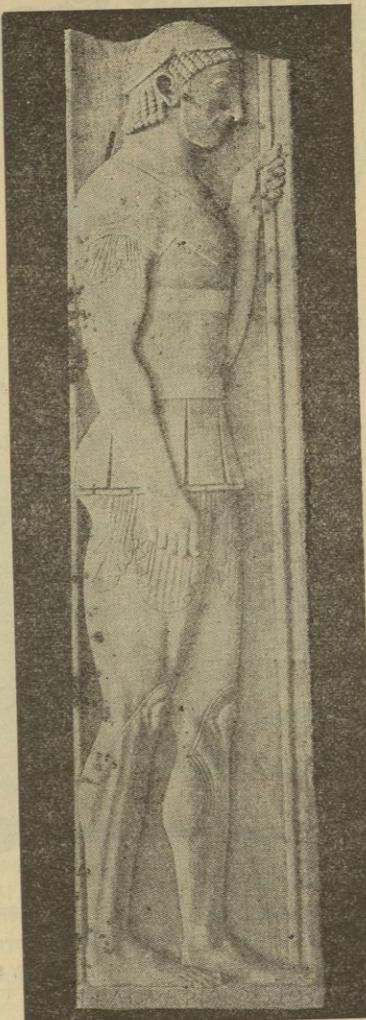
Τὰ ἀγγεῖα εἶναι ποικιλωτάτης χρήσεως καὶ σχημάτων. "Ηδη ἡ διάπλασις τῶν σχημάτων φανερώνει τὴν καλλιτεχνικήν ἴδιοφυῖαν. Ἐφόσον αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχον ἐπιβάλει ἀκόμη τὴν καλλιτεχνικήν ἡγεμονίαν των, ἀγγεῖα κατεσκευάζοντο εἰς τὰς περισσότερας πόλεις.

Μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐμφανίζονται, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰώνος, τὰ λεγόμενα πρωτοκορινθιακά. Τόπος κατασκευῆς των ἦτο πιθανῶς ἡ Σικυών.

"Ἔχουν ἀπλουστάτην διακόσμησιν, ἀλλ' ἡ αὔστηρότης των εἶναι ἐνωμένη μὲ πολλὴν αἰσθησιν τῶν ώραίων σχημάτων. Τὴν ἐπιφάνειαν στολίζουν ἀπλαῖ γραμμαὶ καὶ πολὺ συχνὰ σειρὰ ἀπὸ τρέχοντα ζῷα, ὑπόλειμμα γεωμετρικῆς διακοσμήσεως.

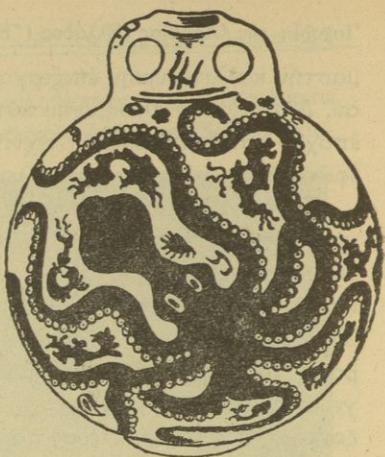
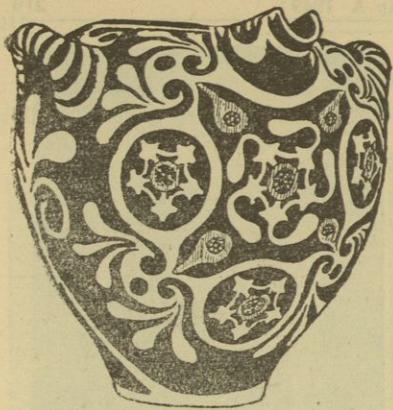
Συνηθέστατον σχῆμά των εἶναι κομψὰ ληκύθια περιέχοντα μυρωδικὰ ἢ ἀλοιφὰς διὰ τοὺς ἀθλητάς.

Καθ' ὅλον τὸν 7ον αἰώνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δου κυριαρχοῦν τὰ λεγόμενα « ἀγγεῖα τοῦ ἀνατολίζοντος ρυθμοῦ », διότι παριστάνουν, ὅπως οἱ τάπητες τῆς Ἀνατολῆς, ἄγρια ζῷα, τίγρεις, λέοντας καὶ μυθολογικὰ τέρατα, σφίγγας κλπ. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων εἶναι συνήθως κιτρινωπή

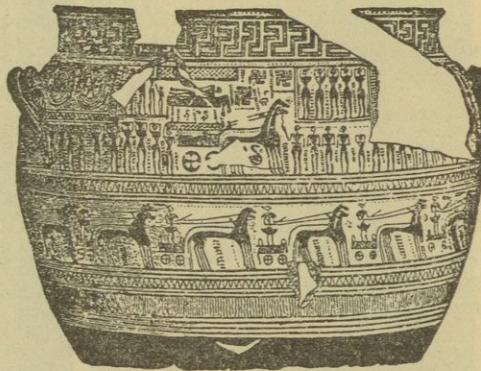

Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίονος.

Ἀθῆναι, Ἀρχ. Μουσεῖον.
Ἐπιτυμβία στήλη. Ἀνάγλυφον. Ὁ τεχνίτης ὃνομάζεται Ἀριστοκλῆς. Ὁ νεαρός Ἀριστίον εἰκονίζεται μὲ πολεμικὴν στολὴν. Τὸ πρόσωπον εἰκονίζεται σκοπίμως ἵσως κουρασμένον. Ἡ τέχνη ἀρκετὰ προχωρημένη, τοῦ τέλους τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς.

Αγγεῖα κρητικά.

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἀγγεῖον Διπύλου.

Παρίσιοι, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.   Αθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.
Είναι φανερὰ ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὰ Κρητικά ἀγγεῖα. Τὸ ἀγγεῖον ἀριστερὰ ἔχει ὁς κοσμήματα πολὺ ἀπλᾶς γραμμάς, εἰς τινα μόνον μέρη πολυπλοκώτερα ὀλίγον σχέδια ἢ πολὺ ἀτεχνα πτηνά. Τὸ ἀγγεῖον δεξιὰ είναι ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Διπύλον τῶν Ἀθηνῶν. Είναι τεράστιος πίθος πάλιν μὲ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ τεχνίτης προσπαθεὶ νὰ παραστήσῃ σκηνὸς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὰ ἴχνογραφήματά του είναι πολὺ ἀδέξια. Εἰς τὴν τρίτην ζώνην παριστάνεται πολυτελής κηδεία. Εἰς τὸ μέσον ἄμαξα μὲ δύο ἵππους καὶ ἐπάνω ὁ νεκρός. Οἱ συνοδεύοντες ἔχουν σηκωμένα τὰ χέρια, τὸ δόποιον σημαίνει διτὶ θρηνοῦν τὸν νεκρόν. Ὁ τεχνίτης ἐγέμισεν δλα τὰ κενὰ μὲ σχέδια, πτηνὰ κλπ. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ κενόν.

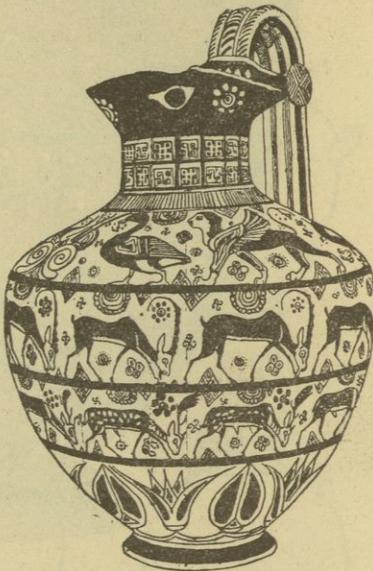
καὶ ἐπὶ ταύτης ζωγραφίζονται αἱ μορφαὶ ως σιλουέτται μαῦραι ἢ διὰ περιγραφῆς.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ Ἑλληνες ἀγγειογράφοι παραμερίζουν τὰ ἀνατολίζοντα κοσμήματα καὶ εἰσάγουν τὴν διηγηματικὴν διακόσμησιν, δηλαδὴ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις. Τὰ πρῶτα καθαρῶς ἔλληνικὰ καὶ ἀξιόλογα είναι τὰ λεγόμενα μελανόμορφα.

Οἱ ἀγγειογράφοι παραλαμβάνει τὸ ἀγγεῖον μάλις βγῆ ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πορτοκαλλί χρῶμα τοῦ ψημένου πηλοῦ ζωγραφίζει μὲν μαῦρο βερνίκι τὰς μορφὰς καὶ τὰ κοσμήματα, χαράττει τὰς λεπτομερείας τῶν πτυχῶν καὶ στιλβάνει τὸ ἀγγεῖον. Ηἱ στιλπνώσις δίδει ίδιαιτέραν θερμότητα εἰς τὴν ἀδιακόσμητον ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος ὅλα τὰ ἔργα στήρια δίδουν μελανόμορφα ἀγγεῖα. Ἄλλα τὰ ἀττικὰ ὑπερβαίνουν εἰς τὸν πλοιῶντον τῶν διακοσμήσεων καὶ εἰς τὴν ὥραιότητα τῶν σχημάτων τὰ προϊόντα τῶν ὅλλων ἔργα στηρίων, τοῦ Κορινθιακοῦ, τοῦ Χολκιδικοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. Ηἱ πρόοδος αὐτή είναι ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς αὐξανομένης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀγγειογράφοι δίδουν τόσην στημασίαν εἰς τὸ ἔργον των, ὡστε ὑπογράφουν αὐτὸς ὅπως οἱ ζωγράφοι τοὺς πίνακάς των.

Ονομαστὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον είναι τὸ λεγόμενον «Ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά», εύρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας.

Ἀγγεῖον ἀσιατίζον.

Μουσείον Λούβρου, 7ος αἰών.

Οινοχόχη τύπου ιωνικοῦ, εύρεθεῖσα εἰς τὴν Ρόδον. Διαιρεῖται εἰς ζώνας παριστανούσας ἄγρια ζῷα.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἐρυθρομόρφου.

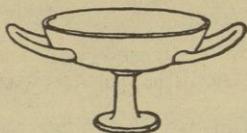
Τὸ ἄγγεῖον τοῦ Φρανσουά.
Μουσείον Φλωρεντίας.

Τὸ δξιολογώτερον ἵσως ἀπὸ τὰ σωζόμενα μελανόμορφα ἄγγεια. Κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 560. Κρατήρ ὑψους 0,66. Φέρει ἐπιγραφήν : « Κλιτίας μ' ἔγραψεν, Ἐρμότιμος μ' ἐποίησεν ». Ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ ζώνας, δπως εἰς τὰ ἀνατολίζοντα ἄγγεια, καὶ ἡ κατωτέρα κοσμεῖται ἀκόμη ἀπὸ ζῷα καὶ Σφίγγας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ζώνας φέρει περὶ τὰς δέκα μυθολογικὰς παραστάσεις, κυνήγιον τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀγῶνα ἀρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, θεοὺς μεταβαίνοντας εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος κλπ. Ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται δόμοια σχεδὸν μὲ τὴν πρόσοψιν δωρικοῦ ναοῦ.

*Ἐπὶ τῆς κοκκινωπῆς ἐπιφανείας χαράσσεται τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν. Ολη ἡ ἀλλη ἐπιφάνεια βάφεται μὲ μαύρο βερνίκι. Ἔρυθρα μένουν μόνον αἱ μορ-

1. Σκύφος

2. Κύλιξ

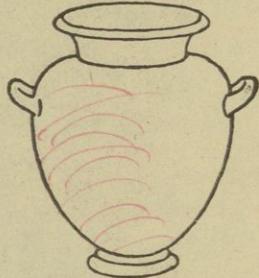
3. Κάνθαρος

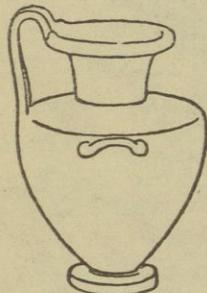
4. Κρατήρ

5. Ἀμφορεύς

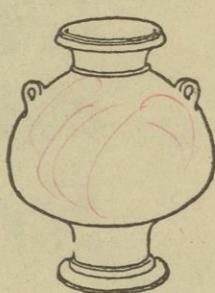
6. Στάμνος

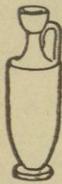
7. Ὅδρια

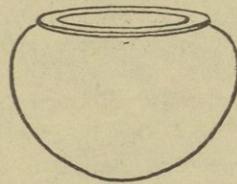
8. Ὅδροχόνη

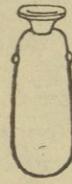
9. Ψυκτήρ

10. Λήκυθος

11. Λέβης

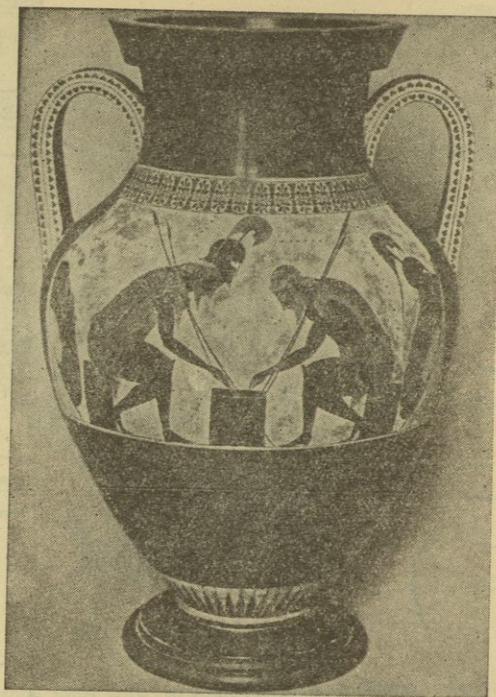

12. Ἀλάβαστρον

Σχήματα ἀρχαίων Ἕλληνικῶν ἀγγείων.

φαι. Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰ μελανόμορφα τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἐρυθρόν, αἱ μορφαὶ μαῦραι, τώρα γίνεται τὸ ἀντίθετον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραῖ.

Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, πρὸ τῶν Περσι-

Αττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου.

Ρώμη, Βατικανόν.

Ἐξαίρετον μελανόμορφον ἀγγεῖον (περὶ τὸ 520 π. Χ.). Οἱ Ἀχιλλεύς καὶ δὲ Αἴας μεταξὺ δύο μαχῶν διασκεδάζουν παίζοντες πεσσούς (πρβ. σελ. 225).

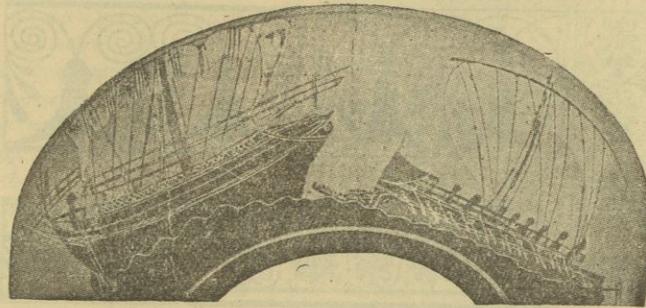
κῶν πολέμων ἡδη, τὰ λεγόμενα « τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ », εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δείγματα τῆς ἐλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ τὰ κομψότερα πρόγματα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ σύνθρωπος.

Τὰ ἀγγεῖα μᾶς ἔσωσαν μερικὰ δύναματα. Οἱ Ἐξεκίας καὶ δὲ Αμασίς εἶναι θαυμάσιοι διακοσμηταὶ μελανομόρφων, ὁ Εύ-

Α. Λαζάρου — Δ. Χατζῆ

φρόνιος, δέ Δοῦρις, δέ Βρύγος ἐρυθρομόρφων καὶ παγκοσμίου σημασίας καλλιτέχναι.

Ἐσώθησαν χιλιάδες ἀγγεῖα, τὰ δποῖα γεμίζουν τὰ μουσεῖα

Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου.

Λονδίνον, Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Φορτηγὸν καταδιωκόμενον ἀπό τριήρη μὲν ἔμβολον. Παράστασις ἐπὶ ἀττικοῦ ἀγγείου περὶ τὸ 580 π. Χ.

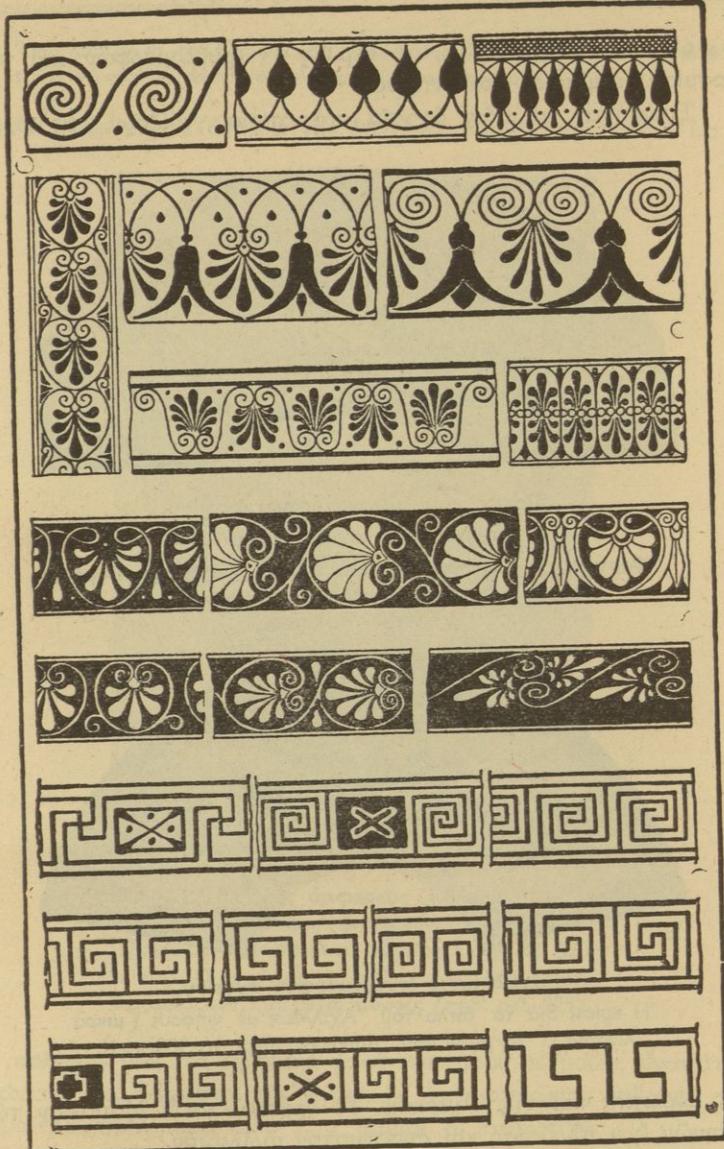

Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

Ἡ κρίσις διὰ τὰ δόπλα τοῦ Ἀχιλλέως μὲν ψήφους (μικρὰ λιθάρια). Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος περὶ τὸ 500 π. Χ.

τῆς Εύρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ορχαιολογικὸν Μᾶυσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει πλουσίαν καὶ ἀνεκτίμητον συλλογήν.

Εἰς τὴν σελίδα 221 ἔχομεν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων τύπων τῶν ἐλληνικῶν τεκμηρίων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' ("Εκδοσις Α' 1949")

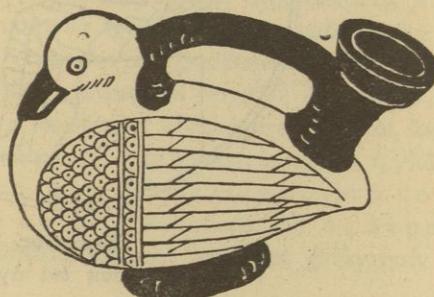

Κοσμήματα ἀγγείων.

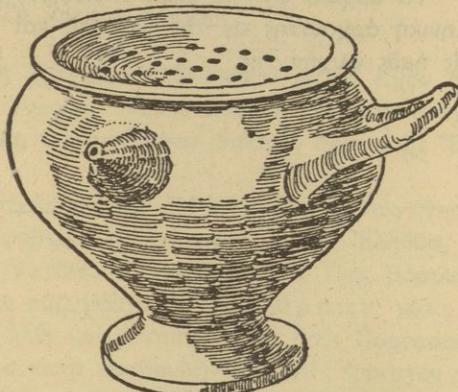
κῶν ἀγγείων. 1ον) Ὁ σκύφος εἶναι κοινὸν ποτήριον, 2ον) Ἡ κύλιξ, λεπτότερον ποτήριον δι' οὗνον χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, 3ον) δὲ κάνθαρος, ποτήριον καὶ τοῦτο μὲν μεγάλας λαβάς, χρησιμοποιούμενον εἰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ Διόνυσος παρουσιάζεται συχνά κρατῶν τοιοῦτον ποτήριον 4ον) ὁ κρατήρας, ἀγγείον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἴνου μὲν ὄνδωρ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς σπονδάς καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ πτηλόν, ξύλον ἢ καὶ ἀπὸ ἀργυροῦ μὲν χείλη ἐπίχρυσα, 5ον) δὲ μόρφορεὺς, μέγας ἀγγεῖον, δυνατόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο λαβάς καὶ χρησιμεῦν διὰ νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς αὐτοῦ οἶνος, ἔλαιον, μέλι, ἔλασται κλπ., 6ον) δὲ στάμνος, πήλινον ἀγγείον εἰς τὸ ὅποιον ἔθετον τὸν οἶνον, διὰ νὰ μεταγγισθῇ πρὸς καθαρισμόν, 7ον) ἡ ύδρια, πήλινον δοχεῖον μὲν δύο μικράς λαβάς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μίστη μεγάλην ἐπὶ τοῦ λατιμοῦ. Δι' αὐτῆς μεταφέρουν αἱ γυναικεῖς τὸ ὄνδωρ ἐπὶ τῆς κρήνης κρατοῦσαι αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μὲ προσκεφάλαιον ἢ ἐπὶ τῶν ὀμάδων, 8ον) ἡ ύδρια, ὡς ἡ σημερινὴ κανάτα διὰ νίψιμον, 9ον) δὲ ψυκτήρας, ἀγγείον πήλινον, τὸ ὅποιον ἔχρησίμευε διὰ νὰ ψύχεται ὁ οἶνος, 10ον) ἡ λήκυθος, μακρόλαιμον, μὲ μίστη λαβήν, μυροδοχεῖον ἢ περιέχον τὸ ἔλαιον, διὰ τοῦ ὅποιου ἀλεῖ-

Κόσμημα μυκηναϊκόν.
Χρυσῆ πλάξις ἀπὸ τάφου τῶν Μυκηνῶν.

Μυροδοχεῖον.

Θήλαστρον ἀθηναϊκόν.
(περὶ τὸ 500 π.Χ.)

φουται μετά τὸ λουτρόν. Ἀπαραίτητον ἀφιέρωμα εἰς τοὺς τάφους, 11ον) δὲ ἐβῆσ, χάλκινον συνήθως σκευοῖς μαγειρικοῖν. Μεγάλοι λέβητες ἔχρησιμευον καὶ διὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν κατὰ τὰς σπονδᾶς ἢ τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν τῶν φιλοξενουμένων. Συχνά ἐδίδοντο καὶ ὡς ἐπαθλα ὄγώνων εἰς τοὺς ἀθλητάς, 12ον) τὸ ἀλάβαστρον, μυροδοχείον ἀπὸ ἀλάβαστρον (παραλλαγὴ ὑδρομιγοῦς γύψου), ὕελον, ἀργυρον, χρυσόν.

Κεραμεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἀρχαῖα ὄγγεια εἶναι δόλόκληρος κόσμος. Εἰς αὐτὰ ζῆσσα ἢ ἔληνική ἀρχαιότης εἰς τὴν νεότητα καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς ψυχήν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

‘Η Ἐθνικὴ συνείδησις.

Διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον, διηρημένοι εἰς ἄπειρα κράτη οἱ Ἐλληνες δὲν ἔπαισαν νὰ ἔχουν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν οἰκογένειαν. Ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου οἱ Ἐλληνες, τὸ ἐλληνικόν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅποτελοῦν ἔξαιρετικὴν φυλήν, τὴν ὅποιαν συνδέουν ἀδιάσπαστοι ἡθικοὶ δεσμοί. Οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἡ κοινὴ καταγωγή, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ κοινὰ ἔθιμα, τὸ «ὅμαιμον, ὁμόγλωσσον, τὰ κοινὰ ἴδρυματα θεῶν, αἱ κοιναὶ θυσίαι, τὰ ὁμότροπα ἥθη», ὅπως εἴπον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μίαν περίφημον ἀπάντησίν των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

Τὸ κοινὸν ὄνομα.

Ἐνῶ εἰς παλαιοτέρους χρόνους αἱ Ἐλληνικαὶ φυλαὶ εἶχον διάφορα ὀνόματα, ἔλεγοντο Ἀχαιοί, Ἰωνες, Δωριεῖς κτλ., τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβον κοινὸν ὄνομα, ὧνομάσθησαν δηλαδὴ ὅλοι μαζὶ Ἐλληνες.

Ἀργότερον διὰ νὰ ἔξηγήσουν τὴν ἐνότητα αὐτήν, διηγήθησαν ἔνα μῦθον. Κάποτε ἔγινε φοβερὸς κατακλυσμὸς εἰς τὴν Ἐλλάδα, τὰ νερὰ ἔπνιξαν ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐσώθη μόνον ἕνας βασιλεύς, ὁ Δευκαλίων, μὲ τὴν σύζυγόν του τὴν Πύρραν, μέσα εἰς ἐν πλοιάριον, τὸ δόποιον ἥλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸ ὄρος Παρνασσόν. Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα κατὰ συμβουλὴν τοῦ Διὸς ἔρριπτον πέτρας δόπισθέν των, αἱ δόποιαι ἐγίνοντο ἀνθρωποι. Ἐγίναν λοιπὸν

νέοι ἀνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δόποιοι ὡμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ εἶχον τὰς ἰδίας συνηθείας. Ὁ Δευκαλίων εἶχε ἔνα υἱόν, ὁ δόποιος ὀνομάζετο Ἐλλήν. Ἀπὸ αὐτὸν ὄνομάσθησαν οἱ νέοι ἀνθρωποι Ἐλλήνες.

Θρησκεία - Γλῶσσα - Ἔθιμα.

Παρ' ὅλας τὰς τοπικὰς διαφορὰς οἱ Ἑλληνες ἔχουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον θρησκείαν, οἱ κυριώτεροι θεοὶ εἶναι θεοὶ ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ λατρεύονται κατὰ τὸν ἰδιον τρόπον. ἔχουν κοινοὺς ναούς, κοινὰ προσκυνήματα, διοικητές των ναῶν, διάστασης καὶ τελέσουν ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας.

Ἐπίσης παρὰ τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς οἱ Ἑλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των. Μάλιστα ἡ ζωηρὰ ἐπικοινωνία καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τείνουν νὰ ἔχαφανίσουν τὰς τοπικὰς διαφορὰς καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον γλῶσσαν. Ἡ γραφομένη τῆς ἐπικρατεστέρας φυλῆς γίνεται ἡ κοινὴ γραφομένη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἡ Ἱωνικὴ τὸν δον αἰδὼν, ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν 5ον αἰδὼν καὶ κατόπιν. Τὰ συγγράμματα, εἰς δόποιανδήποτε διάλεκτον καὶ ἀνγράφωνται, ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἐλληνισμοῦ.

Οἱ Ἑλληνες ἔχουν ἐπίσης κοινὰ ἥθη, διὰ τὰ δόποια εἶναι ὑπερήφανοι. Πολὺ ἐνωρίς ἔπαισαν νὰ ὀπλοφοροῦν, ἡ ζωὴ των ἔγινεν ἡμερωτέρα καὶ δὲ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ θέσις τῆς γυναικός καὶ τῶν τέκνων, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Ζωηρὰν αἰσθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἔδιδον αἱ συναθροίσεις εἰς τόπους κοινῶν ἀγώνων καὶ ἑορτῶν.

Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς ἡ τοὺς ἥρωάς των οἱ Ἑλληνες, ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς ἑορτάς. Ἐγίνοντο τότε πολλαὶ θυσίαι καὶ τελεταί, ἔψαλλον, ἔχόρευον καὶ ἔκαμνον ἀγῶνας.

Ἐκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνάς της. Μερικοὶ δῆμοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ καὶ κατήντησαν Πανελλήνιοι. Ἀπὸ ὅλα δηλαδὴ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς μακρυνοτέρας ἀκόμη ἀποικίας, ἤρχοντο οἱ Ἑλληνες διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς.

Οι "Ελληνες είχον ἔξαιρετικήν ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ δόποιοι ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλούτη των. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἔτρεχον ἀπὸ δλα τὰ μέρη, ἥ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ σῶμα καὶ τὰς ἱκανότητάς των, ἥ διὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς νέους νὰ ἀγωνίζωνται.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ "Ελληνες ἔδεικνυον ἐπίσης τὰς πνευματικάς των ἱκανότητας. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεὶ τὰ ποιήματά των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των, οἱ σοφοὶ ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία των.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὴν ὠραιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ συναθροίσεις εἰς τοὺς τόπους τῶν κοινῶν ἀγώνων ἔδιδον ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

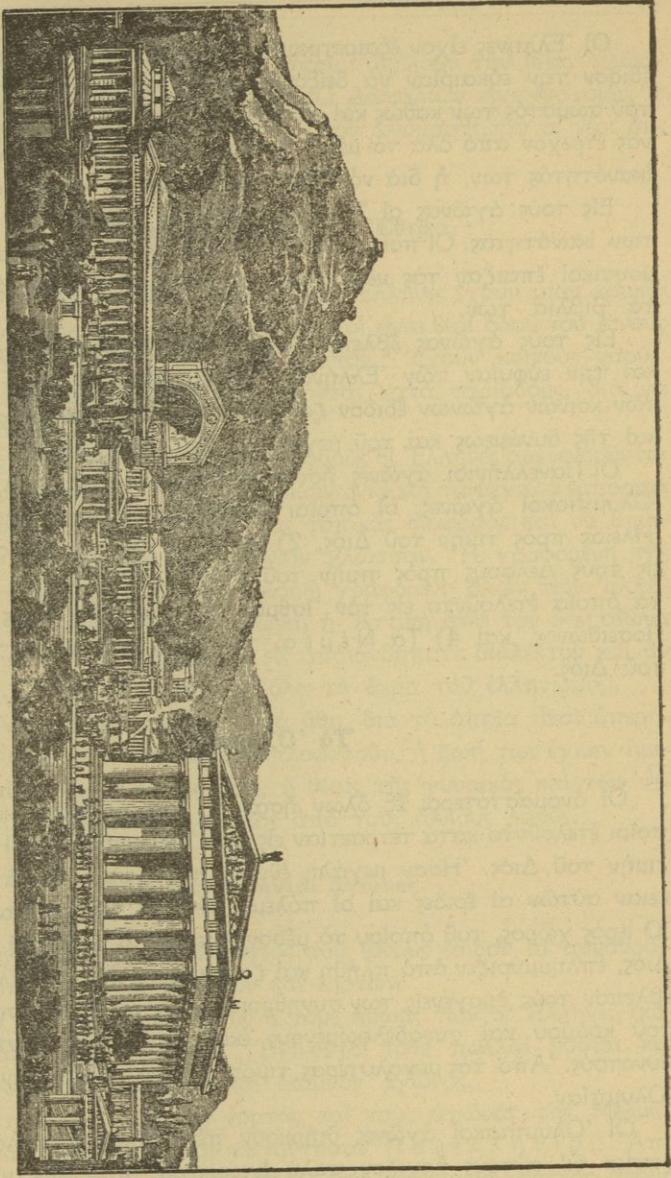
Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Ὁ λύ μ πι α ἥ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ δόποιοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλείας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, 2) τὰ Πύθια, τὰ δόποια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, 3) τὰ Ἰσθμιανά πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ 4) Τὰ Νέμεα, τὰ δόποια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

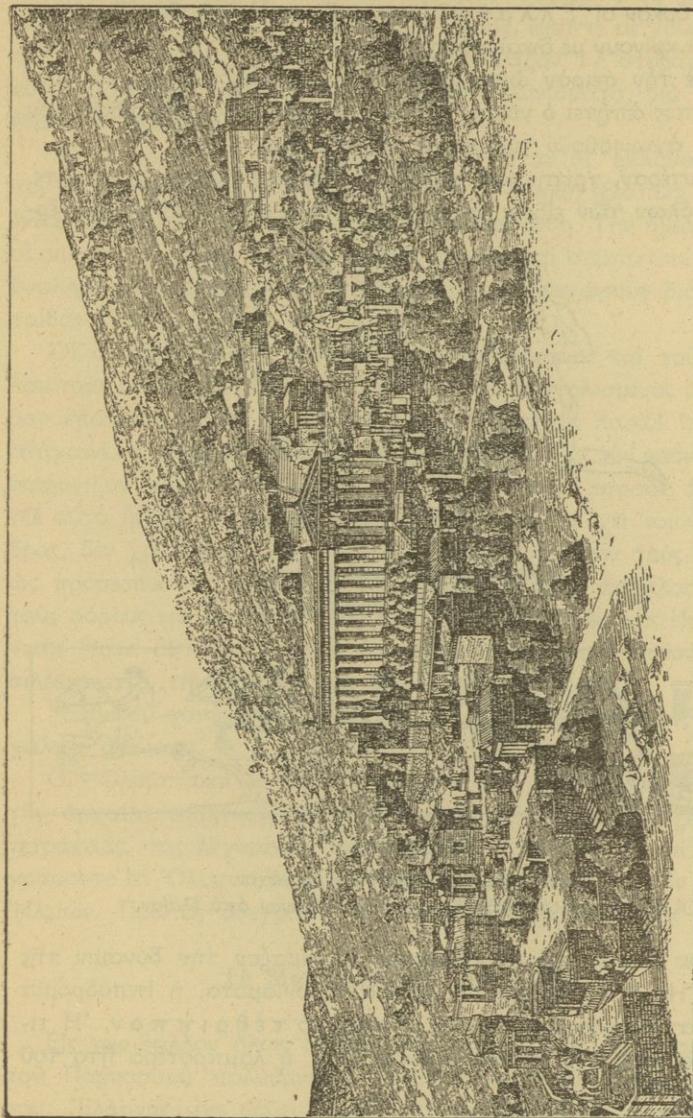
Τὰ Ὀλύμπια.

Οἱ δινομαστότεροι ἔξι δῆλων ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ δόποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλιδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ἔσαν μεγάλη ἑθνικὴ πανήγυρις. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν πόλεων ἔπαισαν. Ὁ ἵερος χῶρος, τοῦ δόποιού τοῦ μέσον κατεῖχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐπλημμύριζεν ἀπὸ πλήθη καὶ ζωηρότητα καὶ οἱ Ἑλληνες, ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὁμογενεῖς των συνθροισμένους ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου καὶ συναδελφωμένους ἐκεῖ, ἥσθιαντο ἔσαυτοὺς πολὺ δυνατούς. Ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τιμάς ἥτο νὰ νικήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρκουν πέντε ἡμέρας, ὀλλὰ αἱ ἑτοιμασίαι δι' αὐτοὺς ἥρχιζον πολὺ ἐνωρίτερα, πρὸ ἐνὸς μηνός. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγίνοντο μεγάλαι θυσίαι εἰς τοὺς θεούς. Κατόπιν

Φλιππείου. Ήραίου.
Εξέρα Ήρώδου
τού Αττικού.
"Αποψίς Ολυμπίας.
Αναπαράστασις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ιερά δός,

Ναός Ἀπόλλωνος,

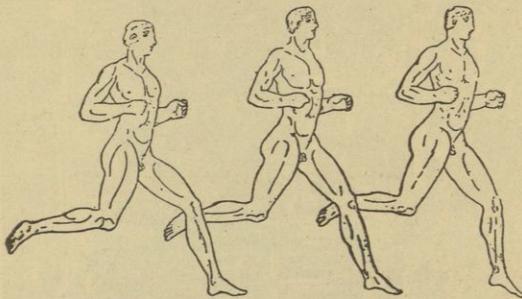
Θέατρον.

Λέσχη.

Ο ιερὸς χώρος τῶν Δελφῶν.

ἔδιδον τὸν ὅρκον οἱ Ἐλλαῖς, οἱ κριταὶ δηλαδὴ τῶν ἀγώνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς πάθος τοὺς ἀγωνιστάς. "Ἐπειτα μὲ τὴν σειρὰν ὥρκίζοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ ὅτι ἐγυμνάσθησαν, ὅπως ἀπῆτε ὁ νόμος, ἐπὶ δέκα μῆνας εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλουν.

Τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. "Ἐκαμνον ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα, ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρ-

Δολιχοδρόμοι Παναθηναίων.

Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως.

*Ιπποδρομία.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου — Μόναχον.

Οἱ ἵππεις φέρουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἀπὸ ἔλαιαν.

ριπτον τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς. "Ηρχοντο ἐπειτα τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ ἀρματοδρομία μὲ τέσσαρας ἵππους, τὸ τέθριππον. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἡ λαμπροτέρα ἦτο τοῦ τεθρίππου.

"Η πέμπτη ἦτο ἡ τελευταία καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τῶν ἀγώνων. "Οπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ὑπῆρχε παλαιοτάτη ἔλαια, ὁ

κότινος, ὅπως τὴν ἔλεγον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παῖς ἀμφιθαλής, τοῦ ὁποίου δηλαδὴ ἔζων καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἔκοπτε μὲ χρυσοῦν δρέπανον 17 κλάδους. Ἀπ' αὐτοὺς κατεσκεύαζον 17 στεφάνους δεμένους μὲ ταινίας, διότι 17 ἥσαν καὶ τὰ ἀγωνίσματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο βραβεῖα.

'Ο κόσμος ἐτίμα πολὺ τοὺς νικητάς. "Οταν οἱ Ἑλλανοδίκαιοι ἔθετον εἰς τὴν κεφαλήν των τὸν στέφανον, τὰ πλήθη ἔξεσπων εἰς φωνάς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρριπτον εἰς τοὺς νικητὰς ἄνθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἐκάλουν εἰς γεῦμα τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας των, ἔψαλλον, διεσκέδαζον καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρουν διὰ τὰς πατρίδας των.

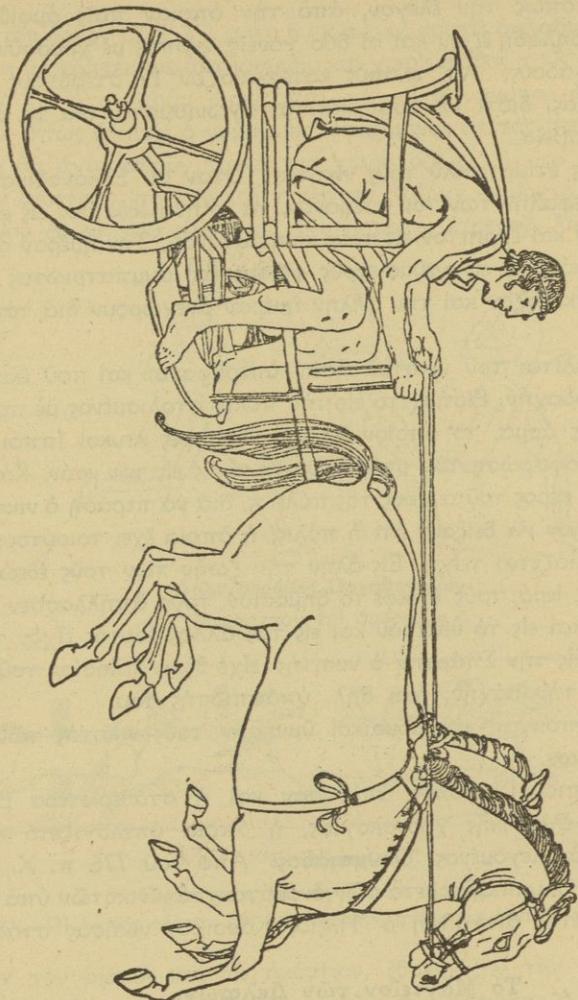
Οἱ συμπολίται τοῦ νικητοῦ ἥσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμνον λαμπράν ὑποδοχήν. Εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν στολισμένος μὲ πορφύραν ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι, καὶ ἐπήγαινε νὰ ἀφιερώσῃ τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναόν. Κάποτε ἐκρήμνιζον ἐν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, διὰ νὰ περάσῃ ὁ νικητής. Μὲ αὐτὸν ἦθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιούτους ἄνδρας, δὲν χρειάζεται τείχη. Εἰς ὅλην τὴν ζωήν των τοὺς ἔθεώρουν ὡς πρόσωπα Ἱερά, τοὺς ἔτρεφε τὸ δημόσιον, τοὺς ἀπήλασσεν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἶχον τιμητικὴν θέσιν. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νικητής εἶχε θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν μάχην, ἥτο δηλ. ὑπασπιστής του.

"Ἐνδοξοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὕμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγώνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν καὶ ἡ σταθερωτέρα βάσις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς χρονολογίας, ἡ ὁποία ὑπελογίζετο κατὰ τετραετίας, τὰς λεγομένας Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τοῦ 776 π. Χ. ἀνεγράφοντο αἱ Ὀλυμπιάδες μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτος ἀνεγράφη ὁ Ἡλεῖος Κόροιβος νικήσας στάδιον.

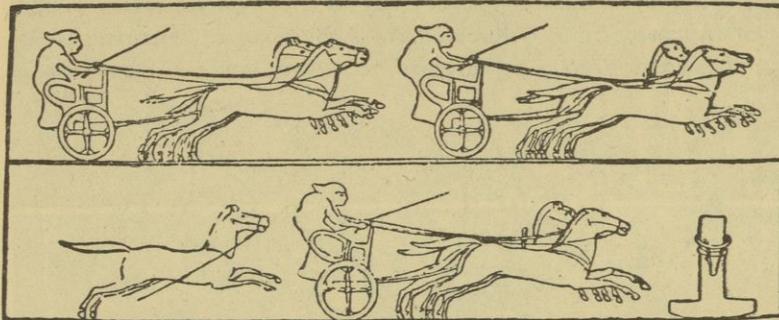
Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς περιβάλλον ὅλως διόλου διαφορετικὸν μᾶς μεταφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πολυύμνητον προσκύνημα τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τοὺς Ἐλληνας εἶχε κάμει ἔξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἡ τοποθεσία του. Καὶ πράγματι ἡ κεντρικὴ θέσις του, τὸ ὑψος, τὰ δάση καὶ οἱ ἀπό-

Αρετα Φύλων

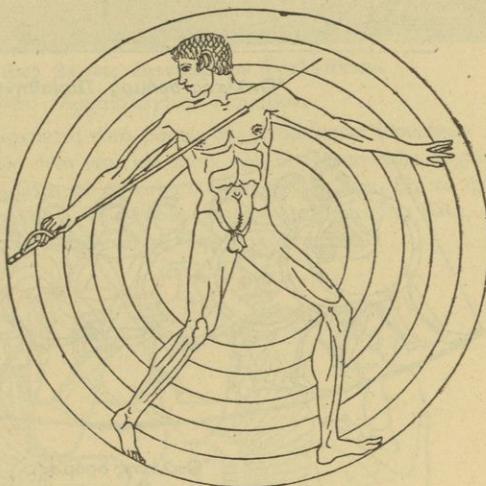
κρημνοί βράχοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαιά του μὲ τοὺς σταλακτίτας παρουσιάζουν τὸν Παρνασσὸν ὡς τόπον θαυμάσιον, ίερο-

Ἀρματοδρομίαι.

Πάνκτης.

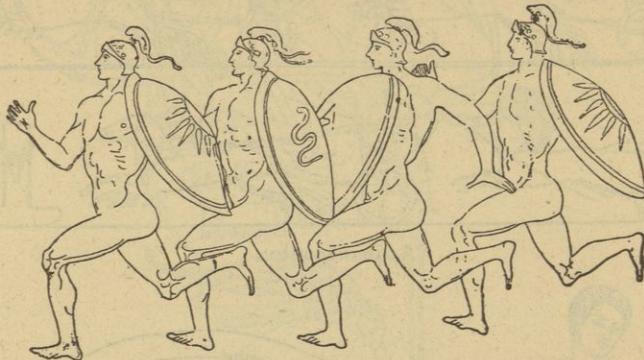
Ἀκοντιστής.

Ὀρειχάλκινος δίσκος — Μουσείον Βερολίνου.

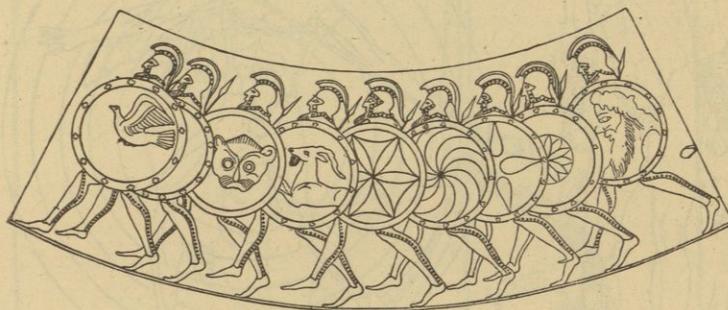
πρεπή, ὅπως ἔλεγον, καὶ ἄξιον νὰ γίνῃ κατοικία θεοῦ. "Οχι μόνον ὁ Φοιβος ἔχει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διόνυσος μὲ τὰς

Μαινάδας, ὁ Πάν καὶ αἱ Νύμφαι εὐχαρίστως διαμένουν εἰς τὸν ἔξαίρετον αὐτὸν τόπον.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον ἔχει τεραστίαν φήμην. Ζένοι ἡγεμόνες, ὅπως ὁ Κροῖσος τῆς Λυδίας καὶ ὁ Ἀμασίς τῆς Αιγύπτου, καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀνοικοδομοῦν

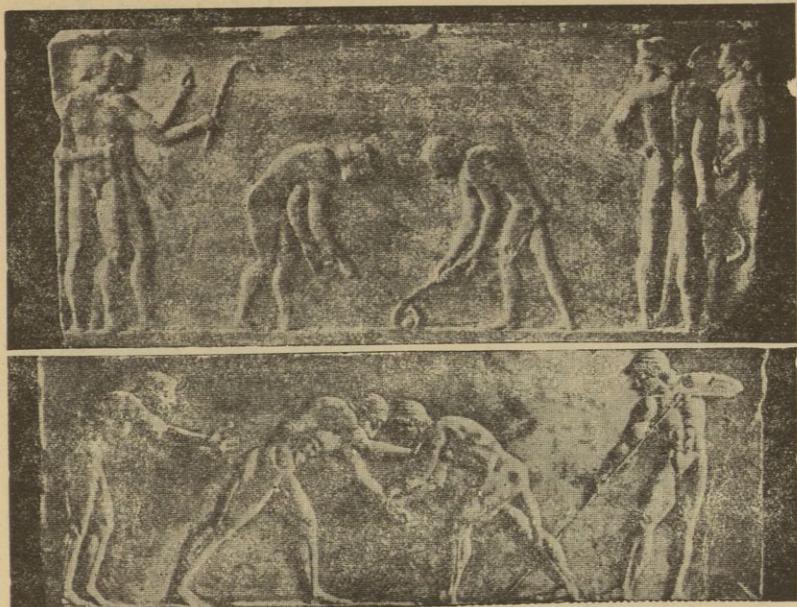

·Οπλίτης δρόμος Παναθηναίων.

·Οπλίτης δρόμος.
Παράστασις ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἄγγειου.

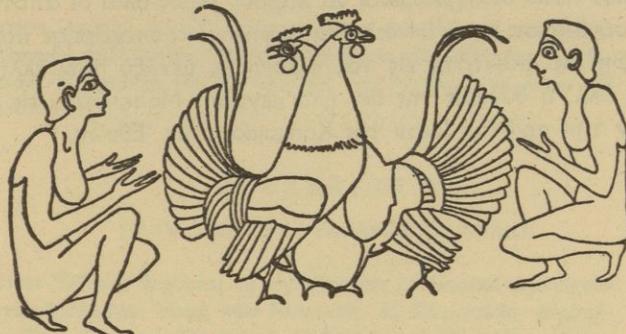
μὲ ἔξοδά των τὸν πυρποληθέντα ναόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κυβερνήσεις καὶ ἴδιῶται δὲν ἐπιχειροῦν τίποτε σοβαρόν, προτοῦ ἐρωτήσουν τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Ἀναρίθμητοι θησαυροὶ σωρεύονται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δωρεάς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χῶρος μεταβάλλεται εἰς παμμέγιστον μουσεῖον ἀπὸ οἰκοδομάς καὶ καλλιτεχνήματα.

*Ανάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων.

*Αθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὰ ὡραῖα ἀνάγλυφα προέρχονται ἀπὸ βάσεις δύο ἀνδριάντων ιδρυμένων ἐπὶ τάφων. Οἱ νεκροὶ προφανῶς εἶναι νέοι καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἀνάγλυφα ἀπεικονίζονται αἱ ἀγαπηταὶ ἔνασχολήσεις των. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ νέοι παίζουν μὲν σφαῖραν, τὴν δποίαν κτυποῦν μὲ καμπύλα ξύλα. Εἰς τὸ δεύτερον ἀσκοῦνται εἰς τὴν παλαίστραν.

*Ἀλεκτορομαχία.

'Αμφικτιονίαι.

Τὴν ἐποπτείαν μερικῶν κεντρικῶν Ἱερῶν καθὼς καὶ τὴν διοργάνωσιν ὀρισμένων ἑορτῶν εἶχον οἱ κάτοικοι μιᾶς περιφερείας, περίοικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Αὐτοὶ ἀπετέλουν ἐναὶ εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ἢ δύοσπονδίας, ἢ ὅποια ὀνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ εἶχε κέντρον τὸ Ἱερόν. Σημαντικώτερα ἀμφικτιονία ἦτο τῶν Δελφῶν, ἡ δόποια δλίγον ἐπεξετάθη πολὺ καὶ περιέλαβε δώδεκα λαούς, δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος.

"Ἐκαστος λαὸς ἔστελλεν ἀντίπροσώπους, ἵερομνήμονας καὶ πυλαγόρας, εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ δόποιον εἶχεν ἀρκετὰ μεγάλην δικαιοδοσίαν.

Διωργάνωνε τοὺς πυθικούς ἀγῶνας, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυρούς τοῦ θεοῦ, ἐλάμβανεν αὔστηρὰς ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκείνων, οἱ δόποιοι διετάρασσον τὰς ἑορτὰς ἢ ἔβλαπτον τὴν Ἱεράν περιουσίαν. Κατὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἐκήρυξτε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν δόποιον ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λάθουν μέρος δλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν σύνδεσμον λαοί. 'Η δελφίκῃ ἀμφικτιονία ἐπεχείρησε πολλάκις νὰ ἐπέμβῃ ὡς διαιτητής εἰς τὰς φιλονικίας μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν κρατῶν, ὅλλ' ἢ δύναμίς της δὲν ἦτο μεγάλη. Μολαταῦτα εἰς αὐτὴν βλέπομεν τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελ.

- Ίστορία. Πηγαὶ τῆς ἱστορίας. Γεωγραφία καὶ χρονολογία. Ἡ προϊστορία. Διαιρεσίς τῆς προϊστορίας. Φυλαὶ, ἱστορικοὶ λαοί. Διαιρέσις τῆς ἱστορίας .....

9— 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΛΛΑΣ

- Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἡ φύσις τῆς χώρας. Τὰ βουνά. Τὰ νερά. Ἡ θάλασσα. Ἡ φυτεία. Τὸ κλῖμα. Ἡ φυλή. Πηγαὶ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Σημασία τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας .....

15— 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

- Παλαιοτέρα ἱστορία τῆς Ἐλλάδος. Αἰγαῖοι καὶ αἰγαῖος πολιτισμός. Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης. Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ κρητικὴ τέχνη. Ὁ μῦθος τοῦ Μίνωος. Ὁ μῦθος τοῦ Δαιδάλου .....

21— 32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

- Οἱ πρῶτοι Ἑλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἐλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν. Αἱ Μυκηναῖαι ὀικροπόλεις. Τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τάφοι. Αἱ ἀνασκαφαί. Τρωικὸς πόλεμος. Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς .....

33— 46

*Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἐλλάδος Α' (*Ἐκδοσις Α' 1949)

16

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'	
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ	
'Ο 'Ηρακλῆς. 'Η ἐπιδρομή. Ἀποτέλεσμα τῆς μεταναστεύσεως. 'Ο μῆ- θος περὶ τῆς καθόδου τῶν 'Ηρακλειδῶν. 'Ο 'Ηρακλῆς	Σελ. 47— 50
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'	
ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ	
'Η 'Ελλάς μετά τὴν Δωρικήν μετανάστευσιν. Οἱ "Ελληνες εἰς τὴν Μ. 'Ασίαν. Τὰ δημητρικά ποιήματα. 'Η ζωὴ κατὰ τοὺς δημητρικοὺς χρόνους	51— 62
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'	
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ	
Θαλασσοπλοία τῶν 'Ελλήνων. Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ. 'Η τελετὴ τῆς δάναχωρήσεως. Ἀποικίαι Μακεδονίας καὶ Εύξεινου. Αἱ ἀποικίαι τῆς 'Αφρικῆς. Ἀποικίαι τῆς 'Ιταλίας καὶ Σικελίας. Ἀποικίαι τῆς Δυτι- κῆς Μεσογείου. 'Ο Ἑλληνικὸς κόσμος	63— 73
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'	
Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ	
Οἱ ιστορικοὶ χρόνοι. Αἱ φυλαί. Τὰ κράτη. Μεταβολὴ τῆς ζωῆς : ἐμ- πόριον - ναυτιλία. Αἱ πόλεις. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἑπτὰ σοφοί. Οἱ τύραννοι. 'Ο Φείδων	82— 92
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'	
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ	
Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ 'Ελληνισμοῦ - Οἱ "Ελληνες τῆς Μ. 'Ασίας - 'Ανάπτυξις τῶν Μικρασιατῶν 'Ελλήνων. - 'Ιωνία καὶ ιωνικὸς πο- λιτισμὸς - 'Η Μίλητος- "Ἐφεσος - Φώκαια - Σάμος - Χίος - Λέσβος - Θαλῆς ὁ Μιλήσιος - Πυθαγόρας ὁ Σάμιος	82— 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΕΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Σελ.

Οι Λυδοί - 'Ο Κροῖσος - Οι Πέρσαι, ὁ Κύρος - Οι Μικραστάται "Ελλήνες ύποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας. Οι Φωκαῖς καὶ οἱ Τήιοι ἔγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν - 'Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης - 'Υποταγὴ εἰς τοὺς Πέρσας - 'Ο θρῆνος διὰ τὴν χαμένην Πατρίδα. ....

83—102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Η ἀνεξαρτησία - Πελοπόννησος - 'Η Κόρινθος - 'Ο Περίανδρος - 'Ακμή τῆς Κορίνθου - Χαλκὶς καὶ Ἐρέτρια - Αἴγινα - Βοιωτία καὶ Φωκὶς - Θεσσαλία - Μακεδονία - Αίτωλία - 'Ακαρνανία καὶ "Ηπειρος ..... 102—116

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας - Συρακοῦσαι - Γέλα - Σελινοῦς - 'Ακράγας - Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας: Κύμη - Σύβαρις - Κρότων - Τάρας ..... 117—125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

'Η Λακωνική - Οι Σπαρτιάται - 'Ο Λυκούργος - Οι νόμοι τοῦ Λυκούργου - 'Ανατροφὴ τῶν νέων - 'Η ἔωὴ τῶν Σπαρτιατῶν - Αἱ γυναῖκες - 'Ο Σπαρτιατικὸς στρατὸς - 'Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Ο Ἀριστόδημος - 'Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Αριστομένης - Τυρταῖος - Πελοποννησιακὴ συμμαχία ..... 126—136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

'Η Ἀττική - Οι Ἀθηναῖοι - 'Ακρόπολις - 'Αθῆναι - 'Ο Θησεύς - 'Ο βασιλεὺς Κόδρος - Αἱ ταραχαί - 'Ο Δράκων - Κύλων - 'Ο Σόλων -

Σελ.

Σεισάχθεια - Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος - Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος - Σόλων καὶ Κροῖσος - Πεισίστρατος - Ἡ διοίκησις τοῦ Πεισίστρατου - Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισίστρατου - Οἱ Πεισίστρατίδαι - Κλεισθένης - Ὁ ἔξοστρακισμὸς - Ἄρχαι τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ	137—156
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ παλαιοτέρα καὶ ἡ κυρίας Ἑλληνικὴ θρησκεία - Οἱ θεοὶ - Οἱ θεοὶ τοῦ Ολύμπου - Οἱ θεοὶ τῆς γῆς - Οἱ θεοὶ τοῦ Ἀδου - Οἱ Ἡμίθεοι - Ἡ Λατρεία - Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων - Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου - Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια - Ὁ Ὀρφεύς	157—171
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου - Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς - Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας - Εισαγωγὴ - Ἔξαγωγὴ - Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου ...	172—182
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων - Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος - Λυρικὴ ποίησις - Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος : Ἡ Ἐλεγεία - Ἀρχιλοχος : Ἰαμβοι - Ἀλκαῖος - Σαπφώ : ἡ φύδη - Χορικὸν ἄσμα - Ἀρίων - Σιμωνίδης : διθύραμβος - Τὸ θέατρον - Ὁ πεζὸς λόγος - Οἱ λογογράφοι : Ἐκαταῖος διθύραμβος - Μιλήσιος - Γένυντης τῆς φιλοσοφίας - Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι - Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος - Οἱ φιλόσοφοι τῆς δυτικῆς Ελλάδος - Ἡ Ἑλληνικὴ πατιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ δου αἰῶνος	183—201
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ - Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη - Ἀρχιτεκτονική : δινάδη - Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα - Ἡ ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα	202—228
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

	Σελ.
Η Εθνική συνείδησις - Τὸ κοινὸν ὄνομα - Θρησκεία, γλῶσσα, ἔθιμα - Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες - Τὰ Ὀλύμπια - Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν - Ἀμφικτιονίαι	229—240
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΖ	247—248
ΕΙΚΟΝΕΣ	249—251
ΧΑΡΤΑΙ	251

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΓΕΤΟΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

476 μ. Χ. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Από τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

476 - 1453 » ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Από τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ὀλώσεως τῆς Κωνσταντινούπολεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἢ 1492 » Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς.

1453 » ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Από τῆς ὀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ἢ 1492 » Από τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

2400 - 1400 π. Χ. περίπου Κρητικὸς πολιτισμός.

1467 » Κρῆτες ναυτικοὶ μεταφέρουν ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Αἴγυπτον.

2000 - 1700 » » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.

1500 » » Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν.

1100 » » Ἐπιδρομὴ Δωριέων.

900 » » Ὁργάνωσις Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

8ος Αἰών.

734 π. X. Ἰδρυσις Συρακουσῶν.

710 » » Συβάριος

7ος Αἰών.

690 » Ἰδρυσις Γέλας.

630 » » Σινώπης - Ἰστρου.

621 » Νομοθεσία Δράκοντος.

600 » Ἰδρυσις Μασσαλίας.

6ος Αἰών.

594 » Νομοθεσία Σόλωνος.

580 » Ἰδρυσις Ἀκράγαντος.

560-527 π. X. Τυραννίς Πεισιστράτου.

530 π. X. Ὁ Πισθαγόρας εἰς τὸν Κρότωνα.

510 » Καταστροφὴ Συβάριος.

510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.

507 » Κλεισθένης, μεταρρυθμίσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

---

1) Τύποι Κρητῶν	Σελ. 23
2) Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	» 24
3) » » - Αἴθουσα τοῦ θρόνου	» 25
4) » » Πίθις ἐντὸς τοῦ ὑπογείου	» 26
5) Ὁ Μινώταυρος	» 27
6) Ὁ πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα	» 28
7) Κρητικὰ ἀγγεῖα	» 29
8) Τύποι Ἀχαιῶν	» 33
9) Ἡ πύλη τῶν λεόντων	» 35
10) Μέγαφον Τίρυνθος (πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις	» 36
11) » (ἐσωτερικὸν) — »	» 37
12) Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου	» 38
13) Λουτήρ	» 40
14) Μυκηναϊκὴ λυχνία	» 40
15) Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα	» 41
16) Χρυσᾶ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.)	» 42
17) Μυκηναϊκὰ ἔγχειρίδια	» 43
18) Μυκηναϊκὰ δῆπλα	» 44
19) Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	» 45
20) Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον	» 46
21) Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον	» 50
22) Ὁμηρος	» 52
23) Πολεμιστὴς ἀποχαιρετῷ τὴν γυναικά του	» 53
24) Πλοῖον Ὁμηρικῶν χρόνων	» 54
25) Πολεμικὸν ὅρμα	» 55
26) Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς	» 59
27) Ὁμηρικοὶ πολεμισταί	» 57
28) Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου	» 58
29) Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παιζόντες πεσσούς	» 59
30) Ἡ σχέδια τοῦ Ὁδυσσέως	» 60
31) Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων	» 61
32) Ὁ Διόνυσος ταξιδεύει	» 64
33) Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτώνει σίλφιον	» 69
34) Ὁ Μέγας Βασιλεὺς	» 94

35) Νόμισμα Κύπρου	Σελ.	99
36) Περσικὸν κιονόκρανον	»	102
37) Κιθάρα (ἀργυροῦν νόμισμα)	»	108
38) Νόμισμα Σύρακουσῶν	»	118
39) » Ἰμέρας	»	119
40) » Ἀκράγαντος	»	120
41) » Ζάγκλης	»	121
42) » Σπάρτης (Ἡ χαλκίοικος Ἀθηνᾶ)	»	127
43) » (Κεφαλὴ Λυκούργου).	»	128
44) Σπαρτιάται ὀπλῖται	»	135
45) Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	»	139
46) Τρύγος (παράστασις ἐπὶ ὄγγειου).	»	141
47) Ἀθηναῖος Ἰππεύς	»	149
48) Περικεφαλαῖαι (ὗος αἰών)	»	151
49) Παλαιότερα ἀθηναϊκὰ πλοῖα	»	154
50) Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεὺς	»	156
51) Ὁ Ζεύς	»	159
52) Ἀπόλλων κιθαρῳδός	»	160
53) Ἀφροδίτη τῆς Μήλου	»	163
54) Ἡρα	»	164
55) Ὁ Διόνυσος	»	165
56) Ἡ θυσία	»	166
58) Ἱερεὺς τῶν ἑλευσινίων μυστηρίων	»	169
59) Κλώστρια	»	173
60) Οἱ γεωργοὶ	»	175
61) Ζυλουργός	»	176
62) Ἀβάκιον	»	177
63) Πλοιὸν τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου	»	178
64) Ἐμπορικὸν πλοῖον	»	179
65) Πεντηκόντορος	»	181
66) Κιθάρα	»	185
67) Κλινὴ καὶ τράπεζα	»	189
68) Θρόνος	»	191
69) Κάθισμα	»	192
70) Ναὸς πρόστυλος	»	204
71) Δωρικὸς κίων ἔυλίνου ναοῦ	»	206
72) Δωρικὸς κίων — ἑφαρμογὴ εἰς τὸ μάρμαρον	»	207
73) Δωρικὸς κίων — Ἰωνικὸς κίων	»	208
74) Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδώνιας	»	209
75) Ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα	»	212
76) Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων	»	213
77) Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον	»	214
78) Ἡ κρήνη	»	215

---

79) Ναός τῆς Ἀφαίας	Σελ.	216
80) Γλυπτά κοσμήματα ναοῦ	»	217
81) Ἀρχαϊκά ἀγάλματα	»	218
82) Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίονος	»	219
83) Ἀγγεῖα Κρητικά - Γεωμ. ἀγγείον - Ἀγγεῖον Διπύλου	»	220
84) Ἀγγεῖον ἀστιτίζον	»	221
85) Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά	»	222
86) Σχήματα ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀγγείων	»	223
87) Ἀττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου	»	224
88) Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου	»	225
89) » ἐρυθρομόρφου ἀγγείου	»	225
90) Κοσμήματα ἀγγείων	»	226
91) Κόσμημα μυκηναϊκὸν - Μυροδοχεῖον - θήλαστρον ἀθηναϊκόν	»	227
92) Κεραμεύς	»	228
93) Ἀποψίς Ὁλυμπίας	»	232
94) Ὁ ιερὸς χῶρος τῶν Δελφῶν	»	233
95) Δολιχοδρόμος Παναθηναίων	»	234
96) Ἰπποδρομία	»	234
97) Ἀρμα ἀγώνων	»	236
98) Ἀριστοδρομίαι - Πύκτης - Ἀκοντιστής	»	237
100) Ὁπλίτης δρόμος	»	238
101) Ἀνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων	»	239
102) Ἀλεκτορομαχία	»	239
103) Ἐλλανοδίκης στεφανώνει νικητήν	»	240

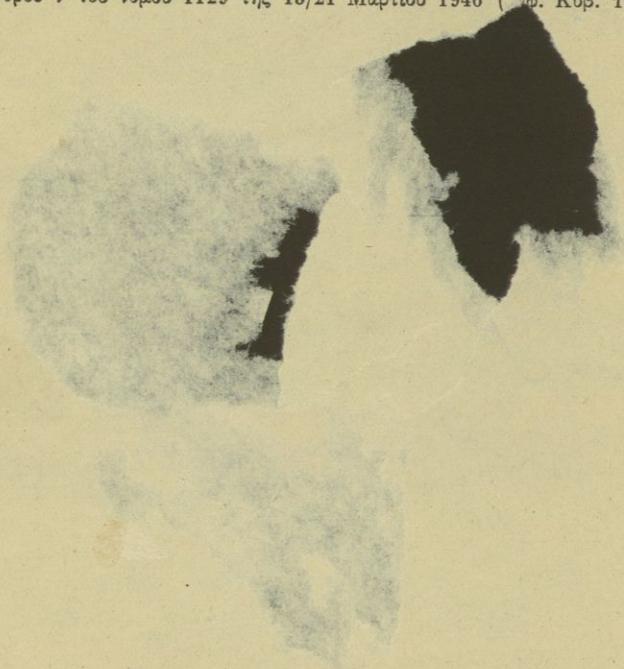

ΧΑΡΤΑΙ

1) Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς	Σελ.	14
2) Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος	»	68
3) Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς	»	71
4) Χάρτης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος		112-113
5) Ἡ δυτικὴ Μεσόγειος ἀπό τοῦ 800 - 600 π. Χ.	Σελ.	117
6) Ἀρχαία Ἀττική	»	138

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐκάστου ἀντιτύπου.

¹Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἅρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Έφ. Κυβ. 1946 A 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' — ΣΕΙΡΑ Β', 1950 (XII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 70.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Γ. Σ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΥΙΟΣ
